

Богдан Столярчук

*Наукові постаті
Рівненщини*

ІСТОРИКО-МИСТЕЦЬКІ РОЗВІДКИ

МОНОГРАФІЯ

Рівне
видавець
Ю.Кукса
2026

УДК 821.161.2

С-81

Друкується за ухвалою Вченої ради
Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол №2 від 26 лютого 2026 року)

Рецензенти:

- Т. В. Потапчук** Доктор педагогічних наук, професор
Прикарпатського Національного університету
імені В. Стефаника
- Я. В. Сверлюк** Доктор педагогічних наук, професор, декан
факультету музичного мистецтва Рівненського
державного гуманітарного університету
- В. В. Чекалюк** Доцент Одеської національної музичної ака-
демії ім. А.В. Нежданової, заслужений артист Ук-
раїни, концертмейстер групи контрабасів Одесь-
кого філармонійного оркестру

Столярчук Б. Й.

Наукові постаті Рівненщини. Історико-мистецькі розвідки :
монографія / Б. Й. Столярчук ; Рівненський державний гуманітар-
ний університет. Рівне : Ю. Кукса, 2026. 388 с.

ISBN 978-617-8672-52-2

У монографії «Наукові постаті Рівненщини. Історико-мистецькі роз-
відки» вміщено рецензії Богдана Столярчука на збірки українських по-
етів, які живуть на Підляшші (Польща) і з якими звела його доля. Також
подано матеріали про сучасних митців, які своєю творчістю закликають
до збереження історичного минулого, традиційної української культу-
ри, вболівають за долю нашого народу.

Книга вміщує наукові дослідження, статті, нариси, роздуми – це твор-
чий доробок автора за останнє десятиліття.

УДК 821.161.2

ISBN 978-617-8672-52-2

© Б.Й. Столярчук, 2026

ЗМІСТ

<p>Від автора 5</p> <p>Розділ I. Дослідження 6</p> <p>Юрій Цехмістрок – збирач поліських пісень 6</p> <p>Невідомі сторінки фольклориста Сергія Козицького 11</p> <p>Василь Кравченко – дослідник Волині 18</p> <p>Диригентська праця 22</p> <p>Реконструктор кобзи 30</p> <p>Натхнення 33</p> <p>Зона болю Костянтина Литвина 37</p> <p>Іван Корсюк – хормейстер, фольклорист, педагог 39</p> <p>На фольклорному континенті 44</p> <p>Іван Пашук – сучасний дослідник історії Волині 49</p> <p>Співає Уляна Кот 53</p> <p>Історія розвитку басолі 55</p> <p>«Троїста музика» і її роль в українській інструментальній музиці 59</p> <p>Темброво-динамічні особливості контрабаса в розвитку сучасної духової музики 68</p> <p>Дослідник і популяризатор сопілкової музики 79</p> <p>Співає «Горина» 82</p> <p>Барон Ф.Р. Штейнгель і Городок 85</p> <p>Традиції і постаті хорового співу Рівненщини 89</p> <p>Петро Степанюк – музикант і фольклорист 93</p> <p>Олександр Гайдатура: керівник джаз-оркестру, піаніст, диригент, джазовий музикант, аранжувальник і фотограф-аматор 95</p> <p>Інструментальна музика Рівненського Полісся 101</p> <p>Відродження традиційної української інструментальної музики 109</p>	<p>Документування фольклорної інформації: мережеві ресурси для збереження культурної спадщини... 114</p> <p>Інтернет-фольклор як комунікативний феномен в українському мережевому просторі 127</p> <p>Розділ II. Рецензії 143</p> <p>Не наполохай ранню тишу (Євгенія Жабінська) 143</p> <p>Чисте джерело душі (Юрій Гаврилук) 149</p> <p>Весняним буслом закружляю в твоїм небі (Іван Киризюк) 156</p> <p>Виношую неперевершені слова у глибині свого серця (Тадей Карабович) 163</p> <p>З Надбужанської землі солов'ї всі співають (Степан Сидорук) 169</p> <p>Спаси мене від любові, помсти і гріха (Юстина Королько) 175</p> <p>Пересіяв образи крізь душу (Петро Велесик) 180</p> <p>У світ полинули сокровенні думки 186</p> <p>Правда життя з-під пера 191</p> <p>Материнські очі 195</p> <p>Мені посміхаються мамині квіти (Світлана Травнева) 197</p> <p>Думки, мов диких коней табуни (Іван Ігнатюк) 201</p> <p>Розділ III. Статті 205</p> <p>«Зорею сіяють мамині очі» 205</p> <p>Хрестиками вишита поезія 207</p> <p>Відпиваю в тиші дивний звук 209</p> <p>Мандрівка в дитинство 211</p> <p>Поезія, котра лікує від байдужості 213</p> <p>Розділ IV. Нариси 216</p> <p>«Древляни» 216</p> <p>Чарівна бандура 217</p> <p>Шлях до музики 220</p> <p>«Веснянка» 221</p>
--	--

Дзвенить мідь оркестрів	222	«Древляни» в Італії	299
Марш-парад духових оркестрів .	224	Слово про автора	301
Останній акорд	226	Неспокій душі	302
Музика ударних	229	Талант від Бога	304
Покликала пісня...	230	«Поезія» художника	305
Отак народилася пісня	232	Патріарх рівненських художників	307
Композитор Борис Долін	234	Маляр із Шубкова	309
Пісня серця	237	Пейзажі Кіммерії	310
Співак із Ясениничів	238	Пісня – його душа	311
Шевченківський лауреат	239	Перебираю струни свого серця	313
Зоря смизької капели	241	«Триєдиність неба – землі –	
Рівненські дзвіночки	243	людини»	314
Від Синьогір до Полісся	245	Пісня – як доля	316
Оркестри наші духові...	247	Гармошкова музика Рівненщини..	317
Стежина до душі дитини	253	Світлій пам'яті співачки	319
Визнаний майстер	255	Зірка першої величини	322
Вигойдана співом солов'я	257	Крила для пісні	327
Життя у пісні	258	Світ у тополевій палітрі	330
Її голос чарує	260	Не загубився в юрбі многолюдній	331
Мелодії душі	261	Дорогобуж на шляху до свого	
З батьківським благословенням ..	262	тисячоліття	334
Від серця до серця	264	У цих звуках – мудрість, щирість	
Майстер скрипки	266	і душа	335
Сімейний ансамбль	268	Звуки мелодій чарівних	336
«Пішов би з ним у розвідку	269	Поліська палітра	
Вчителька, що випромінює світло	270	Валентина Колосова	339
Людина-енциклопедія	271	Ця нестримна течія життя	341
Ніжність саксофонового		Простелить мені, мамо, стежину ..	344
мистецтва	273	Сплетемо вінок	346
Сівачі краси й добра	274	Пісня з батьківського саду	349
Феномен Миколи Бешти	276	Людина багатовимірної	
Співати – це любити	278	енергетики	351
Учитель, якого люблять	280	Віддані тобі, Орфею	355
На крилах маминих пісень	282	Щасливий і гордий, що я –	
Про хутір, в якому є прихисток		українець	357
серцю	284	Барви мелодій	360
Творче визнання	287	Народжений для творчості	362
Моя вчителька і колега	289	Я люблю тебе, щедра Поліська	
Творчий неспокій Миколи Годуна.	291	земля	367
Освідчення театру	293	І голос свіжістю дихнув	368
Творчий портрет сучасника	297	Зворушливий почерк майстра	373
		Іменний покажчик	375

Від автора

Працюючи в державних архівах Рівненської області та поза її межами, в архівах обласних установ, закладів, громадських організацій, зокрема Рівненського академічного українського музично-драматичного театру, обласної організації Національної спілки художників України, Національної музичної академії України, Харківського державного університету мистецтв ім. І. Котляревського, Рівненської обласної філармонії, Центру народної творчості, Рівненської обласної універсальної наукової бібліотеки, Рівненської обласної краєзнавчої організації, Наукової бібліотеки РДГУ, Рівненського державного музичного училища, міського будинку культури м. Рівне, Державних історико-культурних заповідників міст Острога та Дубна, знайомлячись з матеріалами сімейних архівів багатьох митців, мені пощастило віднайти імена багатьох талантів нашого краю і тих, чиї життєві і творчі шляхи, пов'язані з Великою Волинною. Творчість багатьох спонукала мене дослідити детальніше їхню діяльність на теренах нашого краю. Імена призабутих корифеїв хотілося донести до сьогоденішнього читача, студентської аудиторії, усіх громадян, яким не байдужа творча праця. Книга вміщує матеріали і про сучасних митців, які своєю творчістю закликають до збереження історичного минулого, традицій нашого народу, вболівають за долю нашої держави.

Життєві обставини кожного з них часто не сприяли їхній творчості, але вони завжди вірили у щасливе майбутнє нашого народу і, як могли, наближали його. Книга вміщує наукові дослідження, статті, нариси, рецензії на збірки українських поетів Підляшшя (Польща) та Рівненщини. Багаторічна праця в архівах дала можливість підняти цей пласт, який з багатьох причин був призабутий, а то й зовсім не зачеплений. Багатьох місцевих талантів доля порозкидала далеко по світу. Сподіваюся, що ця книга стане для когось поштовхом до нового дослідження, пошуку інших постатей мистецтва нашого краю.

Дослідження

ЮРІЙ ЦЕХМІСТРУК – ЗБИРАЧ ПОЛІСЬКИХ ПІСЕНЬ

Працюючи в Рівненському обласному державному архіві з матеріалами про визначних людей нашого краю в галузі мистецтва, я натрапив на особову справу свого колишнього вчителя, фольклориста, диригента Юрія Антоновича Цехміструка.

Читаю: «Георгій (Юрій) Антонович Цехміструк, син селянина містечка Килікієва Волинської губернії Острозького повіту (нині Славутського району Хмельницької області), народився 10 квітня 1895 року, православного віросповідання, навчався з 1912 у Волинській Свято-Федоровській церковно-учительській школі, в якій і закінчив курс навчання в 1915 році і показав за відмінної поведінки добрі успіхи. І на основі положення церковної школи від 1 квітня 1902 року присвоєно звання учителя початкового училища» [1]. З розповіді його сина Георгія Юрійовича стало відомо, що Юрій Цехміструк до Другої світової війни один рік навчався у Краківській консерваторії, але згодом через сімейні обставини змушений був перервати навчання.

Ще з часів навчання у Рівненській музичній школі (початок 1960-х років) пам'ятаю невисоку на зріст людину, скромну і привітну, ввічливу і щиру. Юрій Антонович викладав теоретичні дисципліни. Ось архівна довідка від 21 лютого 1940 року: «Дана тов. Цехміструку Юрію Антоновичу про те, що він від 1 жовтня 1917 по 1940 рік працював як учитель народних шкіл Рівненського району безперервно до останнього часу». З 1 по 15 грудня 1940 року був безробітним. З вересня 1941 року Юрій Цехміструк призначений учителем співу в Рівненській гуманістичній українській гімназії ім. Т. Г. Шевченка, а з 1 березня 1942 року у зв'язку з реорганізацією рівненських шкіл був призначений учителем музики в школі і працював там до кінця свого життя.

Газета «Волинь» від 4 червня 1942 року писала: «1942 р. 31 травня, неділя. Хор окружної «Просвіти» в Рівному під проводом Юрія Цехміструка влаштував концерт, у репертуарі якого були

пісні «Засяло сонце золоте», «Зеленая ліщинонька», «Котилася зірка», «Туман хвилями лягає», «Ой, чи пора», «Птичий хор».

Ця ж газета від 6 листопада 1942 року повідомила: «1 листопада, у неділю, відбувся концерт учнів Рівненської середньої музичної школи ім. М. Лисенка. Фортепіано веде Антонович, Згожельська, Жук, Рубіна, скрипку – Шимановський, солоспів – Намчині, духові – Магрита, сольфеджіо – Цехміструк».

Узимку 1992 року під час екзаменаційної сесії я зустрівся зі своїм давнім колегою, викладачем музпедфакультету Рівненського педагогічного інституту (нині гуманітарного університету) Костянтином Олексійовичем Устенком. Він показав мені записи «Волинські народні пісні» з архіву Ю. Цехміструка, датовані 1937 роком. Нотний матеріал був записаний у саморобному зошиті, меншому за поштовий конверт. Тут містилося близько двохсот народних мелодій, зафіксованих на території Рівненської та Волинської областей, а також товстий зошит з текстами пісень (понад півтори тисячі) переважно польською мовою, фотографії людей, від яких він записував пісні. У папці було також два листи, датовані початком 1963 року і писані Д.О. Немченком до Ю.А. Цехміструка. Як я дізнався з розповідей, Дмитро Олексійович працював інспектором шкіл, диригентом Рівненського музично-драматичного театру. У рік згаданого листування був диригентом Вінницького муздрамтеатру. Що об'єднувало цих двох людей?

Цитую уривок з першого листа: «Будучи у Києві, я майже остаточно домовився з директором видавництва образотворчого мистецтва та літератури тов. Біляковою Юлією Олександрівною про видання збірки пісень польських Вашого запису і пісень сучасного Полісся – мого запису. Адже для упорядкування збірки дуже багато треба часу і клопотів. Проспект збірки я вже надіслав у видавництво. Згідно цього проспекту численні комісії будуть засідати і вирішувати чи запланувати, чи ні збірку». Ще уривок – з другого листа від 9 квітня того ж року:

«Вчора я ходив до І. Молдовіна (рецензент видавництва). Він ще не переглянув усіх пісень, але говорить, що окремі зразки пісень цікаві. Дуже придириливий до біографій пісень, правильного оформлення їх запису. В кожній пісні повинна бути дана відповідь, хто записав, від кого, село, район, область і рік».

І ще мою увагу привернула згадка у цьому ж листі Д.О. Немченка: «У збірці «Волинські народні пісні для мішаного хору. Зладив Ф. Колесса», виданій у Рівному у 1937 році і знайденій мною у бібліотеці консерваторії, є такі прізвища записувачів пісень, як О. Жук і А. Жук – чи це помилки, чи було два Жуки на Рівненщині? Хто такий С. Кальмуцький, М. Дуліб, І. Гіпський, К. Тимошук?

Іван Гіпський у 1937 році екстерном закінчив педагогічний факультет Варшавської консерваторії. Все життя працював вчителем музики і співів у загальноосвітній, згодом у музичних школах та педагогічному інституті.

Був організатором і диригентом багатьох колективів, зокрема Кременецького вчительського хору, виступав як співак-соліст та композитор. У 1935-1937 роках співпрацював із журналом «Muzyka Polska» (1935, № 4; 1936, № 23; 1937, № 6), куди надсилав матеріали про музичне життя Кременеччини.

У 1938 році І. Гіпський здійснив свої перші фотодокументи народної пісенності. Про це свідчить облікова карта від 31 жовтня 1938 року, що він протягом одного дня на трьох валиках записав 13 вокальних мелодій. Про подальшу його роботу відомостей немає, але на цьому І. Гіпський не зупинився».

Созонтій (Сергій) Кальмуцький вів хор у Рівненській гімназії, а після нього – Юрій Цехміструк. Ці прізвища підписані під піснями, які «зладив» Ф. Колесса. Збірник підписаний самим Ф. Колесою. Підпис такий: «Високоповажному професору П. Козицькому з висловом глибокої пошани передає Філ. Колесса». В збірці 12 пісень. Дуже жаль, що чомусь немає пісні з Вашим записом» [3]. Із листів відомо, що Юрій Антонович знав Філарета Колессу і записував пісні з фонографом. Збереглися фотографії поліського костюма одного з лірників, чиї пісні записував Ю. Цехміструк.

У листі від 9 листопада 1997 року професор Львівського вищого музичного інституту ім. М. Лисенка Богдан Луканюк подав мені додаткові відомості про Юрія Цехміструка, доповнюючи нашу розмову з цього приводу, яка відбулась у Рівному на кафедрі музичного фольклору, де професор читав дисципліни з фольклору.

Про збиральницьку діяльність Юрія Цехміструка, який був окружним інспектором народних хорів Волинського воєводства,

працівником кураторії шкільної округи в Рівному, у замітці «Рятуйте народну пісню і музику» в тижневику «Wolyn» (1938, № 5, с.7) сказано таке: «Окружний інспектор народних хорів пан Юрій Цехмістрок має в своєму розпорядженні вже понад 700 оригінальних, переважно обрядових пісень Волинського населення на фонографічних валиках, які вислав до Фонографічного архіву...». Фактично він передав записи 425 народних музичних творів, здійсненні за 38 днів (V-VI, VIII, 1936; IV-V, IX-X, XII, 1937) на 126 валиках [3].

Юрій Цехмістрок – упорядник збірника з 19 пісень під назвою «Wolyn» (Katowice, 1938), що вийшов у серії «Biblioteczka piesni regionalnuch», «Народні хори на Волині в тижневику «Wolyn» (1933, № 52, с. 5).

У статті «З історії збирання волинського музичного фольклору в міжвоєнний період» професор Б. Луканюк пише: «...На самому початку тридцятих років відділ позашкільної освіти куратори Луцької шкільної округи у Рівному оголосив серед учителів конкурс на записування волинських народних мелодій. Хто вийшов його переможцем і чи був узагалі такий Встановити не вдалося, але за короткий термін було зібрано понад триста (за іншими даними – понад 500) записів. Було видано дві збірки пісень... Іншу збірку дещо пізніше видав Ф. Колесса, включивши до неї обробки чотирьох пісень з Рівненського повіту, трьох – з Кременецького, двох – з Дубенського, по одній – з Луцького та Володимир-Волинського (одна пісня не має географічної паспортизації). В примітках композитор вважав за обов'язок указати записувачів аранжованих народнопісенних мелодій – І. Гіпсько-го, М. Дулібу, А. Жука, С. Кальмуцького, К. Тимошука, завдяки чому можна дізнатися бодай про кількох з багатьох учасників конкурсу» [4].

Помер Ю. А. Цехмістрок 17.12.1968 року. Похований у Рівному.

У 1995 році, до 100-річчя від дня його народження, вийшло дві збірки народних пісень з Рівненської та Волинської областей у його записах: «Ой на горі ряст цвіте» та «Ой зійдися, родиною-ко», які упорядкували Людмила Гапон-Січкарук, Ельжбета Рижик, Богдан Столярчук та Костянтин Устенко.

Нині готується повне видання записаних ним пісень під редакцією професора Львівської музичної академії ім. М. Лисенка Богдана Луканюка. Ось його лист від 6 лютого 2002 року: «Вчора отримав передані Вами нові матеріали про Ю. Цехміструка та вже бігло їх переглянув. Перші враження такі: ноти – це тільки чернетки тих мелодій, котрі ми вже маємо у картотеці; отже, наявні тексти записів 1937 року не мають своїх мелодій. Тож перед нами повстає нелегке питання: що робити? Чи включати нові матеріали в збірник чи ні?»

З одного боку, для нас, музикантів, відсутність мелодій якби зовсім знецінює всі оці нові матеріали і возитися з ними ніби й немає сенсу. Однак, з іншого боку, якщо вже сказано «а» [1] (в збірник мають бути включені всі записи 1936 року), то треба казати і «б» (додавати записи 1937 року, нехай лише текстові), тим більше, що задумано видати все з архіву Ю. Цехміструка й у той спосіб зробити йому пам'ятник, хоча б для історії. Видання повних записів за 1936 рік було б нелогічним без такого повного видання записів за 1937 рік. А перевидавати лише мелодії, хай в новій редакції, – значить, «повернуть усе на круги своя». Тут є над чим задуматися і Вам, і мені».

Наприкінці минулого року з ініціативи Богдана Луканюка та автора цих рядків за підтримки президії Рівненського обласного краєзнавчого товариства було відкрито меморіальну дошку Юрію Цехміструку на будинку № 22 по вул. Соломії Крушельницької в Рівному, де останні роки він проживав. Це стало вшануванням гідної пам'яті про невтомного фольклориста, педагога і диригента.

Література:

1. Державний архів Рівненської області. Ф. 165, р. 33, оп. 2, од. зб. 165.
2. На конкурсі у Рівному // Волинь. Рівне. 1942. 4 червня.
3. Концерт учнів // Волинь. Рівне. 1942. 6 листопада.
4. Столярчук Б. Слідами Філарета Колесси // Мелодії душі. Рівне. 1993. С. 33-34.
5. Луканюк Б. Лист до Б. Столярчука від 9 вересня 1997 року.
6. Луканюк Б. З історії збирання Волинського музичного фольклору у міжвоєнний період // Традиційний музичний фольклор Волині. Збірник статей і матеріалів. Кременець. 1997. С. 5-9.

7. Столярчук Б. Записувач пісень Волинського Полісся // Волинські дзвони. Рівне. 1999. Випуск 3. С. 79-81.

8. Луканюк Б. Лист до Б. Столярчука від 6 лютого 2000 року.

9. Столярчук Б. Юрій Цехміструк – збирач волинських пісень // Мистецтво у духовному відродженні України: традиції, перспективи. Рівне: Збірник наукових конференцій. «Волинські береги». 2003. С. 62-67.

НЕВІДОМІ СТОРІНКИ ФОЛЬКЛОРИСТА СЕРГІЯ КОЗИЦЬКОГО

Перебуваючи в Державному історико-культурному заповіднику міста Дубна, вже не вперше я зустрівся з своїми хорошими колегами Тамарою Дмитренко та Миколою Пшеничним. Вони показали мені невідомі матеріали про Сергія Козицького, дубенського періоду його життя. Це фотографії, листи, книги. Фотографій декілька, на одній із них написано: «На пам'ять братові Хведорові від Сергія. Селець. 30/VII.1912 року, після Ксеніного шлюбу». Згадане с. Селець Дубровицького району теж пов'язане з його там перебуванням. Ще одна фотографія С. Козицького в солдатській формі, зроблена в Москві. На ній читаємо: «Кажуть, що на карточці обов'язково треба щось написати. Але ж я далі забув усе, що знав. Так-таки і не згадаю. Зрешти, гадай, що хочеш. Сергій Нікчемний. 1/XII.1908 року. Казарма». Є припущення, що в цей час він відбував військову службу.

І ще один цікавий документ – перша книжка для дітей «Учітеся», де вказано: «Склали Сер. Козицький та Ів. Шуминський, ілюстрував Петро Холодний, каліграфічні роботи В. Андрейчина, Луцьк 1930. Розпорядження з дня 28 грудня 1923. Освіта затвердила цей підручник до уживання в школах».

У цій книжці автор приводить вірш Тараса Шевченка «Учітеся, брати мої», а також вміщена розповідь про місто Дубно.

Сергій Козицький для жителів села Михалківці Острозького району Рівненської області на початку 20-х років ХХ століття був шанованою людиною. Сюди він приїхав, побувавши у Луцьку і Дубні. За свідченням колишнього сусіда та приятеля Жука Григорія Семеновича, він, ймовірно, приїхав на Волинь із Галичини. Місце його народження невідоме. Педагогічну освіту здобув у Москві. А в цьому селі був учителем та регентом церковного хору,

викладав декілька дисциплін у церковно-приходських школах. Під час навчання в Москві, близько 1914-1915 років, Сергій Козицький познайомився з Левом, сином відомого українського письменника Д.В. Марковича. Їхні стосунки переросли в творчу дружбу. У 1920 році Сергій Козицький, який на той час проживав у Дубні та Луцьку, прийняв запрошення Лева Дмитровича Марковича переїхати у с. Михалківці Острозького повіту. Майже два роки він прожив у гостинному будинку свого друга, згодом на двадцятинній ділянці, можливо, подарованій чи наданій в користування Левом Марковичем, Сергій Козицький збудував невеликий будинок поблизу села Сіянци, де й мешкав запрошений вчитель, керівник церковними хорами, збирач фольклору, засновник просвітянського гурту.

Умова, яка складена у м. Здолбунів, 8 серпня 1925 р., про те, що Лев Маркович продає на власність Сергієві Козицькому або на самий найдовший речинець здає в оренду власність мою під назвою «Халковщина» в Михалківцях Здолбунівського повіту, площею дві десятини чи скільки окажется в дійсності в границях, нам, обом добре знаних, з будинками на цій землі (домом і хлівом).

Всі податки з дня приступлення до користування цею землею й взагалі цілим об'єктом має виплачувати Сергій Козицький, всякі непорозуміння проміж нас передаємо на вирішення третейського полюбовного суду в складі: Бориса Миколайовича Козубського, Самійла Максимовича Підгірського й Олександра Михайловича Карпинського – це члени української парламентарної репрезентації в польському сеймі та сенаті» (Із архіву Руслана Краплича).

Збереглася велика фотографія сенаторів і членів сейму (датована виборами 1922 року), серед них і вище згадані особи, які склали умови договору. Праворуч на фотографії – портрет Т. Шевченка, в центрі – пам'ятник Б. Хмельницькому.

Цей енергійний чоловік створив і очолював три церковні хори, кожен з яких складався із 60 чоловік, у селах Сіянци, Михалківці, Завізові. Просвітянські хори Михалковець та Мощаняці, для яких неодноразово робив обробки багатьох народних пісень, постійно займали перші місця. Відомо, що такі високі відзнаки були здобуті у Здолбунові, Острозі, Дермані, Здовбиці.

Його композиторська, педагогічна і просвітянська діяльність

базувалася на істинно народних традиціях Південної Волині. Репертуар просвітянських хорів складався виключно з місцевого фольклору та класичних творів українських композиторів. Навіть церковні служби були перекладені ним з церковнослов'янської на рідну мову, молитви і обрядові пісні, що виконувалися в церквах цієї місцевості, він аранжував так, щоб їх спів не тільки був полегшеним для виконавців, але й увібрав у себе особливості мелосу цього краю.

Займаючись збором пісенного фольклору, він здійснював і обробки народних пісень не тільки Волині, а й Поділля і Холмщини, зберігав усю автентичність їх виконання. Відроджені ним та упорядковані в активну форму побутування вертепні різдвяні драми, тексти яких збереглися в сім'ї колишнього члена Вільгирської «Просвіти» Теофіла Семеновича Величка (1913 р.н.), а зараз у мешканців села Колесники Гошанського району.

Згадує Оксана Камінська-Юрчук з села Острів Радивилівського району: «У 1932 році до нас в Острів у гості на Різдвяні свята приїхав Сергій Козицький Сенатор польського парламенту, записав усі колядки і щедрівки. Від моєї бабусі Софії Калинської він записав більше 100 пісень і поклав їх на ноти». Існують свідчення, що до творчого доробку композитора належать також пісні весняно-літнього циклу. Окрім того, багато творів Т.Г. Шевченка, покладені ним на музику, мали популярне побутування.

Сергій Козицький займався вихованням молоді. Надихнув ціле покоління на любов до свого народу, до його національної культури, у чому сам подавав приклад. Багато учнів продовжували його справу як фольклориста, патріота. З 1922 року протягом двох десятиліть він обирався депутатом і уповноваженим польського сейму та сенату і належав до української парламентарної репрезентації. Але не дивлячись на всі його заслуги, він був ув'язнений з відбуванням покарання в Березі-Картузькій, де його здоров'я підірвалось. Після вересня 1939-го почалися масові репресії радянського режиму, і життя Сергія Козицького передчасно обірвалося 10 січня 1941 року.

У статті «Збирач пісень Сергій Козицький» житель села Тесів Острозького району Євген Жигальський, зокрема, пише, використовуючи спогади своєї матері Олени Данилівни: «Був середньо-

го зросту, міцної статури, носив козацькі вуса, з одягу Вишиту сорочку. Звичайно, сповідував патріотичні погляди щодо свого рідного народу. Виділявся розумом і безстрашною вдачею. Його всі знали, і він мужньо відстоював інтереси простого люду. Не уникав при цьому публічних виступів. Церковний хор під його керівництвом у с. Сіянци виконував Службу Божу українською мовою. Сергій Козицький постійно спілкувався рідною мовою. Він помер в Острозькій лікарні ... Хоча його смерть була загадковою. У селі Михалківці на жовто-блакитному надгробку, спорудженому на його могилі, викарбовано: «Тут спочиває слуга Божий Сергій Олександрович Козицький. Род. 1883 р. 20.Х. пом. 1941 р. 10.1. Учителеві від учнів. 1941 р.»

Подібна ситуація склалася з його творами, фольклорними записами, обробками. Чи були вони коли-небудь видрукувані його твори, невідомо. Але більшість рукописних збірників втратилася під час пожежі, влаштованої угорськими посіпаками-карателями. Церковні архіви Михалківців і Завізова із розшифровками Сергія Козицького були знищені вже в 70-х роках минулого століття, лише декілька нотних записів колядок зберігається в церкві с. Сіянци Острозького району. Ці матеріали виявили Зіновій Дмитрів і Руслан Краплич.

Ось витяг з листа завідувачки відділу художньої самодіяльності видавництва «Мистецтво» у м. Київ Ю. Беякової від 14 жовтня 1965 року до доньки Сергія Козицького: «Шановна Христіно Сергіївно! Одержали Ваш лист і з хвилюванням читали розповідь про Вашого батька, про його діяльність. Хотілося дуже допомогти Вам відшукати сліди його праць (від того і затримали відповідь). Поки нічого втішного не можемо Вам сказати. Ніхто нічого не знає про його роботи. Зверталися ми і до Л.М. Ревуцького, і до Інституту фольклору АН УРСР. Єдине, що знайшли – це в фондах Інституту фольклору зберігаються зошити волинських пісень, датовані щонайпізніше 1904 роком. Фактично – це ті самі матеріали, що нами опубліковані в «Золотих ключах». Це все, що ми змогли знайти».

Повний творчий доробок композитора поки що не зібраний, лише окремі обробки його пісень збереглися в пам'яті його колишніх учнів та у власному архіві сучасного пошуковця і краєзнавця Руслана Краплича.

«Мені почувалося якось незручно, – згадує Євген Жигальський, – адже у мене знаходилися його нотні записи. І от нарешті я здав їх в Острозький історико-культурний заповідник за актом від 31 травня 1996 року. Як вони, ці записи, потрапили в наш дім Лишається загадкою, але варто сказати, що пан Козицький був у добрих відносинах з моїм батьком Миколою Никифоровичем, поважав і цінував його. Якщо оглянути цей зшиток То на 47 листках нотного паперу, записано біля 120 пісень, в основному це українські народні пісні, є невелика частка мадярських, сербських, а також духовних. Біля їх найменувань подається, де і від кого записаний твір.

Чимало пісень записано у рівненській тюрмі. Маємо ось такі цікаві замітки. Під назвою пісні читаємо: «Від доктора Михайла Зайця. Рівне. Тюрма, 1931 р.» Після пісні «По горах ходила» зазначено: «Це якась польська пісня чи танок. Чув, як грала коло тюрми оркестра 45 полку, і баритон дуже гарно цю мелодію виконував» (записано гру баритона). І ще: «Учора була Шура, бідна, бідна моя дружина, як ти тяжко мучишся! Келія № 6, 4.II.1930р.». «Полетіли гуси в вирій понад моїм вікном», щаслива дорога, милі вільні птахи. Повертайтеся по мене на весну. Рівне. 6.X.1930. Келія № 6».

Перебуваючи в Острозькому історико-культурному заповіднику, я натрапив на рукописні матеріали Сергія Козицького, які довго зберігалися у власному архіві вже згадуваного Євгена Жигальського. Перегортаючи пожовклі нотні листки, крім вміщених пісень, тут збереглися і партитури хорів М. В. Лисенка, обробки народних пісень М.Д. Леонтовича та інших відомих композиторів. Деякі твори пісенного фольклору Рівненщини, Підляшшя, Холмщини та Волині у записах Сергія Козицького було знайдено під час приватної експедиції у селі Олександрія Рівненського району в листопаді 1993 року (зберігається у власному архіві Р. Краплича). А експедиція «Забуті села» творчої науково-дослідницької лабораторії «Успадкування художніх традицій» Рівненського державного інституту культури у січні 1994 року віднайшла ще збережені Теофілом Семеновичем Величком дві вертепні драми, переписані колись у С. Козицького в 30-х роках. Підсумовуючи результати даної експедиції, дослідники зробили висновок, що незважаючи на відсутність більшої частини творів, зібраних та оп-

Юзюк і видали у 1998 році, вміщено 49 пісень, записаних композитором на нашій історичній Волині, Поділлі та Холмщині. Вони подаються у трьох розділах Календарно-обрядові пісні, пісні інших народів та пісні в гармонізації Сергія Козицького. У багатьох з них відсутній текст, але збережені мовні особливості виконавців. Цей матеріал Добра пам'ять про композитора, збирача і популяризатора народних пісень, учителя, регента і громадського діяча Сергія Олександровича Козицького.

Література:

1. Камінська-Юрчук О. Лист з минулого // Волинь. Рівне. 1993. 29 січня.
2. Дем'янчук Г. Світлом доброї науки // Волинь. Рівне. 1993. 28 травня.
3. Краплич Р. Сергій Козицький у спогадах просвітян // «Просвіта» і духовне відродження України. Збірник наукових конференцій Рівне. 1993. С. 56-66.
4. Столярчук Б. Фольклористи Рівненщини. Рівне. 1994. С. 12.
5. Столярчук Б. Фольклористи Рівненщини (видання 2-е, перероблене і доповнене). Рівне. 1995. С. 22-23.
6. 6. Корейчук М, Столярчук Б. Композитори Рівненщини. Рівне. 1995. С. 30.
7. Жигальський Є. Збирач пісень Сергій Козицький // Життя і слово. Острого. 1996. 11 вересня.
8. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник. Рівне : Ліста. 1997. С. 18-19.
9. Столярчук Б. Талант, відданий рідному народові // Діячі науки і мистецтв рідного краю у розвитку української національної культури. Матеріали і тези наукової конференції 29-30 вересня 1998. Рівне. 1998. С. 193-194.
10. Столярчук Б. Талант, відданий своєму народові // Дубно і світ. Міжнародна ювілейна науково-теоретична конференція, присвячена 900-річчю міста Дубна. 25-26 серпня 2000 року. Дубно. 2000. С. 82-83.
11. Столярчук Б. Пісенний фольклор Рівненщини у записах Сергія Козицького // Етнокультурна спадщина Рівненського Полісся. Випуск № 2. Рівне: «Перспектива». 2002. С. 109-112.
12. Столярчук Б. Невідомі сторінки фольклориста Сергія Козицького. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія: мистецтвознавство. № 1 (8). Тернопіль. 2002. С. 91-94.

ВАСИЛЬ КРАВЧЕНКО – ДОСЛІДНИК ВОЛИНИ

Архівні документи зберігають ще багато непрочитаних сторінок про видатних людей нашого краю, які зробили певний внесок у дослідження Волинського Полісся. Василь Григорович Кравченко (8 травня 1862 р. 20 березня 1945 р.) Відомий фольклорист, етнограф, діалектолог. Автор багатьох статей і розвідок. Укладач етнографічних збірників. Народився в місті Бердянськ, зростав у бідній багатодітній сім'ї, в якій було шестеро дітей. «Я був у своїй хаті за няньку, за прачку, куховарку, перекупку, водовоза, звощика, рибалку, сторожа – на баштані, громадільника – на ниві». Хлопець мав хорошу пам'ять, запам'ятовував казки, які слухав від старих людей, що збирали навколо себе гурт дітей, і вірив у те, про що розповідали.

Від рідної мами пішли його перші знання народного слова, прикмет, звичаїв, примовок. Йому довелося «брати участь у весіллі тітки Мокрини, і він виніс з нього переконання, що ніби насправді продав тітку за чарку горілки і 7 копійок молодому».

У десять років він пішов до двокласної школи, де брав участь у літературному гуртку, який заснували В. Мартинович і Г. Чернобай. У 1877 році В. Кравченко вступає до Феодосійського вчительського інституту. Він вже був готовий до вивчення народної творчості, на цей шлях його спрямували праці М. Костомарова, знайомство з діячами української культури Б. Грінченком, М. Коцюбинським. М. Комаровим (М. Уманцем), листування і зустрічі з М. Лисенком, І. Франком, Д. Яворницьким, В. Стефаніком, О. Маковеєм.

У цей період заарештовують засновника літературного гуртка В. Мартиновича. Під час обшуку знаходять і листи В. Кравченка, що стало причиною позбавлення його можливості вчителювання, і замість диплома видали лише посвідку про закінчення інституту.

Василь Кравченко змушений був вступити до Одеської юнкерської школи, яку закінчив у 1881 році. У цей період за дорученням викладача Л.А. Смоленського він бере участь у підготовці «Русского словаря», який зібрали й упорядкували М. Уманець і Спілка, у 4-х томах (1893-1899 років).

Після закінчення юнкерської школи його направляють на службу до 126 піхотного Рильського полку, який дислокувався в Острозі. Під час спілкування з солдатами він записує бувальщини, оповідання, які згодом увійшли до двотомника етнографічних матеріалів, що упорядкував Б. Грінченко. Його дослідження друкуються у всіх томах «Этнографических материалов», виданих у 1895-1901 роках.

Подальша його робота повністю пов'язана з дослідженням Волині. Його матеріали, зібрані в цьому краї, виходять окремими збірками або в окремих томах «Трудов Общества исследователей Вольни». У 1892 році він залишає офіцерську службу і переїжджає на роботу в Житомир. Після заснування Товариства дослідників Волині В. Кравченко стає членом етнографічної секції. У січні 1903 року на засіданні він прочитав реферат «Про способи збирання етнографічних матеріалів. Із спостереження дослідника». У листопаді того ж року виступає з темою «Народне весілля в с. Курозвани Острозького повіту Волинської губернії» (нині село Гощанського району Рівненської області). Того ж року була прийнята постанова про видрукування цієї праці, і наступного року вона побачила світ у першому томі «Трудов Общества исследователей Вольни», (Житомир, 1902). До речі, цей том і деякі наступні, зберігаються в краєзнавчому відділі Рівненської обласної наукової бібліотеки. У цій роботі дослідник дав опис розташування села, зафіксував місцеву говірку, весілля передане з великою точністю діалогів дійства з піснями, які супроводжують обряд (91 зразок) і навіть збережено слова оповідача. На рівненській землі, зокрема в селах Корецького, Острозького і Гощанського районів, ним записані пісні «Прилетіла зозуленька», «Ой пив я в неділю», «Комарі гудуть Дощик буде», «Ой у місті на риночку», а також багато сімейно-побутових, коліскових і дитячих пісень, колядок і щедрівок, замовлень і вірувань.

Збірки «Пісні, хрестини та весілля», «Народні оповідання й казки» мають велику цінність для вивчення звичаїв і обрядів. Ці записи відзначаються фонетичними особливостями, точним передаванням діалекту, манерою мовлення, як то кажуть, «зняті з губи».

У 30-х роках минулого століття В. Кравченко розробив багато програм дослідження виробничих галузей, зокрема ткацтва, тва-

ринництва, побутових речей і явищ: «Рушник», «Наймання пастуха», «Копання криниці» тощо. Він зазначає, що записувати треба так, як розповідає оповідач.

До краєзнавчої роботи він залучає вчителів, студентів, широкі кола людей, бо тільки великими силами можна досягнути результатів. У збірнику Волинського науково-дослідного музею, виданого в Житомирі у 1928 році, з побуту й обрядів північно-західної України, він писав: «Вичерпуючого матеріалу, звичайно, ніколи зібрати неможливо. Але скромні сили одної людини дадуть ще менше. Тут потрібна спільна й цілком сумлінна праця широких кіл громадянства». Він свій досвід передавав студентам, читав етнографію у вузах, мав аспірантів, під час канікул проводив наукові дослідження, заохочував вчителів до збирання народної творчості.

У рукописних фондах Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України зберігаються його етнографічні праці, які ще до цього часу неопубліковані. Одна з них – «Етнографічний нарис про Волинь». Вона написана приблизно у 1922-1923 роках. У цьому дослідженні багато цікавих думок, спостережень, що охоплює коло питань з життя волиняків, їх побут, обрядовість, вірування.

Ось деякі фрагменти з цього нарису. «Колія Київ – Рівне поділяє Волинь на дві різноманітні частини – північну, що з предковіку була вкрита лісом, і південну, що далі на південь, то все більш безлісно-польову. Ліс і нива всяке зокрема – наклало відмінності як на етнічні, так і на антропологічні особливості своїх мешканців.

Як уже зазначено, переважна більшість населення Волині – українці. Причому, що далі на південь, то виробився так званий середньоукраїнський тип людності, що в найбільш характерних своїх рисах (хатніх та громадських) майже не різниться від української людності суміжних повітів Київщини та Поділля. Що до північних мешканців Волині, то всі вони мають спільну назву – «поліщуки», себто лісові люди. Хоч же в натурі «поліщук» є синонімом неосвіченості. Переважно чорняві. Русявих небагато. Що до зросту, то є високі, середні й низькі. Отже, як тільки високий, то й високочолий. Обличчя вузьке, ніс рівний, часом з горбинкою й гусочкою на горлянці. Мужчини середнього й молодшого віку відбували військову службу, чи то відвідували у різних справах місто,

їздять колією й т. п., тому їхня батьківська мова почасти порушується, коли не русизмами, то набирає форм загальноукраїнської мови. Що ж до жіноцтва взагалі й дітей дошкільного віку, то їхня мова майже первісна. Характерна риса волиняка та, що він ніколи не любить нічого виносити з свого обійстя, а все більш намагається зволікати до власної хати. Здається, що та приказка про українського дурня, який «з чужого воза бере та на свій кладе» якнайкраще може бути пристосована й до волиняка як загальна його риса».

Останні роки свого життя В. Кравченко працював у Дніпропетровському краєзнавчому музеї під керівництвом Д.І. Яворницького, де і на нього наводять наклеп і крамолу «контрреволюціонера-музейника». Йому виносять догану, позбавляють роботи, житла, засобів до будь-якого існування. Після цього 72-річний В. Кравченко змушений був виїхати до сина в Ростов-на-Дону.

Збирацька і дослідницька робота В. Кравченка дуже велика. Багато його праць, які складають окремі книги, залишилися ще не виданими. Особливу цінність складають його збірники, де зафіксовані лексичні, діалектичні і фонетичні особливості мовлення. Він багато зробив для збереження, популяризації багатогранної народної творчості. Та його ім'я не часто звучало в попередні роки. Тільки спеціалістами він, фольклорист, етнограф і діалектолог, заслужено називався видатним фахівцем своєї справи. Сьогодні його дослідження заслуговують на увагу, дбайливе ставлення до його рукописів, а пісні в його записах уже займають належне місце в репертуарах фольклорних колективів.

Безперечно, В. Кравченко зробив значний внесок у народознавство.

Література:

1. Етнографічні матеріали, зібрані В. Кравченком на Волині та суміжних губерніях // Товариство дослідників Волині. Житомир. Т. V. 1911.
2. Скрипка В. Народознавчі праці Василя Кравченка // Народна творчість та етнографія. Київ. 1970. № 6. С. 54-57.
3. Український радянський енциклопедичний словник. Т. 2. Київ. 1987. С. 177.
4. Лобода Т. Василь Кравченко і Волинь // Берегиня. № 4-5. Київ. 1995. С. 14-17.

5. Пащук І. Фольклорист і етнограф В. Г. Кравченко // Велика Волинь: минуле і сучасне. Тези регіональної наукової конференції 14-17 листопада 1991 р. Рівне, 1991. С. 68-70.

6. Пащук І. З народних джерел // Червоний прапор. 1990. 14 листопада.

7. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник. Рівне, 1997. С. 328.

8. Енциклопедія українознавства. Львів, 1996. С. 1158.

9. Столярчук Б. Василь Кравченко Дослідник Волині // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі. Збірник наукових праць. Рівне: «Волинські береги». 2002. С. 69-71.

10. Пащук І. Запис В. Г. Кравченка «Весілля у Курозванах» // Гоцанське Погориння: давнина і сучасність. Науковий збірник матеріалів науково-краєзнавчої конференції, присвяченої 850-річчю Гощі, 14-15 жовтня 2002 року. Рівне Гоща: «Перспектива». 2002. С. 116-119.

ДИРИГЕНТСЬКА ПРАЦЯ

Працюючи вже не перший рік в державних, відомчих та особистих тих архівах, перегортаючи сотні і тисячі сторінок пожелтих аркушів для енциклопедичного довідника «Митці Рівненщини», я відкрив для себе, а можливо, ще для когось, хто цікавиться історією рідного краю, багато невідомих митців, які пов'язали своє життя і творчість з Рівненщиною.

Гортаю особову справу відомчого архіву Рівненського обласного музично-драматичного театру про українського і польського диригента Станіслава Янішевського. У ній, зокрема, є таке: «Станіслав Вікентійович Янішевський народився 13 квітня 1907 року в місті Плоцьку (Німеччина), у 1914 році з батьками переїхав до Києва, де почав ходити до школи. Через три роки родина переїхала до Варшави, де в 1925 році Станіслав успішно закінчує гімназію і вступає до Варшавського університету. Одночасно він навчається в музичній школі імені Карловича по класу фортепіано, яку закінчив у 1923 році». Обдарований юнак наполегливо займається музикою і робить перші успіхи. Багато відомих музикантів, диригентів різних часів закінчували університети, маючи гуманітарну освіту, а музика була їхнім захопленням, але в процесі роботи музика перемагала і ставала засобом до життя, творчим

кредо. Зокрема, Микола Колесса закінчив Празький університет, згодом тамтешню консерваторію, а Станіслав Людкевич Львівський університет. Але вони ввійшли в історію як композитори. Можна ще наводити подібні приклади.

Читаємо далі: «С. Янішевський, відбувши військову службу, у 1933 році закінчив Варшавську консерваторію по теорії музики, композиції та диригуванню (керівник В. Бердяєв)». Хто ж такий Бердяєв? У книзі «Старейший русский симфонический оркестр» зазначене таке: «Валеріан Валеріанович Бердяєв – польський диригент та педагог (1885-1956). Народився в місті Гродно (Білорусь). У 1906 році закінчив Лейпцігську консерваторію, з 1908 року Диригент Маріїнського театру, відомим став як інтерпретатор музики. З 1916 року – оперний, з 1918 року – симфонічний диригент у Харкові. З 1919 року виступав у Києві з симфонічним оркестром імені М.В. Лисенка та оркестром оперного театру. 8 жовтня 1924 року програмою з творів Л. Бетховена і Й. Брамса симфонічний оркестр Петроградської філармонії під його керівництвом відкрив 4-й сезон». У 1934 році в філармонії вперше була введена посада головного диригента. Рішенням художньої ради на цю посаду був запрошений В. Бердяєв. Він був надзвичайно талановитим музикантом, наділеним загостреним відчуттям артистизму, але, мабуть, не володів педагогічним талантом, необхідним керівникові оркестру. Перебуваючи на посаді головного диригента, лишень протягом одного сезону він провів 31 симфонічний концерт.

Ось що писала газета того періоду, від 24 лютого 1925 року, характеризуючи диригентську манеру В. Бердяєва: «В ефірі музики, безпосередньо відданий почуттю, Бердяєв як диригент міцний. У нього є справжній темперамент, за який не варто, звичайно, приймати зайву метушню його рухів. Програма була проведена закруглено, цілісно, з внутрішнім динамічним і ритмічним планом. Можна впевнено стверджувати, що музика вимагає від диригента «натуро», що Бердяєву безумовно вдалося».

У 1926 році він відкрив Державну українську оперу в Одесі. Наступного року один сезон він був головним диригентом Київського театру опери та балету, де давав симфонічні концерти української музики. Вів оперний і диригентський класи в Музично-драматичному інституті імені М.В. Лисенка. Із 1930 року живе в

Польщі. Тоді Янішевський і познайомився з Бердяєвим, своїм учителем і наставником, пройшов професійну диригентську школу й отримав прекрасну музичну освіту. Цей талановитий і освічений молодик у 1934 році засновує музичну школу в Сквирцях (поблизу Варшави) і одночасно працює у Варшавській філармонії та диригентом на Польському радіо. Валеріан Бердяєв з 1945 року – професор Варшавської консерваторії. Через два роки він – директор і диригент Краківської філармонії, у 1949-1954 роках працює в Познані, лауреат премії Польської Народної Республіки (1951). Помер у Варшаві.

У 1937 році в Сквирці приїжджає піаністка Тетяна Вайташевська, випускниця Варшавської консерваторії, маючи диплом з відзнакою. Гортаю її особову справу: «Тетяна Валентинівна Вайташевська народилася 9 грудня 1916 року в місті Волчанську Харківської губернії. У 3-річному віці почала грати на фортепіано, у 1926 році вступає на середній курс Львівської консерваторії, по закінченні її, у 1932 році, вступає на вищий курс Варшавської консерваторії».

У Сквирцях Вайташевська вела клас фортепіано і за сумісництвом співи у Варшавській гімназії та ліцеї № 141. Цей період відзначився великим творчим піднесенням. Часті виступи в концертах і творчих зустрічах дали можливість Вайташевській ближче познайомитися з Янішевським. Вони беруть участь у спільних концертах, їхня творча дружба переростає у високі почуття. Ці двоє закоханих людей, щасливі і життєрадісні, любили музику, свою роботу, якій віддавали прекрасні роки мрійливого життя. У 1938 році обоє переїжджають до Варшави. Станіслав отримав місце диригента в місцевій опері, Тетяна – солістка варшавського «Польського радіо» і одночасно вона навчається на відділенні романської філології в університеті.

Непросто було отримати посаду диригента в столичній опері, яку зайняв Янішевський, але це завдяки В. Бердяєву, своєму викладачеві, що позначилось на здібностях молодого диригента. Це віщувало йому блискучу кар'єру, якби все склалося інакше.

Улітку 1939 року молоде подружжя приїздить у місто Дубно, що на Рівненщині, де проживала мама Тетяни Валентинівни – Ніна Миколаївна Вайташевська, яка до війни вела співи і сама співала

в хорі Бірнбаума. Радістю наповнені дні, здавалося, ніщо не могло їх затьмарити, вони будували сімейні плани, з новими силами готувалися до великих творчих звершень.

Першого вересня того ж року розпочалася Друга світова війна. Нацистська Німеччина віроломно напала на Польщу, повернення назад не було. А 17 вересня комуністичний Радянський Союз так само віроломно напав на Польщу. Після встановлення радянської влади у 1939 р. в Дубні відкрилася музична школа, на базі якої в період німецької окупації був створений музичний інститут імені М. Леонтовича в Дубні. З 1941 року С. Янішевський завідував навчальною частиною вузу, а директором був композитор Л. Березовський. Згодом організував симфонічний оркестр і хор, який складався в основному з робітників. Про це засвідчує афіша концерту від 27 січня 1941 року.

Дубенський період ознаменувався ще однією подією в мистецькому житті. У 1941 році у місті почав діяти театр.

Ось що про цю подію писала газета «Волинь», яку редагував у Рівному відомий письменник, уродженець знаменитого Дерманя Улас Самчук, у номері від 7 листопада 1942 року: «24 жовтня 1942 року розпочав перший театральний сезон український театр у Дубні оперою С. Гулака-Артемівського «Запорожець за Дунаєм», режисер Авенір Коломиєць, диригент Станіслав Янішевський, а керувала танцями Тетяна Вайташевська». Хочу додати, що театр діяв під дирекцією та режисерським керуванням А. Коломийця, який виступав і як актор. С. Янішевський загинув у 1944 році у Варшаві. Хто ж такий Авенір Коломиєць?

Читаємо за матеріалами рівненського журналіста і краєзнавця Григорія Дем'янчука:

«Авенір Каленикович Коломиєць народився 19 листопада 1905 року в селі Городець Володимирецького району Рівненської області – театральний режисер, драматург, поет, літературний критик. Навчався в Клеванській духовній школі, у Кременецькій духовній семінарії, у 1930 році закінчив теологічний факультет Варшавського університету». У цей період він друкував перші свої літературні спроби в українських часописах, що виходили в Польщі, співпрацював із журналом «Нові шляхи», де друкував оповідання, вірші, критичні огляди. В його творчості мало було

«конструктивізму», або «бойовизму», що вимагав пролетаріат від письменника». Почуваючи себе пригнобленим, А. Коломиєць віднаходить сили і вступає до Варшавського інституту театрального мистецтва, пробує сили в драматургії. У 1933 році отримав першу премію на конкурсі драматургів у Варшаві за п'єсу польською мовою «Іменем». У 1936 році, після закінчення інституту, він їде в Луцьк, згодом на Дубенщину, де вчителює. У Дубні організував видавництво «Лад», де видрукував п'єсу для дітей «Казка темного бору», написав драму «Єретик», закінчив повість «Погоринська рапсодія». Редагував двотижневий часопис для дітей «Школярник», де друкував власні патріотичні вірші під псевдонімом Марко Крилатий: «Кохай рідну хату», «Дансова молитва», дописує до львівського журналу «Світ дитини». Під час окупації бере активну участь у створенні в 1941 році драматичної секції при дубенській «Просвіті», а через рік Дубенського музично-драматичного театру. Разом з С. Янішевським поставили вистави «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка, «Наталка Полтавка» І. Котляревського, «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського.

У газеті «Волинь» від 14 липня 1943 року в статті «Театр у Дубні» писалося: «...скупчилися в Дубні люди, які взяли на себе тягар організування театру, і ось підтягнули й Дубно в низку інших, так званих «театральних» міст Волині». На цей час тут уже було показано сім вистав, відбулося близько сорока спектаклів. У репертуарі виділялись оперета «Сватання на Гончарівці» (йшла 11 разів), «Наталка Полтавка», «Запорізький скарб» (оперета за сюжетом популярної комедії К. Ванченка-Писанецького).

Під час окупації А. Коломиєць працював у Дубенській управі, завідував гуманітарним відділом освіти і культури, але був заарештований гестапо. Він помер у 1946 році в Зальцбурзі (Австрія).

Ось деякі витримки з газети «Волинь» того періоду про Дубенський театр:

«27 вересня 1942 року в Дубенському театрі виступила окружна оркестра під диригуванням Л. Березовського, солістка Галина Мішук, скрипачка Л. Ващенко».

22 листопада 1942 року: «15 листопада виставою «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського у Дубенському театрі розпочався новий сезон. У головних ролях виступили: Одарка Коритнюк,

Оксана Гірло, оркестр музичного інституту Дубна під диригуванням Ст. Янішевського».

В афішах вистави «Запорожець за Дунаєм» за 1942 рік: «Карась – Ю. Омельчук, Одарка – А. Коритнюк, Оксана Вл. Гіглан, Андрій – А. Пожецький, Султан Л. Тишецький, а також Є. Токар, Ол. Кондратюк, режисер Авенір Коломиєць», а від 25 листопада 1943 року, «Сватання на Гончарівці». Ролі та виконавці: Стецько Л. Чехмановський, Одарка В. Звенигородська, Олексій – Юр. Скибай, Уляна Г. Кондратюк, Скорик С. Яременко, Прокіп Л. Тишецький, Кандзюба – М. Мудрик, диригент Ст. Янішевський, співаки та актори Т. Гофман, З. Новохоцька, Т. Петрова, Ол. Петрина. М. Вознюк. А. Сінкевич. Г. Міщук, В. Гіглан».

Хто ж були актори цього періоду в Дубенському театрі, які їхні подальші долі?

Я часто зустрічався з Тамарою Дмитренко – завідувачкою відділу масової роботи Державного історико-культурного заповідника міста Дубна, зі старожилами цього міста. Ось що вони мені повідали: А. Коритнюк родом із селища Демидівка, що на Рівненщині, під час окупації була розстріляна в Дубенській тюрмі. Михайло Сафонович Мудрик (1920-1991) народився в селі Переросля Вербського (Дубенського) району. Навчався в Кременецькій семінарії, до війни вчителював, у 1940-1942 рр. – актор Дубенського театру. Під час війни виїхав до Німеччини, потім служив у радянській армії, згодом закінчив Київський медичний інститут. До кінця життя працював у Дубні, співав у хоровій капелі (керівник Г.М. Катанаш). Галина Міщук (1917-1995) народилась у місті Казань, у 1940 році вступає до Львівської консерваторії, у 1942 році разом із сестрою Тамарою працює в дубенській «Просвіті», співає в хорі (керівник Л. Березовський), грає ролі в місцевому театрі. У 1950 році закінчила консерваторію, співала в хоровій капелі «Трембіта». Зінаїда (Зіновія) Антонівна Новохацька (1900-1983) народилася в Дубні. До революції навчалась у Дубенській гімназії, де співала в хорі та в оперних виставах під керівництвом Бірнбаума. З 1942 року – актриса Дубенського театру. Після війни жила у Варшаві і до кінця життя була солісткою хору православної церкви у передмісті Воля. Хор брав участь у Шевченківських академіях (святах) у Варшаві. Леонід Тихонович Чехмановський

народився в 1887 році в Дубні, працював бухгалтером у місті Гдиня (Польща), з 1942 року – актор Дубенського театру, у 1943 році виїхав до Кракова, був заарештований і відправлений в табір Освенцім. Помер у день звільнення полонених з табору. Валентина Гіглан народилася в Дубні, працювала в театрі. Згодом виїхала Чехію. Тетяна Гофман народилася в Дубні, працювала в театрі, вийшла заміж за угорця й виїхала в Угорщину. М. Вознюк працював у театрі, згодом Директор місцевої музичної школи. Біографії інших митців того часу мало відомі, але досліджуються.

Посвідка Галини Салієнко, учасниці фортепіанного відділу музичного інституту ім. М. Леонтовича в Дубні

Працюючи над енциклопедичним довідником «Митці Рівненщини», я зустрівся зі своєю вчителькою з Рівненського музичного училища, викладачем музично-теоретичних дисциплін Галиною Олександрівною Салієнко. Уродженка села Сморгва Дубенського району, вона в молоді роки жила в Дубні, згодом закінчила Львівську консерваторію і з 1957 року працює в Рівному. При нашій розмові про Дубно 1942 року Галина Олександрівна розгорнула свій родинний архів, показала чимало фотографій і доку-

ментів, адже багато членів її родини були учасниками театру, зокрема вже згадана Зінаїда Новохацька – співачка, Товстой – художник. В одній посвідці значиться, що пред'явником її є учениця фортепіанного відділу музичного інституту ім. М. Леонтовича в Дубні Галина Салієнко. Датована вона 15 вересня 1942 року, є підпис директора – композитора Л. Березовського.

Музичний інститут ім. М. Леонтовича в Дубні мав програму спеціальної музичної школи-десятирічки. Галина Олександрівна згадує, що «теоретичні дисципліни читав молодий руський інтелегент, викладач Станіслав Янішевський. Спочатку музична школа розміщувалась у цегляному будинку, який зберігся й донині по вул. Т. Шевченка, 10, де був краєзнавчий музей, а згодом музичні класи діяли в приміщенні нинішнього палацу молоді. Під час бомбардування у вечірні години занять вікна закривалися, щоб не пробивалося світло, маскувалися. Яюсь під час занять, коли Станіслав Янішевський розповідав про оперу Ж. Бізе «Кармен», відключилося світло, а він у темряві продовжував розповідати і грати на фортепіано окремі фрагменти з опери. Це так вразило мене, що вирішилася моя доля музиканта-теоретика». Завершуючи невеличку розповідь про диригента С. Янішевського і те середовище, в якому він працював зі своїми колегами в роки війни у Дубні на Рівненщині, можна зробити висновок, що музичний інститут імені М. Леонтовича (нині музична школа) і аматорський драматичний театр робили все для того, щоб відроджувалась українська музична і драматична культура.

Література:

1. Особова справа. Відомчий архів Рівненського обласного музично-драматичного театру. Ф. 192. – Опис 1. – Од. зб. 131.
2. Мистецтво України (ред. А.В. Кудревич). Київ. 1997.
3. Там само. С. 381.
4. Особова справа. Відомчий архів Рівненського обласного музично-драматичного театру. Ф. 192. – Опис 1. – Од. зб. 110.
5. Там само.
6. Перший театральний сезон // Волинь. Рівне. 1942. – 7 листопада.
7. Дем'янчук Г. Авенір Коломиєць – «кандидат на Соловки». Рівне. 1991. 13 березня.
8. Дем'янчук. Г. Воскреслі для життя. Рівне. 1998.

9. Там само. С. 63, 67.
10. Там само. С. 68.
11. Театр у Дубні // Волинь. 1943. 14 липня.
12. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник. Рівне: Ліста. 1997. С. 155, 261.
13. Столярчук Б. Диригентська праця // Наукові записки. Національний університет «Острозька академія». Серія: психологія і педагогіка. – Острог. Випуск 3. 2002. С. 273-278.

РЕКОНСТРУКТОР КОБЗИ

Михайло Васильович Лисенко-Дністровський усього себе віддав музиці: композиторській діяльності, дослідженню інструментарію, зокрема на Поліссі. Пам'ятаю його як викладача Рівненського культурно-освітнього факультету Київського державного інституту культури, коли я ще був студентом кафедри народних інструментів. Із 1973 року Михайло Васильович почав викладати інструментовку. Саме тут він ініціював роботу зі створення експериментального українського народного камерного оркестру, яким сам керував. Експериментальним він був тому, що всі інструменти мали хроматичний звукоряд і широкий діапазон. Це давало можливість виконувати не лише мініатюри, а й складні широкомасштабні твори.

В Україні з давніх часів існувало колективне виконавство на на родних інструментах. А завдяки зусиллям виконавців, диригентів, композиторів, музикознавців і майстрів-інструменталістів були вирішені такі важливі питання, як удосконалення і реконструкція традиційного інструментарію, створення різнохарактерних за складом ансамблів та оркестрів, творів для сольного, ансамблевого та оркестрового виконавства.

До оркестру входили широковідомі в народному побуті інструменти. Але вони зазнали чимало змін завдяки талановитим рукам сучасних майстрів-інструменталістів та музичних конструкторів. Так, реконструктор кобзи В.О. Зуляк доклав багато вміння для поліпшення звукових якостей цимбал, Д.М. Демчук зробив нові розрахунки для виготовлення сопілок, І.М. Скляр удосконалив конструкцію бандури.

Кандидат мистецтвознавства, композитор М.В. Лисенко-Дністровський присвятив своє життя становленню цього колективу; багато працював над створенням нових кобз, зокрема розробив теорію сучасного українського оркестру; типові партитури, прийоми інструментовки, розміщення оркестрантів на естраді. Разом із видатним сучасним інструментознавцем, своїм наставником Костянтином Вертковим провів велику роботу для уточнення музичного складу камерного оркестру, до якого ввійшли сопілка, кларнет, баян, гармоніка-баритон, дві перші скрипки, одна друга, віолончель, концертні цимбали, дві перші і одна друга бандури, бубон, тарілки, малий барабан. А ще кобзи: по дві малих перших і других, середня перша, середня велика, кобза-бас. Вивчалася темброва палітра оркестрових груп, підбирався спеціальний репертуар. З листопада 1974 року оркестр почав працювати. І це вже була не мрія, а переконливий факт. І перший публічний виступ його відбувся разом з хоровим колективом факультету в міському будинку культури у травні 1975 року.

М.В. Лисенко-Дністровський (26.03.1929-12.02.1990) народився в Харкові. Закінчив музичну школу, Львівське музичне училище, у 1960 році Львівську консерваторію ім. М.В. Лисенка по класу балалайки в Бориса Шейка, диригування – у Дем'яна Пелехатого, композиції – у Станіслава Людкевича. З того ж року працює викладачем у Тернопільському музичному училищі. Пише музику до вистав, які з успіхом йдуть на сцені обласного музично-драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка, зокрема для п'єс Юрія Удовиченка «Смерте, відступись» (1968), Івана Кочерги «Екзамен з анатомії» (1967), Олександра Довженка «Потомки запорожців» (1969), Миколи Зарудного «На сьомому небі» (1968), Івана Микитенка «Як сходить сонце» (1967), Олександра Підсухи «Кому кують зозулі» (1970), Олександра Корнійчука «Пам'ять серця» (1970), Шандора Петефі «Тигр і гієна» (1971), Івана Франка «Украдене щастя» (1968). Рівненський період творчості композитора пов'язаний з інструментальною музикою, зі створенням уже згаданого експериментального оркестру. Він звертається до народних пісень та мелодій, які використовує у своїх творах, як у симфонії «Кармелюк», «Українських рапсодіях», «Гуцульських рапсодіях», «Урочистому прелюді» для духового оркестру. Пише

концерти для бандури та ударних інструментів, робить інструментовки саме для цього оркестру. Його творчі стосунки з місцевими поетами яскраво відбилися у піснях. На слова Валентина Монаєнкова він написав пісні «Дума про Козацькі могили», «Серце Полісся». «Музичні сходи» (фортепіанні мініатюри для дітей (1976), де епіграфами стали його ж вірші. Цей збірник вийшов з друку в 2001 році, він уміщує сім дитячих п'єс, об'єднаних єдиним задумом і манерою виконання.

Цей час для нього був насичений композиторською діяльністю і дослідницько-пошуковою роботою. Він певний період очолював обласну організацію самодіяльних композиторів. У 1977 році завершив роботу над кандидатською дисертацією «Шляхи формування і розвиток інструментальних ансамблів та оркестрів народних інструментів в Україні». У цій роботі зазначено, що з давніх часів у народі побутували однорідні ансамблі (дует сопіларів) і змішані, які досі широко популярні в Україні. Це, зокрема, троїсті музики (скрипка, басоля, цимбали, бубон), репертуар яких складають танцювальні мелодії. Основою українського народного оркестру, вважає автор, є кобзи, які мають національні витоки і стали базовим складом оркестру. Кобза відома українському народові з давніх часів. Група сучасних оркестрових кобз є найбільш гучною з усіх струнних щипкових інструментів. Велика різноманітність у динамічних відтінках, багатство тембрових фарб, рівне звучання протягом усього діапазону, співучість і технічна зрушеність – усе це висуває кобзу і її сімейство в когорту основи оркестру.

Саме кобзи, більше ніж інші інструменти, можуть правдиво і яскраво передати український музичний колорит, подібно до того, як струнно-смичкові інструменти є основою симфонічного оркестру.

У своїх дослідженнях М. Лисенко-Дністровський розглядає більше двадцяти інструментів. Тут були висвітлені мала флюора, свиріль, сопілка, сурма, гуслі, кобза, бандура, скрипка, басоля, цимбали, тулумбас, бубон та інші, які найбільш використовуються у виконавській практиці. Він розглядає інструментарій з позиції його практичного застосування в ансамблях та оркестрах. Тому головна увага приділена питанню використання інструментів у

народній виконавській практиці, їхнім техніко-виконавським і художньо-виразним можливостям. Він вивчав історію кобзи, залучивши до цього матеріали художньої літератури, іконопису, робив ескізи і розробляв зразки інструмента, який міг би відповідати виконавським вимогам у сучасних оркестрах. Ці інструменти (сімейство кобз) були зроблені у Мельнице-Подільських майстернях. Такий оркестр почав своє існування саме в Рівненському державному інституті культури.

Сьогодні, озираючись у минуле українського народного оркестру, нашого Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету, хочеться відзначити внесок, зроблений невтомним М.В. Лисенком-Дністровським.

Література:

1. Пащук І. Музичний дивосвіт // Червоний прапор. 1977. 10 квітня.
2. Лисенко-Дністровський М., Марцинковський С., Турчин Г. Методична розробка по інструментуванню для студентів із спеціальностей «Керівник самодіяльного оркестру народних інструментів» та «Керівник самодіяльного народного хору». Рівне, 1983.
3. Коблова Г. Творчий звіт митця // Червоний прапор. 1989. 11 квітня.
4. Столярчук Б. Барви мелодій / Б. Столярчук // Із дзвінкого джерела. Рівне, 1991. С. 9-12.
5. Столярчук Б. Усе життя з кобзою // Волинські дзвони. Випуск 1. Рівне. 1995. С. 58.
6. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник. Рівне: Ліста. 1997. С. 21-22.
7. Столярчук Б. Жити так, щоб не гасла жадоба краси // М. Лисенко-Дністровський. Музичні сходинки. Рівне. 2001. С. 3-4.
8. Столярчук Б. Реконструктор кобзи // Нова педагогічна думка. Науково-методичний журнал. № 3-4. Рівне. 2001. С. 3-6.

НАТХНЕННЯ

Якщо слухаєш музику, читаєш книгу, дивишся виставу або зустрічаєшся з людиною і вже з перших акордів, слів розмови западає в душу той чи інший твір або виконавець чи співбесідник, то потім довго з інтересом згадуєш подібні випадки, слідкуєш за розвитком митця чи колективу. Такою для мене була зустріч з одним із провідних колективів обласної філармонії у 80-х роках минулого століття в залі Рівненського музичного училища. Тоді відбу-

лися музичні вечори «Гармонійне натхнення» – цикл концертів Антоніо Вівальді (а їх було 12) для однієї, двох, трьох і чотирьох скрипок у супроводі камерного оркестру Рівненської обласної філармонії під керуванням заслуженого діяча мистецтв України Богдана Депо. У концерті активну участь брали народний артист України Богодар Которович, лауреат всесоюзного конкурсу Кирило Стеценко, лауреати республіканського конкурсу Олег Которович та Богдан Крися, які постійно підтримували творчі контакти з колективом, готуючи нові програми. А філармонічний оркестр був гідним партнером ушлюблених солістів.

Народився цей колектив у жовтні 1975 року на базі Рівненського музичного училища за підтримки викладачів, які склали його основу. А це справжні ентузіасти музики І. Волк, В. Корнілов, В. Сидорчук, А. Бортник, М. Мороз, В. Зимін. Дехто з них довго грав у цьому оркестрі.

Радує й те, що сьогодні поруч з ветеранами, високопрофесійними музикантами М. Іванівим та В. Черняхівським працює і здібне поповнення, серед якого випускниця Білоруської державної консерваторії Т. Болтенко, випускники Новосибірської державної консерваторії подружжя Олена та Петро Шатні. Три роки тому в колектив влилися Н. Мацюк, А. Лущик та С. Тичинська – усі з Київської, а І. Гладкова – після Одеської консерваторій.

Творчий ріст оркестру став помітнішим після його участі в 1978 році в республіканському конкурсі камерних колективів у межах фестивалю «Золота осінь» у Києві, де він здобув звання лауреата. Зросла виконавська майстерність, культура виконання, злагоженість. Зміцнюються творчі зв'язки з провідними митцями та композиторами нашої країни. Проводяться авторські вечори композиторів М. Скорика, А. Штогаренка, А. Гайденка, В. Зубицького, виступи з прославленими виконавцями, зокрема народним артистом України Д. Гнатюком, О. Наседкіним. Постійно виступають з оркестром К. Стеценко (скрипка) і заслужений артист України Я. Кульчинський (вокал), кращі органісти республіки – заслужений артист України В. Кошуба, І. Калиновська, О. Димитренко, О. Коваль та М. Павалій, заслужені академічні хорові капели України «Думка» і «Трембіта». Найвагомішими здобутками колективу були виступи перед трудівниками полів, заводів, перед

учнями шкіл і профтехучилищ, жителями рідного міста, для яких звучала музика Вівальді, Баха, Моцарта, Скорика, абонементні концерти для школярів, на яких також розповідалося про жанри і стилі в музиці, про творчість композиторів.

Саме таку пропаганду класичної музики на Рівненщині запровадили камерний оркестр і його керівник Б. Депо. Він закінчив Рівненське музичне училище, де займався по класу баяна у П. Андропова, по диригуванню – у заслуженого діяча мистецтв України Г. Глотка, Львівську державну консерваторію ім. М. Лисенка – по класу оперно-симфонічне диригування в народного артиста України, професора М. Колесси. А народився диригент і музикант 17 вересня 1944 року в прибузькому селі Конюхи (Холмщина, нині – Польща). На п'ятому курсі навчання в консерваторії Богдана Депо запросили в Рівненське музичне училище очолити симфонічний оркестр. Молодий фахівець охоче взявся за цю роботу. Після наполегливої роботи прийшов успіх. На огляді музичних оркестрів навчальних закладів України колектив було відзначено дипломом.

У 1981-1983 рр. Б. Депо стажувався в камерному музичному театрі під керівництвом відомого диригента, професора Г. Рождественського. Тут диригував комічною оперою Й. Гайдна «Аптекарь», двома одноактними операми, написаними композитором О. Холміновим, а також оперою сучасного грузинського композитора О. Тактакішвілі «Мусусі». У кожному творі режисура вимагала від диригента не лише диригувати, а й «грати». Свою думку з цього приводу маестро висловив так: «Диригентську манеру Богдана Депо визначають вольова цілеспрямованість, артистизм і точний виразний жест». Іншу думку висловив В. Полянський – художній керівник камерного хору: «Рівненський камерний оркестр – це злагоджений ансамбль музикантів, здатний справитися з творами різноманітних стилів і труднощів. Цьому сприяє і відточена мануальна техніка диригента Богдана Депо».

«Колектив має свій стиль: вільне, розкрите звучання, природну тембральність груп, особливу пульсацію ритмічного дихання, власне ставлення до виконуваної музики. Це не вимуштрувана машина, а живий, повнокровно функціонуючий організм, що складається з відданих своїй справі музикантів, їх невимушена гра, на нашу думку, з джерел української класичної музики, з її безпо-

середністю, душевною теплотою, задоволенням від самого процесу звуковідтворення», Таку оцінку дав колективу тувинський композитор Дамбі Хуреш-огли Кара-Садович після його авторського концерту в Рівному 1987 року.

«Диригента Б. Депо відрізняє тонке відчуття стилю, епохи виконуваної музики, ансамблю з солістами, які виступають з оркестром», Так відгукнувся відомий скрипаль Богодар Которович у 1988 році після одного з концертів свого друга.

Диригент Б. Депо виступав з провідними симфонічними оркестрами України і Болгарії. Виконавську роботу поєднував з громадською та педагогічною, був доцентом кафедри оркестрового диригування Рівненського державного інституту культури.

Мистецтву камерного оркестру притаманна ансамблева культура, професійна майстерність, артистизм, уміння яскраво розкрити зміст творів різних за стилем композиторів. Колектив був першим виконавцем творів таких композиторів, як О. Респігі, Е. Кшенек, У. Пістон, В. Івасюк. Він гідно представляв мистецтво Рівненщини в гастрольних поїздках. Колектив побував із концертами в усіх куточках нашої області. У 1990 році Богданові Депо було присвоєно почесне звання «Народний артист України».

Раптова смерть обірвала його життя 23 березня 1992 року.

Література:

1. Проніна Г. Диригент симфонічного // Червоний прапор. 1972. 9 вересня.
2. Шепітько Є. Перлини сяють // Червоний прапор. 1987. 21 січня.
3. Депо Б. Гастроля камерного оркестру (Інтерв'ю записав Є. Шморгун) // Червоний прапор. 1978. – 8 квітня.
4. Бойко А. Уроки рівненського диригента // Культура і життя. 1983. 21 серпня.
5. Пашук І. Вечори незабутнього спілкування // Червоний прапор. 1988. 25 жовтня.
6. Столярчук Б. Натхнення // З дзвінкого джерела. Рівне. 1991. С. 47-50.
7. Димченко С. Розтривожена оркестрами душа. Художньо-документальний нарис. Львів: Каменяр. 1997. – С.160-168.
8. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник. Рівне: Ліста. 1997. С. 223-224.

ЗОНА БОЛЮ КОСТЯНТИНА ЛИТВИНА

Доля Костянтинові Литвину відвела шістдесят років життя. Він прийшов у мистецтво за покликом серця у цьому нестримному плінні життя, сповненого неповторної краси пейзажів рідної природи, якої не перевершить ні один митець. Увійшов у малярство неквапно, але впевнено, поєднуючи молодечий запал із розсудливою свідомо-осмисленою творчістю. Народився на Київщині в 1938 році, а все своє творче життя пов'язав із Рівним, у яке приїхав після закінчення Київського художнього інституту. Хоча в Рівному не залишилося визначних пам'яток архітектури і мистецтва через різні буревійні історичні події, але це його не розчарувало, а, навпаки, мобілізувало до напруженої роботи. З 1968 року він бере участь у художніх виставках. Картина «Квітка» (1970) – його перша творча удача – експонувалася на двох республіканських виставках і була придбана Міністерством культури України. Це вже був перший і яскравий зразок раннього періоду його творчості, коли він проводив експерименти в пошуках кольору, оволодівав фактурним багатством об'єктів, шукав форму і об'єднував усе в міцний композиційний каркас.

Костянтин Литвин не стояв осторонь громадської роботи. У 1972 році створюються Рівненські художньо-виробничі майстерні при Львівській організації Співки художників України, і його обирають головою творчої групи, яку він очолював до 1982 року та в період з 1985 до 1989 року. А коли в 1990 році було створено Рівненську обласну організацію Співки художників України, його обирають головою правління.

Постійний пошук і експерименти народжують нові образи, які він втілює в своїх картинах, сповнених символізму, філософської думки, любові до рідного краю, його героїчного минулого і людей сьогодення. Зокрема, це відображається у картинах «У полі» (1974), «Мир оборонний» (1975), «Башта. Острог» (1981). Сюжетну тематику вирішує у своєрідному ключі. Краєвид у нього виступає як соціально-психологічне середовище, що об'єднане особливим настроєм і дає можливість внутрішнього діалогу («Літо. 1941 рік» (1982)). Як митець, він наполегливо працює в галузі станкового живопису (портрет, пейзаж), де процес еволюції цього жанру переходить від композиції до філософської думки через

особливі якості мислення художника – «Переправа. Маки» (1975), «Садок вишневий коло хати. Зона» (1990), «Полісся. Сосни» (1996). Більшість своїх картин автор підписує подвійною назвою, друга, як правило, конкретизує зміст.

У 1983 році відбулась перша і єдина за життя митця персональна виставка у Львові. У його картинах розкрились глибина і щирість, відвертість і теплота, вміння автора переконати глядача вишуканою святковістю і буденністю в поєднанні гармонії і краси, неповторні миттєвості життя.

Художник плідно працював у галузі монументального живопису. Ці його роботи сьогодні прикрашають адміністративні будівлі, школи, училища, дитячі садочки та медичні заклади не тільки Рівного, а й багатьох міст області.

Коли в період відродження пам'яток культури за ініціативи Рівненської письменницької організації розпочинаються заходи зі встановлення у с. Пересопниця, поблизу Рівного, пам'ятника українській Першокнизі – Пересопницькому Євангелію (1556-1561 рр.), то Костянтин Литвин стає автором концептуального і візуального його проекту, виконує робочі ескізи та малюнки до зображень на камені. Творчість митця за змістом його робіт можна розділити на три теми, які хвилювали його протягом усього життя: тема війни, яка припала на дитинство і якнайглибше запала в душу, історичне минуле українського народу і чарівна природа Полісся. Він відходить від суворого стилю, звертається до відкритого живопису, в якому спрацьовують колір, форма й емоційне уявлення. Митець згорів, як свічка (1998), у творчій, громадській та викладацькій роботі, в неспокої життя. Та лишились його високохудожні полотна, які збагатили український мистецький світ.

Література:

1. Шморгун Є. Співзвучно часові // Червоний прапор. 1987. 9 серпня.
2. Островський Г., Попов А. Корні і крона. Львів. 1989. С. 122-123, 127, 154, 160.
3. Художники Прикарпаття. Київ: Мистецтво. 1989. С. 70-71.
4. Шевченкові верстви (Упорядник Є. Шморгун). Рівне. 1996. С. 85.
5. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник. Рівне. 1997. С. 76-77.

ІВАН КОРСЮК – ХОРМЕЙСТЕР, ФОЛЬКЛОРИСТ, ПЕДАГОГ

Красу народної пісні увібрав у себе їх збирач і записувач, відтворив і передав людям добре знаний хормейстер сучасності і педагог Іван Федорович Корсюк. Народився він 19 жовтня 1921 року в селі Голишів, що неподалік Клевая. У 1950 році закінчив Львівське музичне училище, у 1955 році Львівську консерваторію в класі О. Мінківського. Згодом працював хормейстером ансамблю пісні і танцю «Українське Полісся» Рівненської обласної філармонії, його художнім керівником і головним диригентом.

У 1959 році цей колектив був розформований, і митець створює хор при міському будинку культури. Його перший виступ став радістю для всіх учасників і слухачів. Саме тут був створений поліський жартівливий хоровод «Дівчина Уляна», на основі якого згодом ставиться вокально-хореографічна композиція «В надвечір'ї синім» у постановці хореографа, заслуженого працівника культури України Фаїни Земельської. Її музичною основою стали вже згадана пісня рівненського композитора Ярослава Калюха (1931-1994) і українська народна пісня «Чи у вас, як у нас?».

У 1960 році І. Корсюк розпочинає педагогічну діяльність, працює викладачем новоствореної музичної кафедри Рівненського державного педагогічного інституту, потім переходить у Рівненський інститут культури. У записах його особистого архіву є така думка про підготовку диригентів хору:

1. «Основним предметом має бути хоровий клас, який є творчою лабораторією студентів. Він таїть в собі потенціал хорової зручності і арсенал «секретів», опанувавши які, студент стане музикантом-диригентом. На заняттях хорового класу, детально розкривши методику роботи з хором, враховувати певні його жанрові особливості.

2. Першорядною структурою хорового класу має бути хор загального типу.

3. Створити концертні варіанти хорів: хорова капела, народний хор, ансамбль пісні і танцю.

4. Створити регіональні фольклорні ансамблі із студентів певних регіонів.

5. Манера звуку – загальноприйнята.

6. Уважно ставитись до мовного діалекту, уміло його використовувати.

7. Наявність в хорі жіночих голосів, здатних забезпечити повноцінне звучання творів, що вимагають народного забарвлення (5-6 виводчиць, 5-6 заспівувачок). При першому виборі достатньо 5 і 5. Ці голоси збагатять темброву палітру хору і в жодному разі не зашкодять капелі. Виводчиці досконало вписуються у партію других сопрано, а заспівувачки підсилять зону грудного звучання альтів у нижньому регістрі».

Він дає тези про характеристику народного хору. Народний хор повинен демонструвати свій внесок у вокально-хорову культуру. Варто запобігати уніфікації в звукоутворенні. Народний хор має можливість і повинен збагачувати хоровий жанр, звукову палітру репертуару, форми концертної діяльності, жанрові особливості, які вбирають у себе поняття «народність». Не потрібно брати на себе непосильні завдання (чисто академічного, чисто народного, штучно не створювати «автономії»). Народні хористи не повинні виступати в ряд етнографічних експонатів, в них мають поєднуватись народно-пісенні традиції, що склались у минулому, з новими досягненнями в хоровому жанрі.

У 1968 році І. Корсюк уже працює в обласному будинку художньої самодіяльності профспілок і одночасно організовує ансамбль пісні і танцю на Рівненському льонокомбінаті. Здібний хормейстер, він вніс живий струмінь у розвиток творчих можливостей самодіяльних митців. У цей період їздить селами Рівненщини, записує багато народних пісень у Дубровицькому, Володимирецькому та Сарненському районах Рівненської, Нестерівському районі Львівської області. Серед них – щедрівки, веснянки, весільні, колискові, побутові та ліричні пісні. Зокрема, «У полі береза», записана в с. Кузьмівка Сарненського району Рівненської області, а «Василева мати пішла щедрувати» – у с. Потелич Нестерівського району Львівської області.

У ПОЛІ БЕРЕЗА

*У полі береза, у полі кудрява,
А на тій березі зозуля кувала (2).
А то не зозуля, то рідная мати,
Вона виряджала синочка в солдати (2).
Ой іди, синочку, довго не барися,
За рочок, за другий додому вернися (2).*

ВАСИЛЕВА МАТИ ПІШЛА ЩЕДРУВАТИ

*Василева мати пішла щедрувати,
Щедрий вечір, добрий вечір.
Пішла щедрувати, на ризи збирати,
Щедрий вечір, добрий вечір.
Зібрала на ризи, та всі золотії,
Щедрий вечір, добрий вечір.
Понесла ті ризи та до церковки,
Щедрий вечір, добрий вечір.*

Завдяки цим матеріалам ансамбль поповнювався новим реперту аром, набував своєрідного колориту, значно зростав його ху-

дожній рівень. Любов до народної творчості об'єднувала багатьох її шанувальників. З року в рік зростала виконавська майстерність, він став лауреатом багатьох фестивалів народного мистецтва. У 1970 році йому було присвоєно звання «народний».

У цей період фахівець створює вокально-хореографічну композицію «Поліські веснянки», побудовану на фольклорному матеріалі, зібраному під час фольклорно-етнографічних експедицій у села Крупове, Лісове, Кураш, Висоцьк і Озерці Дубровицького району. І взагалі, цей колектив не виконав жодної друкованої пісні, всі народжувались у самому колективі. А це хореографічні композиції «Від Горині до Дніпра», «Поліські льонарі», «Величальна Батьківщині», «Цвіте Полісся золоте».

У 1984 році колектив відсвяткував своє 15-річчя. Ось що сказав про ансамбль відомий краєзнавець і композитор Анатолій Пашкевич: «Народний ансамбль пісні і танцю Рівненського льонокомбінату – це неповторний колектив. Він цікавий, оригінальний і стабільний у своїх творчих пошуках, і ніколи нікого не повторює. Якщо брати інші аналогічні колективи, то вони часто переспівують почуте в інших. Ансамбль цей, як невичерпне джерело, живиться тим, що береться із скарбниці народної і потім обробляється в колективі».

«Народна манера співу, – писав Іван Корсюк, – є комплекс виконавських засобів і прийомів, які склалися в минулому на основі співочих, культурних традицій і мовного діалекту (музичної мови). Манера співу і фонетика органічно пов'язані як елементи народної мови. Народна манера співу закладена в єдиному русі слова і мелодії, не маючи нічого спільного з манерою звуку (звукоутворення). Штучне звукоутворення так званий «народний голос» – є грубим порушенням природи людського співочого голосу. Народна манера виконання, що включає і співочу манеру, закладена в підголосковому голосоведенні, так званий «виводчиці», що розповсюджується і на твори з терцовим голосоведенням. Хорові твори гармонічного складу такої манері не підлягають. Народна манера виконання не використовується для більш складних художніх обробок народних пісень. Зокрема, в обробках Миколи Леонтовича більшість народних пісень створено за принципом народно-підголоскової поліфонії».

З 1993 року працював на кафедрі фольклору і народного співу. У його архіві знаходиться велика кількість пісень, зібраних і записаних на Поліссі. Серед них: «На болоті косар косить» (записано від Полюхович Тетяни Никонівни у с. Серники Дубровицького району), «В саду соловейко гніздо в'є» (записано від Стельмащук Мотрі Іванівни у с. Крупове Дубровицького району), «У полі береза» (записано від Чернецької Секлети Опанасівни у с. Сварини Володимирецького району), «Ой садом, садом» (записано від Григорської Василини Андріївни у с. Стрільськ Сарненського району) та ще сотні пісень, зафіксованих у інших регіонах.

Все своє життя він самовіддано присвятив українській пісні. Вона завжди жила в його серці.

Іван Корсюк помер 18 грудня 1998 року і похований у Рівному. І. Корсюк зробив помітний внесок у розвиток хорового мистецтва на Рівненщині, у створення художніх колективів, у підготовку грамотних спеціалістів музичної культури.

Література:

1. Казаніна І. Розмаїтість народних талантів // Червоний прапор. 1968. 4 червня.
2. Луганська Є. Фестивальний екзамен аматорів // Червоний прапор. 1969. 28 травня.
3. Грач Й. Творчий екзамен аматорів // Червоний прапор. 1969. 15 грудня.
4. Шморгун Є. Лунає пісня Полісся // Червоний прапор. 1971. 19 січня.
5. Черниш М. Дзвінки пісні Полісся // Червоний прапор. 1973. 21 січня.
6. Мойсеєнко Ю. Полісся співає пісню дружби // Культура і життя. 1973. 2 жовтня.
7. Дем'янчук Г. Веселка Рівненського краю // Червоний прапор. 1973. – 30 жовтня.
8. Герладжі Ф. Пісні оновленого краю // Червоний прапор. 1974. 2 березня.
9. Шморгун Є. Дзвінки струни ансамблю // Червоний прапор. 1978. – 3 червня.
10. Столярчук Б. І завжди юний // Зміна. 1978. – 3 червня.
11. Веремчук Я. У кожній пісні Душа // Червоний прапор. 1983. 11 червня.
12. Краснянський Ю. Крила робітничої музи (буклет). Рівне. 1983.

13. Шевчук С. З народних джерел // Музика. № 4. Київ. 1984. С. 22.
14. Столярчук Б. Фольклористи Рівненщини. Рівне. 1995. С. 26.
15. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник. Рівне. 1997. С. 326-327.
16. Столярчук Б. Іван Корсюк – хормейстер, фольклорист, педагог // Культура України XXI століття: діяльність культурологічних закладів у сучасних ринкових умовах. Матеріали регіональної науково-практичної конференції 30 листопада 1 грудня 2001 року. Київ, Рівне. 2001. С. 102-105.
17. Столярчук Б. Іван Корсюк – хормейстер, фольклорист, викладач // Етнокультурна спадщина Рівненського Полісся. Випуск № 3. Рівне: Перспектива. 2003. С. 119-122.

НА ФОЛЬКЛОРНОМУ КОНТИНЕНТІ

*Наша дума, наша пісня
Не вмре, не загине...
От де, люди, наша слава,
Слава України!*

Тарас Шевченко.

Народнопоетичне слово України своїм корінням сягає в глибину віків, воно відоме і шановане в усьому світі, у ньому – наша історія. Як стверджують дослідники, мінорні українські пісні ставляться на перше місце в музиці усіх народів.

Феноменом у нашому фольклорі справдана були і залишаються назавжди народні думи, носіями яких були упродовж століть Гомери України Славні кобзарі. Збиранням та дослідженням різних жанрів народної творчості займалися видатні люди України Тарас Шевченко, Іван Франко, Микола Лисенко, Михайло Максимович, Володимир Гнатюк, Філарет Колесса. У дослідницьку скарбницю народної творчості зробили свій внесок і Максим Рильський, Михайло Стельмах, Павло Попов, Федір Лавров, Галина Сухобрус, Павло Павлій, Валентина Бобкова, Олекса Дей, Андрій Кінько та багато інших шанувальників фольклору.

У всеукраїнську народнопоетичну скарбницю міцним струменем вливається з нашого Полісся різножанрова народна поезія, яка протягом багатьох десятиріч методично витруювалася існуючими системами з пам'яті кількох поколінь. Завдання творчої

інтелігенції краю – зафіксувати і зберегти поетичні надбання, надати народній пісенній стихії нового злету і життєвого тону.

Значну роботу в цій справі уже здійснив педагог вищої школи Іван Панасович Пестонюк разом зі своїми помічниками Студентами Рівненського інституту культури.

Народився він 1 грудня 1926 року у с. Мала Клітка Красилівського району Хмельницької області, навчався в школі, у 1955 році закінчив історико-філологічний факультет Кам'янець-Подільського педагогічного інституту, вчителював, закінчив аспірантуру при Академії наук України, з 1963 року працював у Рівненському факультеті Київського університету ім. Т. Шевченка, згодом в інституті культури. Він створив сотні наукових розвідок з фольклору і краєзнавства, літератури і театральної критики. Працюючи в цьому вузі на посадах старшого викладача, доцента, завідувача кафедри літератури й іноземних мов, він згуртував студентський актив, проводив з початкуючими збирачами заняття за ним же розробленою пам'яткою, проводив інструктажі для заочників і разом з групами виїжджав для збору перлин народної мудрості у різні райони не лише Рівненщини, а й сусідніх регіонів.

Усе зафіксоване разом упорядковували за жанровим принципом, звіряли дані паспортизації кожного зразка, визначали й групували варіанти близьких за змістом і формою пісенних утворень, встановлювали ступінь відповідності до критеріїв мистецької культури. Опрацьовані таким чином народні самоцвіти передавалися у фонди обласного архіву на постійне збереження. Тепер ці фонди нараховують більше п'ятисот папок (у кожній з них по 35-45 зразків). Найдостойніші з них увійшли до першого збірника «Ой, цвіте калина» (упорядкованого мною), і виданого Рівненським редакційно-видавничим підприємством у 1992 році.

Принадібно варто сказати, що в академічних фондах у Києві також знаходиться більше шестисот папок (по 35-40 одиниць в кожній) різних жанрів піснетворчості, зібраних І. Пестонюком та студентами у 1968-1970 роках.

Тогочасні учителі-мовники, керівники органів освіти різних рангів і студенти Рівненської філії Київського державного університету добре пам'ятають студентську наукову конференцію «Народнопоетична творчість Рівненщини», організовану в формі

студентських дослідницьких трактатів і проведену І. Пестонюком у липні 1967 року, на яку прибули в ролі своєрідних опонентів п'ять науковців-фольклористів Академії наук України на чолі із завідувачем відділу фольклористики, доктором філософії Олексієм Деєм.

Цей науковий форум тодішньою своєю новизною привернув увагу студентів і викладачів різних факультетів і вчителів української мови й літератури шкіл міста. Така масова аудиторія, що ледве вмістилася в актовій залі, надавала особливої урочистості та викликала почуття великої відповідальності за якість наукових викладок і тверджень. І, що важливо, початкуючі дослідники не підвели.

Досить ґрунтовно проаналізували стан побутування і вартісні якості фольклору Полісся студенти Іван Загинея («Художні особливості народнопоетичної творчості Гощанщини»), Ірина Мельничук («Народна поезія Дубенщини»), Микола Омелянюк («Спостереження частівок і коломийок в окремих селах Дубенського району»), Михайло Голянський («Записи і фольклорні джерела селища Гоща»), Зіновій Корицький («Малі жанри у фольклорі Поліської зони»), Галина Марушкевич («Студії над народною творчістю Костопільщини»), Світлана Павлюк («Народні пісні і звичаї Млинівщини»), Єва Петрук («Сфера побутування казкового жанру в Рокитнівському районі»).

Високий рівень і науковість студентських досліджень підтвердили науковці АН України у підсумкових виступах і в опублікованій ними статті на сторінках журналу «Народна творчість та етнографія», а фольклорист О. Дей доповів про досягнення студентів та їхнього керівника на засіданні вченої ради Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології АН України. Тоді ж вирішили ширше розкрити академічні фонди для студентських записів із Рівненщини.

Значний пласт поліського мелосу західного регіону, який і досі славиться своєрідною поетикою і багатством мелодики (правда, на козацьких, стрілецьких піснях у той час глибокої тоталітарної ночі лежало ганебне тавро заборони) було піднято за особистим завданням і під егідою тодішнього директора ІМФЕ, поета-академіка М. Рильського. В обласному архіві зберігається ним підписана,

характеристика на наукового працівника цього інституту І. Пестонюка, а також листівка, у якій він висловив подяку групі студентів та їхньому керівникові за добре організовану зі знанням справи роботу.

Якось під час нашої бесіди І. Пестонюк розповів, що розпочав він цю корисну і нелегку справу ще навчаючись в аспірантурі, коли з багатьма групами науковців їздив у пошукові експедиції до Івано-Франківської, Чернівецької, Дніпропетровської областей та в райони Донбасу. У той же час кафедри української літератури Київського університету і консерваторії доручили йому керівництво студентами під час збирацької роботи. Працьовитий гурт майбутніх філологів і музикознавців повернувся тоді з Дубровицького району, що на Рівненщині, з «багатим уловом». Так почалося «паломництво» у різні куточки західних земель України.

У спілкуванні з І. Пестонюком я дізнався, що у фондах Рівненського обласного державного архіву зберігаються сотні папок зразків народних пісень, записаних студентами під його керівництвом.

Зародилася думка переглянути цей фонд і підготувати збірку народних пісень нашого краю. Я перечитав всі записи фонду, найбільш оригінальні тексти, які розподілені на окремі тематичні розділи, подані у згаданій книзі «Ой цвіте калина», де до окремих з них додаються мелодії, нотацію яких зробила Людмила Дмитрівна Гапон-Січкарук. Думаю, що згодом буде підготовлене і видане повніше зібрання народних поетичних скарбів із цих фондів.

Багато зібраних з його участю пісенних надбань уже опубліковано в різних академічних виданнях, з його фондів науковці черпають матеріали, готуючи 50-томне видання «Українська народна поетична творчість».

Дубенський журналіст і поет Сергій Рачинець, який уже встиг видати багато збірок поезій, вважає, що висока вимогливість дослідника до власних і студентських знань, чітка організація і науковий підхід до збирання багатств фольклорної класики допомогли особисто йому не лише успішно виконати й захистити дипломну роботу на основі зібраних матеріалів, а й сприяли опануванню поетичної стилістики та різноманітних прийомів художньої практики. Ось як він писав у газеті «Зміна» за 21 квітня 1988 року:

«...Ми гуртувались навколо нього. Він серйозно заразив нас пісенною та іншою усною народною творчістю, яку він збирав разом з нами і очолював експедиції пошукового характеру.

Особисто для мене було настільки цікаво, що зібраний мною матеріал ліг пізніше в основу дипломної роботи. В період екзаменаційних та настановних сесій Іван Панасович часто організовував поетичні та фольклорні вечори, різного роду дискусії про того чи іншого письменника, класика літератури. Тут же ми, початкуючі поети Василь Басараба, Віктор Лінник, нині член СПУ, Василь Гаждан та інші студенти висловлювали критичні думки щодо поетичних спроб. Хто знає, якби не ота вимогливість Івана Панасовича, його пристрасна любов до літератури та рідної мови, яку він з ентузіазмом передав нам, студентам, чи зміг би я сьогодні видати свою першу по етичну книжку «Запах вітру». Тож при нагоді хочеться справді висловити йому вдячність і захоплення ним».

Вперше познайомився І. Пестонюк з фольклорними зернами ще будучи другокласником. Уважно перечитував і запам'ятовував рукописні альбоми, принесені старшою сестрою від подруг. То були пісні переважно про кохання та сімейні стосунки, народна поезія календарного циклу. А навчаючись у 5 класі, цікавився народними думами й історичними піснями. Бувало, у неділю посходяться до його матері-вдови сусіди на посиденьки та й слухають його читання народних дум. Особливо велике враження на трудівниць справляла дума «Втеча трьох братів із города Азова». Вловлювали кожне слово думи і крадькома витирали сльози. Потім просили ще раз прочитати те місце, де розповідається, як два старших брати на конях, втікаючи з турецького полону, залишають у степу найеншого брата, пішого-піхотинця на поталу бусурманам, щоб потім батьківське добро не на три, а «на дві часті паювати...».

Не думав тоді, не гадав, що пролетять роки, і він разом зі студентами створить такі «потужні» фольклорні фонди, яких може вистачити на цілу серію книг друкованої народнопоетичної продукції.

Окрім всього сказаного, фольклорист і педагог постійно займався дослідницькою справою. Його перу належить близько сотні опублікованих у різних виданнях наукових праць та розвідок з питань фольклористики і краєзнавства, історії та теорії літератури,

зарубіжної белетристики, а також з літературної та театральної критики.

Його серце перестало битися 25 грудня 2001 року. Похований у рідному селі.

Література:

1. Шевчук С. Фольклорні фонди І. Пестонюка // Зміна. Рівне. 1987. 24 грудня.
2. Рачинець С. Похвальне слово про вимогливого викладача // Зміна. 1988. 21 квітня.
3. Федорович П. Фольклорні експедиції інституту МФК НАН України влітку 1961 р. // Народна творчість та етнографія. № 4. 1961. С. 149.
4. Пащук І. Що в серці засіялося віками // Ой цвіте калина. Рівне. – 1992. С. 3-4.
5. Столярчук Б. На фольклорному континенті / Б. Столярчук // Мелодії душі. Рівне. 1993. С. 29-32.
6. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник. Рівне. 1997. С. 335-336.
7. Столярчук Б. На фольклорному континенті // Етнокультурна спадщина Рівненського Полісся. Випуск № 3. Рівне: Перспектива. 2003. С. 126-129.

ІВАН ПАЩУК – СУЧАСНИЙ ДОСЛІДНИК ІСТОРІЇ ВОЛИНИ

Гортаючи пожовклі сторінки рівненських газет «Слово правди», «Зміна», «Червоний прапор» і низку «районок», починаючи з кінця 50-х років минулого століття часто зустрічаю замітки, нариси, кореспонденції, вірші, автором яких є Іван Пащук. Уже пізніше з'явилися його статті на літературознавчі і краєзнавчі теми, рецензії на книги, огляди творів початкуючих літераторів. А сьогодні майже немає жодного часопису в області і багатьох столичних періодичних видань, де б він не публікувався. Нині він став відомим і популярним не лише в регіоні, а й в Україні краєзнавцем і журналістом, організатором і учасником багатьох науково-краєзнавчих конференцій, редактором і упорядником книжкових видань, збірників конференцій.

Починав він писати перші інформації ще в Довгошиївській середній школі Млинівського району Рівненської області. Редагував

класні та загальношкільні стіннівки, згодом почав дописувати до друкованих газет. Словна захопився літературною діяльністю, коли навчався в Рівненському державному педагогічному інституті. У ньому діяла літературна студія, де, окрім обговорення і аналізу творів студентів-початківців, часто проходили зустрічі з відомими письменниками України, видавався рукописний літературний альманах «Горинь».

Іван Пащук у виші активно долучився до літературного та громадського життя. Пізніше працював у різних школах Волинської і Рівненської областей, у рівненських газетах «Слово правди», «Зміна» і «Червоний прапор» (здобувши журналістську освіту у вишах Львова і Києва), а в 90-х роках був старшим викладачем у своєму рідному інституті та Рівненському державному інституті культури, одночасно займаючись журналістикою і широкою дослідницько-пошуковою діяльністю. Донині ним надруковано майже 300 рецензій на художні, літературні, історичні й інші книги та вистави у театрах.

Він – автор п'яти поетичних збірок – «Відродина» (1995), «Сонця твоїх очей» (1996), «Поліські вітражі» (1997), «На терезах буднів» (1998) і «П'ята вершина» (2002), літературознавчих книг «Млинівщина літературна» (1992) і «Повернення в незабутнє» (1993).

З 1977 року – завідувач кореспондентського пункту, власний кореспондент київської «Робітничої газети» по Рівненській, Волинській і Житомирській областях. З 1968 року – член Національної спілки журналістів України. У той період молодий педагог-філолог і журналіст досліджує життєві та творчі шляхи багатьох українських і зарубіжних письменників, які жили, творили або перебували на Рівненщині в різні періоди, залишивши помітний слід на літературній карті полісько-волинського краю. Саме він зафіксував постаті Григорія Сковороди, Івана Федоровича, Ярослава Гашека, Джона Ріда, Юрія Байди, Сергія Євчука, Юрія Жилки, Докії Гуменної, Олександра Довженка, Галини Гордасевич, Валер'яна Поліщука, Лаврентія Кравцова, Василя Лозового, а в останні роки гнаних і замовчуваних радянською тоталітарною системою Уласа Самчука, Авеніра Коломийця, Сергія Граховського, Василя Гришка, Бориса Тена та багатьох інших.

У 60-х роках І. Пащук очолював створену ним Рівненську районну літературну групу «Веснянка», був заступником голови ради обласного літературного об'єднання у 70-80-х роках. У цей період значно пожвавилось літературне життя в області. На сторінках преси з'являються добірки віршів молодих поетів, відбуваються зустрічі в школах і вишах, у трудових колективах, творчі звіти-виїзди в райони. Із 31 березня 1989 року Іван Пащук незмінно очолює Рівненське обласне краєзнавче товариство, широко відродивши краєзнавчий рух в області. Він – ініціатор, організатор і учасник багатьох міжнародних, всеукраїнських, регіональних і обласних науково-краєзнавчих конференцій, серед яких: «Берестецька битва в історії України», «Велика Волинь: минуле і сучасне», «Острог на порозі 900-річчя», «Корцю – 850», «Гощанське Погориння: давнина і сучасність», які дістали схвалення у наукових і краєзнавчих колах, має майже 100 публікацій у наукових збірниках.

Він брав участь і виступав на різноматематичних конференціях: у Києві, Житомирі, Луцьку, Дніпропетровську, Харкові, Новограді-Волинському, Любарі, Ізяславі, Старій Синяві, Дубні, Полонному, Пляшеві, Старокостянтиніві. Ним опубліковано багато історичних сторінок з далекої і близької минувшини краю.

У студентські роки Іван Пащук був учасником фольклорно-мовознавчих експедицій у села Рівненської області. Завдяки його пошукам і старанням за останні десятиріччя повернуто із забуття десятки імен репресованих чи призабутих краєзнавців, фольклористів, науковців, як, наприклад, Василь Кравченко, Оскар Кольберг, Ігор Свешніков, Микола Ковальський, Юрій Косач, Федір Штейнгель, Микола Кузьменко, Клим Поліщук, Ігор Лозов'юк, Михайло Тучемський, Якуб Гофман, Орест Фотинський та ін.

Іван Пащук проводив широку науково-дослідницьку роботу з вивчення, поглиблення і популяризації історії своєї землі, сприяючи духовному розвитку українського народу. Завдячуючи його самовідданості і захопленню, його щоденній невтомній праці, в області успішно діє 16 міських і районних краєзнавчих організацій, первинні осередки – у навчально-культурологічних закладах, у багатьох газетах друкуються щомісячні краєзнавчі сторінки, робляться тематичні передачі на телебаченні і обласному радіо.

Іван Пащук – член правління і почесний член Всеукраїнської спілки краєзнавців, делегат двох її з’їздів, лауреат Рівненської обласної молодіжної премії імені Миколи Максимця, регіональної краєзнавчої премії «За відродження Волині», лауреат міжнародного поетичного конкурсу «Культура за мир» (Мілан, Італія), відмінник освіти України. Він відзначений Подякою Кабінету Міністрів України, багатьма почесними грамотами місцевих органів влади. Його ім’я добре відоме всім, хто вивчає різні аспекти далекої і сьогодношньої історії рідної землі.

Не злічити кількості його літературних краєзнавчих публікацій і повідомлень у періодиці, нерідко з використанням різних псевдонімів, у багатьох колективних збірниках, журналах і альманахах, виступів та зустрічей у найрізноманітніших аудиторіях.

Іван Пащук очолював науково-редакційний відділ Рівненського факультету Державної академії керівних кадрів культури і мистецтва (м. Київ), але не поривав зв’язків із журналістикою. Він відредагував багато краєзнавчих видань і колективних збірників.

Літературна, краєзнавчо-дослідницька, журналістська, педагогічна, видавнича і громадська діяльність Івана Григоровича Пащука – це сенс його всіх життєвих буднів.

Рівне, 2012 р.

Література:

1. Літератори Рівненщини. Довідник. Рівне. 1995. С. 42.
2. II з’їзд Всеукраїнської спілки краєзнавців. Київ. 1997. С. 7, 22, 73-74.
3. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник. Рівне. 1997. С. 334-335.
4. «Вивчав Полісся не по картах» // Робітничка газета. Київ. 1998. 20 лютого.
5. Пащук І. Перше краєзнавче десятиліття на Рівненщині (1989 -1999). Рівне. 1999.
6. Хто є хто в Рівному та Рівненській області. Рівне. 2001. С. 150-153.
7. Тронько П., Поліщук Я. Не зражене покликання / П. Тронько, Я. Поліщук // Вибрані літературні і науково-краєзнавчі публікації Івана Пащука. Бібліографічний покажчик. Рівне. 2001. С. 3-4.
8. Всеукраїнська спілка краєзнавців від А до Я. Київ. 2001. С. 60-63.
9. Тарасюк Н. У сім’ї Два відмінники освіти // Експрес. Львів. 1999. 23 жовтня.

10. Ярошук В. Журналіст, літератор, краєзнавець // Дубенський вісник. 2001. 30 березня.
11. Поетичні рядки власкора «РГ» Івана Пащука підкорили італійське журі // Робітничка газета. 1999. 22 січня.
12. Чимерис В. Президент. Роман-есе. К., 1994. С. 96-100.
13. Луценко В., Кобись В., Шенгера Г. Ровно-700. Соціально-економічний нарис. Львів. 1983. С. 60-62.
14. Державний архів Рівненської області /ДАРО/. Ф. 2805. Оп. 4. Спр.-1-37.
15. ДАРО. Ф. 2810. Оп.-8. Спр.-1-48.

СПІВАЄ УЛЯНА КОТ

Пам'ятаю, скільки радості всім додала платівка «Співає Уляна Кот», яка так швидко потрапила до свого шанувальника. Тут біля двох десятків народних шедеврів: пісні косарські, весільні, жартівливі, веснянки. Особливо западає в душу пісня-балада «Пливуть, пливуть лебедики», яка звучала в передачі республіканського фольклорного радіо-конкурсу «Золоті ключі».

*Пливуть, пливуть лебедики
Тихою водою,
Тяжко-важко бідній вдові
Поміж чужиною...*

Так починається пісня, розповідаючи про нелегке життя наших предків, про жіночу згорьовану долю.

А жила Уляна Петрівна Кот, заслужена майстриня народної творчості України, у селі Крупове Дубровицького району, де й народилася (1936). Знане воно в області та й в Україні не лише своїм співом, а ще й відомими майстрами ткацтва. Як говорила сама Уляна Петрівна, в них у кожній хаті тчуть і співають, співають і тчуть.

– Уперше почула пісню від своєї матері Оксани Федорівни, – продовжує майстриня, Коли вона сиділа за верстаком і ткала, співала пісень жалібних, тужливих, сумних. Потім сама почала співати і записувати пісні.

Уляна Кот перегортає сторінки товстих зошитів.

– Знаю близько тисячі пісень, – захоплено розповідає співачка, Вони розділені у мене на оральські, сівальські, косарські,

жниварські, веснянки, коровайні та інші. Пісня і ткацтво То мої дві нерозлучниці.

Уляна Кот – одна з організаторів народного фольклорно-етнографічного ансамблю «Берегиня» та дитячої студії «Серпанок». За час свого існування вони здобули широку популярність, тут понад 30 дітей віком від 6 до 14 років, а його учасниця Лариса Дем'янець успішно виступила в радіоконкурсі «Золоті ключі». Учасники обох колективів бережуть і розвивають пісенні традиції свого краю.

Уляна Петрівна навчила ткацтва і пісень свою доньку Оксану, яка закінчила Рівненський текстильний технікум, виступає з «Берегинею», і розробила костюми для учасників цього колективу. А її онука, Вікторія, закінчила кафедру музичного фольклору Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету.

Понад двадцять вісім років пропрацювала вона в полі. Пісня була поруч як добрий супутник і порадник. І ось тримає в руках платівку із своїми піснями. Про неї так говорить відомий музикознавець Софія Грица: «Прекрасна пам'ять дає можливість співакці зберегти у своїй скарбівні високовартісні і повні сюжети народних балад, сімейно-побутових і обрядових пісень, а вроджене музичне обдарування і хороший смак – інтерпретувати їх з великим почуттям і розумінням. Уляна Кот Співачка психологічних настроїв з тонким світосприйманням. Це добре відчутно, наприклад, у виконанні нею таких пісень, як «Колискова», «Ой журавко, журавко», «Пливуть, пливуть лебедики», «Ой у неділю рано чуть розсвіт» – про важку в минулому жіночу долю. Кульмінацією у цій низці пісень є пісня «Пливуть, пливуть лебедики», яку за силою драматизму і виразності можна порівняти з драматичною поезією Тараса Шевченка. Глибока, безслізна туга ледь просвітлена виразною, об'ємною мелодією».

Зовсім інші – гумористичні пісні. У них – і сімейні перипетії, і жарти, і жіноча примхливість. Це, зокрема, «Василиха» і «Невісточка». Вони відомі в Україні, але співачка інтерпретує їх по-своєму, зберігаючи манеру виконавства регіону, а ще точніше свого села, бо її манера співу – м'яка, притишена, інколи наближена до професійного народного виконавства,

Є в репертуарі співачки тужливо-протяжні і трагедійні пісні, як «Ой піду я з гори долиною», «Колискова» та інші. У них вона зберігає манеру виконавства, характерну для поліського краю.

Львівська поетеса Лідія Худаш присвятила Уляні Кот такі віршовані рядки:

*...Моя Уляна Руки золоті
Дубровиці виводить 800-річчя,
У величчї своїй і простоті
Узорами нове нашить століття.
В узорах тих – порив її душі
Співучої – це дар мого Полісся.
Благословили «Золоті ключі»,
Аби струмочок річкою розлився...*

Література:

1. Шевчук С. Поліські узори // Червоний прапор. 1980. 16 березня.
2. Бердник І. Народна пісня // Культура і життя. 1981. 8 вересня.
3. Шевчук С. Мудрослів'я Уляни Кот // Зміна. 1986. 24 червня.
4. Качкан В. Сонце на поліському серпанку // Червоний прапор. 1986. 26, 29 березня.
5. Качкан В. Пливуть, пливуть лебедики // Дивосвіт. 1986. С. 108-121.
6. Шевчук С. Уляна Кот у США // Червоний прапор. 1988. 30 липня.
7. Столярчук Б. Співає Уляна Кот // 3 дзвінкого джерела. Рівне. 1991. С. 55-56.
8. Іванчук З. В гостях у студентів // Сім днів. Рівне. 1994. 27 грудня. 1995. 2 січня.
9. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник. Рівне. 1997. С. 327-328.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ БАСОЛІ

Вперше басоля згадується на початку XVIII століття. Іноді під терміном «бас» згадуються басовий гудок, віолончель або контрабас. З давніх-давен в Україні побутував народний інструмент, який називався гудок або смик. На фресках Софіївського собору збереглося зображення скомороха, який грає на плоскому грушоподібному струнному інструменті з коротким грифом-шийкою. Струн на інструменті три, і грали на них дугоподібним смичком.

Мелодію вигравали лише на одній струні, але торкалися водночас двох інших. Смичок викликав їх постійний (бурдонний) акомпанемент.

Грали на гудку, притискаючи корпус до грудей, іноді тримали вертикально, спираючи його на коліно. Грали на гудках бродячі музиканти, придворні скоморохи, зустрічалися й ансамблі будочників, що використовували інструменти різних розмірів. Назви їх були: гудочок, гудок, гудило і гудище. Серед різних типів гудків був і гудище (басовий гудок). Він мав три струни і на ньому, як на басолі, грали лукоподібним смичком, але він мав іншу форму, ніж басоля. Вважається модернізованим басовим гудком.

Виконавські традиції музикантів, особливо тих, які мали квінтовий стрій інструменту із його вертикальним (віолончельним) триманням, використовувалися, як в руках сільських, кріпосних віолончелістів, так і у вихідців з народу, уже міських музикантів-віолончелістів у XVIII – початку XIX століття.

Дослідник А. Рігельман, описуючи український побут XVIII століття, згадує «гру на скрипках, на скрипковому басу, на цимбалах, на гусях, на бандурі...». Мабуть під назвою «скрипковий бас» автор мав на увазі віолончель.

І басоля прижилася в музичному побуті українського народу, стала складовою частиною його інструментарію.

Якщо звернутися до історії музикування, етноінструментознавства, то необхідно визначити, що «бас» (басоля, басетля, контрабас) були традиційними інструментами у складі троїстих музик. Це засвідчують як історіографічні джерела, так і інформації старожилів Волинського Полісся. Якщо в нашому краї вигравав бас, то вважалося, що троїста музика «витинає по-місцевому», «тутешньому». Басоля походить від слова басок – українська назва баса. Вона однотипна з білоруською басетлею. Нижня дека басетлі плоска, верхня – склеписта. На гриф іноді наносили ладові відтинки у вигляді залізних смужок. Звук видобувався коротким прямим смичком. Басетля використовувалась у різних інструментальних ансамблях, як басова опора, частіше за все зі скрипкою і бубном. У наш час басетля вийшла з ужитку.

Потреба створення української басолі виникла в народній виконавській практиці тоді, коли виникли троїсті музики. Вона в

цьому ансамблі була і залишається суто ансамблевим інструментом. На ній виконують виключно партії баса. Всі відомі нам басолі, а також їхні замальовки, зроблені в Україні та Білорусі, зовнішнім виглядом і структурою нагадують віолончель. Назва віолончель походить від «віоліно» (контрабасової віоли), власне, «маленька віолоно», що відповідає українській назві басок, тобто басоля. Немає сумніву, що саме віолончель слугувала зразком для виготовлення української басолі, яка в свій час використовувалась для басового супроводу в малих інструментальних ансамблях.

Слово «віолончель» у перекладі з італійської означає басик або маленький бас. Так усередині XVII століття стали називати цей інструмент: у Франції – Bass de Violon, в Італії – Violoncino Basso di Viola da braccio, у Німеччині – Bas-bieg de braccio. Але зміст зводився до одного – віолончель називалася басовою скрипкою і служила супроводжуючим басом, вона з'являється в першій половині XVI століття.

Поява баса, басолі і басетлі в народному побуті зустрічається набагато пізніше, ніж скрипка. І в народному музикуванні «смичковий бас» використовувався значно менше, ніж скрипка, тому що він був ансамблевим інструментом.

*І шумить і гуде,
скрипка грає, бас реве.
Бас гуде, скрипка грає,
Ігнат мовчить, а все знає.*

Або:

*На вулиці скрипка грає
Бас гуде, вимовляє...*

Виготовляючи бас, народні майстри об'єднали в ньому можливості гудка і віолончелі. Згодом по своїй конструкції він став подібним на віолончель, а за розмірами був середнім між віолончелю і контрабасом. Бас і басоля у народних інструментальних ансамблях мають функцію примітивного голосу, але у найбільш технічних виконавців партія чергується – «бас» і «секунда». Виготовляють басолю здебільшого самі музиканти-виконавці або народні майстри.

Триструнна басоля має квартовий стрій: перша струна Ре малої октави, друга струна Ля великої октави, третя струна – Мі великої октави. Чотириструнна басоля теж має квартовий стрій. Звуки записуються у басовому ключі за дійовим звучанням. Характер звуку в нижньому і середньому регістрах соковитий, наспівний, у верхньому – дещо напружений. Технічні можливості басолі ідентичні віолончелі: однаковий в ансамблевій грі інструмент використовують виключно для виконання басового голосу. Басоля використовується лише в троїстій музиці.

На відміну від віолончелі, виконавець під час гри басолю не опирає об підлогу за допомогою спеціальної ніжки, а тримає між колінами. На деяких басолях грають не смичком, а щипком. У них іноді на верхню деку під грифом наклеюють шматок скла, а в підгриф вкручують загострений металевий гвинт, щоб він ледве торкався скла. Коли щипати струни, то утворюється безнастанне звучання квінти, підсилене дзеленчання об скло металевого гвинта. Так грає на своїй басолі І. Москаленко з села Савинець Миргородського району Полтавської області.

У саморобних басолях розміри окремих частин виготовлялися «на око». Зрозуміло, що такий інструмент не укладається в єдиний стандарт за розміром. Наприклад, розміри басолі Москаленка такі: довжина з грифом і головкою 108 см, довжина корпусу – 86 см, його глибина – 13 см, ширина дек угорі – 34 см, а знизу – 40 см, ширина середини 23 см.

Найбільш розповсюджені басолі віолончельного типу. На них чотири настроєних струни по квінтах. Діапазон від До великої октави до Мі другої октави, звукоряд – хроматичний.

Література:

1. Гуменюк А. Українські народні музичні інструменти. Київ: Наукова думка. 1967.
2. Іванов П. Оркестр українських народних інструментів. Київ: Музична Україна. 1981.
3. Лисенко-Дністровський М, Марцинковський С., Турчин Г. Інструментознавство. Рівне. 1993.
4. Столярчук Б. Музичні басові інструменти. Рівне. 1999.
5. Шевчук С. Школа реставрування традиційного музикування // Вісті Рівненщини. 1991. 23 листопада.

«ТРОЇСТА МУЗИКА» І ЇЇ РОЛЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ІНСТРУМЕНТАЛЬНІЙ МУЗИЦІ

У літературних джерелах українських авторів згадуються переважно змішані ансамблі. Зокрема, в «Повести временных лет» пишеться про гру на сопелях, бубнах і гусях. Здебільшого, це була музика до танців: «Въязмете сопели, бубны и гоусли и оударяцте, от мы Исакии спляшет». Деякі бояри мали власних музикантів – «держали сопельника», Говорить літопис. Боярські весілля і свята супроводжувалися грою на сурмах, разом із бубнами і гусями. У цьому ансамблі згадуються гуслі, назва яких походить від слів «густі», «гудіти». Перша згадка про цей інструмент відноситься до 591 року, де його називали по-грецьки «кіфарами». Згодом до такого складу ансамблів залучили труби, звук на яких виводився за допомогою мундштука.

У XIII столітті поширились інструментальні ансамблі скомоорохів, до яких входили барабани, духові та смичкові інструменти. Були ансамблі з «...трубами и скомоорохы, и смьками, и гусями, и русальи». Про це свідчать і фрески Софіївського собору в Києві.

Деякі інструменти в Україні відомі з кінця XVI століття. Мабуть, поряд з торбаном, із Західної Європи козаки завезли на Січ не лише скрипку, а й віолу (басовий інструмент типу віолончелі), тромбон та інші інструменти, з яких утворювали навіть невеличкі оркестри. Такий оркестр, наприклад, грав на весіллі сина гетьмана Богдана Хмельницького Тимоша. В документах, датованих 1650-1653 роками, повідомляється: «Пан Тиміш післав по свою музику: органіста, три скрипників, віоліста та пузаніста (велика

труба, бас). Грали йому по-польськи (слід розуміти як своє, українське), як тоді розвеселився і велів їти в танець козакам...».

Якщо звернутися до історії музикування, інструментознавства, то необхідно зазначити, що бас (басоля, басетля, контрабас) був традиційним інструментом у складі тріоїстої музики. Це засвідчують як історіографічні джерела, так і інформації старожилів Волинського Полісся.

Про окремі інструменти, які побутували серед народу України в старовину, знаходимо згадки в книзі А. Рігельмана «Летописное повествование о Малой России» (1785-1786): «З них дуже багато музикантів добрих буває. Грають вони більш на скрипках, на смичковому басу, на цимбалах, на гусях, на бандурі, на лютні, при тому і на трубах. А сільські по селах – також на скрипках, на кобзі (рід бандури) і на дудках...».

Перша згадка про тріоїсту музику зустрічається у записках князя І.М. Долгорукова 1817 року: «У господаря три музиканти: один грав на скрипці, другий на віолончелі, третій на цимбалах. Оркестр цей дуже нагадує напівпанські витівки,... але грав досить злагоджено тутешні звичні танці». Звідси і назва «тріоїста музика», бо грало три виконавці.

Назва «скрипка» походить від старослов'янського слова «скрипати» скрипіти, але попередником сучасної скрипки були західноєвропейська однострунна ліра, східнослов'янський гудок та польські мазанки і генеле. Окрім цих інструментів, потрібно назвати болгарську гадалку, чеські та словацькі гусли. В Україну скрипка потрапила наприкінці XVI століття. Цей інструмент поширений у всьому світі. Це найдосконаліший музичний інструмент.

Цимбали попали в Україну по-іншому. Одним шляхом – це у XII-XIII століттях з Німеччини в Білорусь і там «оселилися», а згодом потрапили в Україну, другим – через спілкування з народами країн Близького Сходу. І цей гуслеподібний інструмент у XII столітті зробив довгий шлях до нашої держави. Здавна він використовується для виконання танцювальної музики.

*Ой чия ж то родина
Кругом діжі ходить
З скрипоньками, з цимбалами,
З молодими боярами?*

Басоля походить від слова «бас», а басок – це українська назва баса. Басолі, що зроблені в Україні та Білорусі, своїм зовнішнім виглядом нагадують віолончель, назва якої походить від віолонс (контрабасової віоли). Перша згадка про басову віолу в Україні сягає кінця першої половини XII століття.

У музичному побуті українського народу басоля стала складовою частиною всього інструментарію. Грали на ній лукоподібним смичком, вона створена на зразок віолончелі, але принцип гри і її тримання, настройка і звучання перенесені з басового гудка. Тому є підстави вважати триструнну басолю модернізованим басовим гудком. Вона використовується лише в троїстій музиці.

Ці інструменти входили в такі склади музик: скрипка, басоля, бубон (приклад № 1) або дві скрипки, басоля (приклад № 2), або скрипка, цимбали, басоля (приклад № 3). Такі ансамблі грали на весіллях вальси, польки, масові танці «Чабан», «Плескач».

Згадка про троїсту музику зустрічається в народній пісенній творчості:

Як витив я горілочки, то вже я упився:

Заграй мені, капеліста, щоб я не журився.

Троїста музика супроводжувала різдвяні вертепи, якщо перша дія супроводжувалась кантами, то друга Веселою народною танцювальною музикою. І обов'язковим інструментом була скрипка, яка виконувала основну мелодію. Вона часто згадується в народних піснях:

Та скрипочка – із липочки,

А струна – з барвінку.

Як заграє на скрипочку –

Чути на Вкраїнку.

Вперше звернув увагу на троїсту музику композитор Микола Лисенко в своїй праці «Характеристика музичних особливостей українських дум і пісень, виконуваних кобзарем Вересаєм», датованій 1874 роком. Він відмічав: «Нарешті, п'єси суто танцювального характеру виконуються спеціальною грою на скрипці, цимбалах, з додатком ударного інструменту бубна і становлять так звану в народі «троїсту музику».

Мабуть, на початку свого розвитку народного ансамблевого виконавства склад троїстої музики не був постійним. З якихось

причин вони могли доповнюватися різними інструментами, які ведуть мелодію чи акомпанують.

Особливого значення надавав вивченню народної музики в живому звучанні Климент Квітка (1880-1953): «Для прослуховування народної музики в живому звучанні ансамблів, які побутують в народі, уряджують ансамблі. Треба найбільшу увагу звернути на достатню демонстрацію таких народних ансамблів, як «троїста музика». Наприкінці XVIII століття в Україні вже існувало багато професійних ансамблів та поміщицьких оркестрів, що не могло не вплинути на гру сільських музик. «Таке спілкування, – пише дослідник А. Гуменюк, Сприяло взаємним запозиченням, обміну репертуаром, знайомству з виконавською технікою інструменталістів-професіоналів, особливостями використання інструментів в ансамблі...».

У репертуарі троїстих музик з'явилися популярні мазурки, кадрили, вальси, венгерки, полонези тощо.

Про один із ансамблів, який складався з двох скрипок, баса і флейти, і діяв до 30-х років минулого століття у с. Бірки на Харківщині, Гнат Хоткевич писав так: «Ці музики були синами колишніх оркестрових музикантів поміщицької оркестри й тому в їх репертуарі збереглися надзвичайно цікаві речі зі старих репертуарів поміщицьких оркестрів. Виступав цей ансамбль на публічних концертах, а також по школах, причім була вироблена із тими музикантами шкільна програма на тему «Народна творчість»...».

У 40-х роках на Тернопільщині можна було зустріти ансамблі, які склалися зі скрипки, цимбал і камерного баса (підбаска). Ці народні інструментальні ансамблі укомплектовувалися по-різному: із струнних інструментів входили Скрипка, басоля (віолончель), бас (контрабас), цимбали, бандура, духові – флейта, кларнет, сопілка, іноді труба, тромбон педальний, а також гармошка або баян, ударні – барабан, тарілки чи бубон або бугай.

Зустрічається троїста музика, до складу якої входять скрипка, цимбали і триструнний контрабас. Але основним інструментом таких ансамблів різних складів є завжди скрипка, яка має технічні і художньо-виражальні можливості.

Бувають також троїсті ансамблі розширеного складу, які утворюються від поєднання двох або більше троїстих музик, чи від

приєднання до них інших інструментів. Такий ансамбль (дві скрипки, два баси і бубон) виступав у концерті, організованому Г. Хоткевичем у Полтаві в 1902 році. Про один із таких концертів троїстої музики він писав: «Скрипки перейшли до веселих, запальних, що не дозволяли всидіти українських козачків. Сміливо можна сказати, що хто не чув цих козачків у виконанні таких народних музикантів – той не чув їх зовсім. Жодний оркестр, жодний віртуоз не дає і не може дати такого виконання. Є речі, які неможливо вивчити, і народні музиканти володіють цими секретами...».

Поряд із троїстими музиками традиційного складу виникли та існують троїсті музики, в яких використовуються гармошки і баяни. В ансамблях народних інструментів м. Вижниця Чернівецької області поряд зі скрипкою, цимбалами, басолею великим барабаном використовується оригінальний інструмент – бийкоза. Це на довгій палиці внизу закріплений малий барабан, зверху палки – мала тарілка, через барабан перекинута одна струна, на якій грають, водячи смичком, по тарілці й барабану б'ють кінцем смичка. (приклад № 4).

У наш час інструментальні ансамблі не лише грають на весіллях і народних святах, а й беруть участь у концертах художньої самодіяльності, супроводжують хорові колективи та сольний спів. Деякі з них стали самостійними художніми колективами, інші увійшли до складу ансамблів народних хорів, ансамблів пісні і танцю.

Багато років існує такий інструментальний ансамбль фольклорного гурту «Веснянка» при Рівненському міському палаці дітей та молоді (керівник Віктор Ковальчук, керівник інструментальної групи Анатолій Сайчишин). До його складу входять скрипки, сопілка, гармошка або баян, контрабас, бубон і решітка. Цей колектив є і акомпануючою одиницею, і самостійним художнім колективом.

Більше двадцяти років діє інструментальна група фольклорного ансамблю «Горина» на кафедрі музичного фольклору Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету. У складі ансамблю – скрипки, сопілка, баян, контрабас, бубон, решітка. Цей колектив має самостійну програму, виступає як окрема одиниця, і є акомпануючим у вокальній групі та окремим

солістам. Він – лауреат міжнародних конкурсів і фестивалів народного мистецтва в Польщі, Македонії, Італії, Словаччині й Україні.

На кафедрі працює інструментальний ансамбль народної музики. Він створений для відтворення народної інструментальної музики Гуцульщини, Волині, Полісся і Буковини. Його склад частково може змінюватися залежно від того, студенти з якого регіону будуть відтворювати записану і розшифровану ними музику. Його склад може бути таким: скрипки, сопілка, цимбали, контрабас, бубон, або скрипка, цимбали, бубон, чи скрипка, сопілка, басы, або ще дві скрипки, басы.

Цей інструментальний ансамбль допомагає студентам у навчальному процесі пройти, практику традиційного музикування, робити інструментовки і відтворювати музику, записану в тому регіоні, звідки вони родом.

Ансамблі «Троїста музика» і сьогодні не втратили своїх виконавських властивостей, вони є активними учасниками багатьох культурологічних і масових заходів.

Література:

1. Гуменюк А. Українські народні музичні інструменти. Київ: Наукова думка. 1967.
2. Іванов П. Оркестр українських народних інструментів. Київ: Музична Україна. 1981.
3. Лисенко М. Характеристика музичних особливостей українських дум і пісень, виконуваних кобзарем Вересаєм. Київ. 1955.
4. Шевчук С. Школа реставрації традиційного музикування // Вісті Рівненщини. 1991. 23 листопада.
5. Столярчук Б. «Троїста музика» і її роль в українській інструментальній музиці / Б. Столярчук // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 2. Рівне. 2002. С. 175-179.

Приклади:

1. Кучерява Катерина. Українська народна пісня.
 2. Танець.
 3. Полька.
 4. Весільні мелодії. Обробка та оркестровка В. Гуцала.
-
1. Кучерява Катерина. Українська народна пісня.

The image shows a musical score for the Ukrainian folk song "Kucheryava Kateryna". The score is arranged for three instruments: Sopilka (top staff), Flute (middle staff), and Buben (bottom staff). The Sopilka part features a melodic line with various ornaments and trills. The Flute part provides a harmonic accompaniment with sustained notes and some melodic movement. The Buben part consists of a simple, rhythmic pattern of short, horizontal strokes. The score is written in a single system with a common time signature and a key signature of one flat.

2. Танець.

Шпидки

Скрипка

Бас

The image displays a musical score for a piece titled "Шпидки" (Dance). The score is written for Violin (Скрипка) and Bass (Бас). It consists of six systems of music, each with a treble clef for the violin and a bass clef for the bass. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The music features a rhythmic melody in the violin part and a steady accompaniment in the bass part. The piece concludes with a double bar line at the end of the sixth system.

Записав М. Хай від М. Губаля у с. Волосянка Сокалівського району Львівської області

3. Полька

Музыкальный фрагмент, состоящий из девяти систем нот. Каждая система содержит три стaves: верхний (Скрипка), средний (Виолончель) и нижний (Бас). В начале первой системы над нотами написано слово "Шнелль". В начале седьмой системы над нотами написано "1. 2.", что указывает на первую и вторую вариации. Музыка написана в 2/4 такте.

4. Весільні мелодії. Обробка та оркестровка В. Гуцала

The image shows a musical score for a double bass (Kontrabas) part. The score is written on a single staff with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The tempo is marked 'Швидко' (Allegro). The score consists of several measures, with the double bass part playing a rhythmic pattern of eighth notes. The score is arranged in a system with five staves, labeled from top to bottom: Соловей (Soprano), Цимбали (Cymbals), Саксофон (Saxophone), Контра-бас (Double Bass), and Бас (Bass). The double bass part is the focus of the analysis.

ТЕМБРОВО-ДИНАМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОНТРАБАСА В РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ДУХОВОЇ МУЗИКИ*

У сучасній духовій музиці можна прослідкувати довгий шлях розвитку від недосконалого складу духового оркестру з обмеженим репертуаром до повноцінного творчого колективу, здатного виконувати найвищі художні та естетичні завдання.

Наслідком такого процесу стала значна активізація науково-дослідницької роботи, що охопила широке коло питань, що торкаються стану і перспектив розвитку цього жанру. Однак ще недостатньо висвітлені проблеми, пов'язані з особливостями письма в духовому оркестрі. Разом із тим сучасний рівень творчої практики вимагає всебічного наукового дослідження закономірностей, пов'язаних із фактурою.

Диригент у своїй повсякденній роботі з духовим оркестром проникає все глибше у цю багатогранну сферу. Головним його завданням є намагання розкрити деякі явища, які виникають на основі взаємодії фактури і тембру в структурі оркестрової канви.

Питанням, які б розглядали фактурно-темброві закономірності в жанрі духової музики, приділяється мало уваги. Найчастіше

* У співавторстві з Миколою Терлецьким.

аспектом досліджень стають гармонія, лад, ритм, композиційні структури, в той час як фактурно-темброві явища залишаються поза увагою,

Проаналізуємо деякі питання фактурно-тембрових співвідношень у духовому оркестрі.

Темброві співвідношення, які виникають у процесі звучання партитури духового оркестру, можуть бути умовно розділені на два види, залежно від того, як вони характеризують якийсь окремий відрізок музики, як відтворюють процес її розвитку. В одному випадку, коли мова йде про одночасне звучання, виникають співвідношення ніби по вертикалі, в іншому випадку – по горизонталі. Темброві співвідношення по вертикалі характеризують взаємодію тембрів між мелодичними голосами всередині акомпанементу, а також між мелодією і акомпанементом. Вони можуть бути побудовані на однорідному або контрастному тембрах і засвідчувати злиття тембрів або, навпаки, їх роздільність. Величина контрасту буває різною, в окремих випадках вона може спеціально підкреслюватися різницею регістрів, динамічних відтінків, штрихами і т. ін., а іноді згладжувати, наприклад, за рахунок використання мішаних тембрів, що певним чином нівелюють гостроту тембрового контрасту між окремими елементами фактури. Результатом якісно іншого підходу до оркестрової вертикалі, тісно пов'язаної з реалізацією широких можливостей удосконаленого складу духового оркестру, стає зовсім нове явище в її організації. Сполучення у басовій теситурі двох різних за функціями елементів. В одному з фрагментів «Богатирської увертюри» В. Кікти в середині басової педалі у туб проходить мелодична фраза унісону фагота і контрабаса.

Характер тембрового розвитку музики, як всієї фактури загалом, так окремих її елементів (наприклад, мелодії), відтворює темброві співвідношення по горизонталі. При цьому різні форми цієї зміни тембру. Від його простого ущільнення до переходу в зовсім нову темброву сферу – можуть супроводжуватися зміною динаміки, фактури, регістрів тощо, що підсилюють чи підкреслюють, а іноді й пом'якшують гостроту того чи іншого тембрового контрасту. Тому розвиток тембру музики в окремому випадку сприймається, як відносно спокійний і плавний, в іншому – як конфлікт-

ний, побудований на зіткненні контрастних за тембром інструментів і груп. Подібно до тембрових динамічні співвідношення можуть характеризувати звучання музики на окремому відрізку по вертикалі і відтворювати процес її зміни і розвитку по горизонталі. У першому випадку йдеться про конкретний вид рівноваги звучання або динамічну перевагу окремих елементів фактури (мелодична структура), в іншому – про характер і різного роду *crescendo*, *diminuendo*, *sf*, *subito piano* або *subito forte*.

Найбільша динамічна рівновага між голосами часто зустрічається в акордовій і поліфонічній фактурах, де вона дуже добре проглядається. Якщо фактура чітко розділяється на головний голос і акомпанемент, то мелодія має перевагу. Іноді це підкреслюється більш яскравими динамічними відтінками.

Динамічні співвідношення по горизонталі відтворюють як раптові, так і поступові зміни характеру звучання. Бувають випадки, коли в духовому оркестрі збереження взаємозв'язку тембрових і динамічних співвідношень з фактурою стає неможливим.

Часто можна зустріти порушення тембрових співвідношень на користь динамічним. Це й не дивно, тому що в більшості випадків характер динамічної взаємодії буває більш значним, ніж співвідношення тембрів. Якщо можна уявити собі художньо виправданим звучанням мелодії і акомпанементу в нових тембрах і навіть при зміні тембрових співвідношень між ними, то важко змиритися з не виправданим порушенням рівноваги звучання, з динамічною перевагою акомпанементу над мелодією, з грубим і важким звучанням замість м'якого і легкого.

При інструментуванні мелодії без акомпанементу на перший план виступають не співвідношення, які мають потребу в збереженні, а загальні принципи, на основі яких вибирається той чи інший інструмент духового оркестру.

Точно так вирішується питання і при побудові акорду (якщо при цьому немає чітко вираженого співставлення з попереднім або наступним уривком музики).

У даному випадку великого значення набувають знання можливостей і специфіки духового оркестру в цілому, його окремих груп, вміння знайти найбільш характерну і доступну для кожного інструмента форму написання. Контрабас, наприклад, створений

для розширення і збагачення оркестрових можливостей, а також для прикраси басової партії особливим тембром.

На контрабасі легко видобуваються не тільки низькі, але й дуже високі звуки, характер контрабасового тону в основному м'який і співучий. Сила його звуку в порівнянні з мідними духовими інструментами невелика, але його поєднання з групою дерев'яних духових інструментів у середній і нижній теситурах динамічно добре узгоджується і надає музиці відповідного колориту.

Розвиток сучасного контрабасового мистецтва свідчить про те, що в ньому не використано ще багато емоційно виразних, тембрових, регістрових і технічних можливостей.

Темброво-динамічні властивості контрабаса дозволяють отримати в оркестрі багатопланове і рельєфне звучання, донести до слухача більшу кількість оркестрових голосів.

Сучасний рівень творчої практики духового оркестру вимагає всебічного наукового дослідження закономірностей, які пов'язані з фактурою та темброво-динамічними особливостями його інструментів. Процес еволюції тембро-фактури тісно пов'язаний із порівняно широким використанням чистих тембрів для забарвлення оркестрових голосів. Схильність до чистих інструментальних тембрів, як відомо, була властива багатьом композиторам симфонічної школи. Те, що ці властивості стають все більш характерними для духової музики, є ще одним свідченням переосмислення класичної спадщини в творах для духового оркестру.

У своїй творчій практиці композитори постійно шукають нові шляхи виразності за рахунок темброво-динамічних ресурсів інструментів оркестру, намагаються найбільш цілеспрямовано використовувати їх у оркестровій канві для більшої яскравості і рельєфності звучання кожного її елемента.

Вивченню ролі тембру в оркестровій канві приділялася увага у наукових працях таких відомих музикантів, як Т. Фінкельштейн, О. Дмитрієв, О. Веприк та ін. Так, О. Веприк уперше ще в 1930 році висуває проблему тембрового комплексу вивчення оркестру, зокрема у статті «До питання про вивчення фактури тембру». Автор також вважає, що розкриття єдності звукового тексту і його тембрового втілення є необхідним шляхом, який призводить до усвідомлення особливостей оркестрової фактури.

У духовій музиці питання темброво-фактурної організації оркестрової канви має також велике значення, особливо у плані подальшого розвитку цього жанру.

Розширення тембрової сфери духового оркестру – явище симптоматичне для творчості сучасних композиторів.

Наше завдання полягає в тому, щоб з'ясувати, які є темброво-динамічні співвідношення у сучасних творах для духового оркестру або у сучасних перекладах творів симфонічної музики, і на цій основі прослідкувати принципи темброво-фактурної функціональності, виявити перспективність їх подальшого розвитку.

Фактуру мелодій контрабасу в концертній духовій музиці варто вважати явищем прогресивним. Різноманітні у темповому, інтонаційно-ритмічному відношеннях мелодичної лінії у концертних творах охоплюють майже весь діапазон інструменту. Технічна гнучкість, а також значна рухливість узгоджуються з різними виконавськими прийомами (*pizzicato*, *arco* тощо) і штрихами. Таке максимальне використання виразних можливостей контрабасу в поєднанні з іншими інструментами дозволяє композиторам створювати нові, несподівані, контрастні музичні образи (приклад № 1).

Тенденція до тембрової індивідуалізації поступово призвела до можливості використання в духовій музиці солюючих інструментів, в тому числі й контрабасу з його виразними засобами, силою звуку і динамічною інтерпретацією тембру.

На сучасному етапі розвитку духових оркестрів у зв'язку з активнішим використанням змішаних ансамблів виникла перспектива розширення тембрової палітри, де роль контрабасового тембру значно зростає (приклад № 2).

Контрабас у духовому оркестрі виконує три основних функції: ритмічну, мелодичну і колоритну. Окрім того, в сучасних творах контрабас відіграє значну роль, яскраво виражена роль тембру, як фактурно-утворюючого елемента (приклад № 3).

У духовій музиці останніх років помітне прагнення до «тихої» музики, у якій головне положення займають дерев'яні духові інструменти і контрабас, їм відводиться роль у створенні гнучкого, різноманітного звучання. І в цьому плані можна говорити про періодичне перенесення акцентів з основної групи мідних на дерев'яні з саксофонами і контрабасом.

Однією з найбільш характерних рис сучасної духової музики, поряд із жанровим багатством, є різноманітність індивідуального стилю композитора. У кращих сучасних духових партитурах можна почути власну інтонацію композитора, яка виражає його світогляд, особисті творчі думки. Характерні риси стилю композитора можуть проявлятися не лише в таких компонентах музичної мови, як тематизм і гармонія, але й у відповідних особливостях інструментовки. Однак цей аспект творчості в жанрі духової музики вивчений ще недостатньо, хоча і знайшов деяке висвітлення в окремих статтях. Так, на початку 70-х років ХХ століття І. Рижкін підкреслював: «Якщо теорія симфонічної оркестровки піднялася до наукового розгляду тембрової палітри епохи, напрямів стилю, індивідуального стилю, то спеціалістам у сфері інструментовки для духового оркестру ще належить звернутися до її вивчення».

Її важливість визначається збільшенням кількості перекладів різних творів, які визначають епоху і стиль, а також своєрідністю індивідуального стилю композиторів, які пишуть музику для духових оркестрів. Детальне дослідження їхньої творчості може показати, як нові риси у трактуванні духового оркестру знаходять своє переломлення в залежності від індивідуальних рис композитора, від конкретного творчого задуму. У теоретичних дослідженнях ця проблема майже не висвітлювалася. Аналіз творчості проводився в основному за історико-хронологічними жанровими принципами.

Розуміння новації оркестровки нерозривно пов'язане з привнесенням у жанр духової музики нового в розумінні змісту, що й призводить до оновлення засобів виразності. У той же час необхідність оновлення жанрової та образної сфери, динаміки розвитку мистецтва інструментовки в свою чергу перетворилося у важливий фактор загальної еволюції духової музики.

У цілому новаційні риси інструментовки у творчості сучасних композиторів проявляються у підвищенні ролі тембру як дуже важливого засобу виразності, драматургії і формоутворення, відчутних змін у фактурі, що знаменує собою якісно новий стан у розвитку духової музики. Дослідження творчості композиторів дозволяє виявити як індивідуальні особливості оркестрового

стилю, так і загальні риси, які досить певно віддзеркалюють сучасний стан жанру духової музики.

Нові прийоми нотного письма з участю контрабаса, а також засоби музичної виразності з її широким втіленням і різноманітним використанням не є новими з точки зору загального розвитку музичного мистецтва. Вони широко використовувалися і використовуються в симфонічній музиці. Однак виконання сьогодні цих прийомів у творчості духового оркестру є помітним кроком уперед.

Розвиваючись на основі кращих традицій і елементів новизни, творчість композиторів у жанрі духової музики не могла залишитися осторонь від загального музичного прогресу. Нагромаджувалася й усвідомлювалася практика у використанні сучасних принципів композиції з використанням нових виразних засобів, які має у своєму розпорядженні, поряд з іншими інструментами духового оркестру, і контрабас.

Більшість творів за останні десятиліття була написана з вдосконаленням складу духового оркестру. Головна їхня заслуга полягає у значному розширенні художньо-виразних, а разом із тим темброво динамічних можливостей духового оркестру за допомогою включення до його складу і смичкового контрабаса, який слугує для розширення і збагачення оркестрових можливостей, для прикраси басової партії особливим тембром.

Узагальнюючи, необхідно відзначити, що процес конкретизації тембру безперервно поглиблюється у концертних творах духового оркестру. Цей процес визначений розвитком духової музики, досвідом симфонічної музики і сприяє розкриттю все нових можливостей темброво-динамічних засобів.

В останні десятиліття у трактуванні тембру проглядаються якісні зміни, що свідчать про активне його зростання його ролі в духовій музиці. Це явище є важливою ознакою нових закономірностей у розвитку інструментовки для духового оркестру.

Тут яскраво проглядається двоєдиний процес – посилення взаємозв'язку тембру з музичним тематизмом і збагачення емоційно-художнього значення оркестрових інструментів.

Література:

1. Терлецький М. Оркестрова література. Рівне: Перспектива. 1999.

2. Столярчук Б., Терлецький М. Темброво-динамічні особливості контрабасу в розвитку сучасної духової музики // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 20. Рівне. 2002. С. 120-127.

Приклади:

1. Франц фон Зуппе. Увертюра «Пікова дама». Оркестровка Герхарда Баумана.

2. Франц фон Зуппе. Увертюра «Пікова дама». Оркестровка Герхарда Баумана.

3. Олександр Широков. Святкова увертюра.

1. Франц фон Зуппе. Увертюра «Пікова дама». Оркестровка Герхарда Баумана.

The image displays a page of a musical score for the Overture 'The Queen of Spades' by Franz von Suppe, arranged by Gerhard Baumann. The score is written for a full orchestra and includes parts for various instruments. The page is numbered 76 at the bottom. The score is organized into systems, with measures 11, 12, 13, and 14 indicated at the top. The instruments listed on the left side of the page are: Flute 1, 2; Oboe 1, 2; Clarinet 1, 2; Bassoon 1, 2; Horn 1, 2; Trumpet 1, 2; Trombone 1, 2; Percussion 1, 2; Cornet 1, 2; Bassoon 3, Trombone 3; Flute 3; Horn 3, 4; Trumpet 3; Trombone 3; Percussion 3; Flute 4; Horn 5, 6; Flute 5; Horn 7; Trumpet 4; Trombone 4; Percussion 4.

2. Франц фон Зуппе. Увертюра «Пікова дама». Оркестровка Герхарда Баумана.

The image shows a page of a musical score for the overture 'Die Pfaffenknecht' by Franz von Suppe, arranged by Gerhard Baumann. The score is for a full orchestra and includes parts for various instruments such as Flute, Clarinet, Violin, Viola, Cello, Double Bass, Trumpet, Trombone, Tuba, Euphonium, Horn, Percussion, and Harp. The page number 77 is visible at the bottom.

3. Олександр Широков. Святкова увертюра.

The image displays a page of a musical score for the piece "Святкова увертюра" (Holiday Overture) by Olexandr Shirokov. The score is arranged in a standard orchestral format with multiple staves. The instruments and parts are labeled on the left side of the page: Fl. (Flute), Fl. (Flute), Fl. (Flute), Cl. (Clarinet), Cor. (Cor Anglais), Cor. (Cor Anglais), Horn, Trp. (Trumpet), Trp. (Trumpet), Tromb. (Trombone), Tromb. (Trombone), Korb. (Korobitsy), Korb. (Korobitsy), Korb. (Korobitsy), Ten. (Tenor), Sop. (Soprano), and B.C. (Bassoon). The score is divided into measures, with some measures containing dynamic markings such as *mf*, *f*, and *p*. There are also markings for "rit. mod." and "rit. mod. (a. f.)". The page number "78" is visible at the bottom center.

ДОСЛІДНИК І ПОПУЛЯРИЗАТОР СОПІЛКОВОЇ МУЗИКИ

Народна музика, пісенна чи інструментальна, набуває в наш час значного розвитку, знаходить широке коло слухачів, має своїх прихильників, стає джерелом творчості для дорослих і молодих. Про це свідчать концертні виступи і творчі дослідження відомого рівненського сопілкаря-педагога Богдана Яремка, який народився 14 серпня 1943 року в селі Викоти Самбірського району Львівської області, де й провів свої дитячі і шкільні роки.

По закінченні Львівської державної консерваторії ім. М.В. Лисенка у 1972 році він почав працювати в Рівненському державному інституті культури, який тоді розпочав роботу як культосвітній факультет Київського державного інституту культури, а нині це вже Рівненський державний гуманітарний університет. Робота у цьому виші дала йому змогу не лише викладати спеціальні дисципліни з музики, а й активно продовжувати вивчення різноманітних народних інструментів. Молодий викладач виніс тоді сопілку як сольний інструмент на концертну естраду, виконуючи твори композиторів і популярні обробки народних мелодій. Це стало поштовхом, щоб «вийти» на традиційні народні інструменти, які збереглися на території Східних Карпат, де живуть гуцули і бойки.

Науковець підняв цілий пласт традиційної народної флейтової музики, зокрема освоїв малопоширені і маловідомі інструменти, такі як денцівка (свисткова флейта), фрілка (одноствольна відкрита флейта), керамічні зозулі та окарини (судинні свисткові флейти), ребро (багатоствольна свисткова флейта), теленка, свиріль (флейта Пана), бойківська пищавка.

Ці інструменти він виявив у народних музик. Записав їхню музику і зняв на кіноплівку, вивчив аплікатуру та будову цих інструментів, виявив весь їхній звукоряд, а потім розшифрував мелодії та стиль виконання. Ця копітка праця сприяла освоєнню багатьох інших інструментів регіону. У 1995 році Богдан Яремко захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня кандидата мистецтвознавства у Національній музичній академії України. Її тема «Роль виконавства у формуванні музичної традиції. На матеріалі української сопілкової музики Прикарпаття». Ним написано і опубліковано чимало досліджень із сопілкової музики.

Багаторічне зацікавлення розшифровкою народної музики теж дало свої результати. У 1997 році він видає навчальний посібник «Уторопські сопілкові імпровізації», який складається з двох розділів – теоретичного («Сопілкарська традиція села Уторопи», «Виготовлення сопілок», «Репертуар Миколи Павлюка», «Спосіб гри на сопілці», «Якість звуку» і «Функціонування весільної капели») та нотного – «Сопілкові імпровізації Миколи Павлюка». Як зазначає київський мистецтвознавець Михайло Хай у статті «Посібник з етноінструментознавства», видрукуваній у науково-краєзнавчому альманасу «Волинські дзвони» (1999) в третьому випуску: «Уторопські сопілкові імпровізації відомого вченого-етноорганолога, завідувача кафедри Рівненського державного інституту культури, кандидата мистецтвознавства Богдана Яремка – це перший крок на шляху до цієї благородної та єдиної науково й методично вивіреної мети. Споконвічні сумніви і полеміку фольклористів щодо правомірності й навіть доречності вторинно-реконструктивних студій автор вирішує однозначно: коли традиція катастрофічно щезає або вже й не існує, передати її безцінні духовні скарби можливо лише одним-єдиним шляхом – через науково-виконавську вторинну реконструкцію».

А через рік дослідник видає збірник «Бойківська сопілкова музика» – наступний крок у дослідженні автентичних музикознавчих традицій. На своїх заняттях педагог-вчений дає можливість студентам почути гру тих музикантів, музика яких розшифрована і записана на плівці.

– Окремі студенти, розповідає Богдан Іванович, – у дні канікул спілкуються з народними музикантами, грають у «весільних капелах», переймають стиль і манеру виконання народної музики, проникають у таємниці виготовлення народних інструментів. Завдяки цьому збагачується репертуар. Таку школу пізнання пройшов, зокрема, студент Мирослав Бабчук. За його ініціативою у 1985 році на факультеті культурно-освітньої роботи нашого інституту культури було створено ансамбль народної музики. Будучи ще студентом, юнак зумів згуртувати навколо себе аж 18 ентузіастів-любителів і знавців народних мелодій. У їхніх руках різноголосо і професійно зазвучали і сопілка, і свиріль, і окарина, і тутьське ребро. Такої майстерності ансамбль досяг не лише

завдяки своїй старанності, а й викладачам Богданові Яремку та В'ячеславові Войтюку, які допомагали в його створенні і становленні. І ще важлива деталь: тепер у їхніх концертах часто звучать популярні українські народні мелодії в обробці та оркестровці і самого Мирослава, який став заслуженим артистом України.

За тридцять років праці, а тепер Богдан Яремко – професор кафедри музичного фольклору Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету, він виховав цілу когорту виконавців на традиційних народних інструментах. Вони також працюють у різних областях нашої незалежної України, популяризують інструментальне народне мистецтво.

Педагогові і вченому є чим пишатися, бо ж його справа підтримується і продовжується новими поколіннями.

Література:

1. Столярчук В. Соло на сопілці // Культура і життя. 1976. 27 червня.
2. Симчич М. Голосом ніжним сопілки // Червоний прапор. 1976. 27 червня.
3. Супрун Н. Крила молоді музи // Червоний прапор. 1979. 14 січня.
4. Пестонюк І. Митці – ювілею // Червоний прапор. 1983. 20 березня.
5. Супрун Н. З народних джерел // Червоний прапор. 1983. 12 жовтня.
6. Коблова Г. Сопілки звуки чарівні // Культура і життя. 1985. 23 квітня.
7. Супрун Н. У полоні ніжної сопілки // Червоний прапор. 1986. 8 квітня.
8. Супрун Н. Незвичний концерт // Культура і життя. 1987. 16 липня.
9. Столярчук Б. Грай, музику! // Зміна. 1988. 24 травня.
10. Столярчук Б. З дзвінкого джерела. Рівне. 1991. С. 13-15.
11. Супрун Н. Погляд через чверть віку // Сім днів. Рівне. 1997. 12 липня.
12. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник. Рівне. 1997. С. 347.
13. Походжук Д. Сопілки голос чарівний // Вільна думка. Ч. 50-51. Львів. 2001. 23 грудня.

СПІВАЄ «ГОРИНА»

*Ніхто не посмів тебе кинути між ганчір'я,
Тебе вибидали з дрібненько хрещатих узорів.
І ти нам світила до раночку із надвечір'я,
– Ясна Берегине мого калинового світу...*

Микола Тимчак

...І дихає від поліських народних пісень неповторністю купальських свят, радістю весняних хороводів, розмаїттям колядок і щедрівок, велелюдних хороводів.

А рідна річка Горинь, яка протікає Рівненським Поліссям, дала поштовх до назви студентського молодіжного фольклорного ансамблю тоді ще Рівненського державного інституту культури, що став називатися «Горина». Перші кроки у формуванні невеликого гурту молоді розпочав Василь Павлюк. Він пробуджував любов до традицій, до маминої пісні, бабусиної вишиванки, хоч більшість учасників були вихідцями з села. А рік 1979-ий був ознаменований не лише створенням колективу, а й сам інститут отримав самостійність і в ньому відкрилася кафедра народного співу, першим завідувачем якої став невтомний ентузіаст і шанувальник народної пісні Василь Павлюк.

Цей період в житті «Горини» був найбільш напруженим і найскладнішим: становлення і формування колективу, перші фольклорні експедиції в райони Полісся, самостійне записування пісень зі збереженням місцевих говірок. Мета – наблизити виконання до місцевої традиції і неповторного стилю. Зверталася пильна увага на народну атрибутику, і це, як і пісні, заповнювало молоді душі.

А потім – перший концерт і перший успіх. «Горина» – найпопулярніший фольклорний молодіжний студентський колектив на Рівненщині. Серед інших мистецьких колективів вирізняється своєю традиційною піснею. З'явилися й перші замітки про концерти в газетах і фахових журналах.

Незабутні зустрічі тодішньої «Горини» з науковцями Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського НАН України, які щиро підтримали молодий колектив і запропонували йому в 1981 році гастрольну поїздку до Югославії.

Тогочасний період творчості «Горини» був на піднесенні. Про

це свідчить його участь у різних імпрезах, концертах, святах, презентаціях. Особливо пам'ятним був 1987 рік. Участь у першому літературно-фольклорному вечорі, присвяченому 110-й річниці від дня народження Гната Хоткевича, 90-річчю від дня народження нашого земляка, поета, перекладача Бориса Тена. У цей рік була підготовлена концертна програма з поліських колядок і щедрівок за допомогою і сприяння Степана Шевчука, тогочасного завідувача відділу фольклору обласного науково-методичного центру, а нині – директора Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету. Зараз колектив є творчою лабораторією, у якій керівники і учасники досліджують самобутню традиційну культуру, маючи за мету збереження і пропаганду кращих її зразків. Репертуар «Горини» не обмежується пісенним фольклором, інструментальна група виконує цікаву і захоплюючу музику, освоюються хороводи і танці Поліського краю.

Знаменним для «Горини» став 1989 рік, що відчинив двері в Європу. Виступ у Рівному українського хору «Журавлі» з польської діаспори, після якого відбувся вечір-зустріч, де колективи обмінялися концертними номерами. Імпресаріо «Журавлів» – Богдан Мартинюк – наш земляк, щиро дякуючи за виступ, запросив Василя Павлюка і фольклорний ансамбль «Горина» приїхати з концертами до Польщі. Відтоді щорічні зустрічі продовжуються й донині. Колектив оновив репертуар, який став золотим фондом: «Молитва» («Біжать у Почаїв стежки та дороги...»), «Гей, українці, рідна мова ще живе, святая», колядка «Ой на Україні зорі засвітили», стрілецька пісня «Світить місяченько ще й ясна зоря», пісні на слова Т.Г. Шевченка «За байраком байрак...», «Ой чого ти почорніло...», «Заповіт». Традиційними стали для «Горини» турне містами і селами Польщі з новими концертними програмами, де їх щороку чекають глядачі у Варшаві, Любліні, Хелмі, Білостоку, Кракові, Гайнівці, Замості, Більську, Томашеві, Грубешові. Про неї широко пише польська преса, робляться концертні записи на радіо і телебаченні, аудіо та відеозаписи, її щиро вітають представники польського Міністерства культури та Союзу українців Підляшшя, учасники колективу – бажані гості Варшавської музичної академії та Люблінського університету. «Горина» була першою, хто за весь післявоєнний період завітав до українців

Підляшшя: до Межилиста, Крив'ятичів, Кліщеля, Кноридів, Яблочина, Орлі, Канюків. І ниткою єднання українців стала пісня. Старожити пам'ятають варіанти окремих пісень, які привезли гориляни на Підляшшя. Згодом Василь Павлюк погодився на кількомісячну працю інструктором фольклорних колективів у Більській та Сім'ятицькій гмінах Білостоцького воєводства. Ним записано і розшифровано біля 50 нових пісень Північного Підляшшя, створено там два нових українські колективи.

Учасниками студентської «Горини» були також вихідці з Підляшшя, які навчалися у Рівненському державному інституті культури. Це, зокрема, Ірена Шеретуха і Еля Рижик. Вони займалися дослідницькою працею, брали участь у міжнародних студентських наукових конференціях. Остання видала збірку пісень «Рогульки Підляшшя». Сьогодні вони продовжують традиції «Горини» на Підляшші, їхній фольклорний колектив «Ранок» – переможець Міжнародного фольклорного слов'янського свята «Коляда 1997» у Рівному.

Ансамбль «Горина» став переможцем у п'яти престижних конкурсах, учасником більше як десяти міжнародних студентських фестивалів, у т. ч. таких, як «Підляська осінь». Підтримуються постійні контакти із секретарем Союзу українців Підляшшя Марією Рижик, що допомагає краще пізнавати один одного через пісню, через популяризацію давніх народних традицій, через обмінні концерти.

Які б пісні не співала «Горина» – веселі, жартівливі чи журливі – вона завжди співає долю свого народу, нагадує про його минувшину і оспівує сьогодення. «Горина» – своєрідна візитівка не лише Рівненського державного гуманітарного університету, а й міста Рівне і всієї Рівненщини.

Конкурси

1. Республіканський огляд творчої майстерності студентів (1981).
2. Міжвузівський конкурс виконавців народної пісні (1988).
3. Міжнародний ораторійно-кантатний фестиваль «Bratislavia cantars» (Братіслава, 1991).
4. Український огляд-конкурс фольклорної творчості студентів (1993).

5. Конкурс фольклорних колективів міжнародного слов'янського фестивалю «Коляда» (Рівне, 1995).

6. II-ий Всеукраїнський фестиваль «Повстанські ночі» (Рівне, 1997).

7. Міжнародний телефестиваль української пісні та музики «Горицвіт» (Львів, 2000).

8. VIII конкурс фольклорних колективів Міжнародного слов'янського фестивалю «Коляда» (Рівне, 2002).

Література:

1. Степаненко І. Біля джерел // Зміна. Рівне. 1986. 10 квітня.
2. Мізерний А. Щоб не обмілили наші душі // Зміна. 1989. 15 серпня.
3. Столярчук Б. «Горина» // З дзвінкого джерела. Рівне. 1991. С. 3-5.
4. Столярчук Б. Співає «Горина» // Над Бугом і Нарвою. Більськ Підляський (Польща). № 5-6. 1999. С. 35-36.

БАРОН Ф.Р. ШТЕЙНГЕЛЬ І ГОРОДОК

Ім'я Ф. Р. Штейнгеля займає належне йому місце в історії України. Ним, його науковою діяльністю, участю у громадському житті, все більше цікавляться вчені, дослідники, краєзнавці.

В Рівненському обласному державному архіві вдалося розшукати матеріали, що стосуються городоцького періоду життя барона. Допомогли відновити київський період (1915-1920 рр.) його життя спогади про нього Дмитра Дорошенка, відомого українського історика, видатного державного і громадського діяча, професора. Стали у нагоді матеріали з «Літопису Волині», який видає Інститут дослідів Волині та товариство «Волинь» у Канаді.

У Городку Федір Штейнгель провів велику частину свого життя, у першу чергу – дитинство і юність. На формування його світогляду мало вплив те українське середовище, в якому він жив, насамперед його спілкування з жителями Городка, систематичне відвідування церкви, адже його родина була православною. Чи не найбільший вплив на хлопчика мала його матір – українка за походженням. Вона прищепила йому любов до української мови, культури, історії, звичаїв. Цю любов Федір проніс через усе своє життя.

Професор Ю. Шумовський, який прекрасно знав Городок, так писав про це село: «На захід від міста Рівне понад ставом та під

пагорбами простягається досить велике село Городок, яке місцем свого положення та красою захоплює кожного відвідувача. Зі сходу село оточує широкий став з островом посередині, а з заходу та півночі оперезують його високі кам'яні скелі-пагорби, порослі лісом та кущами. А там ген-ген довкола хвилюються, ніби море, високі, багаті, золотисті лани збіжжя...».

Мабуть, у час свого навчання Федір познайомився з Миколою Федотовичем Біляшівським, згодом – українським археологом, етнографом, мистецтвознавцем, академіком Академії наук України, директором Київського історичного музею (1902-1923 рр.).

Робота зі створення музею розпочалася ще у Варшаві. М. Біляшівський скуповував книги про Волинь. А влітку 1895 р. він приїхав у Городок, де для музею бароном було виділено частину будинку. Цим було покладено початок музейній роботі в цьому селі. «Відтоді, – пише Микола Федотович, – протягом кількох років я щоліта і взимку бував в Городку й працював у музеї».

Барон фінансував усі роботи, пов'язані з цим. М. Біляшівський склав і структурний план майбутнього музею. Почалася збиральницька робота. М.Ф. Біляшівський мандрував по Волині з групами аматорів музейної справи, керував проведенням археологічних розкопок, фотографував об'єкти природи та пам'ятки історії. Через кілька місяців уже були експонати в усіх відділах. Головний обсяг предметів, що надійшли, належить до кам'яного віку: різноманітні крем'яні, кам'яні та глиняні предмети зі стоянок та майстерень біля м. Коростень Житомирської області, а також велика кількість предметів у самому Городку. Далі розповідається про численні знахідки біля багатьох населених пунктів тогочасної Волинської губернії.

Бібліотека Городоцького музею була відомою далеко за межами краю. Її виданнями користувалися Тутковський, Мошков, Абрамов, Яроцький і багато інших. Про діяльність цього закладу досить докладно розповідали «Звіти Городоцького музею». Після надрукування їх розсилали в університети Одеси, Києва, а також у редакції журналів і газет, ученим в Україні й за кордоном.

Ф. Р. Штейнгель, як керівник музею, брав активну участь у роботі наукових з'їздів і конференцій. Зокрема, був на Петербурзькому з'їзді природознавців, з'їзді археологів у Харкові. Про цей

І Археологічний з'їзд він написав так: «З'їзд мені дуже багато дав. Я познайомився з багатьма зоологами та природознавцями, встановив стосунки». Протягом усього часу він продовжував наукову роботу в музеї. У вересні 1904 р. він пише М. Біляшівському: «Негативи розділені по розділах і місцевостях; всього їх 888. Всіх експонатів у музеї 4070, крім природничих».

25 листопада 1896 р. музей розпочав свою роботу. Фонди поповнилися внесками Мошкова (предмети народного побуту, фото, записи народної творчості), Матвеева (фото, пам'ятки старовини) та інших. Експертизу речей, їх фондування проводили за сприяння баронеси Н.К. Врангель і графа Б.К. Толстого. Зацікавив музей і відомого українського антрополога, археолога і етнографа Хв.К. Вовка.

У бібліотеці музею окрім іншого були місцеві архіви з документами XVII-XIX ст., а також церковні книги Євангеліє (Вільно, 1644), «Трефологій» (Львів, 1632), «Апостол» (Львів, 1654) та інші стародруки Почаєва, Варшави, Львова XVII-XVIII ст. Серед рукописів – архіви археолога Волошинського й роду Макаровичів (1684-1857), документи про Чуднів, етнографічні матеріали Павловського.

Ф. Штейнгель тісно співпрацював з різними науковими закладами й організаціями. Зокрема, був заступником голови Київського наукового товариства, співробітничав з Київським університетом св. Володимира, музеєм старожитностей і мистецтв у Києві.

Проте не лише одним музеєм і бібліотекою жив барон. Робив він усе для того, щоб поліпшити долю селян та їхній життєвий рівень. 17 квітня 1906 р. Федір Рудольфович був обраний депутатом І Державної думи. За поглядами належав він до автономістів і мріяв про «вільну Україну у вільній Росії».

Після закінчення громадянської війни Штейнгель повернувся у Городок. Тут він займається вихованням своїх дітей. Адже від першої дружини у нього був син Борис, від другої – сини Володимир і Федір.

Після приходу Червоної Армії на західно-українські землі в 1939 р. Тимчасове управління м. Рівне прийняло постанову, в якій сказано: «Приміщення колишнього барона Штейнгеля (село Городок) передати відділу народної освіти для середньої школи».

Потім у будинках барона було розташовано протитуберкульозний санаторій, який там є й досі. У 1940 р. Ф. Штейнгель з родиною був депортований радянськими органами до Німеччини. Помер 11 лютого 1946 р. під Дрезденом у Саксонії.

Не лише сучасники, зокрема відомі українські музеєзнавці та етнологи М. Біляшівський і Хв. Вовк, високо цінували подвижницьке життя барона, а й теперішні дослідники віддають йому глибоку шану. Ф. Штейнгель – відомий культурно-освітній діяч краю, прогресивна і гуманна людина, він цілком зріднився з цією місцевістю та її мешканцями. Глибоко цікавився історією краю, дійшов висновку, що «в науковому відношенні Волинь є надзвичайно цікавою областю, багатою на старовинні пам'ятки». Колекції його музею були евакуйовані на Кубань, у маєток брата, що пізніше згорів. Там загинула й основна частина оригінального зібрання, а дещо потрапило до фондів інших музеїв та архівів.

Ми лише тепер повертаємось обличчям до Ф.Р. Штейнгеля після багатьох років несправедливого забуття. І добре вже те, що в Рівному і Городку його іменем названо вулиці, що з'являються окремі публікації про нього в різних періодичних виданнях, перші достовірні повідомлення на науково-краєзнавчих конференціях. Але в дослідників історії нашої далекої і ближчої минувшини, у фахівців-краєзнавців ще багато копіткої пошукової роботи, щоб встановити справедливість у поцінуванні заслуг цієї славної Людини з великої літери.

Література:

1. «Червоний прапор» від 7 листопада 1991 р.
2. «Червоний прапор» від 12 листопада 1991 р.
3. «Червоний прапор» від 13 листопада 1991 р.
4. «Слово правди» від 25 жовтня 1989 р.
5. «Вільне слово» від 9 грудня 1995 р.
6. Отчет городского музея Вольнской губернии барона Ф.Р. Штейнгеля с 25 ноября 1898 г. по 25 ноября 1904 г. Киев, 1905.

Наукові записки Рівненського краєзнавчого музею. Рівне, 2010. С.84-85. До 140-річчя від дня народження Федора Штейнгеля.

ТРАДИЦІЇ І ПОСТАТІ ХОРОВОГО СПІВУ РІВНЕНЩИНИ

У всі часи український народ співав і співає, любить свої пісні, які створював протягом тисячоліть. Вони передавалися із вуст в уста, записувалися, переписувалися, народжувалися нові музичні твори. А виконувалися вони на вечірках, на весіллях, на гуляннях, де збиралися хлопці та дівчата, й заводили одну, другу, третю пісню. Так утворювався хоровий гурт, який ставав популярним у тому чи іншому селі, або навіть в окрузі. Пісня звучала і в панських маєтках, де співали кріпосні хори, однак більшість хорів існувала при церквах.

На Рівненському Поліссі у 20-х роках ХХ століття хорове мистецтво поширювалося серед членів товариства «Просвіта». У Рівненській українській гімназії хором керували Созонтій Кальмуцький і Юрій Цехмістрок. На початку ХХ століття учитель Гордоцької школи Іван Степанович Пелех створив шкільний хор. У 1939 році Гордоцьким сільським хором керував уродженець цього села Степан Піменович Лозняк, який навчався у Кременецькій духовній семінарії. У 1925 році організатором і керівником чоловічого хору залізничників на станції Здолбунів був Олександр Михайлович Продан, який у 1930-1932 роках навчався у Львівській консерваторії. У 20-х роках ХХ століття розпочинає музичну діяльність регент Іллінського собору в Дубні Іван Іванович Новохацький, який навчався при Петербурзькій співочій капелі. Микола Никанорович Жигальський, уродженець села Тесів Острозького району, походив із родини вчителів та псаломщиків, закінчив Корецьке училище, де навчали псаломщиків для церковних хорів. З 1927 року – керівник церковного хору, а з 1965 року – хорового сільського колективу. Послушник Почаєво-Успенської Лаври (1920-1930 років), уродженець м. Корець Іван Іванович Савік з 1931 року був псаломщиком-регентом Свято-Георгіївського монастиря в с. Пляшева Радивилівського району.

У селі Доротичі Сарненського району в церковному хорі співав і був його регентом Павло Григорович Дударик, який мав прекрасний голос (тенор), він запрошувався свого часу солістом Варшавського хору, але не покинув свого села. У 1947 році організатором і керівником аматорського хору цього ж села був Степан

Талимонович Дударик, який працював до 1963 року. З того ж року цей колектив очолив Микола Павлович Фенглер, заслужений працівник культури України. Нині цей хор діє при Сарненському районному будинку культури (керівник Віктор Григорович Торчик, заслужений працівник культури України).

Із відкриттям у 1955 році Рівненського музичного училища з числа студентів створюється професійний хор, який очолює Микола Ошеревич Красс. На Всесвітньому фестивалі молоді і студентів (1957 р.) під його керівництвом хор посідає друге місце. Згодом цей колектив очолювали Володимир Васильович Толканьов і Олександр Леонідович Тарасенко – заслужені діячі мистецтв України. Уже декілька років колективом керує Олександр Олександрович Одинець.

Організатором і керівником народного хору при Рівненському міському будинку культури в 1959 році став Іван Федорович Корсюк, з 1968 року цей колектив – «Верес» – очолив Петро Антонович Невірковець, заслужений працівник культури України.

Хор Шпанівського цукрового заводу бере свій початок з 1959 року. Його керівником був Микола Петрович Калітинський, заслужений працівник культури України, згодом – керівник хорової чоловічої капели Рівненського міського управління МВС. Засновником хору Костопільського РБК у 1961 році став Михайло Михайлович Земельський, який згодом працював з багатьма колективами, зокрема – агрофірми «Зоря» Рівненського району, Рівненського ПТУ № 1, заводу «Газотрон». Йому присвоєно звання заслуженого працівника культури України.

У 50-х роках ХХ століття були популярними чоловічі хори: 18-ї тракторної бригади Бугринської МТС Гоцанського району під керівництвом Ярослава Андроновича Калюха та Мізоцького цукрового заводу Здолбунівського району (керівник Кіндрат Якович Кальчук), хор селища Степань Сарненського району (керівник Яків Миколайович Лисий), хор Смизького деревообробного комбінату Дубенського району (керівник Анатолій Максимович Войцеховський, заслужений працівник культури України), народний аматорський хор ВО «Рівненський завод тракторних агрегатів» (керівник Феодосій Феодосійович Васечко, заслужений працівник культури України). Засновником і керівником аматорського хору

«Перевесло» ПК Рівненської АЕС є Григорій Тимофійович Бернацький. Організатором і керівником хорової капели на Костопільському склозаводі в 1965 році став Аполінарій Захарович Войтович, заслужений працівник культури України. Петро Маркович Макарець з 1961 року працював з хоровим колективом Дераженської лікарні та місцевого будинку культури.

На початку 1963 року на Рівненському льонокомбінаті був створеним молодіжний хор, керівником якого був Михайло Михайлович Земельський, а 1966 року на базі цього колективу був створений ансамбль пісні і танцю під керівництвом Івана Федоровича Корсюка. У 1965-1996 роках керівником хорового колективу Дубенського педагогічного училища була Марія Павлівна Ступір.

Володимир Францевич Островський у 1967 році організував і став керівником дитячого хору «Рівненські дзвіночки» при Рівненському міському палаці піонерів. Цей колектив згодом очолила Марія Прохорівна Гончарова, заслужений працівник культури України, нинішній керівник дитячого хору «Аве Марія».

Анатолій Павлович Поліщук з 1967 року працював з хоровим колективом Березнівського районного будинку культури.

Володимир Юхимович Євтух – керівник народної аматорської хорової капели села Острожець Млинівського району в 1966 році.

З 1968 року керівником хорового колективу Здолбунівського РБК був Борис Андрійович Пальчевський, потім Борис Петрович Долін, з 1970 року – Євген Миколайович Назарець, з 1989 р. – Петро Петрович Кравчук, з 2002 р. – Михайло Анатолійович Хоменко.

У 1969-1983 роках керівником аматорської народної хорової капели залізничників у Рівному була Анастасія Миколаївна Чайковська, заслужений працівник культури України. З хором медичних працівників селища Клевань Рівненського району працював Василь Іванович Тарасюк. До 1970 року Городоцьким хором керував Микита Ничипорович Хайло.

У 1972 року керівником аматорського народного хору агрофірми «Зоря» став Йосип Михайлович Трач. Юрій Костянтинович Остапчук у 1975-1989 роки – керівник чоловічого хору Здолбунівського авторемзаводу, Євген Іванович Остапчук – керівник народного аматорського хору будинку культури села Жобрин

Рівненського району. Степан Мусійович Вернюк – засновник і керівник чоловічої аматорської народної хорової капели Рівненського заводу високовольтної апаратури, яка працювала 25 років.

Вадим Михайлович Кравчук працював з хоровою капелюю обласного інституту вдосконалення вчителів, Іван Федорович Мартинюк – з народним хором колгоспу «Дружба» Дубенського району, Аркадій Іванович Міліневський – з хоровими колективами села Корнин Рівненського району.

У 1979-1989 роках працював із народним хоровим колективом радгоспу «Корецький» Віталій Анатолійович Сидорчук, заслужений працівник культури України, а з хоровими колективами у Рівному (автотранспортного технікуму, АТП-17664 та міської лікарні) – Юрій Іванович Стадницький.

Алла Миколаївна Покотило – керівник багатьох хороших колективів, заслужений працівник культури України, з 1980 року очолювала чоловічу народну хорову капелю Українського інституту інженерів водного господарства. Нині цим колективом керує Ігор Миколайович Харитон.

Світлана Никанорівна Якимчук з 1983 року – керівник хору Палацу культури «Хімік».

Микола Федорович Кульчицький-Гут у 1990-х роках керував академічним хором працівників культури при Дубровицькому РБК. З 1987 року художнім керівником та головним диригентом ансамблю пісні і танцю «Зоря» був Микола Володимирович Дацик, заслужений діяч мистецтв України.

Сьогодні в нашому краї плідно працюють хорові колективи, які продовжують традиції своїх попередників. Це хор «Воскресіння» Свято-Воскресенського собору (керівник – заслужений діяч мистецтв України Олександр Леонідович Тарасенко), хор Покровського собору (керівники – заслужена діячка мистецтв України Наталія Іваник і Володимир Іванники), хор «Покрова» Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету (керівник – заслужена діячка мистецтв України Галина Андріївна Івченко), хорова капела музично-педагогічного факультету цього ж закладу (керівник Людмила Опанасівна Ульяновська), народний аматорський хор Березнівського РБК (керівник Федір Васильович Гошук, заслужений працівник культури України), народ-

ний хор Гощанського РБК (керівник Леонід Петрович Сітовський, заслужений працівник культури України), народний хор Острозького РБК (керівник – Михайло Васильович Крет, заслужений працівник культури України), народна аматорська хорова капела Костопільського РБК (керівник – Ігор Георгійович Стрілецький, заслужений працівник культури України), народний аматорський хор Млинівського центру дозвілля (керівник Вадим Васильович Балас, заслужений працівник культури України), народний аматорський хор Радивилівського РБК (керівник Леонід Володимирович Лісковий, заслужений працівник культури України), народний аматорський хор села Рокитне Рокитнівського району (керівник – Наталія Федорівна Ярмошко).

Дитячий зразковий хор «Унісон» Рівненської дитячої музичної школи № 1 ім. М.В. Лисенка очолювала Неля Миколаївна Нікітіна, заслужений працівник культури України, народний хор «Горинь» МПК «Текстильник» – Михайло Іванович Назаренко.

Про окремих хорових диригентів піде розповідь у книзі «Незабутні постаті хорового мистецтва Рівненщини» (Рівне: видавець О. Зень, 2010. 248 с.).

ПЕТРО СТЕПАНЮК – МУЗИКАНТ І ФОЛЬКЛОРИСТ

Пісня для Петра Степанюка стала його щасливою долею. Він не міг уявити без неї життя. Вона гойдала його у своїх долонях, виколисувала своєю ніжністю і неповторністю. Вперше почув пісню від своєї мами у с. Луко Володимирецького району, де народився 10 серпня 1927 р. Звідти повела вона його у широкий світ народного мистецтва, з яким і пов'язав усе своє життя. Тут почув гру народних музик і мелодії сільських співаків, які «шліфували» свою майстерність на весіллях:

*Світи, місяцю, з райо
До нашого короваю,
Щоб було виднесенько
Краяти дрібнесенько
По маленькій крошині,
Щоб було всій родині.*

Згодом Петро Наумович із баяном за плечима, нерідко й пішки, поспішав до односельців на зустріч із піснею. Він був не лише великим помічником колективам художньої самодіяльності, а й сам їх організовував, зокрема, хор-ланку с. Крупове. Тоді це був популярний колектив, лауреат багатьох фестивалів народного мистецтва, виступав на телебаченні, пісні у його виконанні записані на платівку, йому присвоєно почесне звання «Народна хор-ланка». Працюючи директором районного будинку культури, він приділяв увагу всім сільським клубам, а їх було понад 120, надавав методичну і практичну допомогу. Якимось під час навчання у Рівненському музичному училищі у розмові з Євгеном Кухарцем, відомим хормейстером, народним артистом України, він згадав: «У своєму житті я багато чим завдячую Петрові Наумовичу Степанюку. Він був «народним» музикантом, який умів навколо себе організувати шанувальників народного мистецтва. То мій перший учитель музики, який узяв мене у свій ансамбль, де я грав на гармошці. Він ще більше подружив мене з народною піснею».

Самодіяльний митець написав багато власних пісень, зокрема, на слова В. Попенка «Пісня про Дубровицю», М. Сингаївського «Синові в дорогу», В. Жикуна «Поліський край» та інші, які звучали і звучать далеко за межами району.

Петро Степанюк вболівав за народні пісні, записував їх, розшифровував і популяризував усіма засобами. Вони звучали в його обробках, були в репертуарі багатьох художніх колективів. Він завжди сприяв фольклорним експедиціям з Рівного, Києва, інших міст, щоб вони зафіксували якнайбільше перлин народної душі.

Помер талановитий музикант і фольклорист у 1991 р.

Література:

1. Шевчук С. Із матусиної пісні // Червоний прапор. Рівне. 1995. 9 жовтня.
2. Рябунець В. Пісня – його доля // Червоний прапор. 1990 8 квітня.
3. Дем'янчук Г., Столярчук Б. Шукач народних талантів // Мелодії душі Рівне. 1993. С. 34-36.
4. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник. Рівне. 1997. С. 399.

Дубровиці 1000 років. Збірник матеріалів науково-краєзнавчої кафедри з приводу 1000-річчя першої згадки про м. Дубровицю. Рівне, 2005. С. 100-101.

**ОЛЕКСАНДР ГАЙДАБУРА:
КЕРІВНИК ДЖАЗ-ОРКЕСТРУ, ПІАНІСТ, ДИРИГЕНТ,
ДЖАЗОВИЙ МУЗИКАНТ, АРАНЖУВАЛЬНИК,
ФОТОГРАФ-АМАТОР**

Вперше прізвище Гайдабура з'явилося на афішах Рівненського обласного музично-драматичного театру в 1948 році, коли в м. Рівне за направленням для підсилення акторського складу місцевого театру, який відроджувався після Другої світової війни, приїхали драматичні актори з Бессарабії Тамара і Дмитро Гайдабури із семирічним сином Сашком. Дитинство хлопчика минало за лаштунками театру, адже малого не було на кого залишити, тому весь свій вільний час він проводив у театрі, спостерігаючи за репетиціями акторів, а ще – біля оркестру. Цікавість у Сашка викликали не лише різноманітні за формою і звучанням музичні інструменти, а й музика загалом. Саме вона стала його життєвою стихією. Помітивши зацікавленість сина музикою, батьки віддають його до музичної школи (клас фортепіано відомого педагога Лілії Штіф). Не маючи вдома інструмента, Олександр змушений був готувати домашні завдання у вільний від вистав час у театрі.

У 1949 році батьки придбали хлопцеві фотоапарат «Комсомолец» і запропонували йому фіксувати історичні куточки міста та його новобудови. Як відомо, Рівне того часу поставало на фото досить похмурим і подекуди частково зруйнованим, але дитяче око віднаходило найдрібніші деталі, які згодом стануть відображенням великої історії маленького міста. Так, у 2014 році світлини, зроблені О. Гайдабурою, було використано в рубриці «Історія Рівного у звуках джазу і фотографіях Олександра Гайдабури» обласної газети «Рівне вечірнє».

У 50-х роках минулого століття в рівненських кінотеатрах відбувався показ таких музичних фільмів, як «Волга-Волга», «Веселі хлоп'ята», «Цирк», мелодії яких неабияк припали Сашкові до душі. Перебуваючи під приємними враженнями від побаченого, хлопець разом зі своїми однокласниками та учнями музичної школи створили «дворовий оркестр». Це був перший у його житті колектив. Відтоді Олександр Гайдабура не припиняє працювати в естрадному жанрі, продовжує кращі традиції зарубіжної та вітчизняної естрадної, інструментальної й вокальної музики.

Після закінчення школи і проходження військової служби Олександр вступає до Рівненського музичного училища на диригентсько-хорове відділення в клас відомих на той час диригента і професора Володимира Толканьова, композитора Михайла Каганова та викладача музично-теоретичних дисциплін Белли Толканьової. Саме в цей період починає формуватися світогляд молодого музиканта.

У 1955 році в музичному училищі розпочали підготовку музично-педагогічних кадрів. Нині це один із провідних музичних навчальних закладів Рівненщини, випускники якого відомі в усьому світі. Саме тут було створено учнівський джаз-оркестр (повний склад 4x4x5), очолений випускником Львівської консерваторії Владленом Приборою, який у 1961-1963 роках працював у закладі викладачем. Учасниками оркестру були студенти училища, які, отримавши тут досвід гри, почали формувати в Рівному невеликі джаз-бенди та брати участь у вечорах відпочинку в клубах. Пізніше керівником колективу став Юрій Ільченко – талановитий музикант-тромбоніст, інструментальник, композитор, який свого часу не лише грав, а й керував значною кількістю музичних колективів Рівненщини, що ставали переможцями багатьох конкурсів і фестивалів. Також створенню і діяльності студентського гурту сприяв його директор Павло Андропов.

Під час навчання на першому курсі Олександра Гайдабура як піаніста запрошують до естрадного оркестру міського Клубу будівельників, керівником якого був випускник музичного училища Анатолій Владика. Колектив користувався неабиякою популярністю серед мешканців міста та області, особливо молоді. Взимку естрадний оркестр грав на вечорах відпочинку, а влітку гастролював із концертною програмою не лише Рівненщиною, а й Україною, Білоруссю та ін. У 60-х роках його очолив Микола Шевчук.

У 1970 році Олександр Гайдабура закінчує музично-педагогічний факультет Рівненського педінституту, але продовжує займатися у Володимира Толканьова – професора, який разом із Михайлом Кагановим, Миколою Пономаренком і Кімом Староскольцевим залишили роботу в музичному училищі та в 1966 році стали біля витоків музично-педагогічного факультету педагогічного інституту. Певний час О. Гайдабура працював керівником естрад-

ного оркестру «Горинь» міського Клубу будівельників, в якому розпочав свій творчий шлях як піаніст, здобув досвід роботи, освоїв практику виконавської майстерності та вдосконалив техніку гри на інструменті. Разом із колективом виступали естрадні співаки, лауреати всесоюзних і всеукраїнських конкурсів та фестивалів Леонід Шевцов, Віталій Гашевський, Олександра Галій, Світлана Брикіна, Людмила Шевцова, Людмила Лавренюк та ін. Дирекція міського Будинку культури (кіноконцертного залу) запрошує Олександра Гайдабуру як досвідченого музиканта очолити естрадний оркестр на базі інструментального квартету під керівництвом відомого музиканта і композитора Леоніда Жевченка.

Олександр Дмитрович сформував професійний колектив, до складу якого увійшли музиканти з чималим досвідом гри в інших гуртах і тривалою оркестровою практикою, зокрема, трубачі Арон Поляк і Володимир Андрейко, тромбоністи Володимир Бартоsevич і Борис Морозов, саксофоністи Юрій Морозов (альт), Анатолій Миськовець (альт), Володимир Міськов (тенор), Борис Олендра (тенор), Михайло Бобов (баритон), Михайло Саковський (тромбон) та Віктор Немирович (труба), Богдан Столярчук (контрабас). До речі, Михайло Бобов був запрошений тогочасним завідувачем кафедри духових і ударних інструментів В'ячеславом Старченком із метою заснування в Інституті культури першого в Україні класу саксофона.

Також в цьому оркестрі працювали Володимир Донець (контрабас), Ігор Пехтерев (ударні інструменти), Олександр Гайдабура (фортепіано); солісти-вокалісти Ірина Мілета, Людмила Ульяновська, Лариса Симчук; акробатичний (Алла Бусол та Богдан Жеребецький) і танцювальний (Марія Каманіна та Василь Каленик) дуети; ведучий концертів і виконавець естрадних пісень Олександр Лунін. Колектив у такому складі брав участь у Всеукраїнському фестивалі народної творчості, на підсумковому етапі якого в Києві за оцінкою журі став його лауреатом. Після цього музиканти назвали свій гурт «Полісся». У 1972 році оркестру було присвоєно почесне звання «народний».

Наближався творчий звіт майстрів мистецтв та аматорських колективів Рівненщини в Києві. Оркестр розпочинає підготовку до цієї важливої події: Олександр Гайдабура шукає нові форми му-

зигування, робить відповідні обробки, оркестровки, пробує свої сили в композиції. Зрештою режисерська група творчого звіту обрала гурт для участі в концерті. Склад оркестру доповнили кращими музикантами з інших колективів міста. Виступ колективу отримав схвальні відгуки та визнання від урядової комісії.

Як один із кращих колективів України естрадний оркестр «Полісся» Міністерство культури України рекомендувало для участі в Міжнародному конкурсі естрадної музики в білоруському місті Солігорську, що відбувся у травні 1975 року. Олександр Гайдабура з особливою відповідальністю поставився до підготовки обов'язкової програми, яка відповідала вимогам конкурсу. Голова журі, відомий композитор Едуард Ханок, високо оцінив майстерність українського колективу, який тоді зайняв друге місце. Цього ж року Олександр Дмитрович залишає колектив і проходить на конкурсній основі на посаду викладача кафедри духових та ударних інструментів Рівненського культосвітнього факультету Київського інституту культури, а з 1991 року – Інституту мистецтв Рівненського державного інституту культури (з 1999 р. – РДГУ). У 1974 році він створює джаз-оркестр, який згодом стане найкращим творчим колективом міста й області, а також усієї Західної України, лауреатом міжнародних та всеукраїнських конкурсів і фестивалів 1998, 2000, 2001 та 2007 років.

Програма колективу в 1977 році включала такі відомі твори, як «Твої сліди» А. Бабаджаняна, «Серенада» Ф. Шуберта, «Завжди удвох» К. Портера, «Салют» Джо Дассена, «Жовте листя» Р. Паулса, «Серенада місячного світла» Г. Міллера, «Хороший настрій» Дж. Гарланда. До репертуару 2008–2009 років увійшов творчий доробок, серед якого: «Хаос» Л. Бартона, «Колискова» Дж. Ширінга, «Забута мелодія» З. Абрео, «Бесаме мучо» К. Веласкес, «Моя красуня» (музика народна), «Темна ніч» Н. Петреску, «Рапсодія на теми солдатських пісень» Ю. Ільченка, «Вальс» Р. Штрауса, «Я насолоджуюсь блюзом» Дюка Еллінгтона.

Олександр Гайдабура понад сорок років свого життя присвятив кафедрі духових і ударних інструментів і створив систему джазового виконавства, імпровізації, інструментування та диригування для студентів і майбутніх керівників колективів.

Більше як 100 професійних музикантів – керівників естрадних

оркестрів та інструментальних ансамблів, що працюють у закладах вищої й середньої освіти, грають у професійних гуртах – є випускниками О. Гайдабури. Найвідоміші з них – народний артист України, диригент оркестру Рівненського академічного обласного музично-драматичного театру Зиновій Крет; керівник диксиленду «Джокер» кафедри духових та ударних інструментів РДГУ, заслужений артист України, доцент Олександр Сіончук; колишній директор міського Палацу культури «Текстильник» Микола Панащук; кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музикознавства, фольклору та музичної освіти РДГУ Роман Дзвінка; керівник естрадного оркестру Тульчинського училища культури, заслужений працівник культури України Володимир Заремба; керівник естрадного оркестру Інституту мистецтв РДГУ, кандидат педагогічних наук Мирослав Филипчук та інші.

Колектив О. Гайдабури працював у джазовому напрямі та є навчальним, тому щороку його склад змінюється. У програмі оркестру – пісні та обробки українських композиторів, твори авторів світової джазової класики, зокрема, Джорджа Гарланда, Глена Міллера, Каунта Бессі та ін.

Олександр Гайдабура формувався як музикант, спілкуючись із видатними композиторами Костянтином Орбеляном, Едді Рознером, Ростиславом Бабичем, а в 1981 році проходив стажування на базі естрадно-симфонічного оркестру Українського телебачення і радіо (керівник Ростислав Бабич). Після закінчення стажування Ростислав Бабич неодноразово запрошував Олександра Гайдабуру до Києва, пропонуючи йому посаду другого диригента відомого колективу Українського телебачення і радіо, однак рівненський музикант залишився вірним своєму студентському гурту, яким керував до останніх днів свого життя. Також важливо зазначити, що навчальні посібники, методичні розробки та інструментування для колективу сформували школу Олександра Гайдабури з його власним методичним підходом.

Напрямок, обраний Олександром Дмитровичем ще в студентські роки, досить непростий, адже щоб грати таку музику, необхідні неабиякі знання і вміння. Однак він не лише не схибив у своїй творчості, а й зумів підлаштуватися до різних за характером, музикою, підготовкою і зрештою манерою виконання музикантів, яких

потрібно було об'єднати в цілісний колектив. Олександр Гайдабура включав до репертуару колективу не лише твори світової джазової класики, а й усе частіше використовував доробки місцевих авторів, зокрема, Михайла Каганова, Леоніда Жевченка, Олександра Безсалова, Олександра Каневського, а також аранжування відомого піаніста Олексія Іванова – неординарної постаті на олімпі рівненського джазу. Талановитий хлопець закінчив Ленінградську музичну школу для обдарованих дітей, а до приїзду в Рівне як піаніст та аранжувальник грав у відомому тоді джаз-оркестрі Вайнштейна в Ленінграді.

Література:

1. Левада Є. Цей ностальгійний джаз / Є. Левада // Рівне : Бульвар. 1993. Липень.
2. Матвіїв А. Олександр Гайдабура: «Джаз – музика стильна, смачна і професійна» / А. Матвіїв // Високий замок. Львів. 2001. 21 грудня.
3. Матвіїв А. Фестиваль ретро-музики «Поліський тур» представляє / А. Матвіїв // Рівне вечірнє. 2003. 28 березня.
4. Покотило Л. Джаз-сейшн в інституті / Л. Покотило // Сім днів. 1994. 27 грудня.
5. Плюта І. Джазові імпровізації про нашу культуру / І. Плюта // Рівне вечірнє. 2003. 14 березня.
6. Провінційне свято джазу // Голос України. 1995. 4 серпня.
7. Столярчук Б. Джаз-оркестр Олександра Гайдабури / Б. Столярчук // Вільне слово. 2001. 25 квітня.
8. Столярчук Б. Їм аплодували хіміки / Б. Столярчук // Червоний прапор. 1981.
9. Столярчук Б. Корифеї рівненського джазу / Б. Столярчук // Мелодії душі. 1993. С. 42-44.
10. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник / Б. Столярчук. Рівне : Ліста, 1997. С. 220.
11. Столярчук Б. Митці Рівненщини. Енциклопедичний довідник / Б. Столярчук. Вид. 2-ге, доповн. і переробл. Рівне : О. Зень, 2011. С. 55.
12. Столярчук Б. Успіх джаз-оркестру / Б. Столярчук // Вісті Рівненщини. 1993. – 30 листопада.
13. Столярчук Б. Ювілей джазового музиканта / Б. Столярчук // Народна творчість. 2001. Жовтень-грудень.
14. Столярчук Б. Ритми рівненського джазу / Б. Столярчук, О. Гайдабура. Рівне : О. Зень, 2009. 168 с.

ІНСТРУМЕНТАЛЬНА МУЗИКА РІВНЕНСЬКОГО ПОЛІССЯ

Музика і музичні інструменти беруть свій початок у трудової діяльності народу. Вони використовували в побуті різні колотушки, дуплисте дерево чи інші предмети, з яких можна було видобувати звук, ударом палиці ці звуки люди використовували для організації трудового процесу, згодом ці пристосування перетворилися в ударні інструменти. Роги, трубчасті кістки тварин, різні раковини, в яких згодом були створені отвори для пальців, вони стали першими духовими музичними інструментами. Люди використовували різні предмети, взяті в природі, і своїми руками перетворювали їх на музичні інструменти, які складають три основні групи: ударні, духові та струнні.

Протягом історії людства музичні інструменти створювались та удосконалювались в процесі життя суспільства. Свідченням цього мають фрески на вежах Софіївського Собору, на яких зображені виконавці на різних інструментах та інструментальні ансамблі. Їх виступи відомі ще на початку XI століття, це свідчить про високу музичну культуру наших предків. Виконавців на народних інструментах зустрічаємо в літописах, старовинних тлумачних словниках, релігійних книгах і картинах XVIII ст. Це гусярі, лірники, сурмачі, трубачі, виконавці на ударних інструментах. Про виконавців на бандурі і ліри лишилися скупі повідомлення, надруковані в Україні у XIX столітті.

Глибоке і досконале вивчення українських народних інструментів пов'язаних з іменем класика української музики М.В. Лисенка. 1874 року він видрукував велику статтю «Характеристика музикальних особенностей малорусских дум и песен, исполняемых кобзарем Вересаем», яка вийшла окремим виданням у 1955 р. У ній М.В. Лисенко описав лише бандуру – це був початок досліджень українського народного інструментарію.

У 1909 році П. Демуцевич видав збірку кантів та псалмів, які він записав від лірників, спираючись на матеріали М.В. Лисенка, і цим він поглиблює цей процес інструментними даними.

У 1930 році Г. Хоткевич видає велику працю «Музичні інструменти українського народу», де висвітлює історію українського народного інструментарію. В Україні найпопулярніші та улюблені

інструменти – бандура, цимбали, сопілка та інші – завдяки майстрам-інструменталістам набули удосконалення, розширено сім'ї цих інструментів, які входять до складу ансамблів та оркестрів народних інструментів України: Державна капела бандуристів, народний хор ім. Верьовки, ансамбль народного танцю та інші професійні й аматорські колективи. Найбільш відомі – це оркестр українських народних інструментів у Кам'янці-Подільському, Тернопільській області та ін. У 20-х роках ХХ століття за його ініціативи був створений оркестр народних інструментів клубу «Металіст» у Харкові. Гнат Хоткевич активно впливав на відродження і впровадження українських народних інструментів, щодо вдосконалення і створення нових типів інструментів.

В Україні склалися давні традиції гри на народних інструментах – це була троїста музика, її ще називали капеліста. Поширений склад ансамблю зберігся і донині: скрипка, басоля, бубон або дві скрипки, басоля, або скрипка, цимбали, басоля, або скрипка, цимбали, бубон (чи барабан з тарілкою), могла приєднуватись сопілка. Такі ансамблі грали музику до танців (метелиці, польки, вальси, ігрові танці). Часто до них приєднувалися цимбали й бубон. До традиційного складу троїстих музик, в яких використовуються гармошки і баяни, вона підтримує гармонічний супровід. Коли не було можливості знайти троїсту музику чи духовий народний оркестр, гармошка супроводжувала весь весільний обряд.

Яскравим проявом є студентський ансамбль традиційної народної інструментальної музики «Хутірські музики», створений у 1999 році Михайлом Хаєм, доктором мистецтвознавства, професором кафедри фольклористики Національної музичної академії України, Богданом Яремком, кандидатом мистецтвознавства, професором кафедри музичного фольклору Рівненського державного гуманітарного університету та Богданом Столярчуком, заслуженим діячем мистецтв України, професором кафедри музичного фольклору (нині кафедра музикознавства, фольклору та музичної освіти), керівником ансамблю «Хутірські музики».

Робота на кафедрі пов'язала автора статті з керівником інструментальної групи фольклорного ансамблю «Горина», засновником і керівником якого був відомий на Рівненщині та в Україні

фольклорист, майстер своєї справи Василь Павлюк. Саме учасники «Горини» під його керівництвом долучилися до відродження пісенних традицій Рівненського Полісся. Проте, як відомо, на Поліссі крім співу були ще й музики, які часто супроводжували веселі пісенні дійства. Тобто склалася традиції ансамблевої гри на народних інструментах. Таким ансамблем у народній практиці була троїста музика. Її типовий склад: скрипка, басоля, бубон або дві скрипки, гармошка, великий барабан (кількість музикантів залежала від регіону).

Мета ансамблю – відтворення інструментальної музики Гуцульщини, Поділля, Полісся, Волині та Буковини. Склад інструментів ансамблю частково змінюється, залежно від того, з якого регіону відтворюється записана і розшифрована студентами музика, наприклад: бубон, скрипка, цибали, сопілка, контрабас; скрипка, цимбали, бубон, скрипка, басоля, дві скрипки, гармошка, баян.

Прототипом сучасного баяна була губна гармошка. На початку XIX століття тульські майстри виготовили кілька таких інструментів-іграшок. Згодом ці майстри сконструювали сучасну гармонію (гармошку), яка швидко поширилась. В Україні вона відразу ввійшла до музичного побуту народу, на ній почали виконувати танцювальну музику. Часто гармошка супроводжувала весільний обряд. Її вводили до складу народних інструментальних ансамблів, де вона підтримувала гармонічний супровід.

Гармошки бувають найрізноманітніших конструкцій і типів: «венка», елецька, травська, лівенська. В Україні розповсюджена була «венка»-дворядка. Музичні майстри зробили деяку конструкції і стало можливим грати зразу, без попередньої підготовки. У звукоряд гармошки було внесено низку хроматизмів, що розширило діапазон правої і лівої клавіатури. Ще однією різновидністю гармошки є хроматична, де звукоряд правої клавіатури хроматичний.

Гармошка має й деякі недоліки, які обмежують технічну вправність гармоніста, не дають йому можливості завжди точно відтворити мелодичний малюнок і гармонічний супровід.

На гармошці функції лівої та правої руки між собою пов'язані і від цього гармонічний супровід губиться або мелодія спрощується.

ся. Виконавська техніка на гармошці залежить від вправного володіння міхом цього інструмента. Лівенські майстри сконструювали гармошку, де цього недоліку немає.

Поряд із троїстими музиками різних складів і традиційна скрипка, цимбали, сопілка, бубон, басоля, виникли та існують троїсті музики, в яких використовуються гармошки і баяни.

Дворядні хроматичні мають різні по висоті строї. Вони можуть бути настроєні в тональностях ля-мажор, соль-мажор, до-мажор та інші. Незалежно від настройки інструментів, треба видавати ноти для гармошок різних типів в умовній, однаковій для всіх записів тональностях до мажор, ля мінор, соль мажор, мі мінор. На гармошці, настроєній в тональності до мажор реальне звучання буде відповідати кожному запису, а звучання гармошки настроєній в тональності ля мажор буде на малу терцію нижче.

На сьогодні всі дворядні гармошки типу 25x25 мають діатонічний стрій, що обмежує їх музичні можливості. На таких гармошках неможливо виконати сучасні пісні і танці, маючи складну гармонію. Трирядна хроматична гармонія типу 35x35 дозволяє значно розширити музичний репертуар гармоніста. Діапазон правої клавіатури трирядної гармошки від До першої октави до До четвертої октави. Хроматичний звукоряд від Ре першої октави до Фа третьої октави. Перший і другий ряди мають таке розпорощення звуків, як і у гармошки типу 25x25.

Хроматичні звуки (півтони) розміщені зверху I і II рядів, а також в третьому ряду.

Таке розповсюдження півтонів полегшує гру на інструменті і виключає велику розтяжку пальців. По музичним можливостям гармошка типу 33x25 відповідає сучасним запитам гармоністів. На даній гармошці можливо виконати старовинні вальси, романси, народні і сучасні пісні і танці, наприклад, Полонез Огінського, українську народну пісню «Дивлюсь я на небо», український народний танець «Гопак».

Нові прийоми гри на гармошці будуть поступово засвоюватись при розучуванні музичних творів. Цифрові позначення і аплікатура аналогічні гармошці типу 25x25, тому гармоністам нескладно буде перейти від діатонічної гармошки типу 25x25 до хроматич-

ної типу 35х25. На цій гармошці найбільш зручними є тональності До мажор, Ля мінор, Соль мажор. Окремі п'єси можуть бути виконані в тональностях Мі мінор і Ре мінор.

На сьогоднішній день більшість гармошок в правій клавіатурі мають перемикачі регістрів. Вони слугують для зміни тембрів (окраси звуків). Гармоністами в селі були селяни, які мали хороший слух і здібності, хотіли навчитися грати на інструменті, адже вони оволодівали грою на ньому самотужки, часто переймали манеру гри від іншого гармоніста зі свого чи з сусідніх сіл. Переймали репертуар один від одного на вечорницях, на танцях, переважно – на весіллях.

Одним із таких музикантів є Василець Василь Онопріянович, з яким автор зустрівся влітку 2005 р. Він народився 1 серпня 1937 р. у с. Дмитрівка нині Гощанського р-ну на Рівненщині. Навчався в сільській початковій школі, із дитинства захоплювався музикою. Вперше зустрівся Василь з «живою» музикою влітку 1948 року, коли потрапив на весілля.

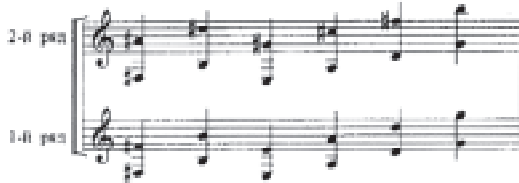
Згодом він розпочинає гру на гармошці. Перші твори перейняв від свого старшого односельця Євчука Стаха Лаврентійовича – це була полька «Пшешися», згодом «Червона полька». Далі навчання проходило «на слух» – почута мелодія з грамплатівки, від гри духового оркестру, чи з радіо. Деякі мелодії перейняв від сільських музик Данила й Петра Цимбалів (перший грав на скрипці, другий – на акордеоні). Ці музиканти в 1940 році були переселені з-під Перемишля. Василь від них навчився грати оберек, краков'як. Удосконалив гру на гармошці, коли проходив військову службу, звідти і привіз гармошку «Україна», на якій грав на вулицях рідного села. А ще в молоді роки «змагався» зі своїм односельцем Столярчуком Андрієм Якимовичем, який теж має гармонію «Україна». Василь Василець поскаржився, що не всі мелодії може підібрати, адже в гармошці немає таких голосників. Можна зробити висновок, що сільський музикант мав хороший слух, а гармошка не дає відповідних можливостей. У його репертуарі багато народних мелодій, танців, старовинних і сучасних пісень. Хочеться, щоб сільська музика не була втрачена, щоб ці традиції продовжили ентузіасти і шанувальники інструментального музикування.

"Лівецька гармонія"

Права рука

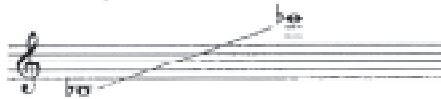

Ліва рука

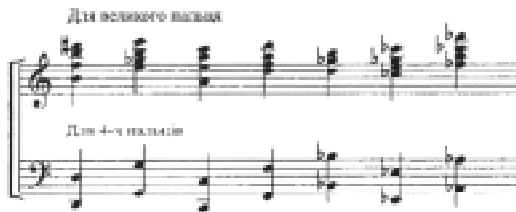

Звукоряд елєцької гармонії

Права рука

Ліва рука

Звукоряд касимовської гармонії, так званої «клоповки»

Права рука

Ліва рука

* * *

І все-таки, хоча гармошку дедалі інтенсивніше витісняє електронна музика із традиційного музикування, вона ще залишається в поліському селі улюбленим інструментом людей старшого покоління. Нерідко доводилось спостерігати пасивність старшого люду на весіллі під час звучання «сучасної електромусики і сучасних молодіжних танців», але варто було з'явитись там гармоністу, як одразу оживали обличчя жінок і чоловіків, а ноги самі йшли в танок під крики: «Давай нашу, селянську!».

«Червона полька»

*Записав Богдан Столярчук у с. Дмитрівка Гоцанського р-ну
Рівненської обл. від Василя Онопрійовича Васильця, 1937 р.н.*

Транскрипція Марії Бабич

Гармошкове мистецтво розповсюджене на півночі Рівненщини і донині незмінно супроводжує масові гуляння, весільні обряди поліського села. Гармошка проникла на територію Рівненського Полісся десь на початку ХХ століття з території Польщі. За словами старожилів колишнього Зарічненського району перша гармошка була німецького виробництва під назвою «венка». За фор-

мою і будовою вона мало чим відрізнялася від нинішньої «хромки», але в правій клавіатурі замість гудзиків були продовгуваті подібні до акордеона планки. Стрій був діатонічним. Обидва види гармошок – «венка» і «хромка» – були популярними в Україні. Відмінність їх в тому, що у «венки» звуки при розтягуванні й стисканні міху різні, а в «хромки» – однакові, що набагато полегшує гру на інструменті. Тому великої популярності набула «хромка», хоча в нашому краї можна зустріти і «венку».

Таким чином, підсумовуючи сказане вище, можна стверджувати, що народна традиційна інструментальна музика Рівненського Полісся збереглася, донині побутує і потребує активної роботи фахівців. Досліджено гармоністів лишень одного села і в Північній Рівненщині треба поспішити записати музику народних музик.

Література:

1. Бабич М. Інструментальна музика Рівненського Полісся / М. Бабич // Етнокультурна спадщина Рівненського Полісся Вип. II. Рівне: Перспектива, 2002. С. 91-92.
2. Гуменюк А. Українські народні музичні інструменти. Київ: Наукова думка, 1967. С.51-53.
3. Етнокультурна спадщина Рівненського Полісся Вип. II. Рівне: Перспектива, 2002. С. 89-94.
4. Іванов П. Оркестр українських народних інструментів. Київ: Музична Україна, 1981. С. 8-14.
5. Доленко С. Новини культури. «Хутірська музика» завойовує світ / С. Доленко // Нова Волинь : незалежна громадсько-політична газета. 2004. -2 грудня С. 4.
6. Іванов А. Оркестр українських народних інструментів / А. Іванов. Київ, 1981. 110 с.
7. Кидрук І. «Хутірські музики» / І. Кидрук // Вісті Рівненщини : газета. 2004. 24 листопада. С. 4.
8. Лисенко М. Народні музичні інструменти на Україні / М. Лисенко ; за ред. М. Щоголь. К. : Мистецтво, 1955. 62 с.
9. Пшеничний Д. Інструментування для оркестру народних інструментів / Д. Пшеничний. К.: Музична Україна, 1985. 69 с.
11. Савчук О. Ювілей. Перша п'ятирічка віртуозів / О. Савчук // 7 днів : газета. 2004. 3 грудня. С. 6.
12. Столярчук Б. Інструментування для народних ансамблів / Б. Столярчук. Рівне, 2001.

ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ МУЗИКИ

З кожним роком все частіше повертаємося до традиційної музики (вокальної, інструментальної), все більше звертаємося до архівних документів, до витоків нашої історії.

На кафедрі музичного фольклору Інституту мистецтв Рівненського державного інституту культури (з 1999 р. – Рівненського державного гуманітарного університету), яка сформувалась у 1989 році на базі кафедри народного хорового співу, заснованої в 1977 році, вже дев'ятий рік діє інструментальне відділення традиційної народної музики. Поряд із вокальними ансамблями «Горина» (яка має інструментальну групу), «Волиняни» і «Джерело», на кафедрі виникла потреба організації ансамблю традиційної народної музики для підготовки спеціалістів цієї галузі. Адже такі ансамблі існували здавна.

Літературні джерела початку X століття свідчать, що у слов'янських племен, які жили на території України, була дуже розвинута музична інструментальна культура: в їхньому побуті використовувалися різноманітні духові та струнні музичні інструменти. Про це розповідають в своїх «Записках» Ахмед Ібн-Фадлан і Абу-Алі Ібн Даства (20-30-ті роки X століття) в «Книзі дорогоцінних сукровищ». На фресках Київського Софіївського собору (1037 рік) зображено ансамбль музик, які грають на духових, струнних і ударних інструментах: поперечній флейті, сопелях, лютнеподібному інструменті, чотиригранному псалтирі й тарілках.

Про те, які музичні інструменти побутували в українців у давнину, віднаходимо відомості в А. Рігельмана: «З них дуже багато музикантів добрих буває. Грають вони більш на скрипках, на смичковому басу, на цимбалах, на гусях, на бандурі, на лютні і на трубах. А сільські, по селах, також на скрипках, на кобзі (рід бандури) і на дудках...».

Зародження української інструментальної музики, як складової частини всієї слов'янської культури відноситься до стародавніх часів. Археологічні розкопки на значній території від Дніпра і до Карпат засвідчують про високу культуру наших предків. У древніх слов'ян існували різножанрові форми і види мистецтва, які були тісно пов'язані з самобутніми ритуалами, обрядами. Музична

культура, барвисті зразки усної народної творчості свідчать про їхнє високорозвинуте і різножанрове життя.

Виконання обрядів супроводжувалося не лише співом, але й грою на музичних інструментах, танцями, театральними діями, які часто закінчувались всенародними святковими гуляннями.

З XVI століття музиканти об'єдналися у цехи. Наприкінці XVII століття такі організації існували у Києві, Харкові, Кам'янці Подільському, Прилуках, Чернігові та інших містах. У репертуарі цехових музикантів чільне місце займали народні пісні і танці.

Про структуру львівського музичного цеху ми маємо можливість дізнатися з копії привілею, затвердженого польським королем Владиславом IV. Цей документ підтверджує, що у Львові місцеві музики об'єдналися у цех в 1580 році. Серед них були вокалісти і виконавці на народних інструментах. У цих та інших історичних матеріалах знаходимо відомості про скрипалів і цимбалістів, сурмачів (трубачів) і сопілкарів, кобзарів, лютністів, торбаністів, про тулумбасистів, органістів та інших виконавців. Цехові об'єднання та їхні музики обслуговували різного роду міські заходи, а також народні свята і гуляння, сімейно-побутові урочистості. Однак у їхньому середовищі з'явилися й отримали подальший розвиток різні форми народного інструментального (сольного та ансамблевого) виконавства.

При київському окружному корпусі з почесних купців і міщан, який був заснований у 1627 році, існувала «капелія». Із XVII ст. до початку XIX століття в Україні оркестри називали «капелами», «капеліями», а також «хором музики». Капела мала 18 музикантів і концертмейстера. При ній організували школу, яка готувала кадри для капели. Окрім виконання головних своїх обов'язків під час урочистих обідів і при зустрічах високих гостей, литавристи і сурмачі (трубачі) капели сповіщали перед магістратом вечірню і вранішню зорю.

Спочатку до складу оркестру входили духові інструменти і литаври. Кожний музикант грав на двох-трьох інструментах, а капелмейстер – на всіх. У 1820 році оркестр відділяється від окружного корпусу і підпорядковується магістрату. У цей період до його складу входили такі інструменти: духові (флейти, флейти-піколо, гобої, фаготи, труби, валторни, тромбони), струнні (скрипки,

альти, віолончелі, контрабаси) і ударні (литаври, тулумбас, трикутник). Цей оркестр працював до середини ХІХ століття.

В Україні склалися традиції ансамблевої гри на народних інструментах. Таким ансамблем у народній практиці була троїста музика. Найбільш популярний склад цього ансамблю, який зберігся до наших днів – скрипка, басоля, бубон; або скрипка, цимбали, басоля; або скрипка, цимбали, бубон (або барабан з тарілкою). До останніх могла приєднатися сопілка. Такі ансамблі грали на весіллях музику до танців (метелиці, польки, вальси).

У західних областях України найбільш типові склади троїстих музик такі: скрипка, басоля, цимбали; або скрипка, цимбали, великий барабан з тарілкою. Іноді до них додається вентильний тромбон. Зустрічається троїста музика, до складу якої входять скрипка, цимбали і триструнний контрабас. Якщо у східних областях басоля за принципом звуковидобування (смичком і щипком) близька до віолончелі, то у західних областях (особливо в Чернівецькій) вона використовується оригінально – звук видобувається таким способом: права рука ударяє одразу по всіх трьох струнах смичком, ліва – щипає всі струни спеціальною паличкою-«плішкою». Якщо розмір тридольний, то смичком ударяють на першу долю, а плішкою рахують на другу і третю. Якщо розмір дводольний – смичком ударяють на першу долю, плішкою рахують на другу. Струни до грифа не притискуються. Стрій басолі – мажорний або мінорний секстакорд. У Тернопільській та Івано-Франківській областях до троїстих музик додають сопілку.

Як показала практика, основним інструментом троїстих музик різних складів є скрипка, яка має велику художню виразність і технічні можливості. Окрім скрипки, типовими інструментами цього ансамблю є басоля, цимбали, бубен, великий барабан, сопілка. Такі інструменти, як кларнет, флейта, теж використовуються. Вони, однак, з'явилися у народних ансамблях після відміни кріпосного права і звільнення музикантів-кріпосних з поміщицьких капел. Один такий ансамбль у селі Бирки на Харківщині зустрів Гнат Хоткевич. До його складу входили дві скрипки, бас і флейта.

Для троїстої музики характерне своєрідне звучання: національний колорит, багатство мелізматики і тембрального забарвлення,

оригінальні прийоми гри і звуковидобування.

Ансамбль «троїста музика» – це зерно, в якому закладена основа оркестру українських народних інструментів.

Створення різних ансамблів народних інструментів – бандуристів, бандуристів і лірників, а також першого етнографічного оркестру бандуристів, лірників і троїстої музики – було помітним явищем у музичному житті.

Велику роль у розвитку гри на українських народних інструментах, організації і становленні оркестрового виконавства відіграв Гнат Хоткевич. Він захопився грою на бандурі в рідному селі Дергачі на Харківщині ще на початку 80-х років XIX століття, де подружився зі сліпими кобзарями.

Організація Гнатом Хоткевичем народних інструментальних ансамблів, перших етнографічних оркестрів українських народних інструментів стала видатним явищем у музичному житті України. У 1902 році в Харкові на XII Археологічному з'їзді була закладена основа українського народного оркестру. За його ініціативою такі оркестри сформувались у Харкові і Полтаві. Основною групою в цих оркестрах були смичкові інструменти троїстої музики. Поруч із троїстими музикантами традиційного складу з'являються ансамблі, де використовуються гармошки і баяни. В ансамблях народних інструментів села Вижниця Чернівецької області разом зі скрипкою, цимбалами, басолею і великим барабаном використовувався оригінальний інструмент – бийкоза, де на довгій палиці внизу закріплюється малий барабан, зверху палиці – мала тарілка, через барабан перекинута одна струна, на якій грають смичком; по тарілці і барабану ударяють кінцем смичка. Троїста музика Мельнице-Подільського оркестру мала такий склад: Д. Баранюк – скрипка, Я. Зуляк – цимбали і М. Гаврилюк – басоля.

У програмі народного хору ім. Г. Верьовки є цікавий інструментальний номер – «Весільний марш» (українські народні мелодії в обробці В. Попадюка). Його виконував інструментальний ансамбль у складі шести музикантів: В. Попадюк – сопілка, тилинка, З. Ватаманюк – цимбали, К. Євченко – коза, сурма, ріг; О. Мельник – бубон; В. Караманов – скрипка і М. Задорожний – козобас.

У Державній заслуженій капелі бандуристів України окрім бандур використовуються інші народні інструменти: сопілка, цимба-

ли, ладові кобзи-баси, баяни, смичковий контрабас, литаври, тарілки, трикутник.

В Україні існує велика кількість рідкісних народних інструментів. Деякі з них (кобза, бандура, цимбали, скрипка, басоля, ліра, сопілка, бубон) мають древню історію, пов'язану з народною танцювальною творчістю, а також ті, які використовувались у минулому, а нині відроджуються і використовуються в народних інструментальних ансамблях – кувиці або свириль, ріжок, коза, дуда; інструменти військового козацького побуту – сурма, дерев'яна труба, тулумбаси. У західних областях України є такі інструменти, як денцівка, дводенцівка, флюяра, трембіта, дрімба, бугай, бийкоза, або козобас та інші. Як показала народна ансамблева інструментальна практика, в троїтій музиці, як і в інших народних складах, головна роль належить скрипці.

На кафедрі музичного фольклору в інструментальний ансамбль входять скрипки, цимбали, сопілки, контрабас (іноді басоля), великий барабан з тарілкою, бубон. У його репертуарі – традиційна народна музика Гуцульщини, Буковини, Полісся, танцювальна музика, а також авторські твори, в основі яких народні мелодії.

Віriamo, що відродження народної музики з її традиційними обрядами у виконанні народних інструментальних ансамблів займе своє почесне місце в національній культурі нашого народу.

Література:

1. Гуменюк А. Українські народні музичні інструменти. Київ, 1967.
2. Іванов А. Оркестр українських народних інструментів. Київ, 1988.
3. Лисенко М. Народні музичні інструменти на Україні. Київ, 1955.
4. Пшеничний Д. Інструментовка для оркестру народних інструментів. Київ: Музична Україна, 1985.
5. Столярчук Б. Інструментування для народних ансамблів. Рівне, 2001.

Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-прикладної конференції. Рівне, 2008. С. 60-64.

ДОКУМЕНТУВАННЯ ФОЛЬКЛОРНОЇ ІНФОРМАЦІЇ: МЕРЕЖЕВІ РЕСУРСИ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ*

Стаття акцентує увагу на важливості збереження культурної спадщини в умовах глобалізації, релігійних утисків та військових конфліктів. Автори вказують на значні втрати культурних цінностей в Україні внаслідок війни, зокрема, знищення та пошкодження 835 об'єктів культурної спадщини. Основна увага приділяється фольклору як центральній складовій нематеріальної культурної спадщини. В статті також розглядаються міжнародні зусилля щодо охорони усної народної творчості, включаючи прийняття відповідних законів і конвенцій.

Автори аналізують проблему доступу до фольклорних матеріалів в Інтернеті та важливість їх документування. Електронна форма фіксації фольклору, зокрема, мережеві ресурси, відкриває широкі можливості для збереження та забезпечення доступу до української фольклорної спадщини. Однак, необхідно системний підхід до архівування фольклору, оскільки багато цінних матеріалів знаходяться під загрозою знищення. «Електронний архів українського фольклору» може стати основою для такої системи, забезпечуючи ефективне збереження, пошук та популяризацію фольклорних надбань.

Загалом, стаття підкреслює необхідність збереження та розвитку культурної різноманітності для передачі наступним поколінням шляхом створення мережевих ресурсів фольклорної інформації.

Ключові слова: культурна спадщина, фольклор, мережеві ресурси, документування, електронний архів.

Постановка проблеми. У сучасному світі специфіка і самобутність культурного процесу мають велике значення для іміджу кожної країни, її конкурентоздатності та інвестиційної привабливості. Національні культури є форпостами збереження культури як цілісності, яка актуалізує цілісність людини. Відтак, через ризик втрати унікальних національних традицій внаслідок глобалізації, релігійних утисків, військових конфліктів тощо, проблема збереження культурної спадщини стала актуальною в усьому світі.

* У співавторстві з Марією Будз-Остапчук.

Лише в Україні за період повномасштабного вторгнення з 24 лютого 2022 року до 25 вересня 2023 року зруйновано або пошкоджено 835 об'єктів культурної спадщини, зокрема, 118 пам'яток національного значення (через війну в Україні пошкоджено 835 пам'яток культурної спадщини, 2023). Цілеспрямовані удари по закладах освіти і культури, пограбування соціокультурних установ відбулися не випадково, а через бажання ворога знищити українську ідентичність.

Одним із важливих напрямів збереження і розвитку культурної різноманітності для передачі наступним поколінням є захист та збереження нематеріальної спадщини, центральною складовою якої є фольклор. До того ж, зростання зацікавленості українців та громадян інших країн українською народною музикою та іншими жанрами фольклору породжує проблему доступу до такої інформації значної кількості людей. Відтак, дослідження мережевих фольклорних ресурсів як сучасних документних форм збереження та забезпечення доступу до традицій народної художньої творчості постає актуальною проблемою.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Проблема вивчення чинників збереження нематеріальної спадщини належить до числа комплексних і є предметом дослідження різних наук. З точки зору фольклористики питання збереження фольклорних матеріалів, пошуку нових способів їх фіксації досліджували такі українські вчені, як А. Вовчак, І. Данилейко, І. Довгалюк, Ю. Грищевич, В. Сінельникова, І. Сінельников, Р. Сулим, А. Фурдичко та ін. Проте в більшості досліджень приділяється недостатня увага питанням документування фольклорної інформації в Інтернеті та наданню доступу до неї.

Мета статті – дослідити перспективні способи фіксації фольклорної інформації як частини нематеріальної культурної спадщини з точки зору її збереження та забезпечення доступу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перші кроки з правового регулювання охорони нематеріальної культурної спадщини були зроблені в Японії (1950) та Південній Кореї (1962), де були прийняті закони про захист нематеріальної культури (Терес, 2011). А в 1989 р. ЮНЕСКО сформулювала рекомендації щодо охорони фольклору, визнаючи його невід'ємною частиною світової

культурної спадщини та підкреслюючи важливість автентичного фольклору для підтвердження етнічної та культурної ідентичності різних народів. Загальна декларація ЮНЕСКО, прийнята у 2001 р., визнала культурне розмаїття таким само важливим для людей, як для природи важливе біорізноманіття.

У 2003 р. була прийнята міжнародна Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини, де зазначено конкретні прояви нематеріальної культурної спадщини: 1) усні традиції і форми вираження, в тому числі мова як носій нематеріальної культурної спадщини; 2) виконавські мистецтва, в тому числі акторська гра, музика, спів, танці та інше; 3) звичаї, обряди, святкування; 4) знання і звичаї, що стосуються природи та всесвіту; 5) традиційні ремесла. Конвенцією передбачено створення національних архівних фондів фольклору, організацію музеїв або відділів, підготовку фахівців для збору фольклорного матеріалу, архіваріусів, фахівців з документознавства, проведення систематизації та копіювання фольклорних матеріалів тощо (Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини, 2008).

Фольклор, як центральна складова нематеріальної культурної спадщини, в міжнародних документах розуміється як сукупність заснованих на традиціях культурного суспільства творів, виражених групою чи індивідуумами й визнаних у якості відображення сподівань суспільства, його культурної та соціальної самобутності; фольклорні взірці та цінності передаються усно, шляхом імітації чи іншими засобами (Рекомендація ООН про збереження традиційної культури та фольклору, 1997).

Згідно визначення фольклору, зафіксованому в українських довідкових виданнях, це усна традиційна творчість народу, особливий тип культурної комунікації (Бріцина, 2013). Саме усна форма і відсутність фіксації на певному носії інформації, і визначає те, що фольклорні твори існують виключно в момент відтворення і є анонімними, оскільки кожен виконавець робить свій внесок у якусь «початкову» форму. Відтворення людиною будь-якого фольклорного твору міститиме варіації, оскільки в усній, народній культурі неможливе буквально відтворення текстів, мелодій або танцювальних рухів, особливо, якщо відсутній письмовий текст, нотний запис і, тим більше, відеозапис танців чи обрядів.

Отже, автентичні форми фольклору є унікальними, неповторними та вразливими і потребують відповідних методів фіксації, які дозволяють зберегти унікальність і художню індивідуальність національних фольклорних артефактів. З кожним днем зростає необхідність такої фіксації, оскільки соціокультурні умови, які сприяють існуванню автентичного фольклору, у всьому світі поступово погіршуються. Процеси фіксації фольклорних явищ, транскрибування фольклорних записів, створення й архівування фольклорних документів позначають терміном «документування фольклору», метою документування є формування джерельної бази фольклористики (Вовчак, Сулим 2016). Документи, в яких зафіксовано національний фольклор, мають велику цінність, оскільки дозволяють зрозуміти художню унікальність народних традицій, їхню залежність від етнічної ментальності та історичної долі кожного народу.

З точки зору повноти й адекватності відображення художньої своєрідності національного автентичного фольклору різні способи і форми його фіксації та збереження володіють різними можливостями. Від рівня документування фольклорних матеріалів значною мірою залежить можливість та ефективність подальших науково-теоретичних досліджень і розвиток фольклористики загалом. На сьогодні у світовій практиці поширені традиційні (усна, письмова, матеріально-речова) та технотронні способи й форми фіксації фольклору.

Технотронний спосіб передбачає документування фольклорної інформації за допомогою технічного пристрою шляхом автоматичного відтворення дійсності (наприклад, фотографії чи звукозапису) або шляхом використання певної програми. У результаті виникають кінофотофоновідеодокументи, мікрографічні документи, електронні документи (Швецова-Водка, 2007). Різновидом сучасних технотронних документів є електронні документи, які створюються і відтворюються за допомогою електронних пристроїв (комп'ютерів, смартфонів тощо). Усі електронні документи (як і технотронні загалом) поділяються на два види: дискретні (текстові) та аналогові (звукові і зображувальні). Для збереження й передання живого знання про твори народної творчості в усіх деталях їхньої мистецької самобутності та для можливості їхнього

цілісного синкретичного сприйняття в контексті традиції найбільше підходять електронні способи документування.

Отримані в результаті електронного документування джерела фольклорної інформації називають електронними ресурсами. Фольклористичні електронні ресурси розуміють як наукові, навчально-методичні, довідково-енциклопедичні праці, періодичні видання, архівні джерела, представлені в електронній або оцифрованій формах і розміщені на сайтах, вебсторінках, електронних бібліотеках, інтернет-порталах, електронних архівах наукових інституцій, університетів, дослідницьких центрів, музеїв та інших організацій, діяльність яких спрямована на розвиток, створення і популяризацію здобутків фольклористики та інших суміжних наук у науковому, науково-практичному та освітньому середовищі (Сінельнікова, Сінельников, 2023).

Усна фольклорна інформація найчастіше фіксується в таких електронних документах, як аудіо- та відеодокументи, візуальна у фото- і відеодокументах. Відтак, електронна аудіовізуальна фіксація фольклорних форм більшою мірою дає змогу закарбувати традицію в чуттєво сприйнятливій, хоча й віртуально існуючій формі. Письмова форма документування фольклору в контексті технотронних способів фіксації інформації реалізується в електронних текстових документах у вигляді аналітичного опису мистецьких творів або артефактів (інформації про їх творців народних майстрів, про соціально-побутовий контекст їх виникнення у зв'язку з календарно-землеробським та родинно-обрядовим циклами життя традиційного суспільства, про сакральні та побутові функції творів народного мистецтва або технологію їх створення) різного рівня деталізації і науковості (наукова або науково-популярна стаття чи монографія, популярна публікація для масового читача).

Серед електронних документів Результатів фіксації фольклорної інформації, вирізняють первинні (електронні файли аудіо- та відеозаписів, фотографій, інших графічних ілюстрацій, здобуті під час польових досліджень) та вторинні (файли документів, створених в процесі чи результаті опрацювання зібраних фольклорно-етнографічних матеріалів) (Вовчак, Довгалюк, 2018).

Об'єднання наявних форм фіксації фольклорної інформації в

бази даних дозволяє створити багатовимірну нелінійну картину знання про традиції і фольклорні артефакти, багатоаспектно й усіма можливими способами зафіксувати їхню мистецьку специфіку. Інтернет володіє значними можливостями для фіксації, збереження і трансляції автентичного фольклору та знань про нього, які створюють передумови для багатовимірного комплексного сприйняття й усвідомлення справжніх народних мистецьких традицій. В мережі представлені як первинні фольклорні ресурси, так і вторинні.

Першим українським ресурсом комплексного електронного архівування фольклорних реалій став «Електронний архів українського фольклору». Він виник як результат реалізації науково-дослідного проекту з проблем документування фольклору, націленого на створення сучасного інструментарію для різносторонньої презентації фольклорної традиції українського народу, що тривав протягом 2011-2014 рр. Засновники ресурсу Лабораторія фольклористичних досліджень у співпраці з Кафедрою української фольклористики імені академіка Філарета Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка за фінансової підтримки Міністерства освіти і науки України.

В архіві зібрані 2776 первинних фольклорних документів Сучасних польових записів української фольклорної традиції, виконаних у різних формах і форматах (аудіозаписи, текстові записи і транскрипції, фотографії), отримані під час шести польових досліджень в Івано-Франківській, Львівській, Одеській, Рівненській, Хмельницькій областях. Документи згруповані за польовими дослідженнями (можна ознайомитись зі всіма фольклорними матеріалами, отриманими в ході конкретного дослідження), творами (можна уточнити пошук обставиною виконання, жанром, роком запису, місцем побутування, респондентом), респондентами тощо.

За задумом розробників, архів мав стати «не лише накопичувачем і надійним зберігачем духовних надбань народу, але також відкритим культурно-інформаційним центром із вільним доступом (у мережі Інтернет) до архівних документів та широкими можливостями ефективного оперування великими масивами джерельної інформації» (Електронний архів українського фольклору, 2024).

Первинні фольклорні документи містить онлайн-архів музич-

ного фольклору «Поліфонія», створений 2018 р. для фіксації української нематеріальної культурної спадщини, зокрема, традиційних пісень сільського середовища, найсучаснішими технологіями та забезпечення відкритого доступу до них. В архіві зібрана текстова інформація, аудіо- та відеофайли, зокрема, він містить 1977 пісень, до кожної з них подана транскрипція текстів мовою оригіналу та варіанти з різних регіонів. Всі матеріали представлені відеозаписами високої якості, згрупованими за різними критеріями (виконавці, місце походження твору, жанри, обставини виконання тощо), багатоканальний програвач дозволяє прослуховувати кожен голос окремо. Місце створення кожної пісні та місце народження кожного виконавця позначені геокодами на онлайн-карті з допомогою сучасних геопросторових технологій. Пошук фольклорної інформації можливий за місцем виконання (область), етнографічним регіоном, жанром, обставинами виконання, темами та мотивами тощо. Усі вибрані критерії можна комбінувати для пошуку необхідної інформації (Поліфонія: онлайн-архів музичного фольклору, 2024).

Первинні регіональні музичні фольклорні матеріали відображає «Цифровий архів фольклору Слобожанщини та Полтавщини», в основі якого Фонд етнографічних записів Харківського обласного організаційно-методичного центру культури і мистецтва, накопичений за більш ніж 30-річну експедиційну діяльність, та приватні збірки харківських збирачів-фольклористів. Метою ресурсу є збереження та популяризація нематеріальної культурної східних регіонів України. У відкритому доступі архіву представлені найкращі зразки традиційної музики: колядки, щедрівки, чумацькі пісні, веснянки, козацькі пісні, колискові. Основний вид документів архіву – аудіофайли 1690 пісень, виконаних у 51 жанрі, які можна не лише прослухати на сайті, але й окремі завантажити. До більшості пісень додані тексти та ноти. Багатоаспектний пошук дозволяє віднайти музичні фольклорні матеріали за такими ознаками, як назва, жанр, мотиви, рік, область, регіон, місце запису, виконавці тощо (Цифровий архів фольклору Слобожанщини та Полтавщини, 2024).

Окремі первинні фольклорні матеріали розпорошені по сайтах академічних профільних інституцій, фольклорних лабораторій

закладів вищої освіти, музеїв, бібліотек тощо; представлені на платформі YouTube, як наприклад, аудіозаписи народних пісень, створені в межах проєкту «Моя Україна. Барви», «Колискові», «Зелений шум Полісся» та підбірка пісень з різних аудіоальбомів від каналу Somewhat Obscure Songs (Колискові, 2005).

До вторинних фольклорних електронних ресурсів, які аналізують, переглядають або узагальнюють інформацію з первинних або інших вторинних матеріалів, можна віднести «Електронну навчальну бібліотеку української фольклористики» – ще один навчально-методичний ресурс Лабораторії фольклористичних досліджень Львівського національного університету імені Івана Франка. Його мета – надати студентам, які вивчають українську фольклорну традицію, а також усім, хто цікавиться духовною культурою українського народу, швидкий, зручний і безкоштовний доступ до класичних науково-теоретичних та джерельних праць і публікацій з українського фольклору і фольклористики (Електронна навчальна бібліотека української фольклористики, 2024). До складу електронної бібліотеки входять статті, монографії, збірники, підручники, посібники, серійні та інші видання з українського фольклору й фольклористики, необхідні для навчання та науково-дослідної роботи.

У складі великих електронних бібліотек універсального змісту часто є розділи, присвячені фольклору. Наприклад, в електронній бібліотеці «Україніка» – національному довідково-інформаційному та документальному ресурсі архівних, рукописних і друкованих джерел, створених в Україні або інших державах – розділ «Фольклор» містить 119 повних текстів документів, систематизованих за жанрами: «Казки, легенди», «Думи та історичні пісні», «Обрядовий та побутовий фольклор», «Прислів'я, приказки, загадки». Кожен документ супроводжується бібліографічним описом та анотацією. Пошук можливий за ключовим словом, прізвиськом автора, назвою твору, типом ресурсу, роком видання/написання (Фольклор, 2024).

В електронній бібліотеці «Діаспоріана» зосереджено більше 23 тисяч оцифрованих книг, газет, журналів, виданих за кордоном. Серед тематичних розділів ресурсу є також і фольклор, де представлено 202 видання різними мовами у форматах PDF та DjVu, що

стосуються різних фольклорних жанрів (Фольклор, 2024). Електронна бібліотека «Українська література» надає вільний доступ до розділу «Усна народна творчість», де зібрані тексти історичних, родинно-побутових, весільних та інших календарно-обрядових пісень, народних дум та балад, народні усмішки (Бібліотека української літератури, 2024).

Галузеві електронні бібліотеки, такі як «Культура України», накопичили значні електронні фонди завдяки оцифруванню документів, які не охороняються авторським правом, на які закінчився термін охорони авторського права та на які поширюється дія нормативно-правових актів із питань авторського права та суміжних прав. Розділ «Духовна культура» цього ресурсу містить збірки українських народних пісень, казок, легенд, переказів, байок, скоромовок тощо, загалом 179 документів. Пошук можливий за абетковим та тематичним каталогами, автором, назвою, роком видання, типом документа (Духовна культура, 2024). Українські та зарубіжні народні аудіоказки представлені, серед інших, на сайті електронно бібліотеки «Дерево казок» (Українські народні аудіоказки, 2024).

Метою комплексно-тематичного мережевого ресурсу «Історична Волинь» є створення бібліографічної бази даних і бази даних повнотекстових документів, що відображають відомості про територію колишньої Волинської губернії, яка відповідає теперішнім Волинській, Рівненській, Житомирській, частині Тернопільської, Хмельницької областей України, Брестській області Білорусі та частині Польщі. Значна частина розміщених на сайті документів стосується фольклору цих територій. У розділі «Етнографія, фольклор» вміщено 75 текстів Монографій, збірників наукових праць, довідкових видань, бібліографічних посібників тощо, окремі з яких присвячені дослідникам фольклору Волині та її пісенному фольклору (Читальна зала, 2024).

Охарактеризовані мережеві ресурси, присвячені фольклору, не вичерпують їх жанрового та типо-видового різноманіття, оскільки масив фольклорної інформації в Інтернеті постійно зростає. Спробу його впорядкувати зробила І. Данилейко, уклавши гіпертекстовий «Динамічний каталог традиційної музики», що складається з семи блоків: «Освітні проєкти та подкасти», «Музична

автентика: альбоми (диски) автентичної музики; фольклорні архіви, приватні колекції та підбірки музичного фольклору», «Ревіталізація музичного фольклору: доробки гуртів-реконструкторів автентичного виконавства», «Фольклор та етнографія (аудіо-візуальна антропологія): веб-сайти, YouTube, Telegram, TikTok та Instagram канали», «Етнографія (аудіовізуальна антропологія): веб-сайти, YouTube, Telegram, TikTok та Instagram канали», «Візуальні документи: старовинні світлини та відео-хроніки», «Історія, мовознавство». Функція каталогу – «реалізувати ініціативу створення реєстру джерел [...] у формі, де ресурси будуть доступні для швидкого ознайомлення» (Данилейко, 2022). Авторка розробила критерії відбору, систематизувала та описала понад 400 мережевих ресурсів.

Висновки. Отже, перспективною формою фіксації фольклорної інформації є електронна, зокрема, мережева, що включає текстові, звукові та зображувальні документи (аудіовізуальні). Мережеве документування забезпечує не тільки фіксацію та збереження кращих зразків усної народної творчості, а й вільний доступ до неї науковців та інших зацікавлених осіб, що розширює можливості науково-дослідної, освітньої та самоосвітньої діяльності та відкриває фольклорні надбання України як для своїх громадян, так і для світу. Фольклорна спадщина, що зберігається в різних державних закладах та установах, в різних формах і перебуває під загрозою знищення через розкрадання, реорганізацію закладів, військові дії, потребує оцифрування та введення в культурний та науковий обіг. Існуючі фольклорні мережеві ресурси не дозволяють говорити про системний підхід до архівування українського фольклору, однак, окремі з них можуть стати в майбутньому платформою для зосередження джерел українського фольклору. Це перш за все «Електронний архів українського фольклору», який має достатньо інструментів для забезпечення збереження, доступу та ефективного пошуку, систематизації та популяризації кращих зразків фольклорних надбань українців. Перспективи подальших досліджень. Подальших наукових розвідок потребують питання інтеграції фольклорних мережевих ресурсів, вироблення єдиних вимог до їх представлення в мережі, забезпечення ефективної навігації, а також питання авторського права та ліцензій.

Література:

Через війну в Україні пошкоджено 835 пам'яток культурної спадщини Мінкульт. (2023). URL: <https://suspilne.media/592995-cerez-vijnu-v-ukraini-poskodzeno-835-pamatok-kulturnoi-spadsini-minkult/> (дата звернення: 05.01.2024).

Терес, Н. (2011). Міжнародна охорона нематеріальної культурної спадщини: світовий та український досвід. URL: <http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2011/36/articles/9.pdf> (дата звернення: 08.01.2024).

Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини. (2008). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text (дата звернення: 04.01.2024).

Рекомендація ООН про збереження традиційної культури та фольклору. (1997). URL: <https://old.honchar.org.ua/p/rekomendatsiya-oon-pro-zberezhennya-tradytsijnoi-kultury-ta-folkloru/> (дата звернення: 15.01.2024).

Бріцина, О.Ю. (2013). Фольклор. Енциклопедія історії України: т. 10: Т-Я. Київ : в-во «Наукова думка». 688 с. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Folklor> (дата звернення: 14.01.2024).

Вовчак, А., Сулим, Р. Документування українського фольклору у науково-дослідній та навчально-педагогічній діяльності кафедри української фольклористики імені академіка Філарета Колесси ЛНУ імені Івана Франка. URL: <http://surl.li/rvjdr> (дата звернення: 21.01.2024).

Швецова-Водка, Г.М. (2007). Документознавство : навч. посіб. Київ : Знання. 398 с.

Сінельнікова, В.В., Сінельніков, І.Г. (2023). Використання ІТ-технологій у професійній діяльності практиків-етномузикологів (у контексті підготовки керівників фольклорних колективів в українських мистецьких ЗВО). URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/91/2297/4945-1> (дата звернення: 05.01.2024).

Вовчак, А., Довгалюк, І. (2018). Документування фольклорної традиції. Засади організації і проведення фольклористичного польового дослідження, транскрибування й архівування зібраного фольклорного матеріалу : метод. рек. для студ. філолог. ф-ту. URL: <http://surl.li/bwprwg> (дата звернення: 11.01.2024).

Електронний архів українського фольклору. (2024). URL: <https://folklore-archive.org.ua/> (дата звернення: 08.01.2024).

Поліфонія : онлайн-архів музичного фольклору. (2024). URL: <https://www.polyphonyproject.com/uk> (дата звернення: 08.01.2024).

Цифровий архів фольклору Слобожанщини та Полтавщини. (2024). URL: <https://folklore.kh.ua/> (дата звернення: 05.01.2024).

Колискові. (2005). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FeMBLo->

НvEss (дата звернення: 05.01.2024).

Електронна навчальна бібліотека української фольклористики. (2024). URL: <http://labs.lnu.edu.ua/folklore-studies/proektu/elektronna-navchalna-biblioteka-ukrajinskoji-folklorystyky/> (дата звернення: 07.01.2024).

Фольклор. (2024). Україніка. URL: <http://surl.li/rvniin> (дата звернення: 07.01.2024).

Фольклор. (2024). Діаспоріана. URL <https://diasporiana.org.ua/category/folklor/> (дата звернення: 05.01.2024).

Бібліотека української літератури. (2024). URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/usna-narodna-tvorchist-ta-davnya-ukrajinska-literatura> (дата звернення: 09.01.2024).

Духовна культура. (2024). URL: <https://elib.nlu.org.ua/collection.html?id=47&page=6> (дата звернення: 08.01.2024).

Українські народні аудіоказки. (2024). URL: <https://derevo-kazok.org/sluhati-ukrayinski-narodni-kazki.html> (дата звернення: 05.01.2024).

Читальна зала. Історична Волинь. 2024. URL: <http://surl.li/pwozpf> (дата звернення: 05.01.2024).

Данилейко, І. (2022). Динамічний каталог традиційної музики: інтернет-ресурси з українського фольклору та етнографії (доступ на 2022 рік). URL: <http://ethnomusicology.com.ua/article/view/270910> (дата звернення: 24.01.2024).

References:

Cherez viinu v Ukraini poshkodzheno 835 pamiatok kulturnoi spadshchyny ?Minkult [Because of the war in Ukraine, 835 monuments of cultural heritage have been damaged ?Ministry of Culture]. (2023). URL: <https://suspilne.media/592995-cerez-vijnu-v-ukraini-poshkodzheno-835-pamatok-kulturnoi-spadsini-minkult/> (data zvernennia: 05.01.2024). [in Ukrainian].

Teres, N. (2011). Mizhnarodna okhорona nematerialnoi kulturnoi spadshchyny: svitovi ta ukraїnski dosvid [International Protection of Intangible Cultural Heritage: World and Ukrainian Experience]. URL: <http://ethnic.history.univ.kiev.ua/data/2011/36/articles/9.pdf> (data zvernennia: 08.01.2024). [in Ukrainian].

Konventsiiа pro okhорonu nematerialnoi kulturnoi spadshchyny [Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage]. (2008). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text (data zvernennia: 04.01.2024). [in Ukrainian].

Rekomendatsiia OON pro zberezhennia tradytsiinoi kultury ta folkloru [UN Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore]. (1997). URL: <https://old.honchar.org.ua/p/rekomendatsiya-oon-pro->

zberezhennya-tradytsijnoji-kultury-ta-folkloru/ (data zvernennia: 15.01.2024). [in Ukrainian].

Britsyna, O.Iu. (2013). Folklor. Entsyklopediia istorii Ukrainy [Folklore. Encyclopedia of the history of Ukraine]: т. 10: Т-Ya. Kyiv : v-vo «Naukova dumka». 688 s. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Folklor> (data zvernennia: 14.01.2024). [in Ukrainian].

Vovchak, A., Sulym, R. Dokumentuvannia ukraïnskoho folkloru u naukovodoslidnii ta navchalno-pedahohichnii diïalnosti kafedry ukraïnskoi folklorystyky imeni akademika Filareta Kolessy LNU imeni Ivana Franka [Documentation of Ukrainian Folklore in the Research and Educational Activities of the Department of Ukrainian Folklore named after Academician Filaret Kolessa of Ivan Franko National University of Lviv]. URL: <http://surl.li/pvjdp> (data zvernennia: 21.01.2024). [in Ukrainian].

Shvetsova-Vodka, H.M. (2007). Dokumentoznavstvo [Documentary studies] : navch. posib. Kyiv : Znannia. 398 s. [in Ukrainian].

Sinelnikova, V.V., Sinelnikov, I.H. (2023). Vykorystannia IT-tekhnologii u profesiinii diïalnosti praktykiv-etnomuzykologiv (u konteksti pidhotovky kerivnykiv folklornykh kolektyviv v ?ukraïnskykh mystetskykh ZVO) [The use of IT technologies in the professional activities of ethnomusicologists (in the context of training leaders of folklore groups in Ukrainian artistic universities)]. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/91/2297/4945-1> (data zvernennia: 05.01.2024). [in Ukrainian].

Vovchak, A., Dovhaliuk, I. (2018). Dokumentuvannia folklornoi tradytsii. Zasady orhanizatsii i provedennia folklorystychnoho polovoho doslidzhennia, transkrybuвання y arkhivuvannia zibranoho folklorneho materialu [Documentation of folklore tradition. Principles of organizing and conducting folklore field research, transcribing and archiving collected folklore material] : metod. rek. dlia stud. filoloh. f-tu. URL: <http://surl.li/bwpwg> (data zvernennia: 11.01.2024). [in Ukrainian].

Elektronnyi arkhiv ukraïnskoho folkloru [Electronic archive of Ukrainian folklore]. (2024). URL: <https://folklore-archive.org.ua/> (data zvernennia: 08.01.2024). [in Ukrainian].

Polifoniia: onlain-arkhiv muzychnoho folkloru [Polyphony: an online archive of musical folklore]. (2024). URL: <https://www.polyphonyproject.com/uk> (data zvernennia: 08.01.2024). [in Ukrainian].

Tsyfrovyy arkhiv folkloru Slobozhanshchyny ta Poltavshchyny [Digital archive of folklore of Slobozhanshchyna and Poltava region]. (2024). URL: <https://folklore.kh.ua/> (data zvernennia: 05.01.2024). [in Ukrainian].

Kolyskovi [Lullabies]. (2005). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=FeMBLoHvEss> (data zvernennia: 05.01.2024). [in Ukrainian].

Elektronna navchalna biblioteka ukraïnskoi folklorystyky [Electronic learning library of Ukrainian folklore studies]. (2024). URL: <http://labs.lnu.edu.ua/folklore-studies/proekty/elektronna-navchalna-biblioteka-ukrajinskoji-folklorystyky/> (data zvernennia: 07.01.2024). [in Ukrainian].

Folklor [Folklore]. (2024). Ukrainika. URL: <http://surl.li/pvnin> (data zvernennia: 07.01.2024). [in Ukrainian].

Folklor [Folklore]. (2024). Diasporiana. URL <https://diasporiana.org.ua/category/folklor/> (data zvernennia: 05.01.2024). [in Ukrainian].

Biblioteka ukraïnskoi literatury [Library of Ukrainian literature]. (2024). URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/usna-narodna-tvorchist-ta-davnya-ukrajinska-literatura> (data zvernennia: 09.01.2024). [in Ukrainian].

Dukhovna kultura [Spiritual culture]. (2024). URL: <https://elib.nlu.org.ua/collection.html?id=47&page=6> (data zvernennia: 08.01.2024). [in Ukrainian].

Ukraiïnski narodni audiokazky [Ukrainian folk audio tales]. (2024). URL: <https://derevo-kazok.org/sluhati-ukrayinski-narodni-kazki.html> (data zvernennia: 05.01.2024). [in Ukrainian].

Chytalna zala [Reading room]. Istorychna Volyn. 2024. URL: <http://surl.li/pwozf> (data zvernennia: 05.01.2024). [in Ukrainian].

Danyleiko, I. (2022). Dynamichniy katalog tradytsiinoi muzyky: internet-resursy z ukraïnskoho folkloru ta etnohrafii (dostup na 2022 rik) [A dynamic catalog of traditional music: online resources on Ukrainian folklore and ethnography (accessed in 2022)]. URL: <http://ethnomusicology.com.ua/article/view/270910> (data zvernennia: 24.01.2024). [in Ukrainian].

ІНТЕРНЕТ-ФОЛЬКЛОР ЯК КОМУНІКАТИВНИЙ ФЕНОМЕН В УКРАЇНСЬКОМУ МЕРЕЖЕВОМУ ПРОСТОРІ*

Анотація. Стаття присвячена дослідженню еволюції фольклору під впливом сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. З моменту виникнення фольклору, він постійно вдосконалюється і набуває нових форм, жанрів і тем, залежно від соціокультурного контексту. Важливу роль у цьому процесі відіграє Інтернет, який став платформою для поширення і розвитку інтернет-фольклору.

У статті проаналізовано основні особливості інтернет-фольклору, що виник під впливом цифрової комунікації, його жанрове

* У співавторстві з Марією Будз-Остапчук.

різноманіття, комунікативні властивості та способи поширення. Автори розглядають інтернет-фольклор як комунікативний феномен з характерними рисами, такими як анонімність, варіативність, віральність, креативність та мультимедійність.

Розглядаються різноманітні жанри інтернет-фольклору, включаючи меми, демотиватори, фотожаби, вірші-піріжки, порошки, вебкомікси, листи щастя та крипіпаста, а також їх роль у формуванні суспільної свідомості, знятті соціальної напруги та підтримці культурної ідентичності..

Отже, інтернет-фольклор постає як динамічне явище, яке відображає актуальні соціальні, культурні та політичні процеси і демонструє інноваційність сучасного суспільства у використанні цифрових медіа для самовираження та комунікації.

Ключові слова: фольклор, інтернет-фольклор, фольклорні жанри, мем, демотиватор, крипіпаста, листи щастя.

Постановка проблеми. Впродовж усієї історії людства, з моменту виникнення фольклору, відбувається безперервний процес його вдосконалення, створюються нові жанри і з'являються нові теми. Кожен період культурного розвитку суспільства характеризується своїми особливостями, які наділяють його певною специфікою та відмінними рисами. Мінливе соціокультурне середовище чинить значний вплив і на фольклор, який виник і традиційно сприймається як усна народна творчість. Однак винахід алфавіту переключив людство на письмову, книжкову комунікацію, з появою якої фольклор став існувати, побутувати, передаватися не тільки в усній формі, а й на папері. Наприкінці ХХ століття відбувся новий комунікаційний переворот – інформаційний. Поява електронних ресурсів та носіїв зробила свій внесок у побутування фольклору та розширила можливості його фіксації.

На формування культурних особливостей нашого часу великий вплив справило виникнення єдиного інформаційного простору – Інтернету, який породив таке явище, як віртуалізація спілкування, та спричинив зміни в словесній творчості. Очевидно, що «перехід» словесної творчості в інтернет-середовище вплинув на художні, жанрові, стилістичні та мовні особливості, що призвело, по суті, до формування такого нового явища словесної культури, як інтернет-фольклор.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтернет-фольклор став об'єктом наукових розвідок наприкінці 90-х років ХХ ст. та дотепер перебуває в полі наукового дослідження фольклористів, лінгвістів, філософів, фахівців з масової комунікації. Серед українських науковців було проведено чимало досліджень фольклору в Інтернеті, використовуючи різноманітні методологічні підходи. Грунтовно питання побутування постфольклору в Інтернеті дослідила Ж. Денисюк у дисертації «Постфольклор комунікативних інтернет-практик у функціонуванні аксіосфери суспільства» (Денисюк, 2018) та чисельних статтях (Денисюк, 2016; 2017). Такі вчені, як Т. Ван (Ван, 2023) В. Вощенко (Вощенко, 2023), І. Григоренко (Григоренко, 2019), І. Грищенко (Грищенко, 2022), Н. Лисюк (Лисюк, 2013) звертали увагу на такі аспекти, як зміни в традиційних фольклорних формах під впливом цифрових технологій, трансформація усної народної творчості в умовах нових медіаплатформ, а також вплив інтернет-фольклору на соціальні та культурні процеси в сучасному суспільстві. Втім, багато питань, що стосуються появи та розвитку нових жанрів фольклору, які еволюціонують під впливом культурних, соціальних і технологічних змін в сучасному Інтернет-просторі, залишаються відкритими.

Метою цієї статті є дослідження та аналіз нових жанрів інтернет-фольклору, що виникають у сучасному цифровому просторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Потенціал Інтернету, різноманітні застосунки і додатки, соціальні мережі тощо створюють широкі можливості для міжособистісного спілкування, задовольняють потребу в необмеженому доступі до інформації, позитивно впливають на збереження та ретрансляцію фольклору. Інтернет стає генератором форм, жанрів, типів та тем фольклорної комунікації. Раньше фольклор переходив від людини до людини і від покоління до покоління, тепер став формою передачі інформації через Інтернет від однієї особи до іншої, незважаючи на відстань. Фольклор у вебпросторі дозволяє зберегти основні традиційні цінності культури не у вигляді музейних експонатів, а живої форми сучасної художньої практики і культури, оскільки інтернет-фольклор побудований не на писаних правилах, а більшою мірою відображає мовні та культурні особливості сучасного покоління (Григоренко, 2019).

Вихідним пунктом аналізу жанрів інтернет-фольклору є визначення ключових термінів. Так, інтернет-фольклор визначається як гібридна народна творчість в умовах нових комунікаційних можливостей, заснованих на інтернет-технологіях. При цьому пріоритетним є середовище поширення (Інтернет), яке і стає генератором форм, жанрів, типів та тем фольклорної комунікації (Григоренко, 2019). Фольклор традиційний відрізняється від інтернет-фольклору: модель виконання традиційного (усного) – оповідач-текст-аудиторія; модель інтернет-фольклору (віртуальне спілкування) – користувач-інформація-простір спілкування (Гасанова, 2020). В науковому дискурсі як синонімічні вживаються терміни «постфольклор», «мережевий фольклор», «віртуальний фольклор», «інтернетлор».

Інтернет-фольклор розглядається як комунікативний феномен, загальноновизнаними характеристиками якого є креативність (художність), анонімність (колективність), варіативність (мінливість), віральність (масовість), мультимедійність (технологічність). Остання ознака, тобто, гібридне поєднання усних, письмових, візуальних, аудіальних форм комунікації, та використання як засобу комунікації комп'ютера, смартфона, планшета чи ноутбука, є визначальною особливістю сучасного інтернет-фольклору (Грищенко, 2022). Інтернет-фольклор спрямований на широку аудиторію та поширюється за допомогою багаторазових репостів та лайків. Швидкість розповсюдження творів інтернет-фольклору серед значної аудиторії інтернет-користувачів дозволяє говорити про їх вірусну природу. В процесі свого циркулювання мережею та численного відтворення вони зазнають варіативних змін, утворюючи нові тематично-жанрові тексти.

Інтернет-фольклору притаманні значний рівень актуальності, злободенності та політичного потенціалу. Фольклорні твори в Інтернеті відображають дійсність, виражають погляди аудиторії на події, що відбуваються, і в результаті набувають політичного забарвлення. Ця особливість мережевих фольклорних творів пояснює їх недовговічність, адже як і в усному побутуванні, твір проживає в мережі період, коли він більш-менш активно поширюється, модифікується, потім стає загальновідомим і виходить з активного обігу, архівується.

Інтернет-фольклор служить інструментом для зняття соціальної напруги у суспільстві та засобом підтримки домінуючої ідеології через висміювання чи виправдання певних явищ. Він надає вихід для соціально небезпечних емоцій, дозволяючи виразити придушені бажання, агресивні та сексуальні імпульси, страхи, гнів, відчуття провини та інші почуття, які зазвичай не допускаються у цивілізованому суспільстві. Таким чином, він допомагає знизити стрес і може навіть запобігти соціальним конфліктам.

Ще однією властивістю інтернет-фольклору є його належність до певних спільнот та субкультур. В інтернет-просторі створюються свої мережеві спільноти зі своїми мистецькими уподобаннями, смаками, етичними нормами та правилами спілкування, соціальними механізмами, що будуються на спільності мовної стилістики та культури. В українському мережевому просторі існує ряд ресурсів, що спеціалізуються на інтернет-фольклорі та набули значної популярності серед користувачів. Зокрема, до таких ресурсів належать вебсайти «Дурдом», «Чоткий паца», «Баба і кіт», «Церква свідків покращення», «Міністерство еміграції», «Телебачення Торонто» та «Цинічний бандера» (Денисюк, 2017). Додатково слід звернути увагу на групу у соціальній мережі Фейсбук під назвою «Віршики-пиріжки», яка демонструє активний приріст аудиторії. Кожен з названих ресурсів характеризується унікальною тематикою та стилістикою контенту, що забезпечує широкий спектр жанрового різноманіття.

Однією з особливостей інтернет-фольклору є інтертекстуальність, що проявляється у компіляції як прямих цитат, так і алюзій на відомі фольклорні, літературні тексти, ще більшою мірою на кінофільми. Приклад такої компіляції подано на наступній стор.

На нашу думку, комунікативна природа інтернет-фольклору виражається у фольклорних жанрах двох груп. Перша група жанрів інтернет-фольклору – ті, що співвідносяться з жанрами традиційного фольклору переважно малих форм і їх побутування в Інтернеті є вторинним щодо усної форми – анекдоти, прислів'я та приказки, прикмети, казки, чутки та інші жанри, які користувачі у процесі мережевої комунікації іноді трансформують, «переробляють» або залишають незмінними. З початком повномасштабного вторгнення росії в Україну в Інтернеті спостерігається

«переосмислення вже відомих і поява нових взірців воєнного фольклору чи не всіх малих жанрів», що має на меті «підняття бойового духу і моральної стійкості української нації для перемоги над ворогом» (Офіцинський, 2022).

Друга група – абсолютно нові (неканонічні) жанри, що зародилися в межах Інтернету, не можуть існувати поза ним і не мають традиційних фольклорних аналогів – інтернет-меми, демотиватори, фотожаби, крипіпасти, вірші-пиріжки, вірші-порошки, вебкомікси, гіфки, комічні відео, інтернет-вітання тощо, для яких Інтернет є первинним середовищем побутування. Вони розраховані не на аудіальне, а на візуальне сприйняття, завдяки доданим до тексту різноманітним зображенням – графічним схемам, кресленням, рисункам, малюнкам, фотографіям, мультиплікації, відеоряду, фільмам тощо.

Окрім персонажі нових жанрів інтернет-фольклору стають масовими та виходять за межі Інтернету у реальний світ. Наприклад, Почекун/Ждун – спочатку відома лише в межах Лейденського університетського медичного центру скульптура нідерландської мисткині Маргріт ван Бреворт, яка у січні 2017 року після розміщення її фотографії в Інтернеті стала фольклорним явищем,

тобто тим, що «всім відомо», що не потребує ніяких спеціальних пояснень, – головним і найчастіше репродукованим світовим інтернет-мемом 2017 року. Невдовзі копії скульптури і варіації на її тему були встановлені у різних містах, Почекун з'явився в комп'ютерних іграх, кінофільмах, картинах художників, у вигляді іграшок, крісел-мішків, навіть на трибуні Верховної Ради як символ очікувань українського суспільства (Чому Почекун, 2017).

І.В. Григоренко вважає, що варто розмежовувати терміни «фольклор в Інтернеті» та «інтернет-фольклор», зважаючи, що останній «виникає, продукується виключно в мережі, зокрема у різноманітних соцмережах завдяки можливостям середовища Web 2.0» (Григоренко, 2019). Дійсно, нові жанри інтернет-фольклору виникли завдяки середовищу Web 2.0, інформаційні технології якого дозволяють користувачам створювати та поширювати власний контент у мережі.

Нові жанри інтернет-фольклору демонструють великий акцент на візуалізації, тобто поряд з вербальним містять певний візуальний компонент, які, взаємодіючи в єдиному семантичному просторі один з одним, забезпечують цілісність і зв'язність креолізованого твору та його комунікативний ефект. Креолізований фольклорний твір передбачає використання знакових методів передачі інтонації, емоції, темпу висловлювання, що наповнює письмовий текст живою інтонацією, малюнків, фото, карикатур, схем, таблиць, емотиконів тощо. Візуальні образи сучасній людині замінюють об'єктивну реальність та також є способом передачі інформації, яка більше «стиснута» і має глибший контекст інтерпретації (Денисюк, 2018).

Існування нових жанрів інтернет-фольклору стало можливим, зокрема, завдяки додаткам Vine та Snapchat, мегогенераторам на кшталт Clipchamp, I love img та ін., які породили нові режими роботи з зображеннями, неможливі ще зовсім недавно (навіть в епоху YouTube). Тобто, в умовах панування віртуального типу комунікації та модифікації поняття «текст», усність як характерна ознака фольклорного твору втрачає домінантність, отримуючи доповнення у вигляді візуального компонента (Грищенко, 2022).

Яскравим прикладом цього явища є такий жанр інтернет-фольклору, як мему. Поняття «мем» ввів Р. Докінз, розуміючи його, як

одиницю культурної інформації, яка передається від людини до людини («з одного мозку в інший») за допомогою імітації. Сучасний мем – певна смислова одиниця, що здатна передавати інформацію та відображати емоційні реакції під час спілкування. Сьогодні спосіб і швидкість поширення мемів обумовлюються технічними властивостями мережі Інтернет, а також збільшенням цифрової активності користувачів, спочатку у зв'язку з пандемією, зараз – через війну, яка породила значну кількість мемів воєнної тематики не тільки в українському сегменті Інтернету (рис.1), а й у світі. Прикладом останнього є мем «Are you one of the Avengers? No, I am from the Ukraine Post» («Ти один з Месників? Ні, я з Укрпошти»), який з'явився після того, як український поштовий працівник Сергій Чижиков збив російський літак Су-35 біля Харкова. Мем висміює російську агресію та підкреслює героїзм пересічних українців.

Рис. 1. Приклад українських мемів воєнної доби

З метою збереження мемів, які створили українці, починаючи з 24 лютого 2022 року, Медіацентр Україна запустив англomовний сайт War Memes Museum. «Завдання платформи Розповісти світовій аудиторії, як українці навіть у скрутні часи не втрачають силу духу та оптимізм, продовжують протистояти ворогу та йти до перемоги» (В Україні, 2024). Про роль мемів у російсько-українській війні, про те, як вони стали частиною українського опору знятий документальний фільм «Битва мемів», який вийшов на екрани у грудні 2024 р. (Фільм, 2024).

Найбільш затребуваними виявляються тексти та знаки (меми), які несуть у собі максимум інформації та потребують мінімум часу

на її сприйняття. Від середньостатистичної смішної картинки в Інтернеті мем відрізняється символом/головним героєм і контекстом, у якому він був створений. Однак, «інтернет-мемом стає не будь-яка інформація, а лише та, яка залишає користувачів небайдужими. Тобто для появи певного мема є передісторія, пов'язана з реальними явищами суспільного життя, яка сприяє збагаченню й розумінню його значення» (Теглівець, 2022).

Ще одним з нових жанрів інтернет-фольклору є демомотиватор – постер у вигляді скомпонованого за певним форматом графічного зображення (картинки, фото) в чорній рамці, та підпису-коментаря, який пояснює зображуване, зазвичай гумористичного чи абсурдного змісту (рис. 2). Демомотиватори походять від американських і радянських мотиваційних постерів із закликом до роботи, і виникли як реакція на стереотипність і прямолінійність останніх, висвітлюючи пропоновані ситуації й гасла в іронічній формі.

До неканонічних жанрів інтернет-фольклору належать «фотожаби», які є результатом творчої трансформації користувачами Інтернету певного зображення за допомогою графічного редактора та мають карикатурний характер. «Фотожаби» базуються на популярних фотографіях з новин чи кумедних випадкових фотографіях. Поява таких творів у контексті постфольклорної творчості є результатом стереотипного сприйняття інформації, що транслюється комунікативними потоками, прецедентнозначимих ситуацій, які слугують відображенням світоглядно-ціннісної картини світу, актуальної аксіосфери суспільства (Денисюк, 2017).

В українському сегменті інтернету популярними є такі малі

Рис. 2. Приклад українського демомотиватора воєнної доби

жанри інтернет-фольклору, як «вірші-пиріжки» та «порошки». «Вірші-пиріжки» – це дотепні чотиривірші без рими, цифр, розділових знаків і дефісів, написані чотиристопним ямбом і малими літерами. Наприклад,

*і знов на нас летять ракети
і все палає навкруги
та зціплюєм міцніше зуби
вогнем гартуємо мечі*

«Порошки» відрізняються від них тим, що парні рядки в них римуються, при цьому останній рядок виділяється своєю довжиною: він складається всього з двох (інколи до 4-х максимум) складів. Кінцівка «порошків» – це їх основна особливість, що допомагає створити дотепну мініатюру з несподіваною розв'язкою:

*прислали орків воювати
лиш дури із кущів стирчать
які там «бравые солдаты» з курчат*

Такі вірші характеризуються відображенням повсякденних реалій як українського соціокультурного простору, так і подій загальносвітового значення крізь призму стереотипів і цінностей українського менталітету, що створює дещо комічний ефект (Денисюк, 2018). Важливою частиною сучасного інтернет-фольклору завдяки креативності та індивідуальності своїх авторів стали вебкомікси (рис. 3) – послідовний ряд малюнків у супроводі коротких текстів,

Рис. 3.
Приклад
вебкоміксів
воєнної доби

обрамлених у форму хмари, які передають думку або мовлення персонажу, що в сукупності являє собою зв'язну історію, яка публікується в Інтернеті (Специфіка, 2022).

Один з поширених жанрів інтернет-фольклору – «листи щастя» – виник ще до появи Інтернету, коли вони поширювалися в паперовому вигляді, але нині сферою побутування подібних текстів стали в основному мережа та мобільна телефонія, причому в них активно використовується відеоряд Від картинок до міні-фільмів. Структура типового «листа щастя» проста: за привабливо-таємничою назвою слідує «легенда» про чудесне походження листа, розповідь про його чудесну силу, про нещастя, які впадуть на тих, хто проігнорує лист, насамкінець – прохання про переписування та розсилку певної кількості листів у певний термін з обіцянкою різноманітних благ за це та попередження про покарання в разі непослуху. Цей жанр інтернет-фольклору часто апелює до емоцій адресатів, викликаючи страх перед можливими неприємностями або надію на удачу, тобто є маніпулятивним. Крім цього створення ланцюжка листів є одним з механізмів отримання бази достовірних адрес спамерами (рис. 4).

Рис. 4. Зразок сучасного «листа щастя»

*Цей хрест повинен обійти
весь світ, весь світ бажає
Миру для всіх людей та
Держав земної кулі.
Посилайте далі ради
Миру в цьому світі.
Посилайте далі ради
Миру в цьому світі.*

Помітним феноменом мережевої культури, що відноситься до галузі і «страшної» інтернет-творчості в цілому, і інтернет-фольклору зокрема, є крипіпаста. Крипіпаста – жанр інтернет-фольклору, невеликі оповідання, легенди, зображення та анімація, поширювані в Інтернеті, мета яких Викликати почуття страху та занепокоєння у читача чи глядача. Термін «крипіпаста» виник внаслідок поєднання слів «копіпаста» та англійського прикметника «сгееру» – «моторошний» і означає готичний контент та «страшилки» поширювані в Інтернеті шляхом копіювання-вставлення (Чорнобильський, Кирилова, 2021). Прикладом української крипіпасти, яка виникла після неодноразових погроз В. Путіна застосувати ядерну зброю, є «Світ, який вже зник» – моторошна історія про ядерний апокаліпсис (рис. 5).

Висновки. Інтернет-фольклор як нове явище словесної культури відображає процеси трансформації традиційних фольклорних форм у цифрову епоху. В умовах нових комунікаційних можливостей, заснованих на інтернет-технологіях, фольклор набуває нових форм, жанрів та типів, що сприяють збереженню і розвитку культурних традицій. Таким чином фольклор адаптується до

Рис. 5. Українська крипіпаста на тему ядерної катастрофи (<https://www.youtube.com/watch?v=tGMCpl4fK4w>)

нових середовищ, зберігаючи свою сутність і додаючи нові характеристики.

Виникнення та розвиток нових жанрів інтернет-фольклору свідчить про його динамічний характер та актуальність у сучасному суспільстві. Комунікативна природа Інтернету забезпечує широкий вплив фольклору на аудиторію, сприяючи активній участі користувачів у створенні та поширенні контенту.

Нові жанри інтернет-фольклору показують, як сучасні технології впливають на народну творчість, дозволяючи створювати та поширювати культурні артефакти з неймовірною швидкістю. Вони відображають інноваційність і адаптивність суспільства у використанні цифрових медіа для самовираження.

Отже, інтернет-фольклор є вагомим індикатором соціокультурних процесів та змін у сучасному суспільстві, що відображає інноваційні підходи до збереження і трансформації культурної спадщини в цифрову епоху.

Література:

Денисюк, Ж.З. (2018) Постфольклор комунікативних інтернет-практик у функціонуванні аксіосфери суспільства : автореф. дис. ... д-ра культурології : 26.00.01 / Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. Київ. 40 с.

Денисюк, Ж. (2016) Сучасні комунікативні практики у формуванні й поширенні постфольклору. *Культура і сучасність*. № 2. С. 3-7.

Денисюк, Ж. (2017) Постфольклорні креолізовані твори у вимірі візуальної інтернет-комунікації. *Мистецтвознавчі записки*. Вип. 31. С. 134-143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mz_2017_31_16.

Денисюк, Ж. (2017) Постфольклор у парадигмі постмодерну: до постановки проблеми. *Культура і сучасність*. № 1. С. 3-8.

Ван, Т. (2023) Фольклор у соціальних мережах (з прикладу Twitter і Telegram). *Філологія: наукові дослідження*. № 2. С. 10-16. DOI: 10.7256/2454-0749.2023.2.39253 EDN: HJEFIP URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=39253.

Вощенко, В. (2023) Постфольклор як соціокультурний феномен мережевого суспільства. *Філософські обрії*. № 47. URL: <https://philosobr.pnpu.edu.ua/article/view/282558/279256>.

Грищенко, І.В. (2022) Модифікація побутування фольклору в інформаційну добу. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/1_2022/part_3/20.pdf.

Лисюк, Н. (2013) Специфіка постфольклору України. Літературознавчі студії. Вип. 40(2). С. 9-14.

Григоренко, І. (2019) Інтернет-фольклор: основні теоретичні підходи до визначення поняття. Гуманітарний корпус : [зб. наук. ст. з актуал. проблем філософії, культурології, психології, педагогіки та історії]. Вип. 23 (том 1). С. 70-72. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/28647/Hryhorenko_70_72.pdf?sequence=1.

Гасанова, Г.М. (2020) Віртуальний фольклор у соціально-культурно-му середовищі. Закарпатські філологічні студії. Ужгород : Гельветика. Т. 2, вип. 14. С. 263-267.

Офіцинський, Р. (2022) Воєнний фольклор сучасної України. XIII Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen? Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht». M?nchen: Ludwig-Maximilians-Universit?t. С. 391-399.

Чому Почекун опинився в Раді (2017). Політека. URL: <https://web.archive.org/web/20170306144409/https://politeka.net/ua/409465-chomu-pocheckun-vuyavuvysya-v-radi/>.

В Україні створили онлайн-музей мемів війни для іноземців (2024). URL: <https://bazilik.media/v-ukraini-stvoryly-onlajn-muzej-memiv-vijny-dlia-inozemtsiv/>.

Фільм «Битва мемів» став доступним онлайн : документальна картина досліджує гумор під час війни (2024). URL: https://zaxid.net/film_bitva_memiv_stav_dostupnim_onlajn_n1599500.

Теглівець, Ю.В. (2022) Інтернет-мем як особлива одиниця комунікації. Закарпатські філологічні студії. Ужгород : Гельветика. Т.2, Вип. 24. С. 23-27.

Специфіка створення веб-коміксу (2022) / Довженко І., Коберник О., Шаповал А., Батрак В. Актуальні проблеми сучасного дизайну: IV Міжнарод. наук.-практ. конф. Київ : КНУТД. С. 229-231.

Чорнобильський, А., Кирилова, О. (2021) Соціальний обмін емоціями у системі соціальних медіа: результати аналізу коментарів до крипіпасті на платформі Reddit. Синопис: текст, контекст, медіа. Вип. 27(4). С. 245-251. <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2021.4.7>.

References:

Denysiuk, Zh. Z. (2018) Postfolklor komunikatyvnykh internet-praktyk u funktsionuvanni aksiosfery suspilstva [Postfolklore of communicative Internet practices in the functioning of the axiosphere of society] : avtoref. dys. ... d-ra kulturolohii : 26.00.01 / Nats. akad. ker. kadriv kultury i mystetstv. Kyiv. 40 s. [in Ukrainian].

Denysiuk, Zh. (2017) Postfolklorni kreolizovani tvory u vymiri vizualnoi internet-komunikatsii [Postfolklore creolized works in the dimension of visual Internet communication]. *Mystetstvoznavchi zapysky*. Vyp. 31. S. 134-143. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mz_2017_31_16. [in Ukrainian].

Denysiuk, Zh. (2017) Postfolklor u paradyhmi postmodernu: do postanovky problemy [Postfolklore in the postmodern paradigm: to the problem statement]. *Kultura i suchasnist*. № 1. S. 3-8. [in Ukrainian].

Denysiuk, Zh. (2016) Suchasni komunikatyvni praktyky u formuvanni y poshyrenni postfolkloru [Contemporary communication practices in the formation and dissemination of postfolklore]. *Kultura i suchasnist*. № 2. S. 3-7. [in Ukrainian].

Van, T. (2023) Folklor u sotsialnykh merezhakh (z prykladu Twitter i Telegram) [Folklore on social networks (from the example of Twitter and Telegram)]. *Filolohiia: naukovi doslidzhennia*. № 2. S. 10-16. DOI: 10.7256/2454-0749.2023.2.39253 EDN: HJEFIP URL: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=39253. [in Ukrainian].

Voshchenko, V. (2023) Postfolklor yak sotsiokulturnyi fenomen merezhevoho suspilstva [Postfolklore as a socio-cultural phenomenon of the network society]. *Filosofski obrii*. № 47. URL: <https://philosobr.pnpu.edu.ua/article/view/282558/279256>. [in Ukrainian].

Hryshchenko, I. V. (2022) Modyfikatsiia pobutuvannia folkloru v informatsiinu dobu [Modification of folklore use in the information age]. URL: https://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/1_2022/part_3/20.pdf. [in Ukrainian].

Lysiuk, N. (2013) Spetsyfika postfolkloru Ukrainy [The specifics of postfolklore in Ukraine]. *Literaturoznavchi studii*. Vyp. 40(2). S. 9-14. [in Ukrainian].

Hryhorenko, I. (2019) Internet-folklor: osnovni teoretychni pidkhody do vyznachennia poniattia. Humanitarnyi korpus [Internet folklore: the main theoretical approaches to defining the concept] : [zb. nauk. st. z aktual. problem filosofii, kulturolohii, psykholohii, pedahohiky ta istorii]. Vyp. 23 (tom 1). S. 70-72. URL: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/28647/Hryhorenko_70_72.pdf?sequence=1. [in Ukrainian].

Hasanova, H. M. (2020) Virtualnyi folklor u sotsialno-kulturnomu seredovyshchi [Virtual folklore in the socio-cultural environment]. *Zakarpatski filolohichni studii*. Uzhhorod : Helvetyka. T. 2, vyp. 14. S. 263-267. [in Ukrainian].

Ofitsynskiy, R. (2022) Voienni folklor suchasnoi Ukrainy [Military folklore of modern Ukraine]. *KhIII Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen ? Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht»*.

Munchen: Ludwig-Maximilians-Universitet. C. 391-399. [in Ukrainian].

Chomu Počekun opynyvsia v Radi [Why Počekun ended up in the Rada]. (2017). Politeka. URL: <https://web.archive.org/web/20170306144409/https://politeka.net/ua/409465-chomu-počekun-vyavvyvsya-v-radi/>. [in Ukrainian].

V Ukraini stvoryly onlain-muzei memiv viiny dlia inozemtsiv [Ukraine creates online museum of war memes for foreigners] (2024). URL: <https://bazilik.media/v-ukraini-stvoryly-onlajn-muzej-memiv-vijny-dlia-inozemtsiv/>. [in Ukrainian].

Film «Bytva memiv» stav dostupnym onlain [The film Battle of the Memes is now available online: the documentary explores humor during the war]: dokumentalna kartyna doslidzhuie humor pid chas viiny (2024). URL: https://zaxid.net/film_bitva_memiv_stav_dostupnim_onlayn_n1599500. [in Ukrainian].

Tehlivets, Yu.V. (2022) Internet-mem yak osoblyva odynytsia komunikatsii [Internet meme as a special unit of communication]. Zakarpatski filolohichni studii. Uzhhorod : Helvetyka. T.2, Vyp. 24. S. 23-27. [in Ukrainian].

Spetsyfika stvorennia veb-komiksu [Specifics of creating a web comic] (2022) / Dovzhenko I., Kobernyk O., Shapoval A., Batrak V. Aktualni problemy suchasnoho dyzainu: IV Mizhnarod. nauk.-prakt. konf. Kyiv : KNUTD. S. 229-231. [in Ukrainian].

Chornobylskyi, A., Kyrylova, O. (2021) Sotsialnyi obmin emotsiiamy u systemi sotsialnykh media [Social exchange of emotions in the social media system: the results of analyzing comments to cripepasta on the Reddit platform]: rezultaty analizu komentariv do krypipasty na platformi Reddit. Synopsys: tekst, kontekst, media. Vyp. 27(4). S. 245-251. <https://doi.org/10.28925/2311-259x.2021.4.7>.

Рецензії

Євгенія ЖАБІНСЬКА народилася в 1966 році в осаді Вуорля (Орля) на Північному Підляшші. Літературний дебют авторки відбувся 1987 року, коли на сторінках Більського позацензурного часопису «Основи» була надрукована перша добірка віршів, які згодом вийшли окремою збіркою «Мамо, ким ми є...» (Більськ Підляський, 1989). У 1995 році видана збірка «Коли приходить тиша» (Більськ Підляський). У 1988 р. молода підляська поетеса здобула I місце у Другому конкурсі молодих творців української культури, організованому в Кракові. Вірші Євгенії Жабінської були друковані на сторінках часописів «Над Бугом і Нарвою», «Світовид» (Нью-Йорк-Київ), в альманасі «Між сусідами» (Краків) та в білостоцькому збірнику «Debiuty «Dyskusji»: Modlitewnik podlaski» – українською мовою з польським перекладом (1990).

Членкиня Національної спілки письменників України.

НЕ НАПОЛОХАЙ РАННЮ ТИШУ

Вкотре перечитую невеличку за розміром, але наповнену глибоким поетичним змістом збірку поезій Євгенії Жабінської «Коли приходить тиша». І кожного разу знаходжу щось потаємне для своєї душі, щирість жіночих думок змушує замислюватись над бурхливим сьогоденним життям, у якому можна загубитись, розчинитись у вирі гучномовних інформацій та політичних перипетій. У її віршах не знайдете екстрановітніх форм чи карколомних метафор, вірші Євгенії Жабінської ніжні, тихі, по-жіночому душевні. Хоча збірка має майже десятилітню давність видання, але від її віршів віє теплотою сьогодення, свіжим мисленням поетки, яка впевнено йде, протоптуючи стежку до свого читача.

Не просто торувати стежину своїх думок, у яких висвітлюється поетичне «я», і вплітати його у вінок розмаїття поезій, якими б замилювався читач, вирізнитися із тої когорти небагатьох українських поетів Підляшшя своїм впевненим жіночим словом.

Взагалі жіноча стаття в українській поезії сильна духом і сло-

вом, їхня жіноча тендітність вольова і витривала, міцна і вперта, відверта і незрадлива.

Кажуть, щоб глибше зрозуміти поета і його поезію, треба побувати на його Батьківщині. Я не був в осаді Вуорля (Орля), але часто приїздив на Підляшшя зі студентським фольклорним гуртом «Горина» Рівненського державного гуманітарного університету. Цей колектив – частий гість у Більську, Межилісті, Білостоку, Черемші, Кноридові, Клішені, його тут люблять і шанують, він учасник багатьох концертів і фестивалів українського мистецтва в Польщі та щорічного фестивалю «Підляська осінь». Це дало мені можливість побачити життя і побут цього краю, поспілкуватися з людьми. Адже на Підляшші є дуже хороші друзі, про яких я завжди з теплою в душі згадую, які роблять велику справу відродження національної культури, усвідомлюючи велику роль української мови і народної пісні з її давніми традиціями нашого народу у зміцненні наших стосунків. Це Марія і Євген Рижики, Юрій Гаврилук, Іван Киризиук, Славомир Савчук, колишні випускники нашої кафедри Ельжбета Томчук-Рижик, Ірена Вишенько-Шеретуха. Останні двоє створили хороші творчі колективи на Підляшші і відроджують українську пісню.

Цей відступ дає можливість зробити висновок, що Підляшшя надихає поетку, живить її цілющими соками чарівної природи, яку вона оспівує:

*Березам сивим розкажи тривоги
чекання на мене...*

Вона спілкується з природою, іноді шукає в неї захисту, а іноді, закохана, може заблукати:

*...з першим подихом вітру з першим променем сонця
з зеленою травною квітами...*

Коли я знайомився з поезією авторки, мені спали на думку слова українського письменника Григора Тютюнника: «Мало знати, мало розуміти – треба любити». Ця любов у Євгенії Жабінської проходить крізь кожен її вірш, крізь кожне слово. Мабуть, так здатна любити лише жінка.

А слово її, виношене в глибині серця і по-материнськи виховане добротою і щирістю, виважене на терезах життя впевненістю і міцністю.

Її поетична думка народжується не поспіхом. Слово Євгенії Жабінської вимріяє в radoщах і тривогах сьогодення. Іноді ця жіноча мрійливість не має меж, щерть переповненій душі хочеться радіти від щасливих хвилин кохання, а іноді авторка хоче розпізнати саму себе, відчути, що бажає її внутрішній світ, а тоді обережно викладає на папір свої усміхнені думки і ніяк не може збагнути зовнішній світ з його тривогами і людськими проблемами:

*Одягаю новонароджену думку
у слова тривоги
взятої просто із серця
формую її делікатно
тугою за рідною мовою
обережно кладу на папір
щасливо усміхаюся
моє дитя вже буде жити
мій вірш вже народився*.*

Поезії Євгенії Жабінської наповнені світлими ліричними образами, її душа напоєна тим теплом, яке має заряд енергії і здатне притягувати до себе шанувальників поетичного слова, що мають можливість насолоджуватись її віршованими рядками. Поетка відчуває щоденний пульс життя з його жорстким укладом, її надирає земля, на якій вона живе, близькі люди, коханий – усе це завжди хвилює, а потаємні струни душі здатні випромінювати ці переживання повсякденного світобачення.

Євгенія Жабінська народилася на Підляшші і живе в цьому краї, любить землю, яка її зростила, але внутрішній світ її неспокійний, втручається у життєві перипетії і пробивається поетичним словом до всього, що їй болять, до рідної мови, материнської пісні, свого народу:

*Як тебе назвати
мій народе
як назвати вас
люди з добрим поглядом
сумних очей
як тебе назвати*

* 1 Тут і далі в цитатах із віршів збережений авторський правопис.

*моя мово
як назвати тебе
музико мого дитинства
материнська пісне
як назвати тебе
моя пуццанська країно
як простори над землею
моїх батьків
як назвати вас
найдорожчі скарби
мого життя*

Так, це життя складне, і на теренах Підляшшя сформувався її феномен української поетки, яка своїм ліризмом утверджує себе і як громадянка і, врешті, як жінка свого краю:

*Вдома казали Руські
Знайомі казали – Поляци
В школі казали – Біларуси*

Але поміж того оточення, в якому проживає героїня з її радощами і печалами, з непокорю і незгодою, з усім побаченим і пережитим, душа її, по-жіночому ніжна і мрійлива, нуртується за Україною, яка:

*Кличе мене
словами матерніми
манить
блиском бань
мережена червоно-чорним
хрестиком*

Поетичний світ Євгенії Жабінської – це неспокій душі, яка не завжди погоджується з повсякденною буденщиною нашого життя, з одноманітністю людського оточення, але вона вміє знаходити зерна поетичного слова у щоденних пошуках і викристалізує кожний рядок у цьому складному світі, який її оточує і примушує бути завжди насторожі:

*Хочу ввійти
в саму себе
босими ногами
переміряти*

*куточки душі
прогнати
горде зло
підняти
з болота
чиюсь віру
зруйнувати
муф тривоги пізнання
вийти
з чистими думками
знавши
як почати новий день*

Євгенія Жабінська хоча й належить до молодого когорти поетів, проте це вже зрілий майстер зі своєрідним поетичним виявом, який впевнено йде своїм шляхом у літературі, маючи своє бачення, випереджаючи той час, у якому живе. Поетка втілює у своєму слові все, що її оточує, все, що «болить» її внутрішньому світові, з чим вона погоджується, з чим – ні. Її внутрішній світ багатий, хоча наповнений протиріччями і незгодами, але найбільш зворушує лірика кохання, що так притаманна поетці з її щирими почуттями, жадобою до життя. Людські почуття, інтимний світ закоханих – це вічні радості переживань. Світ великого кохання – найпотаємніший світ людської душі, ніжності, страждання, опоетизованого жіночого щастя.

Її вірші об'єднані однією тематикою, що дозволяє сконцентрувати думку в обіймах тиші, яка нашіптує тихенько найсокровенніші таємниці її серця, ще переповнені почуттями любові, які лягають у рядки поезій сміло, виходячи на шлях надії.

Поезія Євгенії Жабінської мелодійна, насичена музикою підляської природи, викохана на народній українській пісні, сумний чи веселій, жартівливий чи печальний, яка оспівує віковичну історію страждань. Але найбільш за все її поезія відверта, сповнена жіночої довіри і ласки, випромінює щирість почуттів до коханої людини:

*...збудив мене
твій поцілунок
усміхнулася...*

І ця посмішка, напрочуд приваблива, у ній немає жіночих за-
равань, у ній може відбитись і туга, і сум, і переповнена радоща-
ми душа. У її поетичних словах відчуваєш затишок душі, спокій
серця, передчуття світлого широго кохання:

*Притули мене
нехай ще раз
одкриються простори віри
поміж твоїми долонями
нехай ще раз
люди стануть добрими
нехай забуду
що їх світ
не мій
що мій світ
не їх
притули мене
і вже не буду
боятися життя*

Справляє гарне враження стиль поетки, не запозичений, а виз-
рілий на чистих засіяних зернах людських переживань, через її
душу проходить все, що може осягнути погляд. Переконає вик-
лад думок, манера письма та неповторна підляська мова. Хоча й
зустрічаються у книзі деякі моменти кострубатості, але вони не
затьмарюють гарного враження від прочитаного.

*Заплющу очі і покличу мрії
нехай мене ведуть
в таємну суть життя...*

Мова віршів Євгенії Жабінської «наповнена музикою дитин-
ства, материнською піснею». І все це є її великим багатством, яке
переповнює душу і проходить крізь призму самого життя, прони-
зує поетичним баченням навколишнього світу.

Вірші Євгенії Жабінської вже випурхнули із підляського гнізда,
їх мелодії звучать і в Україні, виявляючи небайдужість читача до
її поезії. Вражає образність її мови, напоєна природою рідного
краю, що випестила поетку в своїй красі. Вона віднайшла стежи-
ну своєї долі, але душа її сумує за рідною батьківською Украї-
ною.

Радісно, що Підляшшя має гарну українську поетку з далеким баченням навколишнього світу нового тисячоліття. Гармонійно доповнює поетичне слово графіка Якова Гніздовського, який неначе проникся світом лірики поетки і відтворив його художньо.

Віriamo, що талант Євгенії Жабінської ще більш зміцніє і набереться сили, нап'ється калинового соку на українській землі і порадує читача новими поезіями. Хай неспокій її серця у віршах і житті зворушить людські душі сьогоднішніх і майбутніх поколінь.

«Український літературний провулок».

Люблін. Т. 4. 2004. С. 295-300.

Юрій ГАВРИЛЮК народився 2 вересня 1964 р. у Більському Підляському. Поет, прозаїк, історик, головний редактор часопису Союзу українців Підляшшя «Над Бугом і Нарвою». Член Національної спілки письменників України. Студіював історію в Ягеллонському університеті у Кракові. У другій половині 80-их років заснував позацензурне видавництво «Думка». Друкується з 1983 р. Дебют у «Нашій культурі» в альтернативному виданні «Наш голос», на початку 80-х років – у «Нашому слові», «Українських календарях», «Українських альманахах», «Українському літературному провулку» (2001-2004), незалежному двотижневнику «Гомін». Друкував вірші в Україні: «Поезія», «Вітрила», «Дзвін», «Всесвіт», «Подільська толока» та у виданнях «Нові дні», «Зерна», антології української модерної поезії в діаспорі «Поza традиції» (1991). Вийшли окремі збірки «В непроминаючому поході» (1986), «Негербовії генеалогії» (1988) (обидві як альтернативне видання), «Голоси з Підляшшя» (1999), «Nesčaj zuwe Pudlasze! Zperezutyoho i pereditanoho» (2001), «В павутинні життя» (2004). Юрій Гаврилюк також видав низку історичних праць і досліджень. Живе у Більському Підляському.

ЧИСТЕ ДЖЕРЕЛО ДУШІ

Укотре перечитую книгу поезій Юрія Гаврилюка «Голоси з Підляшшя». Датована вона 1999 роком, вірші написані у 1980-1990 роках, у них пульсує свіжа думка, вони зворушують сконцентрованими поетичними образами. Короткий «постріл» вірша владний

влучити в мішень з першого разу. Адже в істинній поезії іншого й бути не може. А це – поезія, яка є найвірогіднішим проявом його творчих можливостей новаторського змісту. Внутрішній неспокій поета ставить непрості запитання в буревії нашого щоденного життя:

*Евфидико скажи
Чи справді тебе поглинула
Темна оця глибина
А твій голос
Далеке відлуння
Колишнього світу*

І в той же час дає відповідь:

*Ні
Не вірю
Щоб так було
Любов наша вічна
Як вічне людство...*

У його віршах простежуються філософські роздуми ліричного героя, і не можна сказати, що це молодеча мрійливість самого автора, який переживає примхливість мінливого кохання. Автор розмірковує над відносинами чоловіка і жінки, над вічністю людства. Уже на перших сторінках книги погляд зупиняється на таких рядках:

*Люди, як краплі
Словами, як краплі
Розбивають
Пороги століть*

Поет увійшов у літературу так само, як в нове тисячоліття, Впевнено і сміливо. Як син своєї країни, яку так щиро любить і шанує, і на хвилях життя робить усе, щоб зберегти давні традиції, звичаї та обрядовість, щоб вони органічно вплелися в сьогоденне відродження Підляшшя.

*Вітчизна
Це широке
Синє море
Де котяться хвилі
Нашого життя*

Юрій Гаврилюк – сформований поет з утвердженим творчим «Я», неповторною особистістю людини, що вмiло відображає навколишній світ і передає внутрішній світ своїх переживань, думок поетичним словом. Його сентенція коротка і влучна, а роздуми про сьогоднішня відверті і щирі.

*Життя – це боротьба
...Між совістю і страхом*

І ця щоденна боротьба, як пише автор, крок за кроком переконує нас, що совісне ставлення до всього оточуючого переборює страх. Але «страх перед смертю» – це «неконсеквентність», непослідовність, неповторність.

*Якщо праведник ти
Після смерті чекає спасіння
Якщо грішник,
То тебе щоденно «обтяжує совість».
Адже не вмирає той,
хто не народжується в цьому світі. Бо
Ми приходим в цей світ
Від святої любові
Найдорожчих для нас,
Найфідніших людей (авт. Б.С.)*

Тому кожному з нас визначено, кому «піти навпростець», а кому довгим і тернистим шляхом упродовж об'їзної дороги. Поет часто розмірковує над вічністю нашого буття:

*Бо душі праведників
Все ж линуть на небо
Засвітитись зорями*

У своїй творчості Юрій Гаврилюк звертається до релігійних мотивів, розмірковує над сенсом життя людини, існування людства, прагне пізнати цей світ із його жорстоким устроєм. Поет проникається історією свого краю і в своїй творчості дбайливо фіксує все побачене і почуте, пробує оживити те минуле, що вже забулося, яке є для нього великою і незагоєною раною, що до болю ятрить людське серце і нуртує неспокій його поетичної душі.

*Спалені наші негербові
Генеалогічні дерева
Коріння цих що живуть*

*Підрізане боротьбою з часом
Труни вмерлих і павших
Чужим обвинуті прапором
Під нам'ятником державним
З буквою чужою*

Найголовніше в поезії Юрія Гаврилюка – це його чітка думка, яка сконцентрована в коротких викладах незаримованого вірша, де відчувається ритміка кожного рядка, який несе в собі велике навантаження баченого і пережитого:

*Заплутаний в павутинні мовчання
Збагнув яка важка дорога до істини*

Поет легкої дороги не вибирає, а йде часто-густо тернистою, непроторенною, але своєю дорогою. Він іде, не оглядаючись назад, бо своїм зором фіксує усе навколо, бачить з висоти пташиного польоту, відчуває на відстані серця і помічає все, що властиве його тонкій вразливій душі. Поету все це притаманне, бо Юрій Гаврилюк – мандрівник і дослідник свого рідного краю, своєї рідної землі – Підляшшя. Він повен мрій і задумів, щоб на повний голос оспівати рідні пороги:

*На життєвих доріг перехресті
Не повертай ніколи вбік*

Юрій Гаврилюк – людина молодого покоління, небайдужий до будь-чого, що робиться на його рідному Підляшші. У нього особливе ставлення і пошана до історичного минулого свого краю. Як історик з незвичайним трепетом і любов'ю він показав це в книгах досліджень «Підляшшя» та «Нехай живе Підляшшя». І він у мандрах по цій землі досліджує життя свого народу, його мову, культуру і побут. Перегорнув тисячі сторінок книг, архівних документів, вивчає історію свого краю, звідки черпає сили і насагу для написання нових книг. Адже йому випала доля прикласти до цього своє вміння і мудрість.

*Без Вітчизни я Поет
Про що ж писати маю
Про Вітчизну напишу
Скажуть мудріші
Він про Вітчизну ж
Нічого й не знає*

Талант поета Юрія Гаврилюка органічно поєднується з талантами прозаїка, дослідника та історика. Його цікавить історичне минуле свого краю, що стало важливим етапом у його творчості. Він вносить у поезію своє письменницьке світобачення, у коротких віршах поетичною метафорою чи епітетом влучно досягає глибокого змісту твору. У багатьох віршах віддзеркалюється історичне і сучасне Підляшшя, його мала Батьківщина. До цього історичного минулого поет звертається в поезіях «Гетьманська трилогія», «Калнишевський»:

*В тюремному затворі
Людина здібна чекати довгі літа
Щоб хоч вмерти
Вільною.*

Юрій Гаврилюк – поет свого часу, і навколишній світ завжди його хвилює і фіксується в його поезії, можливо, з тимчасовими болями і сумом, з великою надією і перемогою, що є закономірністю реального життя. Поет не стоїть осторонь подій у своїй Вітчизні. Його гостре поетичне мислення завжди охоплює інтенсивний потік подій сьогодення. Кожний рядок його вірша вивірний життям, яке не завжди було до поета прихильним.

*Землі з-під ніг
Грудочку малу
Я підійму
Це життя мого
І серця
Найцінніший камінь
Підійму
Та покладу
На тесанім граніті
Це пам'ятник
Батьківщини моєї*

Поет утвердився в сучасній літературі зі своїм виваженим словом мислителя, серед українсько-підляських авторів його твори вирізняються особливими стилевими засобами і літературною українською мовою. Автор виступає з добірками віршів у багатьох українських журналах – «Всесвіт» (Київ), «Дзвін» (Львів), «Вітрила» (Київ, 1990), «Поезія» (Київ, 1989), збірниках «Золотий гомін»,

«Українська поезія світу» (Київ, 1991), «Найдорожчий скарб. Слово про рідну мову. Поезії та висновки» (Київ, 1990) та українських часописах Варшави, Торонто, Нью-Йорка. Мова його віршів проста, українська, рідна, хоча з тим характерним підляським діалектом, але він її не каламутить. Для нього мова – це щоденний біль його поетичної душі. Не завжди він може спілкуватися рідною мовою, але у вирі життя мусить бути відвертим і щирим до кінця. Чесним і справедливим сином свого народу, якому віддає всі свої помисли і почуття, добре і справедливе слово, яке живить його в чужому й неспокійному світі. Мова набуває особливого значення у творчості поета, який оспівує ту частину землі, на якій народився і живе, і серцем належить Підляшшю.

*Входжу до церкви старої
В якій хрестили
Предків і мене
Не чую тут рідної мови
Мабуть земля за хвилину здригнеться
Витече з місця де мої ноги*

Радію кожній зустрічі з поезіями Юрія Гаврилюка, які зворушують своїм змістом. Глибоко вдумливі і проникливі, вони водночас мають свій голос, у якому сплелися голоси народу, його землі, його Батьківщини. Поет вдається до роздумів та спогадів:

*Місяць в далекому небі
Ледь біліє
Тиша з туманом осідає
На бляшаний
Церковний дах
Пора для роздумів
Коли з собою
Сам блукаєш
По запустілих вулицях*

Юрій Гаврилюк – поет-лірик. Особливе місце в його поезіях посідає образ жінки, коханої, що відчувається в неспокої серця поета, яке так чутливо відгукується на кожне його переживання. Вірші випромінюють тепло, яке так ніжно пестить кохану, підносить до заповітних висот земного життя і дарує щасливу мить.

*Коли ти є
Я щасливий
Співаю
Коли немає
Самітній
В тuzі пишу
Підскажи ж
Як літше*

Його щира любов до природи, до тої найсвятішої землі, яка ніжно його випестила, безмежна любов до людей, що оточують в повсякденній праці, радіють його ідеям та задумам і допомагають у житті. І тому ми маємо можливість відчуту душу і серце поета і зрозуміти ті помисли, які він викладає у своїх віршах. Хай голос Юрія Гаврилюка сміло звучить і поза межами України.

*Піщана дорога від села
Шлях за горизонтом
Минуле за тобою
На ожинами зарослому відкості
Хрест благословляє на дорогу
Ведуть всі дороги
До людей*

Суть Гаврилюкової поезії – це саме життя зі своїми простими і складними перипетіями. Хочеться, щоб у цьому бурхливому світі його поезія, яка пройшла крізь його душу, відобразила його думки і переживання, засіяла добре і щире в нашому житті. Адже дорога до істини складна та збиватися з неї вже не сила, бо на ній залишилися сліди добрих справ. Його серце сьогодні б'ється у ритмі часу, хвилюють події і на Підляшші. Він не стоїть осторонь перемін нової доби, бо внутрішній світ поета наповнений мріями, сподіваннями і надіями.

*«Український літературний провулок».
Люблін. Т. 5. 2005. С. 264-270.*

Іван КИРИЗІЮК народився 10 жовтня 1949 року в с. Кри-в'ятичі на Підляшші. Поет, суспільно-культурний діяч на українській ниві, співзасновник УСКТ та Союзу українців Підляшшя, його часопису «Над Бугом і Нарвою». Дебютував поезіями українською говіркою в 1971 році в білоруській «Шві», згодом друкувався в «Нашому слові», «Нашій культурі», «Українських календарях», «Українських альманахах» та «Українському літературному провулку» (2001-2005). Видавав позацензурний «Наш голос» (1983-1988) спільно з поетом Іваном Ігнатюком. Видав власні томики поезії позацензурно: «Моя батьківщина Підляшшя» (Більськ, 1982), «Пісні моєї сторони» (Більськ, 1985) та «Моїй Батьківщині» (1986), «На дорозі із криниці» (Львів, 1995), «Весна з русалками» (Більськ Підляський, 1995), «Смак ягоди ожини» (Більськ Підляський, 1999). Член Національної спілки письменників України. Живе в Більську Підляському. Його поезії були надруковані на сторінках видань: «Белавежа» (Білосток), «Світовид», «Лемківщина» (США), «Дукля» (Словаччина), «Дзвін» (Україна). Два роки працював (1972-1973) на Лемківщині у Балигороді та Затварниці над Сяном, що на Бойківщині, де керував будівельними роботами підприємства, яке було з осідком в Устриках Долішніх. Там довідався про величезну трагедію: примусове виселення в 1947 році українського населення з їх земель у рамках акції «Вісла». У 1998-2002 роках був заступником бургомістра міста Більськ Підляський. Співорганізатор навчання української мови (на Північно-му Підляшші) у школах Більська Підляського.

ВЕСНЯНИМ БУСЛОМ ЗАКРУЖЛЯЮ В ТВОЇМ НЕБІ

Заново перечитую книгу поезій Івана Киризюка «Смак ягоди ожини», яка побачила світ 1999 року, і вкотре віднаходжу щось нове, зворушливе і неповторне, близьке і рідне, якимось по-новому переосмислюю його рядки. Хоча пройшов певний час від появи цієї збірки на книжкових полицях, але вона не загубилася поміж багатьох поетичних видань і знайшла свого читача, бо наповнення її вагомим поетичним словом стало відповідним сьогоднішньому дню. Кожного разу при читанні відчуваю якийсь своєрідний «смак

ягоди ожини», відчуваю її поетичну свіжість, яка все більше набирає неповторної соковитої сили, коріння якої напилося води з чистих прадідівських джерел. Ці джерела ніколи не замуляться і не висохнуть, допоки живуть на цій благословенній землі такі щирі і добрі люди, віддані їй поети, як Іван Киризиук, Євгенія Жабінська, Юрій Гаврилук та інші. Їх вірші вселятимуть надію прийдешнім поколінням на щасливу долю. Зустрічі з книгою так само, як і з людиною, – завжди свято. Адже відкривається новий світ, який поет бачить через гостроту свого погляду і тепло душі, доброту і щирість, виваженість і впевненість, адже митець бачить далі, спостерігаючи життя немов з висоти пташиного польоту. Тому його поезія високого патріотичного змісту увібрала в слово мрії, надії і переживання цілого народу.

Серед когорти поетів Підляшшя Іван Киризиук вирізняється своєю неспокійною вдачею і невтомною працею. Його поезія – це саме Підляшшя, по тернистих шляхах якого пройшов сам автор, на яких зустрічав веселощі і прикрощі, надії і болі, пережив щасливі хвилини кохання і затамував біль за долю свого народу:

*Доля народу мого немов ікона
з лагідною усмішкою у почорнілих рамах.*

І далі:

*Наша доля чорною смолою витікає
з окаліченого стовбура розпливається
в гущавині життя...*

Іван Киризиук – людина непростой долі, як і його Підляшшя. Життя не шкодувало його на непередбачених стежках-дорогах, по яких він пройшов круті віражі випробувань душі і серця.

Його внутрішній світ – це переповнена чаша надій, радощів і переживань, світ творчих задумів і звершень, це щоденна праця на благо цього краю, за майбутнє якого він вболіває і намагається відродити кращі традиції народу, якому Підляшшя є рідним. У той же час у його душі нуртується біль за минулим, за тим, що не все ще зроблено в дослідженні історії цього краю:

*У зарослях безвісних
Щезають мого роду доріжки.*

На перехрестях життєвих доріг все частіше поет повертається спогадом у дитячі роки, які залишили в пам'яті світле і радісне

враження від побаченого і почутого, тішить його серце те відчуття тепла рідної землі, коли босоніж пробігав незабутніми стежками в ранкових росах. Усе пережите ним не розгубилося по бездоріжжю сучасності, а по-синівськи, по-господарськи було ним вилетене у поетичний вінок Підляшшя.

*А рідна земля
З корінням предків
Шепоче недоспівану пісню
З літ дитинства.*

Його поетичне слово відображає те минуле рідного краю, яке болить болем багатьох його односельців, чиї долі стали невід'ємною часткою історії Підляшшя:

*Підляшшя моя любов
Моя рана мій біль
Внутрішня рана
Запекла у грудях*

Син своєї землі Іван Киризиук свято береже давні традиції свого народу, свого села, своєї родини, шанує ту батьківську оселю, що завжди зігрівала сімейним теплом і добрим словом:

*У знак любові і пошани
Кланяюсь низько
Батьківській підляській хаті
До порога, до землі.*

Ця синівська любов до рідної мови, до рідних людей, до рідної землі, яка зростила і випестила його, виражена в найщиріших словах мови його предків: «прочнулася бурею мова, розкрутила слів спружину», «не збереш у пригорщи обиди мов зерна з свого загона», «побижимо на випередки простувати зігньону в дугу волю».

Адже слово може загоїти і може поранити вразливу людську душу. Киризиукова душа тонка і вразлива, і ніжна, реагує на всі доторки: «душа гомонить весняним подихом». Одночасно його поезія має патріотичний характер, повна громадянського пафосу:

*Дай відваги
Дай сили нащадкам
Щоб Україна
Як предків льняна сорочка
Рід наш захищала від простуди*

Закоханий у своє рідне Підляшшя, Іван Киризюк занурюється глибоко в історію цього краю, шукаючи витоків джерела, яке живило його предків, шукає той неспокійний потічок, який мав би зв'язок з Україною:

*У зелених
Біловеських вершинах
Гойдається дух
Князя Володимира.*

Сьогодні поет не тільки оспівує своє Підляшшя у віршах, він активний культурно-освітній діяч, проводить велику громадську і політичну роботу, що певною мірою відбивається в його поезії. Відродження української культури на Підляшші стало святою справою кожного, хто корінням віс у цю землю:

*Тут
Де церковний передзвін
Де сиві зозулі кують,
Де предків кургани, –
Цю землю
Підляшшям зовуть!*

Іван Киризюк Глибоко віруюча людина, і релігійні мотиви в його творчості посідають особливе місце, бо вони є невід'ємною часткою самого життя. Він шанує християнські звичаї, духовну культуру, які впродовж віків стали надбанням його народу:

*Підляшшя, ти моє гніздо,
ти моя молитва,
живеш у піснях,
у слові предків,
що псалтир читали.*

Треба відзначити стиль поетичного письма автора, який особливо вирізняється простотою підляського слова, не вишуканими зворотами, а мовою тих людей, що оточують поета, що живуть на його рідному Підляшші. У багатьох віршах присутні метафоричні порівняння, що додають творам поета виразної індивідуальності: «проснулася бурею мова», «гуляли на пухових травах», «розлука сягає під горло», «прощальний дзвін загомонів», «від нещастя долоні в мозолях», «а горло стискає чужа сорочка», «задавивсь ти хлібом з чужої печі», «перше кохання тривожне мов ланя»,

«в'ється щастя барвінком зеленим», «цвіркун скрипку загорнув», «не щемі оскою яблуко розлуки», «гірко смакує некована воля», «переорює щоку сльоза осіння», «присіли верби у воді», «сон не сповив мрії», «верби б'ють поклони об берег скорботи», «посивіло щастя вчорашньої ночі», «ношу в долонях запах твого тіла», «в роз'ятреній душі кує зозуля стоголоса», «гомонить луг калиновим простором», «шелестить присполохана ягода надій» та багато інших.

Смак ягоди ожини. А й справді, який же той смак ожини? Хочеться задати риторичне запитання. Якщо власне її скуштувати дійсно смачно. Неспроста автор так назвав свою книгу, адже вона відповідає цій назві і наскрізь пронизана рідним Підляшшям. Книга поділена на розділи, в яких широко представлені вірші з нових циклів: «Де кують зозулі», «Пісні Підляшшя», «На Підляшші осінь», «Кольори життя», «Смак ягоди ожини». Саме інтимна лірика – це той стрижень у кожного поета, з якого в більшості випадків починається поезія. Вона відображає найпотаємніші грані його душі, омріяні щасливі хвилини кохання і розчарування, здійснені і нездійснені бажання. Так побудовані людські відносини між чоловіком і жінкою, а, можливо, природа наділяє всіх людей таким почуттям, що передати його можна тільки засобами мистецтва – мелодією, словом, кольором. Не обминуло це й Івана Киризьюка. Його хвиля почуттів, якими овіяні вірші, бентежить сьогодні серця багатьох, хто доторкнувся до його поезії:

*То було так давно
То було так недавно
Пробую розкодувати
Сенс пережитого
Смак зеленої ожини
Ношу на устах
Та не знаю чи жаліти
Що не дано їй доспіти.*

Або

*І ти виходиш
З-за саду на кладку
Чорнява ягода
Доли моєї.*

Як щиро поєднались в його душі політика і лірика. І щоденні громадські навантаження, які надто далекі від мрійливого і теплого поетичного слова, але живуть у великому серці цієї доброї і щирої людини. Це його світ, в якому він народився і поміж всяких життєвих негараздів має робити добрі справи.

Іван Киризиук – патріот свого народу, його активна політична і громадська діяльність дає можливість бути у вирі неспокоїного життя. Він активно вливається у відродження Підляшшя, в утвердження української мови в цьому краї. Популяризація народної пісні, духовної культури, дослідження історичної спадщини – усе це відбивається в його віршах:

*Підляшшя – твоє світле лице
У лузі без води
Відгороджене частоколом забуття
Самітне.*

І далі:

*Заспівай розвесели груди
Візантійськими псальмами
На честь велику
Слов'янським племенам.*

«Підляшшя в поезії Киризиука, – дуже коротко і лаконічно пише про автора у вступному слові до книги «Смак ягоди ожини» упорядник Богдан Бойчук. – Стає наче універсальною метафорою буття, в якій синтезуються: минуле й сучасне, природа й людина, щастя й біль, розпач і надія, кохання і розлука».

Іван Киризиук любить своє Підляшшя, його природу, глибоко сприймає її неоціненні скарби. Недарма природа в його віршах посідає особливе місце. У спілкуванні з нею автор ділиться своїми переживаннями, пропускає різні думки через глибину своєї душі, в якій міститься відчуття доброго і людського:

*Осінь засоромившись
Жовту косу розплітає
В дикий виноград
Цвіркун скрипку загорнув.*

Або: *Грає небо Весною
А трави шепочуть
Музику початого кохання.*

Сьогодні Киризюкова поезія набирає сили, кожне його слово виважене і правдиве, пройшло через випробування самого автора, через неспокій його душі. Він не стоїть осторонь тих подій, які відбуваються в рідному краї, а сповнений сил та енергії до перетворень. Усе це відображається в його поезії, яка сягнула поза межі Підляшшя і стала відома в Україні. Іван Киризюк любить життя і стає йому корисним, бо йому як поету властиве все Люб до людей, до природи, до землі.

«Український літературний провулок».

Люблін. Т. 6. 2006. С. 249-256.

Тадей КАРАБОВИЧ народився 6 квітня 1959 року в Савині на Холмщині. Поет, перекладач, літературний критик. Член Спілки польських літераторів Люблінського осередку. Дебютував 1980 р., друкувався у «Нашому слові», «Українських календарях» та «Українських альманахах» (видання УСКТ, згодом ОУП). Видав збірки віршів: «Zaparczenia» (1985, польською мовою), «Вологість землі» (1986), «Біля вогню» (1990), «Кличу тебе як ластівку» (1991), «Атлантида» (1989, 1993), «В пустелі небо чорне» (1995), «Що стою за стіною споминів» (1997), «Два листи до ночі» (1999), «Вибрані поезії» (2001),

«Довга розлука» (2005), в перекладі Яна Леоньчука: «Powrót» (1998), «Juz dzien sie nacyhlil do czterech krancow swiata» (2004, двомовна), «Długa rozlaka» (2006). Перекладав українську поезію, яку видав у збірнику «Po tamtej stronie deszczu. Poezja ukraińska» (1998). Також видав книжки про українську культуру та церкву: «Dziedzictwo kultury ukraińskiej» (2001), «Tożsamość cerkwi ukraińskiej» (2004) і монографію «Portret ze skrzydłem archaniola. O poezji Ihora Kalyncia» (2003). Живе в Голі на Володавищині та в Любліні.

ВИНОШУЮ НЕПЕРЕВЕРШЕНІ СЛОВА У ГЛИБИНІ СВОЙОГО СЕРЦЯ

Тадей Карабович «Довга розлука», Люблін, 2005. Прагну осмислити поезію цього автора, вчитуюсь у кожний його рядок, вдумуюсь у кожне слово, що наповнене високим змістом.

Поет не випрошує слів ні в кого, вони самі йдуть із глибини серця, народжуються в неспокої його тонкої і щирої душі, визрівають, увібравши весь нектар його поезії:

*в глибині серця виношую слова
неперевершені*

Слова Карабовича, що лягають у вірш, несуть високий дієвий смисл твору, який за будовою і змістом, новацією поетичних думок часто виділяється серед творів інших поетів, що пишуть українською мовою в Польщі, – це поезія високого громадянського духу, наповнена щирими людськими почуттями, з утвердженням у ліричному герої свого поетичного «я». Його віршові об-

рази символізують високий зміст поезії, що відображає реальне сьогодення. Читаю збірку. Спілкуюсь із Карабовичем сьогодні, заглядаю в душу поета через призму його віршів, дивлюся на Карабовича майбутнього, гордого і непохитного, вірного самому собі, вірного тому краю, де народився і живе, вірного неперевершеному слову.

Я вдячний за існування нічних годин

Серед темної ночі

В моїх сторонах дивлюся в глибину душі

Збірка наповнена роздумами про духовність, яка так потрібна нам сьогодні. Тому усвідомлюю значення творіння автора, яке освітлює душу своєю поетичною шляхетністю. А сприяли цьому весна, Великдень, благословенна молитва, що допомагала писати.

«Господь віддаляє кінець часу, ікони дивляться світлими нутрами своїх душ». Здавалось, що сам Карабович диктував ці слова, а, можливо, хотів, щоб його думки висвітлилися б у моїх рядках з приводу написаних ним віршів, запаливши «свічі церковні на великому безлюдді».

Інтимна лірика завжди посідає окреме місце в творчості поета, тому ці настрої, переживання, художні образи супроводжують його протягом усього життя, і лірика кохання завжди згладжує гострі кути всіх перипетій. Про все на світі забуваєш, коли, торкнувшись тонких струн душі коханої людини, відчувши теплоту її пружного тіла, терпку насолоду зустрічі після довгої розлуки, гармонійно зливаєшся в єдиний неповторний акорд.

Карабович психологічно тонко передає свої почуття і переживання, стримуючи порив неспокоїного серця, що нуртує переповненою жагою кохати і бути коханим. У величному і неконтрольованому пориві, розбурханості почуттів немає слів, є ніжний подих, переповнений теплом, «і ти забудеш слів зміст коли на березі наготово соромишся мене». Поет оберігає свої почуття, береже чесноту своєї коханої, її щирі почуття, ніжні і сором'язливі. Адже навколишній світ, мов розбурхана ріка, може жбурнути все і вся в потік пліток і несправедливості. Але він заспокоює свої почуття, усвідомлює, що розум переважає над почуттями, а мудрість стримує їх, «ікона самотня в кутку забутому береже крило молитви і залишки дня».

Поет у своїх віршах-спогадах, віршах-роздумах, віршах-сповідях розмірковує над сенсом людського життя, споглядаючи його з висоти поетичного простору.

Він занурюється в минуле свого роду, в історію того народу, доля якому судилося жити не лише на теренах Холмщини і Підляшшя, а й по далеких і близьких світах. Він хоче знати минуле свого краю і повинен дослідити і переповісти цю історію, яка б вона не була гірка:

*було не згадувати минулости
бо серце розірветься печально
і вічність нагряне трепетом молитви*

Карабович-поет не може не згадувати свій Бубнів, де пройшло його дитинство і минули ті роки, коли все бачилося у світлих життєрадісних тонах.

Бубнів – «столиця дитинства» – стала для нього місцем, до якого він приходив і ніжно торкається у хвилини самотності, впадає в його обійми в години безсоння, коли радо спілкується з цим райським куточком землі, який живить його своїми чистими спогадами, надає йому енергії і бадьорості, щоб не вичерпувалися молодечі сили. Тут він відчуває і гіркоту розчарування наодинці із собою, наодинці із совістю:

*пригадав мій Бубнів як довгу розлуку
і жайворонка у вишині
а згадка пливе через серце*

Ліричний герой Тадея Карабовича йде по життю, переборюючи всі незгоди і труднощі, впевнений у своїх творчих силах, він прагне не зрадити своїм ідеалам. Карабович – поет від Бога, і, крім таланту та впевненості, у нього є ще впертість і наполегливість, які на непротореній дорозі долають «довгу розлуку», перевтілюючись у слова, народжуються віршами і молитвами:

*я молився і забував молитви,
туго мандрував і дорогу забувив,
зустрічав сонце навколішки,
а Буг плив у свою далечінь.*

Життєва течія кидає його у різні боки цього розбурханого світу, але він залишається вірним своєму краю, мальовничій природі, кохається у її неповторній красі, милується краєвидами

рідної Холмщини, яка живить душу і серце, надихає його свіжими думками. Природа, яка оточує Карабовича-поета, дає відчуття гармонії зовнішнього світу з його внутрішньо-філософськими помислами і народжує неповторність поетичного образу. Його поезія переплітається, іноді зливається з самою природою або просто стає нею, в ній іноді відчуваються нотки смутку і самотності, але це тільки на якусь мить:

*я кохав хмари біліючі серпневі,
називав їх в серці моїми,
хоча знав, що вони в долоні вічності
мандрують безкрайньо самотніми*

Все, що дає нам природа з її невичерпними багатствами, Господні блага, якими користується людина. Тільки через молитву людина спасенна на цій землі.

Карабович у «Самотності» розмірковує над сутністю Спасителя, що створив усе живе на землі і подарував нам життя, і ми сьогодні повинні молитися щоденно, складаючи цим свою вдячність, а він «людей сповідати буде та причащати своїм тілом і кров'ю». Автор розмірковує над сутністю своєї Голі, свого помешкання, куди він часто повертається, як писав Тарас Шевченко, «в оте село благословенне», щоб поклонитися цій святій землі, звідки брали витоки його перші поетичні рядки, вклонитися односельцям, які його радо зустрічають, родинним могилам. Він завжди з любов'ю сюди повертається. Адже тут народжуються чи не найкращі поетичні образи, чи не найвишуканіші у його свідомості слова, якими він може оспівати своє родинне гніздо. Тут формувався феномен його як українського поета, душа якого наповнилась живим словом і українською піснею. Тут він пройнявся духом великого Кобзаря, поезія Тараса Шевченка глибоко вплинула на внутрішній світ молодого Тадея Карабовича, гартувала в ньому витримку і волю, справедливість і чесність, стверджувала національні ідеали людини і митця: «колись мій єдиний порятунок був у Кобзарі». Тут переживав найпотаємніші почуття першого кохання, які на все життя лишили згусток поетичних образів. Саме тут він дає волю своїм думкам, які знаходять притулок у його поезії, де він почуває себе окриленим і незалежним, вільним, щасливим і гордим.

Самотність у Карабовича – це ті хвилини, коли він лишається

наодинці із собою, із «роєм» тих думок, що переповняють його неспокійну душу – це той момент, коли творчість поглинає самого себе і переносить у незвіданий світ поетичних образів. Це та розтривожена течія думок, що неспроможна бути у спокої, що так хвилює і бентежить його. Ось тут він знаходить своє спасіння у переповненій чаші своєї творчості:

*ще буде ранньою весною
забутий вітер закілчувати берези в лісі
дзвони будуть розхитувати нічну тишу
на Пасху ще будуть хрести блакитніти
придорожні на сході*

Дорога до Храму веде Карабовича через дитинство, через мальовничі місця його юності, через Бубнів, Голі і через всю Холмщину, яка є провідною темою в його поезії, до поезії любові, без якої він не відбувся б як поет у тому значенні, що Холмщина – це та частка великої України, яка для нього і радість, і смуток, і гіркота, що відбивається болем в його душі за долю цього краю, за майбутнє свого народу:

*я дивився на холмський собор
намагався запам'ятати позолочені сонцем вежі
і небо відкрите безмежне...*

Чи не єдиним спасінням сьогодні є молитва, до якої ми все частіше звертаємось у різні періоди нашого життя і просимо Господнього благословіння, земного спасіння. Молитва ліричного героя в поезії Карабовича щирсерда, а іншою вона бути й не може:

*вони будуть як берези
вибілені на колір білий
до них приїде Господь
і визволить їх з самотності.*

Його вірші-сповіді не тільки про минуле Холмщини, її історію, природу, а й про перетворення нового життя. У той же час автор насамперед прагне у своїх творах увічнити ці найдорожчі і святі для нього місця:

*летіли над Холмщиною ключами журавлі
глибокої осені не тільки в минулому столітті*

Тадей Карабович – поет нової генерації, наділений талантом сприймати цей світ через призму віршів, у яких відображається

по?чуте, побачене і пережите. Він наполегливо і впевнено долає всі перешкоди і шукає нового в поезії, адже йому є що сказати коротким і влучним рядком. Стиль його неримованої поезії, який на сьогодні є найпоширенішим, стислість викладу вірша, надають кожному його твору невичерпної глибини думок і переживань. Кожне слово несе вагоме смислове навантаження. Тадей Карабович іде цим шляхом, долаючи всі перешкоди стрімкого, як плин ріки, життя, не застрягаючи у вирі подій, розуміючи, що кожна втрачена мить – це втрачений поетичний рядок, а поезія для нього – стимул до життя. Поет сповнений оптимізму і великих надій, нового мислення і бачення в поезії і загалом у літературі, він завжди виношує неперевершені, найболючіші слова у глибині свого серця і вкладає їх у поетичні рядки, що складають сенс самого життя.

«Український літературний провулок».
Львів. Т. 7. 2007. С. 247-253.

Степан СИДОРУК народився 3 серпня 1919 року в с. Ставки біля Володави, де постійно живе. Народний поет з Підляшшя. Відомий в околиці бджоляр та громадсько-культурний діяч. Пише українською та польською мовами вірші, оповідання, нариси, легенди. Автор великої збірок поезій та оповідань. Українською мовою вийшли збірки його поезії «Над Бугом» (Варшава, 1983) та «Журавлі гнізда стелять над Бугом» (Люблін, 2005).

З НАДБУЖАНСЬКОЇ ЗЕМЛІ СОЛОВ'Ї ВСІ СПІВАЮТЬ

Поезія підляських поетів стала мені ще більш близькою, зрозумілою. Усе частіше звертаюся не тільки до творчого доробку цих авторів, але й до ретельного аналізу самих творів. Хочу віднайти, як пише білоруський поет Василь Зуйонок, «споконвічну оту сутність», творчу і життєву, в поезії українських підляських поетів. Я вже зжився з цією поезією і з самим Підляшшям, тому в своїх дослідженнях стараюся бути відвертим і правдивим. Радію з того, наскільки плідно і продуктивно працюють поети, про що свідчать нові видання книг, публікації в різних часописах.

Гортаю книгу народного поета Степана Сидорука «Журавлі гнізда стелять над Бугом» (Люблін, 2005). Поетичний світ Степана Сидорука широкий, великий і усміхнений. Поет відчуває радість від спілкування з навколишньою природою, весь сповнений мрій і сподівань у чеканні весни, перетворень у природі, суспільстві і в своїй душі. Хоча народний поет усе своє життя мешкає в селі, в оточенні господарських турбот, але звідси він сягає вершин поетичної творчості, саме ця місцина найбільше живить його душу своїми щедротами – навколишня природа з її потаємною і загадковою красою відкриває йому світ своєї нерозгаданості.

*Маленьке моє віконце
в старенькій білуї хатині,
однако ж в світ воно, в даль веде
за гори, за озера сині.
Нехай там і буде маленьке,
но як відчиню є весною
то через не ліс і черемха
входять до хати товпою.*

Саме з цього маленького віконця Степан Сидорук бачить широкий світ, наповнений бурхливим життям, звідси поет вдивляється в далечінь рідного Підляшшя, рідної землі, яка його зростила і за його щиру працю благодатно нагороджує своїми щедротами.

*Викормився я грудьми землі
Мойого рідного Підляшшя,
Вріс в неї як дерево, вбився
Немов клин. Не завів надії моїх предків
Я їх наступник, я їх же син.
Не затратив батьківської мови та віри
Їхні мрії перековую в чин:
Сію зерна, кормлю, захищаю.
Я їх наступник, я їх правий син.*

Щирість слова самобутнього поета рівно лягає в рядки, як ті зерна, посіяні ним в тепло рідної землі, і він випецує кожне слово, як колосок, щоб донести його до читача правдивим і щирим. Він не може і не вміє лукавити, як чесний хлібороб, Степан Сидорук натхненно черпає насагу для своєї поезії від пахощів підляської землі, що полита потом його предків. Не зрадив він їй своєю чесною працею, не зраджує і у творчості, передає свою любов синові.

*Слухай сину – поле співає
Серенада летить в даль*

Сидорукове поле співає свої пісні, що виплекані його невтомною працею, болем у серці, теплом у душі. Поет радіє, що знає «мову» свого докільля:

*Я так знаю їхню мову,
Говоримо – я, ліс, млин
Але так бим хотів міцно,
Щоб зрозумів ти – мій син.*

Поезія Степана Сидорука щира, відверта і правдива. Він обережно ставиться до кожного слова, його сільська говірка наповнена тою добротою, яка випромінена теплом душі і щирого серця. Поет завжди ділиться своїм добрим словом, а воно повинно бути добрим, таким, як мати навчила, і його треба нести до людей і завжди радіти йому.

*Перед вами слова – як хліб з печі
Теплий розкладаю – ним щиро ділюся,
Так як мати торопливо на усіх дивлюся,
Щоб подати всьо, чогось не забути
Як в сім'ї поочереді, когось не минути.*

І далі:

*Не замніго цих снів правди, однако-ж прийміте
Та другим по кусочку від серця деліте.*

Людина, яка пише вірші, щедра на добро, на гідні вчинки, і таким є Степан Сидорук. Його поезія так само, як і життя, нерозривно пов'язана з надбужанським краєм. Природа в творчості поета займає особливе місце, його спілкування з нею надає творчості оптимізму, впевненості, скрашує саме життя своєю різнобарвністю і щедро наділяє своєю теплотою і неповторною красою. «Буває така ніч у маї, коли усі співають солов'ї в недалекій вільшині в надбужанській вербині – з радістю співають, молодим і старим серця тають».

Степан Сидорук, як господар своєї землі, який усе своє життя пропрацював на ній і за свої вчинки перед нею і перед Богом відповідальний, деякою мірою навіть карається за втручання в неї задля життєвих потреб.

*Не карай мене Боже, Пречиста Святая,
що я раб Твій, комаха дрібная
красу твоїх піль Волошки та мак
цвітучий в тшениці зорвав –
хотя і відав, що Ти його всяїв,
Ти йому цвісти наказав.
Не карай, що берізку молоденьку
на голоблю до воза зрубав,
котра так жити хотіла...*

Як мовить сам Степан Сидорук, «Я хочу бачити і бачу світ дуже далеко. Бачу я також і місто, людей у ньому, знаю, як вони живуть, які в них проблеми. Про ці справи я також у своїх віршах пишу». Так, у його віршах оспівана Батьківщина-Україна і Підляшшя, і рідне село Ставки – наймиліший край у його житті, де народився і вперше ступив на ту землю, яка є рідною і святою, де з молоком матері увібрав любов і доброту, до людей, з якими він

щоденно спілкується, з їх радощами і болями.

*Батьківський дім –
мій істинний той
дар батька Небесного
хоча ж прошовбись цілий світ
не знайдеш ти такого.
Тут же дитятом перший раз
до матері всміхнувся
тут з батьком в поле горати йшов
тут з любкою в місячну ніч
обіймами зіткнувся.
А як би не дай Бог прийшлося
десь відійти за гори і за ріки
батьківську хату буду в серці мати
і пам'ятатиму навіки.*

Тут, у своєму краї, поет пізнав таємниці природи, над якими часто розмірковує у своїх віршах. Він уміє створити яскраві поетичні образи: «Ніч – як шептуха, ніч-блідлиця манить над річку як топелиця, огонь палить вже над водою, зове Купалу з бородою, щоби послухав співу пісні».

Або:

*Хтось світанком тут пройшов
в розмоклюю обув шкляну росу
збирав на кустарниках випране сонце
вішав ключив по траві-пристава.*

Або:

*Десь між гіллом зозуля комусь літа фахує,
пацір шепче богобійний потік чи ручай...*

Іноді поет поринає у свої мрії довгими безсонними ночами. Зринає в його пам'яті незабутнє, близьке і світле кохання, хоча воно вже далеко в минулому, але в серці поета воно притаїлося і живе. Кохання – це святе почуття, і воно хоч раз в житті приходиться до кожної людини. До кого у ранньому віці, а до кого пізніше, але воно приходиться, залишає сліди болю радості, хвилини переживання і страждання, щастя і розчарування. Поет Степан Сидорук свято береже в своєму серці щире, незрадливе почуття, яке пережив:

*Щож запрягаймо давня любко кони
і їдьмо в луги, де пахне сіном і водою
наймімо амора нех нам тихо грає
а ми опершиись о себе грудьми
танцюймо скількі сил та пам'яти хватає.*

Степан Сидорук з висоти своїх літ споглядає, розмірковує, перебирає в пам'яті пережите, замислюється над життям, яке людині дається один раз, і його хочеться прожити так, щоб лишилась добра пам'ять про зроблені хороші справи, щоб лишився слід на землі гідних продовжувачів роду. Поет у своїх віршах відтворює життяву миттєвість, закарбовує в них все, що бачить довкола себе, що відчуває його неспокойне серце.

Він з гіркотою констатує, що так швидко плине час і відходять його друзі, односельці: «котрих уже нема, а котри були – проминули, і люде о них вже забули».

І далі:

*На зруби своїх віршів
також часом дивлюся і думаю
Чи пам'ять о такім то щезне
чи останеться чи в променанню
на порох зотреться...*

Поет часто розмірковує над тим, що пише, над своєю поезією, чи вартують його вірші уваги сьогоднішнього читача, принаймні його односельців, тих, з ким він спілкується, ділить свою радість. У цей швидкоплинний час комп'ютеризації, розвитку технічного прогресу, здавалося б, чи є в цьому потреба? Але ж ні. Людині потрібне слово, яке б своєю теплотою зігріло душу, підтримало у скрутну хвилину. Слово, що вселяє віру в завтрашній день. Він свою поезію, «як проскурку людям делив, роздавав і вмочивши в келіхові віри». Але брали всі по-різному, кожний по-своєму прочитував, «не знаючи – чи за пазуху, чи за ікону се сховати, правда що то гріє, як іскорка».

Поет замислюється над людським життям. «Людина, – пише Степан Сидорук, – починається вона від слова, від язика, від дерева, від коріння, як сон зі снання, як із ноти родиться музика». Слова – як люди – у кожного своя історія. Одні прийшли від народження, інші розкрилися за книжкою. Важливим для Степана

Сидорука – є «слово матері це значить – що дала життя».

Вірші Степана Сидорука, цього самобутнього поета, варто читати, вникати в зміст, вони написані простою, сільською підлясько-українською говіркою. У цьому особливість і цінність його поезії:

*Я так немніго хочу
свѣте мій
зо всячиною призначаний
так зізволь мені всьо прийняти
подвій локоть свій
щоб тебе під локоть взяти
та разом іти – та і йти
без кінця з тобою плисти
в майбутнє мандрувати.*

У його віршах також зустрічаються цікаві порівняння:

*Останній акорд піснї згас
як день осінній навпїл розламався.
На лищинї горішки пузати
Мов дитята висьоло сьміються.
Нападало палкіх зірок в мою криничину
і аж вода в ній закіпіла від того зачину.
Уже каштани погасили свої канделябри
ніч від річки підкрадається тихо.
Лїс мертвою осені обнятий засинає
ніч йому капузу всовує на очи*

Кожна людина є індивідумом, має право на творчість, тому Сидорукова поезія має свого читача, який осмислює і оцінює його поетичні рядки, як витвір людської душі, серця і розуму.

*Дитинство, то батьківщина людини,
то хата рідна, луг широкий,
лїс по них наша пам'ять стежок своїх шукає,
там наш слїд у кожне місце вріс.*

«Український літературний провулок».
Люблін. Т. 8. 2008. С. 227-234.

Юстина КОРОЛЬКО народилася 2 серпня 1982 р. Навчалася практичної лінгвістики й американістики у Варшавському університеті. Перший свій вірш написала в 7 років. Учасниця польських і білоруських літературних конкурсів.

У 2004 році в Кракові вийшла друком поетична збірка «*Nagosc nad nagosciami*» і нова збірка «*Wszystko nagosc*», «Між золотом і смертю» (Більськ, 2005). Вірші друкувалися у журналах «Над Бугом і Нарвою» (1997), «Український літературний провулок» (2007).

СПАСИ МЕНЕ ВІД ЛЮБОВІ, ПОМСТИ І ГРІХА

Переді мною книга віршів молоді поетеси з Підляшшя Юстини Королько, яка пише говіркою села Вуолька в гміні Вуорля, «Між золотом і смертю», видана в 2005 році в Більську. Насолоджуюся цілющою мелодією цієї мови, яка так щиро летіє з відкритої, молоді душі цієї талановитої поетки. Світ її бачення брунькується на молодих паростках, осяяних весняними променями вранішнього сонця. Її вірші написані теплою і ніжною говіркою, напрочуд лагідні і зрозумілі. Юстина Королько тонко відчуває навколишній світ, що так щільно оточує її в повсякденному житті з усіма своїми добрими і недобрими проявами.

Лірика поетки на дотик тепла і щира, наповнена рідним підляським народним колоритом, який вона увібрала, всмоктала в себе разом з молоком матері, щоб дати йому нове життя у своїх віршах. У той же час від них пашиє жіночою ніжністю, пружністю звабливого тіла і душі, і так хочеться відчути биття її серця і довго бути в обіймах її поезії.

*шукаю я дому в твоїх долонях
тепла змеркання і довгих воздихань
чую їх
як в'ються на днові мора
благословляють ночі і дні*

Ніжно закохана поетка в чарівний світ людської доброти, надій і сподівань, де можна знайти притулок жіночої таємниці і чистоти душі, «каждую мінуту би любили без перестання». Серце її наповнене тими щирими почуттями, які притаманні тільки жінці, Кохати і бути коханою, полонити і бути в полоні дорогої людини,

обіймати цей великий світ і бути в ньому найщасливішою.

Саме на такі живі почуття вона здатна, на будь-який порив заради свого щастя. Але, як зізнається поетка, є буденність життя, і її треба вміти поєднати зі святістю, скрасити своєю жіночністю:

*туолькі што починається будьонна карузеля
злуцую пазурі з пальцюв
бо розу дається без шитюв
і плачу ошукана кровльою
не усьпію навіть признатись што я не вінна*

Юстина Королько – молода жінка, талановита поетеса живе не тільки сьогоднішнім днем, вона думає про завтра, мріє про майбутнє своєї родини, про добробут того краю, де вперше побачила цей загадковий світ, який наділив її Божим даром, і вона повинна віддячити йому своїм талантом, зобов'язана переспівати його в своїх поезіях. Земля, на якій жили і живуть покоління її роду, дає їй наснагу, і вона намагається зробити щасливою ту Батьківщину, яка огортає її душу безмежністю чарівної природи.

Через вірші поетки пізнаю філософію її життя, пізнаю її саму, котра в пошуках своєї ліричної героїні пізнає себе через призму прожитого дня, а кожний день приносить нові зустрічі, які щось залишають у неспокої душі, а іноді вони пролітають непомітним птахом і десь зникають у безвісті.

Поетка у вирі повсякденного життя береже таємниці кохання, щирість і жіночність, пестить його, як маля, в запеленому ранку після недоспаної ночі:

*розстався день
через тебе і мене пройшов шелест крокув
застиг страх
і не скуончимо нашого образу*

Жіноче серце дуже чутливе на образу, а на ошукування реагує ще дужче, вразливіше, частіше ненавистю, буває, помстою відчуженості, відмежуванням від навколишнього світу, замкнутістю і недовірою. Тому кохання треба оберігати і від чужих балачок, не сполохати його пізньої вечорової зорі і не злякати росянистим досвітком, струнами вічного признання. Ще не зранена гіркотою слів і нещирими почуттями душа Юстини Королько, вона щиро вірить у чистоту відносин між чоловіком і жінкою, у чесність

інтимного життя, у щирість кохання:

*завтра
по заходові
а хучій може по півночі
сяду перед тобою
як за вічним нашим столом*

*хотіла би бити тобою пока скрикнут двері
коб виті і не обідіти самеї себе
оставіті буоль нащасте*

*і так сідімо за столом
лапаємо чисте повітре аби не своє*

*через окна кричат діеті -
не обдумани учинкі в тіні любові*

*вит'ємо за здоров'є
і розоб'ємо бутелькі на наших головах
коб так само думаті*

*і закриют нас біли простині
за вічним столом*

Навіть люди, що оточують Юстину Королько, яким вона часто зізнається в своїх жіночих планах, не завжди її підтримують. Її оточення живе іншим життям. Можливо, сама поетка є своєрідною особистістю в цьому світі? І сама дає відповідь: «я такая самотна, что повітре старіється помалій». Що забороняє їй бути такою, як усі, – вільною і безтурботною? Та, мабуть, правдивість, щирість. Людська гідність у неї завжди стоїть на щабель вище. «Мої люде стают на пальці коб бачиті менш заглядовать через диркі од ключа коб вбігти незамітно заточиті круг і биті хоч на міг – правдіви». Йти по лезу бритви і виставляти напоказ свій героїзм лише на якусь мить – це безглуздя, справедливність завжди перемагає:

*не встричаю припадку без причини
лініво одворачую твар
нічого не скриваю насмішкі обминають*

спливають фаллями і розбивають фальшивих

Але в цій життєвій круговерті поетка намагається бути справедливою. І це в той же час, коли в цьому замкненому колі стаєш таким, як усі, хто тебе оточує, хто поруч тебе, нахабніший і сильний, який вміє властиво просто все приборкувати, навіть те, що недоступно. Але ця течія іноді несе нас у вир чистих джерел, іноді В каламуть, не розділяючи тих, хто одночасно поспішає вперед і хто точиться назад:

*што дня сходже їм в дороги
бо вони – то я
я од мостра одбиваюсь туолькі
і як червоні факі бігу взад
в глиб до повітре тає у сонньові*

Юстина Королько не все сприймає в цьому світі, її молодечий життєвий досвід спонукає читача замислитись над прожитим і пережитим. Хоча цей проміжок вимірюється зовсім невеликим відрізком часу, в той же момент знаходимо в її віршах цілу низку образів, характерних для молодої поетеси, що відображають життя її сучасника, який не завжди погоджується з усіма суспільними правилами. «Двери на половину відкрити таїна місяця роздерта питаннями», «А гуліці і міста сліпнут пуд повікою вибору добра і зла», «Дівлюсь в захуд як блідне в дікі коні што гривую женуться через червони ліс ополоскани сльозою».

Але своє невдоволення поетка може виразити тільки в своїх віршах, які є, певною мірою, «зброєю» у її захисті справедливості як своєї, так і народу. Як пише Юстина Королько, «хотілось би ще збунтуватись але протів чого питаю?».

У своїх поглядах поетеса незмінна і непохитна, впевнена і віддана справі відродження і збереження традицій на Підляшші, української мови і місцевої мелодійної говірки. Адже її життєве і творче надбання «А всьо ж дорогі сходяться будут люди на столі чорствий хліб чи тоже – як крук».

Життя, як та ріка, негамовно швидко протікає і залишає поза нами красу вічної природи, бо все тече в цьому світі, все змінюється, і ми стаємо іншими з кожним днем, несучи на собі і в собі видозміни, продиктовані часом:

рико моя

*перестаю бити
тею которою завше є
а ти так спокуйно
течеш по моюом запилянум тварові
всьо уже знаєш
і ніц не удається
бо небо держат на плечах
достойни*

Юстина Королько сповідує Боже слово, а її поезія наповнюється світлими образами, бо, як стверджує сама поетка, «я створена на образ і подобіє Бога». Вона щиро зізнається, що в молитві знаходить своє духовне очищення, який би тягар вона не носила б у своїй душі. Болі чи переживання, а можливо, гріховні тяготи, адже кожна людина носить у своїй душі гріх, бо тільки в молитві кожного спасіння.

«Колі я спасаюсь кругом мене спасаються тисячи і хоч я так барзо стараюсь тиї тисячи всьо буольш гришат».

В її молитві звернення і послух, прощення і прохання про спасіння всього живого на землі:

*слухаю Тебе Боже в сльозах
бо хоч не умію згорати в попел
і стогнати што я гуорша чим тисячи
то вірую што раз муцній*

Вірші Юстини Королько набирають своєї поетичної сили, особистого характеру, змістовності. Хочеться побажати творчої наснаги і звершень її задумів.

*«Український літературний провулок».
Люблін. Т. 9. 2009. С. 348-353.*

Петро ВЕЛЕСИК народився 2 січня 1944 року в селі Гута на Рівненщині. Член Національної спілки письменників України. Навчався на фізико-математичному факультеті Рівненського державного педагогічного інституту. Друкувався в колективних збірниках «Пісня і праця», видав збірки поезій «Вербова колиска» (1983), «Буриштинава роса» (1991), «Сполохані коні» (1991), «Схололе стремено» (1995), «Сенс нестерпного польоту» (2002), «Листя у слідах» (2006), «Голуба вуздечка» (2008), книги нарисів «Таємниця лісів Рівненщини» (2001), оповідань, новел «Приворотне зілля» (2003), роману «Сіті Пандори» (2005). Живе в Рівному.

ПЕРЕСІЯВ ОБРАЗИ КРІЗЬ ДУШУ

Збірка віршів українського поета з Рівненщини Петра Велесика «Листя у слідах», яка побачила світ у Костопільському видавництві «РОСА» 2006 року, наповнена глибокими роздумами автора про наше неспокійне сьогодні, яке у життєвій і політичній круговерті розбурханими струмками пробиває собі дорогу в безвісті до глибокого виру.

Уже сама назва збірки «Листя у слідах» дає лаконічну відповідь читачеві на запитання: «Про що ця книга?» Про скороплинність життя, яке без упину біжить. А сліди, навіть якщо і закидає їх листям дощова осінь, забатьожить холодними і безжальними пасмами, нагадають про пережите, залишаться усе ж на землі, як не спогадами, то віршами. Не зважаючи на різні пори року, до поета приходять вірші, він ними живе і дихає. Листя, яке залишається у слідах, – це його неперевершена поезія.

Книга Петра Велесика наповнена високим поетичним ліризмом, пронизана теплотою кохання, ніжним почуттям душі і серця:

*Хоч потоком ріки,
Що обом невідома,
Понесло вже роки
Під мостами утоми –
Ще куванням в гаях
Тим літам озивається...
Я скажу: ти – моя,
В шістдесят, як у двадцять.*

Поет з висоти прожитих літ все частіше розмірковує над сенсом життя, над проблемами довколишнього світу: чи вони близькі, чи далекі, однаково змушують з осторогою дивитися в майбутнє. Його поетичні роздуми торкаються найболючіших сторінок нашої епохи. Поет чесно і щиро виставляє своє незахищене слово на суд читачеві, яке, виболене і вистраждане в його душі, сміливо виривається в широкі простори поетичного світу.

*О, скільки натерпівся за своє,
Бо за життя не вивчився лукавити.*

Ліричний герой Петра Велесика почуває себе напрочуд вільно і затишно, коли він розкошує на лоні природи – у зелених травах на квітучих луках, де пахнуть медами запашні квіти, виграючи різнокольоровою райдугою вранішнього літа, де днина квітучих хлібів радує його щемливе серце:

*Коли колосяться жита,
То в світі меншає печалі,
І мчу по березі життя –
Кручу щосили днів педалі.*

І далі:

*Довкола тиша, як кристаль,
Закутана в серпанок ранку.
А жайворон, немов скрипаль,
Знов роз'ятрив у серці рану.*

Як для сільського хлопця – вся ця картина близька і рідна, хоча не завжди все було таким, яким би хотілося. Його дитинство було наповнене всілякими повоєнними труднощами, негараздами, обривами. Але поет із радістю і щирою теплотою, хай іноді й з болем у душі, згадає дитячі роки, які залягли в глибині його серця мрійливим спогадом і снуються в пам'яті павутинною перехрещеною ниткою навколо тої природи, що так радісно оточувала його в рідному селі, яке для нього не просто село Гута, а як пише поет, «для мене ж найчарівніше село», яке залишило в пам'яті найсвітліші і найрадісніші спогади дитячих літ. Цей незабутній краєвид розкішної далини і тепло рідної землі... «ношу тебе у серці, рідна Гута, мов оберегу запашне зело». І та особлива річка з небесною назвою Голубиця, яка «між трав вигравала в долині», а тепер тільки «буває, у сні завіта».

Поет з якимось гіркотним сумом продовжує розповідь про те, що сьогоднішні діти вже не побачать «отої ідилії» – грайливої річки, з якої він черпав не лише чисту воду, а й натхнення. Упродовж багатьох років, зустрічаючись з нею, черпав, а сьогодні «я про неї онукам своїм розповім». А бувало ж:

*Голубиця тихі води несла
До Славути-Дніпра.*

Петро Велесик часто занурюється у спогади свого дитинства. Хоча воно не завжди було веселим, золотим, але у зрілому віці до нього часто воно приходиться у світлих споминах. Іноді він крадькома старається зазирнути в нього через веселощі і цікавість, а часто і прикрощі своїх онуків.

*Дитинство те, ну геть не золоте,
Із журавлем цибатим біля хати.
Чому ж про нього хочеться згадати
Й щораз від згадки радість профосте?!*

Поет у своєму житті не збився з того шляху, який накреслила йому доля. А може, він сам його вибрав і не пошкодував, коли вийшов від батьківського порогу з благословенням на стежину, яка зветься життям.

*Дорікають мені за печаль і за сум,
На Пегасі такому, мовляв, ненадійно.
Та не сяду на іншого, як Вкраїну на глум
Віддаватимуть ті, що жириють постійно.*

Талант Петра Велесика завжди вміло розкриває глибокий поетичний зміст кожного слова, яке в поезії часто має багатосмислове значення. І це яскраво відчуваєш, читаючи його поетичні рядки. Його громадянська лірика і позиція заклична і переконлива, стверджувальна за суттю. «Сини України геть з усього світу, куди б не занесла лиха година», не покидайте свою землю, не зраджуйте батьківські заповіді. Ми не цінуємо того, за що страждали наші діди та батьки, – така думка стрілою пронизує поезії Петра Велесика. І так болюче лунає невисловлене запитання: а сьогодні ми самі покидаємо цю землю, чому, для кого? Колись насильно «везли дідів й батьків із України – і вас, ще ненароджених, майбутніх, щоб ви зросійщились по маківку, по вуха, заштокалися щоб до піднебіння»:

*Щоб вибить глас Богданового духу
Й козацьке вирвати із ваших душ коріння.*

А чому ж нині, при перших труднощах, покидаєте Україну? Поет залишає це запитання без відповіді. Неначе запрошує: повертайтеся з чужини й разом знайдемо ту відповідь.

Поет вірний традиціям і заповітам свого народу, він захищає своє рідне слово, солов'їну мову і рідну Україну, яка його зростила і виховала чесним, щирим і відвертим. Він своїм словом просить і водночас наче наказує:

*Отож тильнуйте геть по всьому світу
Ту ниточку до серця України.
Лише вона зуміє вас зігріти,
Убереже у душах честь людини.*

Окремі вірші Петра Велесика перегукуються з Шевченковими «... вона заснула... її приспали».., вони навіть близькі по духу і є особливо актуальними. У них поет виражає свій гнів і протест проти того, що багато хто в ХХІ столітті по-синівськи не шанує нашу Україну. Таке ставлення до рідної землі породжує в його душі неспокій:

*Приспали Україну похвалою,
Як дівчину довірливу москаль.
І вже, дивися, чорною габою
Прикрили їй обличчя за вуаль.*

Петро Велесик – син своєї землі, вболіває за кожний непродуманий вчинок, скоєний проти її щедрот, протестує проти того невігластва, яке коїться зі здоровим глуздом і не по-людськи свідомо:

*Закрили світ.
І вийшов маскарадик,
За тугало Москва тримає кран...*

І далі:

*А що уже казати про індуса!
Україна, Київ? Це, мабуть, Москва...*

Але одночасно з нестерпним болем протестує поетичний неспокій: «щораз, здається, в землю провалюся, коли почую отакі слова». Поет закликає бути повноправним господарем на своїй землі і в своїй хаті й виборювати ту прапрадідівську впевненість і

впертість, і врешті-решт «варто встати і сказати на світ увесь, щоб всюди загуло»:

*Вкраїнці ми, не лізьте в нашу хату,
Бо вирвемо гадючинське жало.*

Для віршів Петра Велесика характерна соковита образність, що надає творам виразної індивідуальності: «лісу долоні шорсткі, наче батькові руки», «в кронах зелених сонечком блискає білка», «ріка дзвенить водою молодою», «у тінь від сонця заховався сніг», «день в'яже вітри у снопи», «хтось налива словесної отрути», «в повітрі дощ висить», «церковними дзвонами упав на плече світу докір», «срібні цвяшки дощик забива в пісок», «в осіннім небі тугу тчуть журавки», «розпинатимуть старість черстві бюрократи», «свічечку тиші ношу у долонях», «і спомини, як дріт, переплелись», «наче плугом думки понад зламами брів», «тихий серпанок приліг у долині».

У поезії Петра Велесика багато цікавих знахідок, які додають його віршам поетичної інтриги й одночасно є утвердженням творчим «Я», що притаманне саме йому, як поетові з власною неповторністю поетичних думок і вчинків. Його поезія ніжна і пластична, її хочеться порівняти з жіночим тілом – тендітним і незбагненим, що бурунить душу гамою поетичних образів, які проникають у саму кров і живлять її тим вулканним змістом високої поезії. Велесикові поетичні знахідки особливі й несподівані, вони народжені його талантом, і не сплутаєш їх із творінням когорти сучасних поетів.

Ось ці окремі поетичні знахідки: «І аж дзвенить снігів останніх креш», «Чому, чому тривожить так габа? здається інколи: то не габа... Судьба!», «Ми ішли через їх кпини», «Хоч зчесали їх душі на кров п'ястуки», «І звозити у вічність під габою», «А з душі шамотиться той сум», «У тенета, де чекає змова», «Коли довкола отака раїна», «Ну а інший – за крижнем пантрує».

Особливу увагу привертає цикл віршів «Розмова з конем». До цієї теми Петро Велесик звертається в багатьох своїх віршах. Кінь – це символ українського козацтва, та й не тільки, адже це основа селянського господарства, яке так швидко зруйнував «технічний прогрес». У Петра Велесика є окрема книга з назвою «Сполохані коні», яка побачила світ у 1991 році у київському видав-

ництві «Радянський письменник». Мабуть, коні багато важать для цієї творчої особистості.

А починається цей вірш так: «Сніг іскриться у гриві, немов таємниця... ну неже таємниці бувають в коней?»

І далі:

*А бувають-таки... перейшли від людей,
Що ховають у гривах заплакані лиця.*

Поет спілкується з конем, як зі своїм вірним другом. Він звертається до нього так, як не завжди можна звернутися до людини: «Мій коню, довіряю карий мій, хіба я міг гадати», що продаємось з тобою назавжди. За всю свою конячу працю, тяжку і невдячну, тепер присуд: «себе віджили уже коні». Люди в селі не можуть збагнути, як це так сталося, підкреслює поет, «а ще учора гриву пестив я», а нині коні стали непотрібні? Але тут справа зовсім в іншому:

*А присудив на згубу циркуляр,
Що реформатор з стального направив.*

Поет дорікає тим людям, які затіяли таку ганебну справу, не лише проти коней, а й проти людей, проти односельців, яким коні служили «вірою і правдою», а тепер «вестимуть на забій довіру осоружні супостати». Поет кидає виклик не лише таким «реформаторам», а й суспільству, в якому «пишуться» такі закони. У той же час автор зізнається: «я свідком став нечуваної змови». Закінчує свою розмову з конем Петро Велесик так:

*Уже давно я Дід,
А от коня того не зміг забути.*

Сьогодні Велесикова поезія набирає особливої поетичної сили. Кожне його слово, виважене і правдиве, пройшло через великі випробування самого автора, через неспокій його душі. Його внутрішній світ сповнений надій і сподівань на відродження нашої України. Він любить життя і завжди стає йому корисним, бо йому Людині, громадянину і поету – не можна бути пасивним споглядачем.

Рівне, 12.05.2007.

У СВІТ ПОЛИНУЛИ СОКРОВЕННІ ДУМКИ

Ще одна книга поезії Петра Велесика «Голуба вуздечка» вийшла у світ у цьому ж видавництві 2008 р. Вона наповнена не тільки роздумами про сьогодні, а й тривогами, якими переймається поет, баченим і пережитим. Він розмовляє своїми новими поезіями з високості життєвого зеніту, розкриваючи зміст життя, сучасності, яка так болюче віддзеркалюється в душі автора.

Петро Велесик – тонкий лірик, його поезія наповнена ароматом рідної природи, яка виносила, випестила і виростила його на своїх «лікарських рослинах» і вдихнула в нього свій таємничий нектар поезії. У той же час поет залишається вірним темі, яка проходить через усю його творчість – це тема стосунків коня і людини. Уже сама назва книги – «Голуба вуздечка» – налаштує читача на романтичну сповідь поета.

Кінь – це символ козаччини, а козаки – сама Україна. А ще коні тісно пов'язані з дитинством поета в селі, де життя було немислимим без коней, і ніяка оазія не відбувалася без цієї тяглової сили. Петро Велесик у своїх віршах завжди змальовує цього супутника людей гордим, сильним, бистроногим, незамінним в усякій сільській роботі, іноді – сумним.

Кінь насправді, немов з екрана.

Ще й вуздечка на нім голуба.

Та коня продавали цигани,

Й по базару блукала журба.

Гармонійно доповнює поезії художнє оформлення книги. Як і декілька попередніх видань Петра Велесика, її зі смаком проілюстрував Володимир Сергійчук. Талановитий художник глибоко пройнявся поетичним змістом книги і передав задум автора у барвах, не загромаджуючи, а навпаки, доповнюючи мелодію слова.

Редакторське прочитання письменника-редактора Євгена Шморгуна, гадаю, також посприяло високому художньому тону книги.

Нова збірка за своїм змістом відрізняється від попередньої «Листя у слідах» дворічної давнини. У ній поезія Петра Велесика набрала більш гнівного характеру, він протестує проти всіх так званих «перетворень» в Україні.

Поет ніяк не може змиритися з обставинами, що засмутили рідну Україну: «Тобі не пасує притулений сум до лиця... А як же радіти, коли скрізь брехня верховодить?» Він занепокоєний безладом, водночас гнівно таврує тих, котрі довели нашу державу до такого духовного зубожіння, до такої гнітючої дійсності: «Поламаний нагло української пісні смичок». Нового не набуваємо, а те, що було набуто роками, дуже швидко руйнується і втрачається. Зберегти давні звичаї народу, його традиції і найцінніший скарб – пісню, в якій оспівана його доля, його радість і біль – отакий рефрен Велесикової поезії. Петро Велесик Від природи музикант, його тонка душа відчуває кожну фальшиву ноту в тих піснях-одноденках, які нині лунають повсюди в «захаращеному» ефірі, не маючи в собі ніякого навантаження – ні музичного, ні літературного. Виховний процес звівся на ніщо:

*Тому й нова пісня – незграбна, криклива така,
Що й соромно з нею виходити навіть на люди.
І серце моє бурунить неначе вулкан –
Ось-ось розірветься і вибухне в зболених грудях.*

Петро Велесик – громадянин своєї держави, син свого народу, по-синівськи любить свою Україну, свою рідну землю, яка зростила його і дала крила для високого польоту. Поет вболіває не тільки за сьогодення («обкрадена Українонька моя»), йому також болить душа за її минуле, яке хочуть приховати від нас, за те, що не відбулася вона, як самостійна держава, і тому ця боротьба триває й досі.

*Ім'я і те украли недостойні.
Хіба ж не Русь було твоє ім'я?*

Ця злодійська підступність не дає Україні бути такою Україною, на що вона заслуговує багатством і щедрістю своєї землі, працьовитістю і мудрістю людей. А що лишилось? «Лиш не украли наше древнє небо».

На жаль, злодії в тюрмах не сидять. А що ж наша Україна, чим завинила перед світом, перед Богом і людьми, які такі гріхи вона спокутує? Невже прагнути волі – це гріх? Як довго очікував її цей стражденний народ! Що чекає його в майбутньому? «Це ж треба так: Європа – не в Європі».

Творчість Петра Велесика пройнята любов'ю до свого народу,

до своєї Батьківщини, роздумами про це майже дводесятилітнє утвердження української державності, української нації, нового суспільного ладу, яке гальмується неукраїнськими силами в Україні.

*Зігнули Україну у дугу,
Дивись, спіткає судний день Помпеї.
Ніхто в нас до месії не сягнув –
Лишилось сподіватись на Мойсея.*

І далі:

*Вкраїна все Мойсея виглядає,
А він не йде. Невже десь заблукав?!*

У багатьох віршах ліричний герой поезій Петра Велесика, за своєю натурою витриманий, зосереджений, завжди спокійно розмірковує над стрімким сьогоденням у вимірах часу і дій, відверто протестує і бунтує. Неспроможний примиритись, що «люд від брехні вже і правди не сприйма». Поет намагається переконати читача, що не все ще втрачено, треба вірити, треба пережити важкий час, і тоді побореться вся та неправда. Але не обходиться й без сумнівів: «в одних думках байдужість зачепилась, а у найглибших уляглася на дні».

*Брехня нікого з нас не пощадила –
Пройшлась по всіх, як бурі навісні.*

Глибокий зміст, закладений у Велесиковій поезії, змушує замислитися над сьогодишнім нашим буттям на землі. Час, у якому ми живемо, все ж береже розумне і вічне.

*Не звик клястись між radoщів і бід,
По совісті волю в світі жити,
Як мій великий праслов'янський рід,
Що поєднав для нас життя і жито.*

Але і таке є:

*патріот, українець!
У зруди, як в бубон б'є.
Любов до Вкраїни іскриться
...Біда лише Горб видає.*

Чому зло так намагається триматися в цьому світі всякими правдами і неправдами і прагне виправдати присутність свою і гріховність у скоєному злодіянні?

Що спонукає людину діяти так навіть не по-людськи, не по-християнськи поводитися в цьому світі? Поет шукає відповідь на ці запитання своїми творами. Шукає, розмірковуючи, запрошуючи до роздумів і читача. Можливо, це байдужість до чужої бідності та насолода від свого багатства? А ще зневага не тільки до людей, а й до всього живого на цій святій землі.

Тільки байдужість ось-ось засушить і їх. Світ переплаче в небі сумнім журавлями. Хтось вже навчився совість міняти на гріх все йому мало того гріховного краму. Ця непримиренна боротьба відбувається глибоко у зраненій душі поета. Він не може змиритися з тими парадоксальними явищами, які творяться в Україні. Совість людини і відповідальність поета перед людством ставить Петра Велесика в один ряд з борцями за справедливість і чесність.

*В чистім полі тешуть хрест із яворини,
Хтось замірявсь розітнути Україну.
Б'юся в браму у залізну із розгону:
Світе, стогне мій народ не по закону!..*

Петро Велесик у своїй поезії часто звертається з ніжною любов'ю до своєї матері, адже в цій любові він знаходить і своє коріння, і коріння свого роду, і своєї батьківщини.

Саме любов до матері повертала поета до творчості, давала йому натхнення і наснагу, заради неї він пише вірші. Велесикова душа переповнена цим образом, до якого він знову і знову звертається з теплотою і чуйною синівською любов'ю. Поезія про матір не завжди радісна, іноді вона наповнена смутком, схвилюваністю почуттів:

*У озері купається село.
Життя мого тут сонячні причали.
Віддав би все за те, щоб на чоло
Мені долоню, мамо, ви поклали.*

Поет усім серцем і душею часто лине до сільського обійстя, де пройшли радісні і безтурботні роки дитинства, де інколи осяяна мрія витала над буйною головою і замановала в далекі романтичні світи, куди він часто літав на своїх уявних крилах.

Поет повертається не так у дитинство, як до своїх батьків, яких давно вже немає, але про них усе тут нагадає. Щораз, коли поет звертається до рідної оселі, а він звертається часто у своїй поезії,

він відчуває духовну потребу побувати в тих місцях, хоча б подумки поспілкуватися з ними. Звідси черпає насагу для своїх віршів. Саме тут визначився характер Петра Велесика.

«Скрипнув журавлик цибатий», «цямриння вітер шліфує», «сад яблуневий віншує». Ця метафорична образність робить Велесикову поезію щирою і заземленою.

*Все як колись біля хати –
Геть не змінився цей світ,
Тільки мене зустрічати
Батько не вийшов з воріт.*

Щиро і відверто поет у віршах передає найпотаємніші пориви своєї душі, де приховані поетичні знахідки його ліричного героя. Та впродовж усього життя він звертається до жіночого образу, скорше, до коханої жінки, яка бентежить його своєю жіночністю, невичерпним теплом незрадливого кохання. Тонкий лірик у своїх сповідях спрямовує свою поетичну думку на ніжне, душевне почуття, на силу кохання, якому можна підкоритися не за сказані слова, а просто «очима розмовляємо з тобою, в очах усе написано, до крапки». Поет не приховує щемливого і трепетного почуття, яке завжди приходиться до кожної людини, можливо, у різному віці, але воно приходиться і бентежить, і не мовчить.

*Хвиля б'є у весло, наче в срібну струну,
Вишумовує явір при березі.
Я тебе, чарівну, в цілім світі одну,
Понесу, наче пісню, у вересень.*

Часто шкодуємо за втраченим, а коли воно було прекрасним, то дуже шкодуємо, але іноді воно перетворюється на самотній, самотній спогад.

*Якщо доля покличе в далекі краї,
Я почую той шепіт й прилину.
А якщо заблукаю, привіти мої
Переправлять ключі журавлині.*

Петро Велесик Самобутній поет, володіє своїм особливим поетичним почерком, котрий не загубиться серед багатьох сучасних поетів України, бо вирізняється особливою гранню таланту.

*«Погорина». Літературно-краєзнавчий журнал
Рівненщини. Рівне. 2008, № 6/7. С. 256-260.*

ПРАВДА ЖИТТЯ З-ПІД ПЕРА

У новій прозовій книзі Петра Велесика «Лови кажанів», що вийшла у видавництві «Роса» наприкінці минулого року, вміщена ціла низка новел, які неначе ведуть нас дорогами життя. Ті дороги то повертають у дитинство, у воєнні роки, в повоєнний час, а то й призводять до порогу сьогodнішнього дня.

Читаючи книжку Петра Велесика, переконуємось, як автор уміло віднаходить важливі моменти в спілкуванні між людьми серед щоденної буденності, здавалося б, не вартої уваги, непримітної, торкаючись важливих і найболючіших явищ нашого життя. Схоже, не тільки торкається, а з усього видно, що йдеться про вистраждане, відгороджене різними перепонами, де пересіялись і радості, і смуток через сито свят і буднів. Зазирнувши в людську душу, автор веде відверту розмову зі своїми героями, наділяючи їх дотепними розмовами і жартами із сільського життя, тримаючи читача в напрузі протягом усього твору. Ні, це не вигадане, не прикрашене спілкування, не надумані витівки, а реальне людське життя, що запало в душу.

Не візьму на себе сміливості назвати якусь кращу новелу, і навпаки, адже всі вони розкривають потаємні глибини людських душ, несуть певне літературне навантаження. Заслужовують на увагу не менш, ніж твори про дорослих, дитячі новели. У кожній із них відчуваються присутність автора. Петро Велесик у новелі «Лови кажанів», яка дала назву книжці, ніби згадує, як батько приніс з базару новесенького картузика. Це завжди така радість, коли тобі куплять якусь обновку, і її зразу ж хочеться одягнути, похизуватися перед своїми однолітками, хочеться, щоб на тебе звертали увагу. Така вже психологія усіх дітей. Обновка є, а наче її і немає. Восени, мовляв, настане час надягнути. «Навіщо ж у таку спеку картуз? А у вересні, вважай, буде тобі чим захистити кучерики від дощу», – пояснює батько свою настанову. Але ж нетерплячка мучить, мозолить очі той картуз, який біля печі висить на цвяху. Дістати його непросто, але ж за бажання все можна зробити. Хоча операція пройшла не дуже успішно, з пошкодженням підшивки картузика, але нічого – можна й зашити. І ось перші лови кажанів, на яких герой новели застосував картузика, і з першого ж кидка йому всміхнулася ловецька вдача. Він став героєм дитячої забави.

Гурт хлопчаків обережно торкався спійманої тваринки, а він після цього випустив її в небо і гордо попрямував додому.

Майже в кожній новелі Петра Велесика існує конфліктна ситуація, яка підказана самим життям, домінує доброта або надія.

Новела «Щастя» – про дитинство, такий собі відгомін не завжди радісного дитячого життя. Але філософські роздуми діда Миколи перед дитячою громадою змушують кожного з нас замислитись, яким воно є оте щастя, адже кожна людина вже з дитячих літ мріє про своє майбутнє. Дитяча душа не завжди легковажна і безтурботна, вона вразливо відгукується на всілякі людські вчинки.

Щастя – неважко зробити висновок з цього твору – це добрі справи, які ти робиш повсякденно, а Наталчине щастя полягало у її характері, відповідальності, наполегливості і, нарешті, вболіванні за те, щоб не підвести батьків. У цю мить гуси повернулись.

– Я обіймала їх, обцілювала кожную гадючу шийку, кожен дзьобик.

– Боже мій, яка я щаслива! Гукала щосили. Гуси вилаштувалися шнурочком, і повели щасливу її прямисінько до села.

Зовсім іншого змісту новела «Пташка за пазухою», яка змушує читача замислитись, простежуючи за знайомством героя твору Максима Івановича з юним пасажиром-тезкою, спритним, дуже вертким і непосидючим. Заспокоюючи малого синочка, його мама йде на різні вигадки, забавляє бешкетника пухким піріжком, який вже встиг потрапити й під сидіння автобуса. Несамовита гіркота повернула Максима Івановича в дитинство, коли його, малого, мама на літо віддавала пасти худобу до «загребущого Ревуна». Одного разу, пригнавши худобу з пасовища, втомлений і голодний, він відчув у хаті господаря запах свіжоспечених піріжків. Запаморочений тим ароматом і знесилений, стояв на порозі і доповідав господареві про виконану роботу, а рука мимоволі потягнулася... І, вхопивши піріжок, хлопчик швидко заховав його за пазуху. І так він грів його наморену душу своїм теплом і запахом, що хотілося швидше вирватись із цього задушливого дому на вулицю, десь заховатись в кущах і посмакувати тим дивом. Від тої думки все тріпотіло в середині, терпли ноги, адже ці декілька хвилин ніби годинами тягнулись. Але не тут то було. Старий Ревун

«потилицею бачить». Все не відпускав малого, змушуючи переробити всю хатню роботу, а тут ще й з'явився хазяйський синок-забіяка, а йому «два рази повторювати не треба». За батьковим наказом він розчавив пиріжок своєю брудною п'ятірнею і вишвиринув малого на подвір'я. Сум огорнув Максима Івановича, коли спостерігав за своїм невихованим тезкою, і раптом здалося, що за пазухою гріє отой, з дитинства, пиріжок.

Новела «Глиняний півник» сповнена дитячого пориву і радості. Отримав хлопчик такий подарунок від сусіда дядька Гриця, який був небагатослівним та й не любив тих, хто багато базікав. Характерною рисою дядька була доброта, яку випромінювала його усмішка. Даруючи якийсь нехитрий гостинець «від зайця», він завжди зігрівав дитячу душу такою «маленькою казкою». Але не менше зрадів і дядько Грицько, коли хлопчик голосно і протяжно засвистів у глиняний свисток, який так припав йому до душі. Але не довго йому довелося бавитися тією цяцькою. Ловкач-приятель Сашко, з яким «все було на двох, навіть в армію, коли вирости, пішли в один день і будинки були поряд», взяв посвистіти і, як зізнався через багато років, іграшку обміняв.

– Пам'ятаєш півника глиняного? Того, що дядько Гриць подарував...

– Чому ж не пам'ятати, – перебив Сашко. Ловко я тебе надув. Півника ж того загнав Оксенів за самопал.

Отак, один лише штришок – і задумуєшся: «Не був Сашко другом у дитинстві і не став ним і дорослим».

Із картинок дорослого сільського життя складається також ціла низка новел.

Ось новела «Німецький кінь». Її герой – бідний селянин Юхим Самойлюк, який все життя працює на цій землі, не може звести кінці з кінцями. Але у нього є мрія всього життя – мати німецького коня, такого, як у сусіда. За нього і почав торгуватись із сусідом Хомою, який корчив із себе сільського підпанка, позичаючи в борг то борошно, то ще щось. Коли Юхим запропонував купити в нього коня, той почав кепкувати, але впертий Юхим наполягав на своєму.

«Блискучу операцію» провів Хома і за свого «німця» виміняв «усі його манатки і на місяць наймитом найняв». Юхим цим не пе-

реймався, збудував землянку і, поселившись у ній напередодні зими, заспокоював дружину:

– А з хатою щось придумавемо. Кінь же в руках, – якось роздумував він, сидючи коло дружини та поглядаючи на свої важкі руки.

Мрія його здійснилась, адже для селянина кінь, та ще й такий, – це все. Але не тут-то було. Не розбагатів Юхим Самоїлюк. Людська підлість не дримає, а прагне зруйнувати доброту і чесність, не дати людині спокійно жити і працювати. Прибулий уповноважений з району, якого викликав Хома, заявив: «В списку ти все-таки куркулем числишся. Паразит, значить, на здоровому тілі пролетаріату». І Хому забрали...

Від подій минулого, які домінують у новелах Петра Велесика, до сьогодення нас відділяє певний період часу.

У новелі «Щепа» старий Буркун, як його прозвали сусідки-жінки в селі, куди він переселився, сновигав по своєму новому обійсті, бо свою хату лишив невістці, яка овдовіла після загибелі сина в Афгані. На нове місце проживання старий взяв з собою тільки грушу, посажену сином Степаном, і тому так старанно доглядав, оберігав її. Це – єдина пам'ять про сина, щоб забрав з собою – наполягла невістка. Ще його прозвали «жадноюгою», а він зовсім не такий. Останнім часом став мовчазний, небалакучий, завжди копошиться біля своєї оселі, особливо біля груші. А вона вродила. Вже й хлопчаків давно заглядають на плоди, хотіли зелепухами обірвати, бо не вірили, що старий Буркун розщедриться на груші. Помилилися. Коли груша вродила, то щиро пригощав господар і хлопчаків, і сусідів.

– Пригощайтесь, – повторював Буркун. – Це з синові груші. В Афган послали. Посадив перед тим грушу. Сам не повернувся. Думав не прийметься, – буркотів старий. – Але виходив. Міцна, як Степан був. А ви їжте, не соромтесь, і додому візьміть Рідних пригостите...

А новела «Весільний танець» – це навіть не вчорашній, а сьогоднішній день. Все жіноцтво села – по заробітках, а чоловіки поспивалися. Та й з цієї ситуації мати знаходить вигоду для дочки-заробітчани. Кличе її додому, бо є шанси вийти заміж: стільки ж чоловіків, парубків у селі неодружених.

Книга Петра Велесика «Лови кажанів», впевнений, зворушить

зачерствілі душі багатьох людей, пробудить у них шану і повагу до навколишнього життя, навчить цінувати і берегти людські відносини. Книга, без сумніву, викличе читацькі роздуми. Це – правда життя з-під пера, мала проза, що відчиняє двері до великого світу.

Рівне, 12.05.2012.

МАТЕРИНСЬКІ ОЧІ

Запропоновані вокальні твори на вірші українського поета з Рівненщини Петра Велесика (книга «Слово на крилах мелодій») – це своєрідний музично-поетичний літопис нашого неспокійного розбурханого часу. Поетична палітра цього самобутнього лірика дуже гарно спілітається з мелодією і наповнюється яскравими музичними образами, приваблюючи багатьох композиторів, спонукає до написання музичних творів.

Поезія Петра Велесика наповнена ароматом рідної природи, яка виносила, випестила і виростила його на чарах зела, пташиного співу, шелесту гаїв, подарувавши свій таємничий нектар поезії.

У багатьох віршах ліричний герой Петра Велесика за своєю натурою витриманий, зосереджений, завжди спокійно розмірковує над стрімким сьогоденням у вимірах часу і дій, відверто протестує і бунтує.

У своїй поезії поет часто звертається з ніжною любов'ю до своєї матері, адже у цій любові він знаходить і своє коріння, і коріння свого роду, і своєї батьківщини.

Саме любов до матері навіртає поета до творчості, дає йому натхнення і насагу. Велесикова душа переповнена цим образом, до якого він знову і знову звертається у своїй поезії, з теплотою і чуйною синівською любов'ю. Поезія про матір не завжди радісна, часто вона наповнена смутком, схвильованістю почуттів і спомином про свою матір, яка відлетіла до вирію ще зовсім молодою.

*У озері купається село,
Життя мого тут сонячні прічали.
Віддав би все за те, щоб на чоло
Мені долоню, мамо, ви поклали.*

Щиро і відверто поет у своїх віршах передає найпотаємніші

пориви своєї душі, де приховані поетичні знахідки його ліричного героя. Упродовж усього життя поет звертається не лише до образу матері, а й коханої жінки, яка бентежить його своєю жіночністю, невечернім теплом розуміння, незрадливого кохання.

У збірнику зустрічаються музичні твори, в яких Петро Велесик виступає як перекладач, адже після закінчення Рівненського педагогічного інституту він працював у Сарненському районі в одній із шкіл, де викладав фізику та німецьку мову – це ще одна грань його таланту, який розкрився саме в пісенній творчості.

У музично-поетичний вінок Петра Велесика вплетені і яскраві твори для дітей, неповторного змісту слова, які поклали на музику заслужений діяч мистецтв України, професор, член Національної спілки композиторів України Олександр Калуст'ян, заслужені працівники культури України академік Микола Корейчук, професор Андрій Пастушенко, керівник хору Сарненського районного будинку культури Віктор Торчик, доцент Анатолій Андрухов, а також викладачі Валерій Марченко, Тетяна Лосєва, Юрій Кімстач, Іван Рокіщук та Галина Мосійчук з Дубна, Юрій Музиченко із Сарн, Микола Буткевич з Дубровиці та інші.

А виконують пісні на слова Петра Велесика заслужена артистка України Наталія-Марія Фарина, доцент Тетяна Перенчук, Анастасія Янцур, ансамблі «Золота секунда», «Лорелей». Нехай цей пісенний розмай дзвенить просторами Погориння і несе на своїх крилах щемливе Велесикове слово до душі кожного, хто доторкнеться своїм серцем до цих неповторних звуків ніжних мелодій і відчує подих рідної землі, що стала для нас колискою життя.

*Петро Велесик. Слово на крилах мелодій. -
Рівне, 2011. 100 с.*

Світлана ТРАВНЕВА (ЄЛИСЄЄВА) народилась у травні 1950 р. в с. Неменці Вінницької області. Закінчила Вінницький педінститут. Понад чверть віку Вчителька української мови і літератури у Вінницькій ЗОШ № 11. Авторка поетичних збірок «Із невідомості спішу», «Твоє світло в моєму вікні», «Пелюстковий сніг», «Місяць пречистої Діви», «Сповідь любові» (2003), на її тексти написано багато пісень.

МЕНІ ПОСМІХАЮТЬСЯ МАМИНІ КВІТИ

Гортаю книгу віршів Світлани Травневої «Сповідь любові», яка вийшла в світ у Вінницькому видавництві «Нілан-ЛТД» 2003 року. Зачитуюсь її ніжно-ліричною поезією, що вихлюпнула через вінця неспокоїної жіночої душі. Поетеса закохана у цей чарівний світ з його дивовижною красою української природи, яка так щедро надихає її своїми земними медами і неповторними пахощами рідного села, і збуджує неспокій жіночого серця. Її зворушує тиха мамина пісня, що назавжди запала в її вразливу душу і стала символом усього життя, і мамина вишиванка, яку свято береже в своїй домівці, і мамині квіти, що осявають всіма барвами рідне подвір'я. Цей незабутній світ босоногого дитинства проліг «Маминою стежиною» через луки і доли, через житнє поле з синіми волошками в косах на широкий шлях поетичного розмаїття, що зарясніло у віршах теплом і радістю, болями і переживаннями:

*Мені всміхнулись, Мамо, квіти
На вишитім Тобою рушнику.
Купають лози зелен-віти
У тихому привітному ставку.*

Але мамина стежина повела поетку через безмежний лан широкого квітучого краю України, у дивовижний світ рідної природи, що живить поетесу цілющими дарами. Світлана Травнева не мислить себе без ліричної української мови, яка наповнює дзвінками голосами усе довкола, а кожна квітка, травинка ніжно горнеться до кожного її поетичного рядка:

*Між карооких мальв біля калини,
Між теплих соняхів і конопель
Спішить з дитинства мамина стежина
В мої дороги до людських осель.*

Творчість Світлани Травневої нерозривно пов'язана з її рідним краєм, все, що оточує в цьому неспокійному світі, тісно переплітається в її ніжних поетичних рядках. Тонка жіноча душа боляче сприймає все, що діється довкола. Та мамина стежина, яка вивела поетесу на широкий життєвий шлях, по якому вона сміливо йде в незалежній Україні, є для неї щасливою долею:

*Проблем в житті людському вистачає,
Мені ж болить завжди ота, одна:
Тому, хто стежку мамину втрачає,
Чужою буде й рідна сторона.*

Жіноча доля червоною ниткою проходить через всю творчість Світлани Травневої і нерозривно пов'язана з образом матері. Ма?тері-трудівниці, матері-берегині, матері-України:

*Високе небо у ясних зіницях,
І мова щира – мов пахуча м'ята.
Джерельні води у святих криницях –
То рідна моя Україна-мати!*

Де б не була поетеса, куди б не закидала її доля, вона завжди поспішала до своєї рідної домівки, хоч і в подумках старається полинати в незабутні юності місця, де роки мрій і сподівань підіймали її на крила. І цей загадковий світ вона проносить через кожний вірш, який наповнений жагою до життя. Тут мамине тепле слово зігриває її незабутні мандрівки, сповнені яскравих вражень. Її вірші, у яких вона так щиро переливає цей ліричний мотив у кожний рядок, сповнені материнської любові.

Її поезія усміхнена в ранішніх променях весняного сонця і на?поена росами нев'янучої трави, що видзвонює ще невідому пісню в маминім квітучім саду.

*Одшуміли весни вітром в високості,
Вкрилися надії сивим полином,
Я спішу до тебе, рідна мамо, в гості –
Зі своїм дитинством і дзвінким струмком.*

Насолоджуюся віршами Світлани Травневої, в яких видзвонюють пережиті роки своїм миловидним дитинством, у них ще не зовсім докохані травневі весни з недоспаними ранками, у них ще не виспівана мамина пісня довгими зимовими вечорами. Бо душа поетеси переповнена радіщами буденного життя, що тішить її

невгамовну душу: «Вже літо в осінь повернуло і напувало соками плоди».

У своїх віршах поетеса розкриває свій чарівний жіночий світ, її потаємні струни душі щоденно видзвонюють неспокій повсякденного світобачення, її жіноча мрійливість не має меж, а переповненому вщерть серцю хочеться радіти від щасливої хвилини кохання. Інтимна лірика наповнена щастям і переживанням, поривами і стражданнями, саме на це здатна неспокійна жіноча душа, здатна і на незрадливе почуття і вищу материнську любов.

Поезія Світлани Травневої сповнена віри в завтрашній день, жага до життя відчувається в кожному рядку вірша, який струментить з душі щирою любов'ю до рідної землі, що манить її своїм теплом. Поетеса насолоджується пісенною мовою свого серця, своїх односельців. Врешті їй болить Шевченкова мова, за яку вона сьогодні відповідає перед майбутнім поколінням, перед учнями, молоддю, до якої щоденно несе своє жіноче, материнське, поетичне слово, в яке вкладає своє вміння, знання, життя. Адже слово свого народу, свого покоління вона передає, як естафету, в майбуття:

*Благословен той край, що дав наснагу й волю
Правдиво й чесно по землі пройти.*

Через усю поезію Світлани Травневої проходить тема кохання до близької людини, найсокровенніші почуття адресовані чоловікові, що йде поруч по життю, є опорою і захистом, болем і радістю, гордістю і щастям.

Жіноче кохання щире.

*Ніч понад Бугом. Далекі вогні.
Думу про щастя співав ти мені.
Вербки кохались з плесом його.
Слово торкалось Серця мого.*

І далі:

*Кликали зорі в далекі світи.
Марила ними. А поруч був ти.*

Поетичний світ Світлани Травневої наповнений різноманітним кольоровим барв, якими вона змальовує творчий образ свого сучасника, людини натхненної і цілеспрямованої в своїх діях. Жінка в суспільному житті спрямована до виконання відповідальної

роботи. Здебільшого жіноча поезія відзначається своєю ніжністю, м'яккістю, теплотою душі і щирістю серця. Щиро зізнається поетеса у своєму жіночому щасті, жіночій любові і непохитній вірності:

*Я до тебе прийду,
Коли осінь верне до діброви,
Я до тебе прийду,
Коли в ніч заблукає твій день...*

Поетеса любить свій край і кохається в його весняному сповитку квітучих садів, бунтуючих своїм цвітінням у її невгамовній душі сплеском неповторного поетичного слова. Вона радіє народженому кожному ранку, що так вселяє надію на ковток свіжого повітря і щасливі хвилини радісного життя. Вона свято береже традиції свого роду, свою історію, свою мову, які пов'язують її з українським народом. Тож нехай її щедре слово гідно вплететься в нашу національну культуру.

*У лоні твоїм сповиваюсь, мій краю.
По краплі життя збережу я своє.
Для тебе, мій сонячний диво-розмаю,
До мови дідівської цвіт виграє.*

Рівне, 30.04.2009.

Іван ІГНАТЮК народився 20 жовтня 1928 року в селі Данці гміни Ганна Володавського повіту Люблінського воєводства. З 1970 року записує від українського населення на Підляшші українські народні пісні, звичаї й обряди, збирає етнографічні матеріали. У 70-х і 80-х роках Юрій Попко видав у Західній Німеччині сім томів народних пісень по жанрах, а саме «Підляські веснянки», «Обрядові пісні», «Балади та історичні пісні», «Любовні пісні», «Родинно-побутові пісні», «Кавалерські пісні» і «Жартівливі пісні». Статті про фольклор та етнографію друкувались у 1971-2003 рр. у газеті «Наше слово», в українських календарях і в часописі «Над Бугом і Нарвою». Від 1956 р., тобто від появи тижневика «Наше слово», він – його кореспондент. Надрукував у ньому близько 200 статей. Від 1998 р. Кореспондент двомісячника «Над Бугом і Нарвою», органу Союзу українців Підляшшя в Більську-Підляському. У 70-80-х роках писав вірші українською мовою, які друкувались у часописах «Наше слово» і «Український календар». У 80-х роках з поетом із Більська-Підляського Іваном Киризиюком редагував і видавав літературний альманах, щоб заохотити молодих поетів з Підляшшя до писання віршів українською мовою. Вийшло 6 щорічників «Нашого голосу».

ДУМКИ, МОВ ДИКИХ КОНЕЙ ТАБУНИ

Думки. Часто повертають нас у минуле, влітаючись своїм взуватим корінням у життєві роздуми, нуртують і до того неспокоїну душу, ніби складають на полиці нашого буття пройдені етапи прожитого і пережитого. Буцімто пересівають через сито плин далеких років, іноді щось радісне, гарне і не тільки це, але цього не викинеш, бо воно було. Було різне – і нещасливе, і таке, що й не хотілося б, щоб воно і згадувалось. А воно, те прожите, все частіше крутиться в голові і просвердлює натруджений мозок, як той черв'як, неспокійний у своєму русі, і пам'ятається саме більше оте неприємне, погане.

Думки десь летять у безкінечності, випереджаючи час, сплітаються у віршовані рядки і стають літературним твором, поетичним витвором, викристалізувавши сутність людського життя.

Ось такою за змістом є поезія Івана Ігнатюка, переповнена баченим і пережитим на життєвому шляху, боротьбою з незгодами і різними перепиттями. Кожний рядок його вірша – це саме життя, по якому він і сьогодні йде продиктованим його серцем, шляхом, черпаючи наснагу від землі своїх батьків, яка так щедро живить його поетичну душу радіщами і болями минулого і сьогодення. Він оспівує край, де відчуває себе гордим сином і віддає йому свій талант:

*Летять думки
наче по небі
ключі
тужливих журавлів
находять
на голову
думки
пройшлих
застиглих
замерзлих
колишніх розмов
про смерть
і про життя
про минуле
і про майбутнє
ніяк думок
не можна спинити
а бо спиниш табуни
диких галопуючих по стени
коней*

Характерним і цінним в поезії Івана Ігнатюка є збереження мовного діалекту його рідного краю, якого він не цурається у розмові з односельцями, у спілкуванні з рідними й друзями. І навіть, коли він думає десь наодинці про своє дитинство, ця говірка надає його поезії ще більшого тепла, якогось особливого розмаїття і віршованої образності, наближує простотою доступності і в той же час возвеличує його в царині поетичного слова.

*Осіння ніч
бортається селом*

*повночі на дворі
хоч ти бери
око ворогові виколи*

або:

*ні зіркатих хат
у рідному селі
ані клунь
урожаєм пузатих
ні хлівів волохатих*

Замислююся над «Листами мудрості» Івана Ігнатюка з присвятою Софії Сачко. «Листи» мають життєву філософську мудрість, щоб з висоти прожитих літ мати дотик до жіночої ніжності, дотик на відстані поетичного слова, яке обережно торкається самітності жіночого серця. Поет знаходить себе у «премудрих віршах», роздумах про своє і в той же час наше існування на цій землі, про стосунки чоловіка і жінки. Слово поета сягає у ту «споконвічну мудрість нашого рідного підляського села», у його «правду існування». Треба зберегти і передати, і продовжити давні традиції наших батьків, надбання минулого. Іван Ігнатюк у своїй творчості згадує, а в той же час розмірковує і ділиться своїми спогадами про минуле, що ніби це вчора з ним було. Ця сільська ідилія, яка все частіше розбурхує його душу, боєм відбивається в його серці. І він ніби стоїть на рідному порозі, неквапливо ходить мати, господарюючи, а десь з-поміж хат, із лугів доносяться пісні. Одні крають душу своєю тужливою мелодією, розповідають про нелегку селянську працю, долю жіночу, зрадливе чи вірне кохання, інші наповнюють її радісним передзвоном. Поет зворушений картиною сільського буття, в цих незабутніх краєвидах пройшло його життя, сповнене радості й смутку, і все це так швидко спливає:

*коли
у рідному селі
при матінці своїй
похилий віком вже
щасливий
я живу.*

Заслуговують на увагу і прозові оповіді Івана Ігнатюка. Вони наповнені синівською любов'ю до щедрої підляської землі, що

виколисала його у своїх солов'їних гаях і вдихнула прапрадівський дух, який живе в його поетичному слові. Іван Ігнатюк свято береже материнські накази, бо розмови з матір'ю, найщиріші й найсвятіші, вкарбувалися в його єство.

Автор не прикрашає цього спілкування красномовними епітетами чи метафорами, щоб милозвучність набрала якоїсь літературної ваги, зовсім ні. Іван Ігнатюк радий зустрічі і щасливий, що є ще мати його на цьому світі, і він має можливість просто з нею спілкуватись, просто зазирнути їй в стомлені очі, доторкнутися натруджених рук, іноді просто помовчати. Ця найдорожча людина в його житті пригощає його, сина, спеченим своїми, маминими руками, хлібом. І він, смакуючи його, вголос згадує, як мати йому допомагала харчами, і сьогодні він щасливий, що може спілкуватися українською, материнською рідною мовою. Це найвища людська гідність – зберегти цінності свого народу, своїх предків, свого родинного джерела.

...Мати годує мене хлібом насущним та рідною мовою.

Такої хорошої матері не буває ніде на світі!

Бо й гарнішої мови на світі немає, як наша українська!

Ігнатюкова поезія – щира, тепла, наповнена материнською любов'ю, материнською милозвучною мовою. Він належить до яскравого сузір'я поетів-однодумців, що у своїх віршах оспівують найрідніший куточок батьківської землі і пам'ятають історію своїх предків, зберігають славні традиції свого минулого і пам'ять про найближчих їм людей.

Осінній туман

ходить нечутно

моїм рідним

підляським селом.

Хай повниться його поетичний світ новими зернами, що проростуть на ниві підляській новими віршами, книгами, достойні величі таланту Івана Ігнатюка.

«Український літературний провулок».

Люблін. Т. 10. 2010.

Розділ III

Статті

«ЗОРЕЮ СІЯЮТЬ ... МАМИНІ ОЧІ»

Чомусь так у нас повелось, що оцінюємо людину тоді, коли вона відійшла в потойбічний світ. Перебираємо в пам'яті її добрі справи, вчинки, відзначаємо порядність, непересічність характеру, говоримо про її надбання, творчий доробок.

Поезії Григорія Сокола судилася така доля, хоча окремі його вірші раніше лягли на мелодії рівненських композиторів, зокрема, Миколи Корейчука і Андрія Пастушенка. Він плідно працював над поетичним словом ще студентом, а згодом викладачем української філології Рівненського педагогічного інституту. Віднайдені публікації в пресі склали його повний поетичний портрет.

Його поезія наповнена ніжною любов'ю до природи поліського краю, яка його вигоїдала на сонячних променях, випестила в затишних гаях і дала щедрий талант, щоб він оспівав її неповторну красу. А ще його синівська любов, лагідна і ніжна, захоплення вірним і незрадливим материнським почуттям.

*Крізь бурі-завії в життєвій імлі,
Святі, незрадливо-пророчі,
Зорею сіяють над смутком в землі
Мамусині зболені очі.*

Григорія Сокола немає серед нас, але його поетична струна не обірвалась. Батькова поезія перегукується з доньчиними віршами. Тетяна Сокіл натхненно стала на батькову стежину, іде по ній, переборюючи всі невзгоди сьогоdnішнього життя. Вона увібрала батьківсько-материнську любов і щедрий талант, потяг до прекрасного, до поезії і до краплини вкладає їх у слово.

*Вже котру весну без тебе,
Обіймаю шелест трав,
І заплачуть хмафи в небі,
Бо ти їх слъзьми став.*

Біль і смуток все життя буде ятрити її душу тугою за батьківською порадою, добрим словом і теплою його посмішкою, що лишиться раною для молодого паростка, якому завжди треба підмога.

Григорій Сокіл простував з рідного Висоцька від батьківського порогу в незвідані світи літератури, йшов з розпростертою молодечою душею, сповнений надій і мрій, несучи в собі ту не розквітлу зав'язь ще нікому не розкритої поезії і поринав у загадковий поетичний світ, долаючи незвідану радість рим і почуттів.

*В поліській рідній стороні,
Де повно радості й тепла,
Де люди схожі на пісні, –
Моя стежина пролягла.*

По батьковій стежині впевнені кроки робить його донька, яка штурмує українську драматургію в дисертаційному дослідженні. Долаючи всі перешкоди, вона стає гідним продовжувачем батькової справи.

Тетяна Сокіл на своїй поетичній дорозі завертає на рідні пороги, не цурається свого поліського роду. Вона простує за порадою до своєї бабусі Надії Іванівни і щиросеречно розповідає про їхню давню дружбу, якій міг би позаздрити кожний.

*Я приїхала до тебе знову
У травневий ранок згаслої зорі,
Чом же не стрічаєш мене в хустці новій,
Де мого дитинства корені зросли?*

Юна поетка набирає творчого розмаху, черпає сили з батьківської невичерпної криниці, з тих поліських джерел, які живлять родинне гніздо Соколів. Саме донька є продовжувачем поетичного слова, воно विकристалізовується в її повсякденній праці.

Світ захоплень Тетяни Сокіл різноманітний, різнобарвний, все, що споглядає юнка навколо, все, що хвилює, проситься на папір. Хоч не все стає поезією, але нуртує її душу неспокоєм:

*Бабиного літа залишилось жменька,
Летить, спотикається об низенький тин.
Доганяє молодість вже свою сивеньку,
І так пахне юністю її далечинь.*

Поетичний дар Григорія і Тетяни Соколів пов'язаний з повсякденням нашого краю. І їхня поезія впишеться в його літературну скарбницю, стане неповторним надбанням наступних поколінь.

*Тетяна та Григорій Соколи.
«Дві стежини до слова». Вірші. Рівне, 2011. 80 с.*

ХРЕСТИКАМИ ВИШИТА ПОЕЗІЯ

Від першої зустрічі з поезією Любові Ярмолюк та й самою поетесою склалося враження, що знову перебуваю в колі давно зна-них друзів, шанувальників поетичного слова, а загалом, серед носіїв багатьох граней мистецтва. З нею про все розмовлялося легко, розкуто, без якихось застережень. Людина володіє вмінням розповідати і уміє слухати співрозмовника, коректно долучатись до діалогу.

Любов Ярмолюк – лікар, громадський діяч, митець, поетеса – людина щирої душі, багата духовним розкриллям.

Народилася в селі Синів Гоцанського району в сім'ї, де шанувалися родинні традиції, постаті високої духовності. І вже з раннього дитинства вчилася цінувати все святе на цій землі людську доброту і гідність, красу навколишньої природи, розмірковувала над сенсом життя і його швидкоплинністю. Тоді ж і починає писати перші вірші, занотовує свої враження від побаченого й почутого. Різні думки роються в голові, і все хочеться охопити в цьому стрімкому часі.

Щорічно Любов Ярмолюк відвідує міжнародні з'їзди, конгреси, конференції, школи-семінари, тренінги. Їй присвоєні дві вищі категорії зі спеціальності «Терапія» та «Ультразвукова діагностика». З 1995 р. – відповідальний секретар Рівненської обласної спілки сім'ї та молоді (УМСА), у 1996 р. організувала й очолила Рівненську міську християнську спілку сім'ї і молоді. Нагороджена почесними грамотами Рівненської обласної клінічної лікарні та Всеукраїнської організації інвалідів «Союз організації інвалідів України», грамотою КЗ «Обласний центр з фізичної культури і спорту інвалідів «ІНВАСПОРТ» Рівненської обласної ради.

Їй присвоєне звання полковника Міжнародного козацького союзу (2010). Брала участь у передачі Рівненської ОДТРК «Азбука ремесел» (вед. Олена Красова). Учасниця свят народних умільців Рівненщини з декоративно-прикладного мистецтва «Музейні гостини» (2009, 2011), «Пересопниця» (2011), відбулися її персональні виставки з інтер'єрної вишивки «За воскресіння в душах наших» (2011), інші виставки, присвячені темі духовності. Нагороджена орденом «Покрова Богородиці «Берегиня» (2011).

Гортаю сторінки віршів Любові Ярмолюк, які віддзеркалюють

її життя – бурхливе, наполегливе, не завжди вимріяне і усміхнене, рідко розкішне. Любов Ярмолюк йде по життю, торуючи власну стежину від батьківського порогу і до сьогоднішніх висот, які є плодами її наполегливості й цілеспрямованості в досягненні мети.

Я стомлена, мов та земля, що восени

Зібралася хоч трішечки спочити.

Зима для неї принесла вже сни,

А я ще спробую піднятись і злетіти...

Духовні мотиви посідають вагоме місце у творчості Любові Ярмолюк. У хвилини неспокою, лікар за фахом, вона «шукає» ліки у духовному очищенні своєї душі. У той же час цінує буденну роботу: допомагає у благоустрої та будівництві православних храмів. Часто виступає як організатор поїздок прочан до святинь рідного народу, де відбуваються богослужіння за спасіння душ наших людей. Усе це пережите, переболене влітається в поетичні рядки авторки:

До храму йду не лиш на свято,

Іду за покликом душі.

Так встигнуть хочеться багато

В тисячоліття на межі.

Поетеса часто згадує дитинство, яке з роками кожного з нас манить хоч на мить вернутись до рідного обійстя, де вже майже нікого не лишилось, але бродять зарослими споришем стежками спомини, які розкошують біля посаджених мамою мальв, і самотній сад, засмучений у негоду, чекає, що хтось торкнеться таки його розлогого гілля.

Там, на горбку, край греблі ставу,

Де крони саду величаві,

Стоїть осиротіла хата,

Давно бузком в облогу взята.

Любов Ярмолюк – тонкий лірик. Її вірші виношені, випещені, вигойдані на вранішніх туманах тої неосяжної даліни, яка вкрита різнобарв'ям польових квітів, на яких «ультразвуками» пердзвонюються ще сонні роси, навіваючи мотив, що так ніжно влітається в канву замріяного ранку, який виграє першими віршованими римами, нанизуючи їх на сонячні промені, що обережно мережили її довгу косу.

*Я милувалась ранком в лісі,
Це – просто казка на Поліссі,
Тут медом пахне кожна квітка,
З ромашок виткана намітка.*

Грані таланту Любові Ярмолюк цим не обмежуються, палітра її захоплень включає і рівні рядочки кольорових хрестиків, що лягають на полотно, створюючи чудові картини.

Витворені її умілими руками вишивки і сьогодні прикрашають виставки народного мистецтва нашого краю. На них зображені сільські пейзажі, найулюбленіші квіти, архітектура старого міста... А особливо зворушує душу вишита ікона Божої Матері Єрусалимської, в яку майстриня вклала все своє вміння, щедрість душі і Господнє благословення. Вона з вдячністю згадує перші хрестики, які її навчила вишивати в дитинстві мама. І вона через усе життя несе мистецькі витвори самого серця, які тішать її у хвилини смутку чи самотності, котрі почалися із маминого хрестика.

Поетеса звертається у своїй творчості до болючих тем, що йдуть від життя, яке нас оточує. Хто з нами поруч, що буде завтра? Невгамовність її душі змушує задуматись над сутністю самого життя:

*Життя – це віражі у вертикалі,
Все решта – хоч не зовсім, та деталі.*

Ось так Любов Ярмолюк зі своєю поетичною збіркою «На віражах життя» йде до читача і несе йому в серці щиру любов, надію на нову зустріч і віру в майбутнє.

*Любов Ярмолюк. На віражах життя.
Костопіль: «Роса», 2011. 40 с.*

ВІДПИВАЮ В ТИШІ ДИВНИЙ ЗВУК

Я закоханий у її поезію не менше, ніж у її саму, просту жінку, яка уособлює доброту і ніжність, щиру і сонячну посмішку. Завжди вражає її творчий оптимізм і велика жага до життя, невичерпне джерело працьовитості. До чого б не торкнулися руки, щоб не задумала, Все у неї виходить. Валентина Величко обожнює навколишній світ з його неповторною, прекрасною природою, яка живить її душу нектаром вранішньої роси, що видзвонює на

широкому пасовиську берегів Горині.

Саме із села Вільгір, що в Гощанському районі, бере початок її життєва дорога, саме тут вперше почута нею мамина пісня, звідси починається її поетичне слово.

*В душі клекочуть, наче трунок,
Слова чи просто почуття.
Листок паперу – порятунок
У ту фатальну мить життя.*

Валентина Величко – це ім'я на моєму слуху давненько, але зустріч наша відбулася на X фестивалі української культури «Підляська осінь 2001» у місті Більськ-Підляський (Польща), де вона під час виступів співала власні мелодії на слова своїх віршів під акомпанемент гітари. Пісні ніжні, мелодійні, задушевні, як вона сама. Адже народжуються тоді, коли Валентина бере до рук інструмент, і пісні стають її сердечною втіхою, ніжною порадою, душевною розрадою і людською гордістю. У її творчості обнялися дві музи і поруч ідуть по життю.

*Вилелась у віти пісня солов'я
І віти у мереживі замрії.
Ось це усе люблю з дитинства я,
Любов ота з роками не маліє.*

Валентина Величко за професією вчитель. Але, схоже, вчителем вона і народилась. У сьогоднішній складний час комп'ютеризації та Інтернету вона вміє навчити дітей любити рідне слово, шанувати давні традиції і звичаї свого народу, берегти історичну культуру рідного краю і своєї родини.

Поетка насолоджується цим земним життям досхочу, сільські турботи заповнюють всі вільні проміжки дня, а для поезії залишається дорога до Гощанської гімназії, де вона працює, і додому.

А ще Валентина купається в розмаїтті рідної природи, спілкується з її невичерпною красою.

*Стерня, немов їжак на косогорі,
Змовкає десь у полі череда.
Скропили небо перші чисті зорі,
Це вечір тихо в душу загляда.*

Поетеса тонко передає красу сільських пейзажів, які випестили її поетичне слово на вільгірських вигонах у пахощах солодкої

трави та польових квітів.

*Хоч до землі низенько принада,
Цвіте в саду барвіночок хрещатий.
Вродливий вечір в шибку загляда,
Присіла тиша на причілку хати.*

Виміри життєвого часу спонукають авторку бути сконцентрованою у своїх діях, берегти кожну хвилину, продуктивно використовувати й шанобливо цінувати швидкоплинність сьогодення.

*Валентина Величко. Ранок на підвіконні.
Костопіль: «Роса», 2011. 136 с.*

МАНДРІВКА В ДИТИНСТВО

Так називається нова поетична збірка поетеси Галини Макарової, яка проживає у м. Здолбунові. Вона не новачок у літературі. Її поезії друкувалися на шпальтах газет і виходили окремими книжками. Нова збірка віршів наповнена радісними картинами природи. Авторка розкриває перед юним читачем незвичайну красу нашого Поліського краю в різні пори року. Природа – це найсвятіший скарб нашої квітучої України. І перші бруньки ранньої весни, що тільки пробуджуються, і проліски, що проглядають своїми голівками на галявинах крізь острівці талого снігу, і краплини дощу, який заспіває свою весняну пісеньку Всі ці чудеса природи поетка підмічає і передає за допомогою слова.

*Я – перша квіточка весни,
Я – пролісок, я ?пісенька,
Я Відголосочок зими,
Я – біленька сніжиночка.*

Нічого дивного немає в такому розумінні нею природи, адже Галина Макарова (Мичка) народилася на Сарненському Поліссі, в чудовому безмежному краї лісів. Тому ця картина природи для неї дуже близька, бо дитинство її проминуло на широкому плесі того зеленого розмаїття, яке випестило її своїми запашними квітами, нев'янучими травами. Вона – своя для розкішного лісу, багатого на гриби та ягоди. Дивна й незабутня картина природи назавжди полонила дитячу душу своєю красою: вранішнім промінням сонця, яке ось тут, над нею по-особливому світило крізь

сітку височенних ялин та сосен, співаючи першу росу, ще не збиту її босими ногами. І пташиний хор у лісі, що залишає незабутнє враження, і рання весна з появою перших листочків Все це вона бачила, відчувала і перелила у свої вірші.

*– Чим же пахне весна?
Свіжим, чистим повітрям.
Тепла, пухка земля
Пахне запахом вітру.*

Чим же приваблюють вірші Галини Макарової? Перш за все, вони по-дитячому ніжні, світлі, незамислуваті, щирі за своїм змістом. Вони наповнені пташиним щебетом, що заспокоює наші душі, втомлені від життєвої суєти. А ще захоплюють її вірші тому, що працюючи в дитячому навчальному закладі вихователем, спілкуючись із дітками, вона уміє чути їх. А вони – її перші слухачі та критики, про яких і для яких написані ці поезії. Для маленьких поціновувачів погано писати не можна. Поетка це добре знає, тому й вкладає свою душу і вміння, свій літературний хист, аби радувати дітлахів.

*На подвір'ї у калюжі
Позбиралось сіре птаство,
Миють дзьоби, чистять дуже
Крильця й хвостики пірнасті.
Всі горобчики вмивають
Свої сірі дивні личка,
Треба чистим бути – знають,
Хоч і пташки невеличкі.*

А ще Галина Макарова, як вихователь, докладає багато зусиль для того, щоб молоде покоління було гідне тих перетворень, які відбуваються в нашій державі. Тому у деяких віршах поетки не просто оспівана любов до природи, птахів, звірят, навколишнього середовища, а у простій, доступній для дітей формі пояснюються набагато складніші речі. Цю тему вона рокриває, наприклад, у вірші «На городі»:

*На городі сперечались
Помідори й огірки,
Хто з них буде головніший...
Підключились буряки.*

*Тут капуста крік почула,
І картопля підтяглась:
Ви чому тут розкричались?
Головним вам бути зась...*

І все це тривало доти, доки не прийшов господар і не вивіз усіх в двір. Ось так і в сім'ї, і в державі трапляється: сварки немає там, де є мудрий господар.

Галина Макарова у своїх віршах веде юного читача у казку, розкриває найпотаємніші загадки. Її розповіді – це реальність нашого життя, яку ми подекуди не помічаємо. Ось «Зимова казка» зі своїми заметілями, морозами-тріскунами, вітрами колючими, які в той же час стільки радості і сміху приносять дорослим і малюкам.

*З ранку, ген, аж до зорі
Буде втіха дівворі.*

Цікаві за змістом цикли віршів «Зустріч весни», «Осіння казка», «Вітання з літом». Привертає увагу і проза для дітей Галини Макарової. Це цікаві історії з незвичайними героями.

Хочеться побажати цій збірочці довгої та веселої мандрівки, щоб вона потрапила в рученята багатьох діток, і своєю щирістю та добротою лишила слід у їх душах. Авторці ж зичу натхнення та нових яскравих образів для майбутніх дитячих книг.

ПОЕЗИЯ, КОТРА ЛІКУЄ ВІД БАЙДУЖОСТІ

Перечитую нову збірку поезій «Камертон серця» відомої на Рівненщині ліричної поетеси Лариси Сай (редактор – Петро Велесик).

*Поезіє, ти – порятунку мій!
Життя Кринице, світла і пречиста!*

Поетеса закохана у слово, в якому знаходить прихисток, котре стало для неї оберегом на всі літа. Завдяки цьому вона веде притишену розмову з природою, в якій купається у різні пори року, тішиться нею: «принесла з поля у свій дім волошки», захоплюється красою «...вийшло, в хаті поселила зорі». Іноді сум супроводжує слово. А як же інакше? В житті не тільки радість... Тож буває «тане день, наче свічка, в долонях, а душа – у зимовім полоні».

Але цей тимчасовий настрій змінюється плином надії, за якою надходить радість. Її жіноче серце вміє любити й уміє прощати. Вона оберігає те велике щастя, яке живить душу, наповнену жіночою вірністю.

*Я вдячна тобі, коханий,
Що серця загоїв рани.
І вдячна тобі, любове,
За щастя невинадкове.*

Слово поетеси встигає за швидкоплинністю життя, що часто залишає зарубки на серці невгамовною метушнею, а то й буденністю. Шкодує, що відлітають роки птахами до вирію і не повертаються назад, як би цього не хотілося.

*Догоряє калина і частує горіхами сад,
Забіліло край хати тонкорунне бабине літо...*

Авторка книги сповнена почуттями доброти й тепла до найріднішого куточка землі, де народилася, робила перші кроки, який так любить і береже в своєму серці. А він живить її своїми незабутніми споминами. Як дівчам, по-хлопчачому непосидючим, гасала запиленими сільськими вулицями й тішилася тією радістю дитинства, як там, у невеличкій хатині, що потопала у веснянім цвіті яблунь і груш, вперше почула мамину пісню. Пісня та супроводжує її все життя й донині. Поетка не зраджує своєму селу, воно оспіване у її віршах щиро і ніжно.

*Я люблю тебе, рідне село,
Де уперше сп'ялася на ноги.
Де у світ сто доріг пролягло,
А додому – одна лиш дорога.*

У її віршах зберігається мамине тепло, мамина любов, яка тішить її душу в хвилини радості, а в тривогах сьогодення оберігає. Адже ми – діти своїх батьків доти, допоки вони живуть на цьому світі. Вони оберігають завжди своєю порадою і молитвою. І про це Лариса Сай говорить у віршах. Щемно звучать її слова про втрату мами. Коли відчула, що поруч немає надійної людини, яка кожної хвилини могла би небо прихилити заради її.

*І щось погасло у душі моїй
Веселе безтурботне і щасливе,*

*Як той весняний ніжний соловій,
Якого пісню обірвала злива...*

Приверне увагу читача розділ «Піщинки ріні», в якому зібрані справжні перлинки, спресовані у слова.

Ріка життя несе піщинки ріні.

У кожній з них прожиті наші дні.

Її поетичне слово наповнене жіночою життєрадісністю. Воно Відверте, осяяне вранішнім сонцем, наповнене пташиним співом, запахом польових квітів, який жадібно, на повні груди вдихає поетеса в своєму краї.

Несу своє слово, як іскру живого вогню.

І сутінки, й темряву німбом його осяваю.

Іду до вас, люди, і серце своє відкриваю.

І, мов камертон, для вас чистоту бороню.

Впевнений, що ця поетична збірка Лариси Сай знайде свого читача, і кожний, хто доторкнеться серцем до її слова, заструмить своїм камертоном у цій неповторній тональності захоплення і душевної краси. Бо це саме та поезія, котра лікує від байдужості.

Лариса Сай. Камертон серця.

Рівне, 2014. 60 с.

Нариси

«ДРЕВЛЯНИ»

Ансамбль народної музики «Древляни» Рівненського музичного училища та обласного відділення Музичного товариства України – своєрідний творчий колектив, який створений на основі поєднання сучасної музики і традицій народного виконання. Його творче обличчя сформувалося вже на перших виступах. А це не часто буває, особливо із учнівськими колективами: у перший рік свого існування ансамбль брав участь у концерті-звіті майстрів мистецтв та художніх колективів нашої області в Києві і одержав там схвальну оцінку.

Сьогоднішній слухач перенасичений естрадною музикою, його слух стомили легкодумні пісеньки, які часто не містять в собі ні музичного, ні текстового навантаження. Тому публіка уважно вслухається у народні мелодії, знайомі і невідомі. Отож художній керівник «Древлян» Ярослав Васильович Зуляк поставив перед колективом завдання використати народний музичний інструментарій і традиції виконавства на ньому у формі своєрідного жанру, що несе в собі оригінальну сценічну поведінку, манеру, костюми. Тобто представляти жанр таким, яким він побутував у народі, а не вдаватися до шаржування, до всіляких полегшень у трактуванні, як це подекуди водиться в ансамблях народних музик. Ярослав Зуляк пішов шляхом, на якому не розхлюпується жодна краплина народного набутку. Він використовує в ансамблі різні музичні інструменти, які нині в народному побуті можна зустріти рідко або які й зовсім вийшли з ужитку. Серед цих інструментів – ліра, гудок, сурма, козобас, волинка, клепач, рубель. А поряд із ними – і ті, які розповсюджені і сьогодні: скрипка, сопілка, цимбали, бугай. Кожен має свою барву, тож гра на них в ансамблі створює оригінальний колорит звучання.

Зрісши у сім'ї, де народне мистецтво високо шанували, Ярослав Зуляк осягнув усі тонкощі народної музики та інструментарію. Його батько, В. О. Зуляк, був керівником та організатором одного з перших в Україні оркестру народних інструментів, мав

свою майстерню, в якій Ярослав прилучився до реконструкції та виготовлення багатьох музичних інструментів. Тому цілком зрозуміло, що нинішня «амуніція» ансамблю «Древляни» пройшла через умілі руки Ярослава Васильовича.

В основу репертуару «Древлян» лягли фольклорні композиції, українська народна інструментальна музика та пісенна творчість. А ще – твори сучасних композиторів, які ґрунтуються на фольклорному матеріалі, мелодіях народів братніх країн.

За роки свого існування «Древляни» стали в один ряд із кращими художніми колективами області. Вони записали свої твори на платівку, брали участь у республіканському телетурнірі «Сонячні кларнети», стали переможцями республіканського огляду творчої майстерності студентів та учнів навчальних закладів Міністерства культури України, учасниками XII Міжнародного фольклорного фестивалю в італійському селищі Вілла ді Серіо.

Та, звичайно ж, ці набутки обумовлюються високим виконавським рівнем, умінням донести до слухача музичні скарби народу, віковічні традиції мистецтва. Саме шляхом глибинного творчого пошуку і крокує фольклорний ансамбль «Древляни», виправдовуючи свою назву, в якій вчувається відгомін віків, що прошуміли над нашим древлянсько-поліським краєм.

«З дзвінкого джерела». Рівне, 1991.

ЧАРІВНА БАНДУРА

Мистецтво кобзарів-бандуристів займає важливе місце в історії культури нашого народу, в його музичному житті. Кобза-бандура широко побутувала серед простих селян, у містах, на Запорізькій Січі серед козаків, була для них «дружиною вірною» і «бандурою подорожньою». З кобзою-бандурою пов'язаний розвиток думи – своєрідного жанру української народної творчості.

Наприкінці минулого століття визначний бандурист і композитор Гнат Хоткевич розпочав перші публічні виступи з бандурою. Він популяризував цей інструмент з естради, отож кобзарське мистецтво у наш час починає свій розквіт з професійної сцени. Нині бандура зайняла провідне місце серед народних інструментів, стала спеціальним інструментом у навчальних закладах, ведучим –

у професійних колективах та колективах художньої самодіяльності.

На Рівненщині професійне кобзарське мистецтво почало свій розвиток з приходом у музичне училище Анатолія Юхимовича Грицяя. Він Випускник Київської державної консерваторії, учень відомого бандуриста, виконавця, педагога Володимира Андрійовича Кабачка, який задав напрям подальшому розвитку кобзарського мистецтва на Україні і довів, що на бандурі, окрім народних мелодій, можна виконувати і класику. Анатолій Юхимович перейняв усе краще від свого вчителя – доброту і наполегливість, а головне – любов до мистецтва і бандури.

Ось уже протягом тридцяти років щорічно у травневі дні відбуваються традиційні вечори бандури – творчі звіти учнів класу бандури. Запрошуються на них і колишні випускники. Юні кобзарі виступають у колгоспах, на підприємствах, виїжджали в Білорусію.

Анатолій Юхимович концерти веде сам, розповідає про розвиток бандури, читає вірші поетів, присвячені цьому інструменту. Часто запрошує взяти участь у вечорах і місцевих поетів, не пропускає і столичних, які гостюють у нашому місті, іноді читає власні вірші. Ці вечори привертають увагу багатьох шанувальників кобзарського мистецтва.

Так було і цього разу. Розпочався концерт виступом учнів музичної школи та студійців школи практики при музичному училищі, а далі виступи продовжили інші учасники вечора. Хочеться підкреслити той факт, що до бандури все частіше залучаються хлопці, як-ось Назар Волощук і Богдан Мисько. У їхньому виконанні твори сприймаються якимось по-особливому, проймаєшся духом народних співців-кобзарів, сячів народного мистецтва, бо нині бандура стала «жіночим» інструментом.

Виступили учасники першого вечора бандури Тамара Рокитинець, Євгенія Висоцька – викладачі ДМШ № 2, Наталія Грицай – викладач музучилища. У виконанні цього тріо звучали українська народна пісня «Човен хитається», твори Г. Майбороди та І. Шамо. У концерті взяли участь студенти Рівненського педінституту Алла Петрукова та Світлана Озій, випускниця Київської консерваторії Галина Топоровська. Нещодавно Галина повернулася з гастроль-

ної поїздки по Україні. Вона – одна із небагатьох виконавців на бандурі, яка співає думи, сама пише музику, її виступи – це завжди поклик задуматись над минулим і майбутнім. Цього вечора звучали і пісні А. Грицяя, зокрема «Ой летіли гуси». А творив він їх не тому, що прагнув композиторських лаврів. Ні, це була необхідність, тому що сучасний кобзарський репертуар був дуже бідний. «Мало бачити, мало розуміти, треба любити» – таким було творче кредо українського письменника Григора Тютюнника. Таке кредо сповідає і А. Ю. Грицяя.

За тридцять років роботи в музичному училищі клас А. Ю. Грицяя закінчило 60 учнів. Вони з честю несуть кобзарське мистецтво в музичні школи, відроджують його та повертають народові. Продовжує справу свого вчителя Людмила Василівна Фусик у Рівненській дитячій музичній школі № 1. Тут відбуваються вечори бандури, щорічно протягом двох десятиліть – посвята в кобзаріки. Валентина Крищук створила дитячу капелу бандуристів у Здолбунівській музичній школі. Йосип Яницький працює в Державній капелі бандуристів УРСР, Люба Шиць Викладач Черкаського музучилища, Василь Пиндик Викладач Чернівецької музшколи, створив капелу бандуристів у місцевому університеті, їй присвоєне звання «народна». Тетяна Басовець і Лариса Чабанова закінчили Львівську консерваторію... Це ще не повний перелік учнів класу бандури А. Ю. Грицяя, які гідно продовжують справу свого вчителя.

Того вечора довго не стихали дзвін бандури, теплі слова і оплески. А мені згадався вірш, який я присвятив бандурі:

*Доторкнись до неї –
Піснею озветься,
Ніжно обніми її –
І спаде зажура.
Прокладе стежину
До людського серця
Стоголосим дзвоном
Чарівна бандура...*

«3 дзвінкого джерела». Рівне, 1991.

ШЛЯХ ДО МУЗИКИ

Григорія Микитовича Глотка я знав ще по Ровенському музичному училищу. Хоча його учнем не був, але часто слухав оркестр народних інструментів, який він створив, коли відкрилось музичне училище в місті. Це був перший такий оркестр у тому далекому 1955 році. А ще я грав у симфонічному оркестрі, який Григорій Микитович вів одночасно з народним оркестром.

За 15 років з його ініціативи було створено такий оркестр при обласному міжспілковому будинку самодіяльної творчості, де об'єдналися ентузіасти, кращі творчі сили міста. На базі цього колективу проводились обласні семінари керівників народних оркестрів. Робота в міжспілковому будинку самодіяльної творчості звела мене з Григорієм Микитовичем ближче. Зимовими вечорами, коли вже закінчувались репетиції, розмовляли з ним про музику, колектив, наступні виступи, про життя. Він розповідав про своє рідне село Кладьківку, що в Ніжинському районі на Чернігівщині, де вперше почув народну пісню. Грав у шкільному музичному гуртку на струнних інструментах. З вдячністю згадував свого першого наставника Степана Наумовича Демченка, під керівництвом якого юні музиканти грали на шкільних вечорах.

Шлях, до музики у Григорія Глотка не був простим. Він закінчує училище залізничників, працює ремонтником паровозів у Київському депо, але любов до музики не покидає його і тут. З піснею в серці він пройшов дорогами війни. Воював під Виборгом, пройшов з боями Естонію, визволяв Варшаву, штурмував Берлін. На коротких привалах брав акордеон і грав усе, що пам'ятав, грав для своїх бойових побратимів.

Після війни Григорій Глотко навчається у Київському музичному училищі ім. Р. Глієра. Любов до музики заповонила серце, і він не зупиняється на досягнутому, вступає до Київської державної консерваторії. Тут навчається диригуванню у класі професора Юрія Іларіоновича Тарнопольського і по баяну у професора Миколи Івановича Різоля. Труднощів було багато, дні віддавав для навчання, а вечорами викладав у столичній музичній школі № 5. По приїзді в Рівне Григорій Микитович розпочав активну педагогічну та громадську роботу. Саме концертна діяльність з училищним оркестром, а згодом з міжспілковим колективом, який пізніше

здобув почесне звання «самодіяльний народний», дала поштовх для створення таких колективів у районах. А в Здолбунові, Млинові й Острозі, де ці колективи очолюють учні Григорія Микитовича, вони стали теж народними. Педагог виховав цілу плеяду учнів, які нині відомі у нашій країні, – це диригент камерного оркестру Рівненської обласної філармонії народний артист України Богдан Депо, диригент Львівського театру опери та балету ім. І. Франка Володимир Гарбарук, відомі композитори на Рівненщині доценти Леонід Жевченко, Микола Корейчук, заслужений працівник культури УРСР Борис Забута, Анатолій Андрухов. Григорію Микитовичу Глотку присвоєне почесне звання «Заслужений діяч мистецтв УРСР».

«З дзвінкого джерела». Рівне, 1991.

«ВЕСНЯНКА»

Багатий на самодіяльні мистецькі колективи педагогічний інститут, їх творчі здобутки вимірюються участю у фестивалях, конкурсах, їх чули за межами республіки і на світовій сцені. Це, як ми вже згадували, «Живограй», інструментальний ансамбль «Медіатор», ансамбль пісні і танцю «Веснянка». «Веснянка» ще зовсім молода, але вже здобула популярність і визнання у широкого кола шанувальників народного мистецтва.

У колективі понад 60 учасників хорової, оркестрової і танцювальної груп. Його організатор – старший викладач кафедри теорії та історії музики В. В. Марченко, випускник композиторського факультету Львівської державної консерваторії ім. М. В. Лисенка. У його творчому доробку – симфонічні, камерні та вокальні твори, обробки народних пісень, він – досвідчений аранжувальник фольклору України.

– Яка ж мета створення цього колективу у педінституті? – запитав я у Валерія Віталійовича.

– По-перше, залучити студентів до народної музики, танцю; по-друге, закріпити теоретичні знання, які вони отримують у процесі навчання (скажімо, історія української музики, народна творчість, фольклорна практика) практично. У колективі студенти набувають навичок правильного співочого дихання, звукоутворення, ансамблевого співу, оркестрової гри, основи хореографії.

Тут треба сказати і про велику роботу хореографа Юрія Ісайкіна та хормейстера Олександра Дидича, солістів Катерини Дучинської, Жанни Марченко, Миколи Туровського.

Дуже, дуже потрібні нам нині такі колективи, коли починають відроджуватись традиції нашого народу, його культура. Адже фольклор – це не тільки відтворення минулого – це і сьогодення.

Літо 1990 року учасникам ансамблю «Веснянка» запам'яталося на все життя. Колектив був запрошений міжнародною молодіжною організацією «Хай живуть люди» у США. З усього колективу можна було їхати тільки вісімнадцятьом, тому на їхню долю випала нелегка ноша. «Веснянка» брала участь більш як у 20 концертах, а також в американській програмі, адже вся програма «Обличчям до обличчя», запропонована організацією «Хай живуть люди», була підготовлена в Рівному.

Протягом місяця учасники ансамблю відвідали бібліотеку конгресу США, дали інтерв'ю та концерт для «Голосу Америки», побували в Білому домі, мали зустріч в муніципалітеті м. Літл Рок штату Арканзас, відвідали музей астронавтики. Скрізь, де побували учасники ансамблю, а вони були першими радянськими людьми у тих місцях, їх зустрічали доброзичливо і з теплотою. Але ще ближче студенти побачили Америку, коли жили в сім'ях американців...

«Веснянка» побувала у поїзді з концертами у Болгарії, здійснила запис програми на Держтелерадіо, вона – лауреат всесоюзного інтерфестивалю.

«З дзвінкого джерела». Рівне, 1991.

ДЗВЕНИТЬ МІДЬ ОРКЕСТРІВ...

Хто на Рівненщині не знає цей колектив! Він учасник обласних марш-парадів, святкових демонстрацій. Його гру можна почути на різних урочистостях, на концертах...

Але перш, ніж розповісти про духовий оркестр Ровенського музичного училища, скажу про викладачів, наставників молодих музикантів. Бо на духовому відділі навчального закладу (очолює відділ заслужений працівник культури України Андрій Миколайович Кібіта) працювали висококваліфіковані спеціалісти, серед них С. Б. Корнілов, Л. М. Котлар, І. З. Шевчук. Наставником тут

був перший керівник і засновник колективу О. М. Островський. А поруч з ними музичні знання передавали молодим колишні випускники училища Б. М. Прищеп, Б. Й. Власюк, Є. Ф. Самусенко. Усі вони не тільки прищеплювали своїм учням любов до музики і до інструмента, а й сприяли пропаганді музичних знань, зокрема свого жанру, в районах, у дитячих музичних школах, це те джерело, яке живить оркестр, залучає до нього нові таланти.

На концертних естрадах усе частіше звучать духові оркестри музичних навчальних закладів. Особливо хочеться відзначити активну діяльність духового оркестру Рівненського музичного училища (керівник А. Кібіта).

Нагадую ще одне свідчення про роботу духового відділу музичного училища. У 1984 році методичну допомогу йому надавав Левко Колодуб. Він відвідав уроки викладачів і дав позитивну оцінку їх роботі, зокрема відзначив, що музика, яка нині виконується оркестром, дуже складна, вирізняється прозорістю фактури, філігранністю техніки, ідеальністю фрази.

Колектив часто виступає перед молоддю міста, учнями музичних шкіл, має добрі творчі стосунки з багатьма провідними оркестрами країни. Разом з ним виступають відомі співаки – народний артист, Герой Праці Дмитро Гнатюк, солісти обласної філармонії заслужений артист України Ярослав Кульчинський, лауреати всеукраїнського конкурсу Людмила Гурова, Євген Юрків. Оркестр не раз був переможцем всеукраїнських оглядів творчої майстерності студентів та учнів навчальних закладів мистецтв та культури. Він – лауреат обласної премії, побував у творчій поїздці по Болгарії.

Промовистий той факт, що вихованці оркестру – випускники музичного училища – успішно навчаються в консерваторіях Києва, Львова, інших міст, працюють у провідних музичних колективах країни, стали дипломантами конкурсів. Серед них Володимир Фіськов, Анатолій Оксенюк, Олександр Радзевич. У 1978 році фірма «Мелодія» випустила платівку «Грає духовий оркестр Рівненського музичного училища». Подібний запис здійснено вперше серед колективів середніх спеціальних навчальних закладів. А в 1991 році відбувся міжнародний концерт духової музики в нашому місті, у якому брав участь духовий оркестр музучилища. Звучали

твори Хенк Ван Лійнсхотена (Голландія), диригував Філіпп Лапге (Франція).

Зараз колектив звернувся до творів композиторів органної музики. Духовий оркестр має великі потенціальні можливості для виконання таких творів, адже у його складі – всі інструменти естрадного і сучасного симфонічного колективу. Великий склад оркестру дає можливість на професійному рівні виконувати твори складні за змістом. Колектив постійно націлений на чистоту і якість інтонації, пружність звучання, точність нюансування. Андрій Кібіта веде цю лінію із самого початку своєї роботи.

«З дзвінкого джерела». Рівне, 1991.

МАРШ-ПАРАД ДУХОВИХ ОРКЕСТРІВ

Якось у дні святкування Дня Перемоги у Києві відбувся марш-парад і республіканський конкурс духових оркестрів. Серед кращих колективів України переможцем став зразковий дитячий духовий оркестр будинку культури Смизького деревообробного комбінату ім. С. М. Кірова. І не випадково голова журі народний артист України, головний диригент Державного духового оркестру України В. І. Охріменко, почувши гру цього колективу, дав йому високу оцінку: «не віриться, що це грають діти, а не студенти».

Вісімнадцять років тому Василь Гайдайчук разом із своєю дружиною Галиною після закінчення Дубенського училища культури приїхав у селище Смига цього ж району, став керівником духового оркестру будинку культури. Коли їхав на роботу, то в душі, мабуть, трішки заздрих тим однокурсникам, які залишились працювати в місті, тим, хто повіз документи до обласного центру в інститут культури чи іншим, які пов'язали своє життя з військовими оркестрами. Та й сам думав, що ненадовго тут затримається. Але життя розпорядилось зовсім по-іншому. Припали до душі природа цього краю, огорнуте лісом селище. Та ще з дитинства мріяв про оркестр, саме духовий. На роботі молоду пару зустріли з прохолодою, бо керівництво ДОКу чекало, мабуть, високого рангу спеціалістів, а не якихось там випускників «кулька».

Тут уже був духовий оркестр. Тому з перших днів Василь Данилович взявся за роботу. Він ухопився за свою давно визрілу думку створити дитячий оркестр, бо єдиним і надійним постачальни-

ком «кадрів» тут може бути середня школа. Його пропозицію підтримав директор школи, який не відмовився допомогти новоутвореному колективу. Так 1973 рік став датою створення дитячого духового оркестру.

Кількісний склад учасників зріс від 12 до 115 дітей з робітничих родин. Але ж, звісно, не цим вимірюється робота колективу.

Робочий день Василя Даниловича розпочинається рано-вранці. Навчально-виховна, творча та адміністративна робота вимагає багато сил, енергії, працьовитості. Він вміє працювати з дітьми, бо любить їх і в цьому заслуга його як педагога.

Василю Даниловичу допомагає дружина Галина Григорівна, яка завідує сектором будинку культури. Вона веде теорію музики, сольфеджію в усіх групах духового оркестру. А груп тут багато. У молодшій підготовчій групі – учні першого класу. Вони вивчають теорію музики, сольфеджію, опановують сопілку (блок-флейту), з перших уроків вчать не тільки сприймати, відчувати, слухати музику, а й розмірковувати про неї. Виховання будується на вивченні народної музики, класичної та сучасної.

До речі, тут такий приплив дітей, що не всі бажаючі можуть «вступити в оркестр». Адже після закінчення загальноосвітньої школи випускники-оркестранти отримують свідоцтво про закінчення музичного курсу. В урочистій обстановці передають свій інструмент підопічному з молодшої групи. Ця традиція ввійшла в життя колективу.

На наступному етапі навчання дітей розподіляють за інструментами, враховуючи їх фізичну та теоретичну підготовку. Вони згодні грати на будь-якому інструменті, аби грати в оркестрі. З третього класу всі стають уже рівноправними оркестрантами.

З перших днів прищеплюється любов до музики, свого інструмента, виховується відповідальність кожного за себе і за колектив. Як писав педагог В. О. Сухомлинський, «музичне виховання – це не виховання музиканта, а передусім виховання людини». Покликання музики, як і літератури, образотворчого мистецтва виховувати і навчати, формувати духовний світ дітей.

Міцна матеріальна база колективу: прекрасний, акустично обладнаний репетиційний клас, кімнати для інструментів, кожний музикант має свою особисту секцію для збереження інструмента,

нот, пульта; є шість комплектів духових інструментів, чотири комплекти сценічних костюмів.

Такі умови стимулюють творчу роботу. Коли слухаєш увертюру Д. Россіні до опери «Регіна», «Рапсодію» Г. Гунгера чи музичні твори на теми пісень про мир у виконанні дітей, то дивуєшся, як злагоджено, інтонаційно чисто звучить кожний твір, філігранно відточена кожна фраза.

Гру цього колективу слухали делегати з'їздів профспілок України, він брав участь у відкритті Всесоюзного тижня дитячої і юнацької книги в м. Києві. Багато разів виступав по Українському телебаченню (двічі з окремою програмою), Українському радію перед глядачами Рівненської та Тернопільської областей, у цехах свого Смизького комбінату, у рідній школі, перед мешканцями селища. Колектив – лауреат I та II Всесоюзного фестивалю самодіяльної творчості, має звання «зразковий».

Підтримують тісний зв'язок зі своїм колективом його колишні випускники. Багато з них продовжують навчання в музичних закладах, а ті, хто пов'язав своє життя з виробництвом, і далі беруть участь у художній самодіяльності. Анатолій Сиротюк – соліст Петрозаводського театру опери та балету, Неля Невеленко – студентка Київської консерваторії, Петро Гикавий – студент Львівської консерваторії. Багато вихованців продовжують навчання в Рівненському музичному училищі та Дубнівському училищі культури, Олександр та Володимир Павлики – військові музиканти. Творча діяльність депутата селищної Ради Василя Даниловича Гайдайчука відзначена Почесною Грамотою Президії Верховної Ради України. Він заслужений працівник культури України.

Грають діти, грають весело, енергійно, натхненно! Це – один із кращих дитячих духових оркестрів України.

«З дзвінкого джерела». Рівне, 1991.

ОСТАННІЙ АКОРД

Коли проходять звітні концерти учнів та викладачів дитячих музичних шкіл, то це – свято. Так було і того разу, у квітні 1987 року. У фойє Рівненського музичного училища було гамірно, актова зала не змогла вмістити всіх бажаючих. Коридором пробігали святково одягнені учасники концерту, готуючись до виступів.

Перед початком концерту на балконі завжди грав духовий оркестр, звучали веселі мелодії та марші.

Духовий колектив – це гордість і слава Рівненської дитячої музичної школи № 1. Він виступав і на святкових демонстраціях, і на марш-парадах, його гру слухали і в столиці республіки. Духова музика набула доброго розвитку на Рівненщині, а духовий оркестр – завдяки своєму керівникові Миколі Олександровичу Невірковцю – гарного звучання.

Більше десяти років тому в такому ж звітному концерті дитячої музичної школи № 1 уперше брав участь новостворений духовий оркестр. Тоді до його програми увійшов популярний марш композитора Чембержі «Слава гвардійцям». І хоча на той час у його учасників не було ще добрих інструментів і навіть постійного місця для занять, але п'еса звучала прекрасно. В єдину мелодію влились всі 22 інструменти, якими вже вміло оперували юні музиканти.

Минав час, колектив поповнювався новими музикантами, зростала їх виконавська майстерність. Гортаю пожовклі сторінки обласної газети «Червоний прапор» і знаходжу допис, написаний М. О. Невірковцем, що розпочинається так: «За активну участь у громадському житті міста і за оркестрову діяльність ЦК ЛКСМУ України вдруге нагородив духовий оркестр музичної школи № 1 м. Рівне колективною путівкою в табір «Молода гвардія», що в Одесі. Там оркестранти не лише відпочивали, а й обслуговували всі заходи, які проводилися в піонерському таборі». Навіть під час відпочинку діти не розлучалися з інструментами, відточували свою майстерність в індивідуальній та колективній грі.

– Микола Олександрович був надзвичайно вимогливим, – згадує А. М. Костюченко, – мій онук Олексій прибігав зі школи, на ходу обідав і спішив на репетиції. Хоч там була дисципліна, але діти з радістю ходили на групові заняття. Може, трохи його боялися, але любили як музиканта і як людину.

Я часто бував на репетиціях духового оркестру і бачив, як він працює. По-перше, – уміло підбирався репертуар чи то концертний, чи строений; по-друге, він завжди був до душі дітям.

– Хлопчики, – так звертався Микола Олександрович до дітей, Розпочинаємо репетицію, прошу бути всіх уважними.

І тоді в оркестрі наступала тиша і розпочиналася робота.

У піонерському таборі діти брали участь у заключному концерті традиційного телевізійного конкурсу «Пісня збирає друзів». Юні музиканти стали переможцями телевізійного турніру «Сонячні кларнети», учасниками програми Днів радянсько-сірійської дружби. П'ять років тому дитячому духовому оркестру було присвоєно почесне звання «зразковий». Він Лауреат Першого і Другого Всесоюзних фестивалів народної творчості.

Квітневого дня 1987 року Микола Олександрович ішов на звітний концерт як завжди спокійний, зібраний, але десь, на дні душі був якийсь неспокій, закрадався у серце давній біль. «Хіба це вперше?», – подумалось йому після недовгого перепочинку. Але не думалось Миколі Невірковцю, що цією дорогою, якою він пройшов сотні, може й тисячі разів, він іде востаннє. Не думалось, бо людина живе надією, навіть у найскрутнішу хвилину, живе, бо надія вмирає останньою.

...Концерт підходив уже до кінця, в заключному акорді завжди виступав духовий оркестр. У програмі значилась увертюра на теми пісень А. Іванова-Радкевича.

– Хлопчики, – звернувся він до оркестрантів за кулісами. – Прошу бути уважними.

Ніхто із дітей не міг подумати, що це його останні слова.

– Якщо я впаду, то грайте самі, грайте...

Мало хто із присутніх надавав особливого значення цим словам. Але з перших тактів другого твору не витримало серце Миколи Олександровича, його руки поступово опускалися і він повільно присідав на диригентську підставку. Друзі підхопили його на руки, медична допомога була безсилою...

Сьогодні учасники духового оркестру з вдячністю згадують Миколу Олександровича Невірковця, який протягом багатьох років очолював цей колектив. Тепер духовим оркестром керує Микола Васильович Панащук. Зріс колектив до шестидесяти чоловік, зросла і його концертна програма. Не стихає мідь оркестру...

«З дзвінкого джерела». Рівне, 1991.

МУЗИКА УДАРНИХ

Про цей колектив я вже чув давно Від своїх колег, товаришів. Навіть по обласному радіо послухав «Прогулянку» Миколи Корейчука – твір, у якому використані сучасний ритм, класична форма та естрадна манера виконання, які дуже вміло поєднані композитором. М. Корейчук написав цей твір спеціально для ансамблю ударних інструментів Рівненського музичного училища.

Отож, коли отримав запрошення на концерт від Л. М. Котлара, керівника цього колективу, то пішов із задоволенням.

Людвіг Михайлович сам вів концерт, представляв виконавців та авторів творів, хоч це й учнівський колектив. Приємно, що на початку концерту із уст спеціаліста присутні чули розповідь про історію ударних інструментів, їх розвиток, роль та значення в сучасних музичних колективах, про те, в якому стані вони дійшли до нас і про їх використання в класичних і джазових оркестрах та ансамблях. До речі, Л. М. Котлар – перший випускник Львівської державної консерваторії імені М. В. Лисенка по ударних інструментах. І першовідкривач класу ударних на Рівненщині, зокрема в музичному училищі. Такі концерти дуже цікаві і конче необхідні. Адже ударні об'єднують у свою групу стільки інструментів, що ми їх навіть не всі бачили, а якщо й бачили, то здебільшого не знаємо, як вони називаються. У концерті були використані різні інструменти, які об'єднані в ансамблеву групу. Твори у виконанні колективу та окремих виконавців слухачі сприйняли схвально.

Виконавців усього п'ятеро. Тоді це були Олександр Дем'янюк, Валентин Дем'янчук, Олександр Деменко, Олександр Томчук та Микола Шах. Велику допомогу в концерті надавали концертмейстери А. Я. Корейчук та Р. О. Лещенко. П'ятеро юнаків, міняючись інструментами, довели і показали, що ударні інструменти можуть звучати як солюючі, так і в ансамблі на досить високому рівні.

Справді, якщо підійти з позиції професійної, то в ансамблі вже починає вимальовуватися своє обличчя. Як відзначили спеціалісти на республіканському огляді-конкурсі студентів та учнів навчальних закладів мистецтв і культури, цей колектив показав свої вагомні потенціальні можливості, хорошу культуру виконання, високу техніку. Це поки що єдиний ансамбль ударних не тільки в області, а й у республіці.

Колектив розкрив перед глядачем звучання багатьох ударних інструментів, які індивідуально не мають такої вагомості, а в ансамблі надають забарвлення звукові, ніжність, насиченість, силу і колорит. Вміло використовуються трикутник, маракаси, бубон, дерев'яні коробочки, бонгі, ковбер, клавес, гуіро, тарілки – усе це інструменти з невизначеною висотою звуку. А литаври, дзвіночки, особливо ж провідні, солюючі інструменти – ксилофон, вібрафон з визначеною висотою звуку виконують в оркестрах ритмічну функцію, надають ритмові чіткості і гостроти, створюють особливий колорит звучання. Тому ансамблеве звучання, помножене на індивідуальну майстерність кожного музиканта, дає свій результат.

Ансамбль ударних інструментів був створений більше десяти років тому як навчальний колектив. Він постійно шліфував свою майстерність, вдумливо підбирав репертуар. Помітний успіх випав на долю колективу, коли група ударних інструментів брала участь у концерті симфонічного оркестру Рівненського музичного училища. Складні ритмічні фігурації твору і майстерність ударної групи принесли насолоду слухачам.

Виступи ансамблю перед трудящими міста з великою концертною програмою свідчать про те, що колектив перебуває в добрій виконавській формі, що йому під силу твори різного характеру.

«З дзвінкого джерела». Рівне, 1991.

ПОКЛИКАЛА ПІСНЯ...

З Миколою Павловичем Корейчуком я зустрівся на кафедрі теорії, історії музики та гри на спецінструментах музично-педагогічного факультету Рівненського державного педагогічного інституту. Бачимося не так часто, але коли вже зустрічаємося, то годинами просиджуємо і говоримо про музику. А зайде мова про Миколіні пісні, і він, не кваплячись, відкриває кришку фортепіано і починає награвати, а часом і підспівувати. Одна мелодія змінює іншу. Ліричний мотив переростає в стрімкий маршовий. Вже й нові зароджуються мелодії, які стають зерном нового задуму...

Шлях у світ музики у Миколи Корейчука почався ще коли він навчався в Рівненському музичному училищі по класу баяна. У

вільний час любив просиджувати за фортепіано і музикувати. Награвав знайомі мелодії, пробував імпровізувати, часто з'являлися нові мотиви, зовсім незнайомі. Можливо, тоді вже зароджувались його перші мелодії. Спочатку не надавав значення, навіть не записував. Але з кожним разом западали в душу все нові і нові. Одна із них і лягла в основу першої пісні на текст рівненчанина Валентина Монаєнкова «Молодій, наше Рівне».

Тоді й вирішив показати пісню відомому в області композиторові Михайлові Івановичу Каганову. Зав'язалася творча дружба, музичне спілкування. Михайло Іванович з теплотою поставився до композитора-початківця. І той не підвів свого вчителя і сьогодні успішно продовжує його справу.

1968 рік Микола Павлович вважає початком своєї композиторської творчості. З 1972 року, після закінчення музично-педагогічного факультету, працює у вузі, постійно займається творчою роботою. За останні десять років написав понад 50 музичних творів, оспівуючи в них рідний поліський край. Десяток із них видано в обласному науково-методичному центрі народної творчості і культосвітньої роботи та у видавництві «Музична Україна». В альманасі «Пісні рідного краю» вміщено дві його пісні, зокрема «Поліська лірична» на слова Григорія Сокола. У 1983 році він написав музику до вистави Абу-Бакара «Чарівний глечик», прем'єра якої відбулася в Рівненському театрі ляльок. Багато пісень Микола Корейчук написав у співавторстві з рівненськими авторами Валентином Монаєнковим, Євгенам Шморгуном, Анатолієм Петриченком, Вячеславом Колобовим, Григорієм Соколом, Миколою Березою. Ще одним важливим співавтором для кожного композитора є виконавець, який ставить крапку над «і», доносячи до слухача творіння поета і композитора. Першими виконавцями і активними пропагандистами творів Корейчука стали солісти-вокалісти Майя Шевчук, Данило Сенік, Тарас Денисюк, Тетяна Перенчук, флейтист Євген Самусенко, трубач Віктор Вакулюк, дитячий вокальний ансамбль міського Палацу школярів та молоді.

Пісня Миколи Корейчука «Поліська лірична» записана на платівку всесоюзною фірмою «Мелодія». Кілька пісень звучали по республіканському телебаченню і на республіканському фестивалі патріотичної пісні. Створив композитор і цикл пісень для дітей. А

його марш «Ювілейний» – у репертуарі духових оркестрів.

Микола Павлович виконує значну громадську роботу: подає методичну і шефську допомогу самодіяльним інструментальним колективам Дубнівського педагогічного училища, Смизького ДОКу, Рівненського заводу високовольтної апаратури, постійно бере участь у роботі журі міського та обласних конкурсів. А ще він голова обласного об'єднання композиторів, завідує кафедрою, доцент, організатор і керівник інструментального ансамблю «Медіатор», який ось уже кілька десятків років чарує слухачів своєю грою. Згадався перший успіх цього колективу у Миколаєві, де відбулося республіканське свято молодіжної пісні. Колектив виступив на заключному концерті конкурсу і став дипломантом, а його солісти Данило Сенік та Ірина Григор'єва були нагороджені цінними подарунками.

Шлях до цього успіху проліг через творчі пошуки і випробування. У співдружності студентів і викладачів інструментальний ансамбль «Медіатор» почав робити впевнені кроки, а успіх на святі пісні додав їм сили. У репертуарі колективу з'явилися інструментальні твори Є. Кузнецова «Веселі скоморохи» та «Перепілочка», І. Коняєва «Концертна п'єса», які схвально були зустрінуті публікою. Варто сказати, що ансамбль цей оригінальний як за складом, так і за звучанням. До нього входять домровий квінтет, два баяни, електрогітари бас і ритм та ударні інструменти. Ансамблю під силу твори різного жанру. Особливе місце в його репертуарі займає пісня, здебільшого місцевих авторів: «Як не любити простори Полісся» М. Каганова на слова І. Шанюка, «Гуси-лебеді» В. Толканьова на слова П. Серебрякова, багато пісень М. Корейчука.

...Микола Павлович доторкується до клавішів фортепіано, і лється мелодія – проста й щира. Я знаю: зараз він працює над п'єсами для саксофона, мріє написати щось для хору. Можливо, я стаю свідком народження нового твору?

«З дзвінкого джерела». Рівне, 1991.

ОТАК НАРОДИЛАСЯ ПІСНЯ

Слова зустрілися з мелодією, і здається, що вони, ці слова і мелодія, навіть і не існували окремо, а народилися разом:

Там, за річкою, за Бистрицею горобиніві жар-вогні...

Пісня лється чиста, прозора, як джерельний струмок. У ній – і світла журба, і радість весняного цвітіння. Співає Анатолій Литвинюк, соліст ансамблю пісні і танцю Прикарпатського військового округу. Співає натхненно, задушевно.

Після концерту, коли відлунали оплески, Анатолій говорить: «Люблю співати пісні, ще ніким і ніде не чуті. Це пісні місцевих композиторів. Давня творча співдружність у мене з Василем Горностаєм. Його твори приваблюють своєрідною мелодійністю. От хоча б пісня «Там, за річкою, за бистрицею» на слова Є. Шморгуна. Чудово виконує пісні цього автора заслужений працівник культури УРСР, дубенська співачка Лідія Гелюта».

...Василь змалку зростав у світі музики. І то були не тільки солов'їні трелі над поліською річкою Гуйвою, що на Житомирщині. Коли з війни повернувся батько, а він був у танковій армії військовим музикантом, то почав навчати Василя грати на трубі, потім – на баяні. Син військового трубача став музикантом шкільного оркестру, акомпанував шкільному хору на баяні. Батькове захоплення стало синовим захопленням на все життя, визначило і його подальший життєвий шлях. Василь вступив до Житомирського музичного училища ім. В. С. Косенка, вчився по класу труби. Потім був оркестровий факультет по класу труби Донецького державного музично-педагогічного інституту. Після його закінчення викладав у музичних школах, працював директором Дубенського училища культури. Уже перша пісня «Полісянку кохаю», яку Василь Горностаєв написав на свої ж слова у 1957 році, засвідчила його самобутній талант, джерелом якого була народна пісенна творчість, поліський мелос. Пісня часто виконувалась учасниками художньої самодіяльності, звучала по республіканському радіо.

Потім були пісні па слова київського поета Віктора Миколайчука «Гості», дубнівського поета Сергія Лагодзінського «Берізки ждуть і ждуть». Пісні Василя Горностаєва публікувалися в республіканських збірниках «Заспів», газетах «Молодь України», «Червоний прапор».

Найбільш плідною стала співпраця композитора з рівненським поетом Євгеном Шморгуном. Особливу популярність завоювала їхня пісня «Жар-птиця», яка була, зокрема, надрукована в газеті «Вісті з України». Народна афористичність тексту органічно

поєдналася з мелодією, у якій відчувається і тонкий народний гурмор, і сумна задумливість, і світла життєрадісність.

Зворушлива ліричність притаманна і ще одній їхній пісні – «Будь мені весною»:

*Для тебе усе б я зміг:
Подолав би сто доріг,
Власним серцем перестрів
Сто дощів і сто вітрів.*

Душевний стан закоханості, незгасле з роками почуття передані в мелодії і в словах з бентежною силою відданості.

Василь Горностай пробує свої сили не тільки в піснях. Він автор сюїти «Ліричне Полісся», яку виконує духовий оркестр Дубенського районного будинку культури. Коли слухаєш її, то в уяві зринає зеленошумне роздолля поліського краю з його полями, галями, голубими озерами... Вміння автора передати красу навколишньої природи відчувається і в ряді пісень, зокрема в пісні «Біле озеро» на слова Василя Шила.

У творчому доробку Василя Прокоповича Горностая переважають ліричні пісні. Свого часу на обласному радіо в передачі «Чарівні мелодії» знову зазвучали його твори. Так проходили трудові будні композитора-пісняра.

«З дзвінкого джерела». Рівне, 1991.

КОМПОЗИТОР БОРИС ДОЛІН

Ще задовго до святкування 700-річного ювілею нашого міста я зустрів Бориса Петровича Доліна, заклопотаного, забіганого. Зупиняю, розпитую про творчі здобутки.

– Над чим працюєте?

– Є задуми, але немає зовсім часу попрацювати, – розвів руками Долін, – зараз збираю пісні ровенських авторів, є нагода видати у видавництві «Музична Україна» такий збірник до ювілею нашого міста. Вже назва є – «Пісні рідного краю».

Хоча Борис Петрович жив у Здолбунові, Рівне було теж його містом.

Часто перегортаю цей збірник з темно-вишневою обкладинкою, де вміщено пісні М. Каганова, Л. Жевченка, М. Корейчука, В. Тол-

каньова, П. Фесая, М. Лисенка-Дністровського, А. Андрухова, А. Грицяя, Б. Забути, В. Мельника, А. Новосада, обробки народних пісень О. Безсалова, В. Павлюка, пісні Б. Доліна на вірші Б. Трофимчука, В. Коломійця. Вже давно немає серед живих Бориса Петровича, а книга є добрим помічником усіх, хто має причетність до музики, пісні його звучать у колективах художньої самодіяльності.

У хлопця з містечка Коврово, життя склалося нелегко, рано залишився без батьків, а в 1941 році потрапив у дитячий будинок. Одного разу до них завітав диригент військового оркестру, який мав намір створити в полку музичний взвод. На велику радість у число 16 хлопчиків потрапляє і 10-літній Борис, який став вихованцем полку. Саме тут хлопця заповонила музика, тут він зробив перші кроки у світ прекрасного. Борис швидко опанував нотну грамоту, навчився грати на валторні та баритоні і у складі оркестру проводжав бійців на фронт. Після війни, закінчивши ремісниче училище, працював токарем. Був активним учасником армійської самодіяльності. Вже в армії, в години солдатського дозвілля, награв різні мелодії, серед яких пробивається ніжна тема, якої ніде не чув, можливо, вона і склала мелодію першої пісні, яка сподобалась друзям-однополчанам. Потім з'явилися нові п'єси і для баяна.

Після звільнення з армії Б. Долін працює вчителем музики і співів у середній школі № 5 м. Здолбунова і пише пісні «Марш робітників-цементників», «Ми – робітники миру», «Пісня машиніста». Він показує свій творчий доробок тодішньому директорові будинку народної творчості, композитору Д. Немченку і баяністу ансамблю пісні і танцю Українського Полісся Л. Жевченку. Подружньому підтримали вони молодого автора. Долін заочно навчається у Дубенському училищі культури, очолює районний будинок культури у Здолбунові.

Україна і, зокрема, Рівненщина стали для нього близькими, рідним краєм. Його таланти по-справжньому розквітнули. З'являються пісня за піснею – «Пісня поліських льонарів», «Життя кличе», «Пам'ятаю рідну землю», «Чекання». А його пісню «На пероні» навіть співав народний артист Юрій Гуляєв. А сталося це в Рівному, коли відомий співак гастролював у нашому місті. Після

концерту товариші запропонували скромному Борисові Доліну показати свій чималий творчий доробок співакові. Юрій Гуляєв уважно поставився до самодіяльного композитора, прослухав кілька його пісень, припала до душі «На пероні», яка зазвучала на всю Україну.

Борис Петрович Долін написав більше 100 пісень, яким притаманні ліризм, щирість, душевність та мелодійність.

«З дзвінкого джерела». Рівне, 1991.

ПІСНЯ СЕРЦЯ

Солістові Рівненської обласної філармонії, заслуженому артистові України Ярославу Кульчинському виповнилося п'ятдесят років. Співак з красивим тембром голосу, широким діапазоном дуже швидко завоював любов і визнання публіки. Його талант розкрився в пісні – ліричній, патріотичній, хоч він з незмінним успіхом виконує і народні пісні, а також старовинні романси та класичні арії.

Народився Ярослав у селі Дермань на Рівненщині, де пройшло його дитинство. Тут він слухав задушевну материнську пісню, яка привела юнака в учнівський співочий гурток, згодом – в армійську самодіяльність, а потім і в Архангельське музичне училище.

Але якби не той щасливий випадок... Після звільнення з військової служби у запас Ярослав Кульчинський працює водієм у м. Архангельськ. Одного разу заходить до музичного училища, бо дуже любив музику, особливо співати, тут його прослуховує досвідчений педагог Євгенія Іванівна Лейзерова, яка й угледіла в юнакові те зерно, з якого можна виростити професійного співака. Євгенія Лейзерова радить Ярославу навчатися в музичному училищі, і він успішно складає вступні екзамени, потрапляє в клас Євгенії Іванівни, яка і стала його першим вчителем. До речі, вона свого часу навчалась у відомій співачки, заслуженої діячки мистецтв, докторки мистецтвознавства, професорки Ксенії Миколаївни Дорліак, яка виховала цілу плеяду відомих співаків.

Ще навчаючись у музичному училищі, Ярослав Кульчинський став працювати солістом обласної філармонії, де пізнав радість спілкування з людьми за допомогою пісні. Після закінчення учи-

лища вдосконалював свою майстерність у Харківському державному інституті мистецтв імені І. П. Котляревського, а потім повернувся в рідні місця, працює солістом обласної філармонії. З його ініціативи у нас відбулося багато пісенних прем'єр композиторів А. Штогаренка, П. Майбороди, А. Гайденка, рівненських авторів В. Толканьова, Л. Жевченка, П. Фесая, Б. Горностаєва та інших.

Ось що говорить про співака художній керівник і головний диригент камерного оркестру обласної філармонії, народний артист України Богдан Володимирович Дєпо: «Хотів й я відзначити чуйність і скромність митця, його доброту і працьовитість. З ним легко і приємно працювати, він націлений на творчість. Він справжній повпред пісні у нашому рівненському краї».

Якось мені довелося бути на концерті, де з новою програмою виступили артисти Рівненської обласної філармонії Ярослав Кульчинський, концертмейстер Наталя Савчук та ведуча і читець Галина Грицюк. Основу її склали народні пісні та твори Тараса Шевченка. У фрагментах Кирила Стеценка до поеми Тараса Шевченка «Гайдамаки» («Гей, літа орел», «Ночували гайдамаки», «Пісня кобзаря») Ярослав Кульчинський розкрив ліризм, патетику української пісні і доніс барви її до слухача з високою чистотою тембрового голосу.

Географія виступів співака дуже широка, він побував майже в усіх селах області, а також співав у органних залах Києва, Львова, Ужгорода, виступав по республіканському телебаченню і радію, разом з духовим оркестром Рівненського музичного училища (керівник – заслужений працівник культури України А. Кібіта) виступав у Болгарії та Румунії.

Високу оцінку виступам рівненського артиста дала мистецтвознавиця Ольга Виноградова після одного з концертів в м. Євпаторія: «Це – співак високопрофесійний, вільно володіє голосом широкого масштабу, з різнобарвним репертуаром. З честю несе вокальне мистецтво в маси, яке так необхідне людям».

Творчу роботу Ярослав Сергійович Кульчинський успішно поєднує з педагогічною, веде клас вокалу в Рівненському музичному училищі.

«З дзвінкого джерела». Рівне, 1991.

СПІВАК ІЗ ЯСЕНИНИЧІВ

Одного січневого вечора в залі сільського клубу села Верхівськ Рівненського району яблуку ніде було впасти. Тоді тут звучала пісня. Вона торкалась не тільки отих стареньких стін, а й наповнювала душі людей, приходила то радістю, то смутком в серце кожного, хто її слухав. Виконавцем пісень був їх земляк, відомий на Рівненщині співак, соліст обласної філармонії Тарас Денисюк. Односельці пам'ятають Тараса ще з дитячих літ. Жоден концерт художньої самодіяльності не проходив тут без його участі.

– Я ніде так не хвилювався, як на цьому концерті, – пізніше згадував сам Тарас Іванович, – адже тут родичі, друзі, знайомі, шкільні товариші, а через долину моє рідне село Ясениничі. Для них я виспівував усе найкраще і від душі. Після концерту довго точилися розмови, приймав теплі поздоровлення і запрошення на нові зустрічі. Я часто буваю в селі, тут усе таке рідне до болю, кожна деревина і кожна стежина... І трава, мабуть, не така, як десь, і батьківська хата, яка завжди мене чекає з доріг, і мамина вишня, і мамина пісня, і тепло її натруджених рук.

Він на хвилику задумався, наспівуючи якусь задушевну мелодію, а потім продовжив: «Дуже гарно супроводжував мій виступ баяніст Олександр Івченко, він лауреат Міжнародного конкурсу в Парижі. Легко з ним співати, відчуває кожну фразу, навіть дикування, прекрасний ансамбліст. У цьому концерті брав участь і балалаечник Сергій Рогашко, лауреат всесоюзного конкурсу. Я часто виступаю ще з Наталією Савчук, це чуйний акомпаніатор, допомагає якнайповніше, якнайкраще розкрити себе. Коли навіть потрібно, то дає хвилини перепочинку, майстерно виконуючи фортепіанні мініатюри». Тарас Денисюк – випускник Рівненського музичного училища, вихованець відомого педагога Марії Володимирівни Свірської. Його природні здібності, правильна постановка голосу досвідченим вчителем дали можливість дуже швидко почути Тараса Денисюка як цілком сформованого співака-виконавця. Довгий час виступав на республіканських та всесоюзних сценах як самодіяльний митець, але в ньому завжди вгадувався високопрофесійний виконавець. Де б не був Тарас Денисюк, з ним завжди була поруч пісня, яку вперше почув з уст матері, гордість і честь його землі й народу.

Мабуть, багатьом шанувальникам пісні запам'ятався вокальний квартет міського будинку культури, де разом з Тарасом Денисюком співали Леонід Кашперський, Петро Невірковець, Олександр Лунін. А його дуєт з Тамарою Масловою!.. Їхній спів зачарував слухачів Югославії, Угорщини, Болгарії, Німеччини, Канади, Португалії. Він лауреат багатьох всеукраїнських оглядів, конкурсів самодіяльного мистецтва, його виконавська майстерність відзначена Почесною Грамотою Президії Верховної Ради України, почесними знаками Міністерства культури. Він – заслужений артист України.

З 1985 року Тарас Денисюк – соліст обласної філармонії. За цей період світ камерної та народної музики для співака значно розширився. Він уміє і для самого себе, і для слухача відкрити нові твори, а також по-новому подати вже відомі. Це відчувається у виконанні старовинних романсів, народних пісень, арій із опер С. Гулака-Артемовського і М. Лисенка. Вміло розкриває цикл українських народних пісень в обробці Г. Майбороди «Чия ж то хата», «Ой знати, знати», народних пісень на слова С. Руданського. Твори у виконанні Тараса Івановича Денисюка – переконливі, завжди вагомі. Це пісня-роздум, пісня свого народу і рідної землі.

«З дзвінкого джерела». Рівне, 1991.

ШЕВЧЕНКІВСЬКИЙ ЛАУРЕАТ

Пригадався 1980 рік, коли Рівненському музичному училищу виповнилося 25 років. На святкування ювілею одного з провідних музичних закладів області приїхали випускники з різних куточків України та інших республік. Прибув на свято рідного училища і Євген Кухарець – на той час заслужений, а згодом народний артист України, художній керівник і головний диригент Черкаського народного хору. Урочистості відбувалися в концертному залі міського будинку культури. Запам'ятався концерт і виступ учнівського хору музичного училища, який виконував українську народну пісню в обробці Миколи Леонтовича «Щедрик» Диригував Євген Кухарець.

Родом Євген Кухарець із села Велюнь Дубровицького району. З раннього дитинства полонила його пісня, чула від мами, а також

від односельців, які часто збиралися разом, особливо взимку, коли закінчувалися всі польові роботи, і співали. Співали і веснянки, і весільні, колядки, щедрівки, купальські та інші, адже Полісся має невичерпні скарби фольклору та народних традицій, які сьогодні ще побутують у селах. Малий Євген зачаровувався цим дивовижним співом простих сільських жінок, які мали прекрасні від природи голоси і знали безліч мелодій, що передавалися з вуст в уста століттями і ще й сьогодні полонять наші душі. Наслухавшись різних пісень, малий Євген і сам почав співати і грати на різних музичних інструментах. І мама вирішила віддати його до музичної школи в Дубровиці. Батько Євгена загинув у партизанах, і всі турботи лягли на мамині плечі. Хоч як було важко, але любов до музики привела Євгена Кухарця до Рівненського музичного училища на диригентсько-хоровий відділ у клас Володимира Васильовича Толканьова.

Якось Євген згадував:

– У своєму житті я багато чим завдячую Петрові Наумовичу Степанюку. Він був «народним» музикантом, який умів навколо себе організувати шанувальників народного мистецтва. То мій перший учитель музики, який узяв мене у свій ансамбль, де я грав на гармошці. Він ще більше подружив мене з народною піснею.

Згодом Євген Кухарець навчався в Одеській консерваторії у класі заслуженого діяча мистецтв України, професора Д. С. Загорецького.

Згадує П. А. Невірковець, керівник самодіяльного народного хору при міському будинку культури:

– Євген був вимогливим до себе і до учасників колективу на репетиціях, концертах. І в житті був зібраний і водночас простий. Ми, друзі і колеги, в своєму колі називали його «старшиною», бо любив порядок і дисципліну, де б не був, – чи на роботі, чи в побуті.

Ще будучи студентом консерваторії, Євген Кухарець вів хор на ткацькій фабриці в Одесі. На одному з фестивалів художньої самодіяльності колектив, яким він керував, дуже вдало виступив і здобув призове місце. Це помітили спеціалісти А. Авдієвський та А. Пашкевич. Після закінчення консерваторії йому запропонували працювати асистентом у вузі чи хормейстером у Черкаському

народному хорі. Він вибрав друге – привабила творча робота з професійним колективом. Тут він показав себе як вмілий і грамотний спеціаліст. Незабаром співаки одноставно попросили Євгена Кухарця очолити колектив.

У цей період розкриваються грані таланту Є. Кухарця, він збирає і записує, аранжує народні пісні Полісся, які включає в репертуар хору: «Вийди, Грицю, на вулицю», «Закувала зозуленька», пише власні твори.

За час роботи Є. Кухарця в Черкаському хорі цей колектив досяг високого рівня професійної майстерності, йому була вручена Державна премія ім. Т. Г. Шевченка.

Доля надто жорстоко повелася з Євгеном Кухарцем. У 1988 році в автомобільній катастрофі він загинув. Але пісні та обробки його нині звучать у виконанні Черкаського народного хору, по радіо, в концертах як добра пам'ять про добру людину і невтомного митця.

«Мелодії душі». Рівне, 1993.

ЗОРЯ СМІЗЬКОЇ КАПЕЛИ

Якось до мене зайшов батько моєї учениці Ольги Ніколайчук Микола Володимирович. Наша розмова торкнулася книжечки «З дзвінкого джерела», у якій згадувався духовий оркестр Смизького ДОКу. М. В. Ніколайчук – директор цього комбінату – звернув мою увагу ще на низку художніх колективів, які працюють у будинку культури цього комбінату. Сьогодні, коли культура в «загоні», а багато художніх колективів взагалі розпалися або на грані розпаду, дирекція деревообробного комбінату в особі Миколи Володимировича Ніколайчука активно підтримує колективи художньої самодіяльності морально і матеріально.

Отож, мова піде про один із провідних колективів області самодіяльну народну хорову капелу, яка сформувалася на базі Смизького ДОКу. Першим керівником капели був випускник училища культури Петро Михайлович Тімошов, який згуртував навколо себе любителів хорового співу, людей, закоханих у хорове мистецтво. З 1967 року керівництво деревообробного комбінату та будинку культури запросило на посаду керівника хорової капели А. М. Войцеховського. Анатолій Максимович охоче взявся

за цю роботу. Молодий керівник оновив репертуар, залишивши кращі твори свого попередника, поповнив колектив новими учасниками.

У 1964 році, закінчивши Харківський інститут культури в класі професора Є. В. Конопльової, тодішнього головного хормейстера театру опери та балету, А. М. Войцеховський за направленням приїхав працювати в Дубенське училище культури викладачем хорових дисциплін. Згодом працював заступником директора. З хоровим колективом училища брав участь в обласних та республіканських оглядах і фестивалях. З 1979 року – директор Дубенської дитячої музичної школи № 1.

Ще будучи студентом, Анатолій мріяв про хоровий колектив, саме робітничий, бо він стабільний і з ним можна систематично проводити репетиції, виступи. А ще коли тобі назустріч іде керівництво підприємства, то все своє вміння зможеш віддати корисній, улюбленій і добрій справі.

Минулого року колектив капели відзначив своє 25-річчя, і протягом усіх цих років А. М. Войцеховський вів його важкими шляхами мистецтва. Першим із району хор побував у Відінському окрузі в Болгарії, чарував болгар. Незабаром зустрічався з жителями міста рибалок Салацгрива Латвії. Учасник капели В. П. Кононюк тут, у Латвії, зустрів свого фронтового товариша, який працював заступником міністра рибної промисловості Латвії...

Колектив нараховує 65 чоловік – це ветерани О. В. Онищук, Я. І. Росоловський, В. Д. Завадський, Г. А. Катеринич, П. Г. Блащук, а також працівники комбінату П. П. Костюк, М. А. Михашук, соліст капели М. І. Карачун, вчителі А. Г. Літаш, подружжя Лариса Анатоліївна та Богдан Васильович Мацішини, сестри Ліда і Ніна Боярчук. Люблять у Смізі пісні не тільки учасники, але і всі жителі селища, які не пропускають жодного концерту свого улюбленого колективу. До душі кожного припадають українські народні пісні в обробці Миколи Леонтовича «Зашуміла ліщинька», «Ой зійшла зоря», а також пісні Д. Січинського, А. Кос-Анатольського, обробки народних пісень «Стоїть гора високая», «На Івана, на Купала».

Протягом багатьох років Анатолій Войцеховський був головним диригентом зведених хорових колективів на традиційних кон-

цертах, присвячених Дню Перемоги в Дубні. Але якось на одне із традиційних свят ще в «застійні» часи запропонував заспівати «Реве та стогне Дніпр широкий». У райкомі на це подивилися «косо», і вже через деякий час Л. М. Войцеховський «головним» не вважався. Боляче було пережити таке несправедливе звільнення, бо справі хорового мистецтва віддав усі роки своєї роботи, вклав душу в кожну пісню.

Але справедливість перемогла. Анатолій Войцеховський довгий час керував одним із провідних колективів області. Підвищуючи свою професійну майстерність, він у 1990 році разом зі своїми доньками заочно закінчив Львівську консерваторію ім. М. В. Лисенка, йому присвоєно почесне звання «Заслужений працівник культури України». Капела з гордістю носить звання «народна». Минулого року напередодні Дня незалежності України вона побувала з концертами на Тернопільщині, де брала участь в урочистих концертах. Анатолій Максимович вів також Дубенський хор ветеранів, допомагав учнівському хору хлопчиків музичної школи № 1, де хормейстером Майя Горностаї.

Коли людина любить свою пісню, то вона любить і свій народ, свою Вітчизну. Таким був Анатолій Максимович Войцеховський. Справжній спеціаліст своєї справи, митець свого народу.

«Мелодії душі». Рівне, 1993.

РІВНЕНСЬКІ ДЗВІНОЧКИ

«Рівненські дзвіночки» – таку назву має хор Палацу дітей та молоді м. Рівне. Створений чотири роки тому, дитячий колектив, яким керував Володимир Островський, здобув звання лауреата республіканського фестивалю шкільної художньої самодіяльності. Щедрими оплесками були нагороджені юні співаки за пісню «Мої курчата» М. Гусейнлі на слова І. Матулібова (солістка Олена Пижиж) та «Полонез» М. Огінського. Так писала газета «Культура і життя» за 28 жовтня 1973 року про творчий звіт-концерт майстрів мистецтв і художніх колективів Рівненської області у столиці України. За кілька місяців Володимира Францовича Островського не стало. Хор, створений ним, був визнаний в Україні одним з кращих. І сама назва «Рівненські дзвіночки» була повністю виправдана, бо дитячі голоси дзвеніли злагоджено, інтонаційно

чисто в ансамблевому звучанні. В. Островський, випускник Рівненського музичного училища, від природи був не тільки музикантом, а й учителем, вихователем. Він мав особливий підхід до кожної дитини, і в колективі панувала творча атмосфера. Ядром колективу були діти майже з усіх шкіл міста, які навчались у той час у Рівненській школі-інтернаті № 1. Як згадує Іван Степанович Кузм'юк, який був причетний до створення цього колективу, у 70-их роках дитячий хоровий колектив «Рівненські дзвіночки» після виступу по Львівському телебаченню мав зустріч з викладачами та керівниками дитячих колективів у Львівській державній консерваторії. На концерті був присутній А. Й. Кос-Анатольський. Після виступу наших дітей в його очах з'явилися сльози, і він дякував їм і керівникові, сказавши: «Ось так треба працювати».

Після В. Ф. Островського у «Дзвіночків» ще були керівники, але з різних причин вони довго не затримувалися. А ось Марія Прохорівна Гончарова вже сімнадцять років веде цей колектив і стала гідним продовжувачем хороших традицій, закладених у свій час Володимиром Островським.

Я зустрівся з Марією Прохорівною восени 1992 року в хорошому класі Палацу дітей та молоді. У неї сльози на очах: того дня вона отримала трудову книжку із записом про звільнення від роботи керівником хору. На кріслах лежали складені великими стопами ноти й панувала тиша. Наша розмова спочатку ніяк не в'язалася, але згодом ми розговорилися, і вона тривала довго...

Подумалось: усі свої недоліки ми звалюємо на «застійний» період, у якому на культуру зверталось дуже мало уваги, а що діється сьогодні? Відродження духовної культури проходить під знаком не збереження колективів художньої самодіяльності, а їх розпуску... Зрозуміло, фінанси... Але зберегти такий колектив, як «Дзвіночки», – просто необхідно.

Марія Прохорівна «сама пішла». Створилися такі умови «творчості», що людина не витримала натиску з боку керівництва «згори». А віддала колективу всі свої кращі роки, усі вихідні та відпустки, усі вільні вечори та свята... М. П. Гончарова закінчила філологічний факультет (з музикою) Рівненського педагогічного інституту. Працювала вчителем у Володимирецькому, Рівненському районах, Рівненських школі-інтернаті та СШ № 6.

У школі-інтернаті створює хор. Десь у 70-х роках на шкільному огляді художньої самодіяльності колектив показав високий рівень виконавської майстерності.

– Після огляду, – згадує Марія Прохорівна, – я зустрілася з В. Ф. Островським, який керував хором колективом школи-інтернату № 1. Він мене тепло привітав з хором виступом і сказав: «Це наш гідний конкурент».

За час роботи Марії Прохорівни зі «Дзвіночками» колектив зріс і кількісно, і якісно. Понад 86 хлопчиків та дівчаток з радістю опановували хорівий спів. Створено багато концертних програм, але колектив постійно тримає в репертуарі твори, які були включені ще В. Ф. Островським. Це – «Щедрик» та «Ой сивая зозуленька» з обробці Миколи Леонтовича та пісенька Маріне із кінофільму «Вертуха» Цинцадзе.

У 1987 році колективу було присвоєно почесне звання «зразковий». Він Лауреат Першого республіканського конкурсу хороших колективів ім. М. Леонтовича. Марії Прохорівні було присвоєно звання «Заслужений працівник культури України». З творчими концертами колектив побував у Польщі, тричі в Болгарії, Прибалтиці. Скільки доброти, скромності і справжньої культури в цієї жінки, людини і вихователя. Я був вдячний долі, що звела з нею, щоб поспілкуватись.

«Мелодії душі». Рівне, 1993.

ВІД СИНЬОГІР ДО ПОЛІССЯ

Федір Гоцук стояв зосереджений за кулісами і чекав свого виходу, а на сцену вже вийшов самодіяльний народний хор Березнівського районного будинку культури. Звіт композиторів області – відповідальність перед слухачем, колективом і самим собою. Нині він виставляє вокальну композицію «Привітальна» на свої слова і ним же керований колектив. Здавалося, стояв спокійний. Скільки в нього вже тих концертів було в області й у республіці, а перед кожним виходом на сцену хвилювався, ніби вперше.

Вперше Федір Гоцук вийшов на сцену у складі вокально-інструментального ансамблю «Гудаки» у Рахівському районі, що на Закарпатті, звідки сам родом. Прозвучали перші його спроби «Синьогори», «Гудаки» на свій текст в естрадному плані. «З'явилися»

мелодії ще в шкільні роки, коли слухав естрадні пісні по радіо, телебаченню, або заїжджих гастролерів.

Не дивно, що пісенне Закарпаття нагородило Федора Гощука пісенним даром. У 1978 році він закінчує диригентсько-хоровий відділ Ужгородського музичного училища, служить у Збройних Силах і в армійській художній самодіяльності бере активну участь, а його пісня «У відпустку» прозвучала в одній із передач по всьому колишньому Союзу.

Творчість Федора Васильовича Гощука розквітла вже на Поліссі, на Рівненщині. Після закінчення Рівненського державного інституту культури він був направлений керівником самодіяльного народного хору Березнівського районного будинку культури. Як умілий організатор і талановитий аранжувальник народних мелодій, Федір Гощук зумів згуртувати навколо себе молодь, багатьох культпрацівників, а також створив творчу атмосферу і для ветеранів. Він спілкується з Р. М. Бондаренком, М. О. Іллюком, С. М. Шабатюком, які довгий час співали в хорі, оновлює репертуар. Чи не вперше в області цей колектив звернувся до творів «Ще не вмерла Україна», «Ой, у лузі червона калина» – цих, як вказав Федір Гощук, святих для нашого народу творів. Чільне місце в репертуарі посідають пісні козацькі, чумацькі та стрілецькі: «Гей, по конях, хлопці, їдем», «Стоїть явір над водою», «Ой, там за лісочком», Особливо в його душу запали стрілецькі.

– Це справжні перлини пісенного мистецтва – говорить Ф. В. Гощук, – у них порив народу до волі, його високі духовні якості.

Багато в репертуарі народних пісень, які пов'язані з Поліссям, відображають історію цього краю, звичаї жителів. У цьому допомагає шукач народних перлин Д. П. Сиса. Десятки записаних нею пісень виконує колектив: «Ой, верба-вербовая», «А в суботу, вночі», «Ой у полі жито».

Якось керівництво колгоспу села Тишиця звернулося до Федора Васильовича з проханням посприяти в розвитку художньої самодіяльності, адже в селі багато людей, які люблять пісню, знають її з діда-прадіда. Ф. Гощука в цій справі просити не треба, його душа тягнеться до пісні, до людей. У 1988 році він організував хоровий колектив, і на перший концерт учасники вийшли у своїх костюмах, які лишилися у спадок від бабусь та рідних. Зберіг говір-

ку, використав той матеріал, який побутує в цьому селі. І люди, які небайдужі до пісні, сприйняли це всією душею. Федір Васильович створює вокально-хореографічні композиції «Тишицьке весілля». У 1990 році цей колектив став «народним». Згодом створює таку ж композицію в сусідньому селі: «Друхівське весілля».

Ф. В. Гощук вболіває за народну пісню і до неї ставиться з особливою увагою, вважає, що народні мелодії повинні бути збережені саме такими, якими вони побутують у народі. Він охоче надає шефську допомогу хоровим колективам Березнівського лісового технікуму та СПТУ № 4.

Неповною буде розповідь про Федора Гощука, якщо не сказати про нього як композитора. Він розпочинав з естради, а коли взявся до роботи з хоровим колективом, то розкрився саме в цьому жанрі. Переді мною програма творчого звіту автора в 1990 році у Березному. Тут пісні на слова Д. Мегелика «Сині ночі», П. Рачка «Вечоріє», В. Ладижця «Материнська доля», а також на власні слова «Ой не маю спокою» та «Коли прощаюся з горами». Багато обробок народних пісень зроблені на місцевому фольклорі. Взагалі Ф. Гощук написав більше 50 пісень, зробив понад 60 обробок народних мелодій. Головна тема його творчості – любов до рідної землі, материнська доля, кохання. Є твори, які оспівують мужність нашого народу, його непохитну любов до своєї Батьківщини. Яку б пісню не слухав – відчувається почерк майстра, який талановито вкладає душу в кожний рядок своєї мелодії.

...Закінчився виступ хору, учасники розходилися до роздягальні, а Федір Васильович на хвилику замислився, йому завжди є що сказати і учасникам, і колегам, поділитися враженнями. А, може, просто народжувалася нова пісня, яка буде хвилювати нас знову...

«Мелодії душі». Рівне, 1993.

ОРКЕСТРИ НАШІ ДУХОВІ...

Духова музика до вподоби багатьом. За останній час на Рівненщині збільшилася кількість таких колективів, піднявся рівень їх виконавської майстерності. Усе частіше люди одержують можливість почути духові оркестри не тільки на марш-парадах, а й у концертних залах, зелених театрах та парках.

У 1991 році в обласному музично-драматичному театрі проходили концертні звіти колективів дитячих духових оркестрів, які підтверджували своє звання «Зразковий» і «Народний». Серед них були колективи с. Городок Рівненського району, дитячої музичної школи № 1 м. Рівне, дорослий колектив з Палацу культури текстильників та дитячі колективи клубу залізничників і Любомирського вапняно-силікатного заводу. Про останні й піде мова.

Вражають не по-дитячому висока музична виконавська культура цього колективу, чіткість, вивірена динамічна грація, щира емоційність, широкий репертуар, який охоплює різні стилі і жанри – від українських та західних класиків до естрадних і джазових композицій.

Вишуканістю відзначається «паркова» музика Вальс М. Кюсса «Амурські хвилі», марші та інші твори. Яскраво звучать сучасні танцювальні ритми в «Кумпарсіті» Х. Родрігеса, в естрадних мелодіях П. Гикавого, в джазовій композиції Д. Браславського «Веселий оркестр». Особливо хочеться відзначити солістів-інструменталістів, які вільно володіють імпровізаційним стилем виконання, зокрема, А. Солощука, Р. Романовського, В. Євтушка.

У сюїті на теми опери С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм» колектив зумів розкрити цілу гаму величних, ліричних, веселих, сумних образів, віртуозно виконуючи запальні українські танці. Цьому колективу під силу твори різних жанрів духового мистецтва.

У Любомирці немає дитячої музичної школи, отже, відсутня база для поповнення оркестру, але музично-естетичне виховання в селі зосереджене в дитячому самодіяльному оркестрі, де навчається 115 дітей в основному складі і 27 – у підготовчому.

Хочеться зазначити: керівник оркестру Володимир Павлович Вакулін Вихованець цього оркестру, без підготовки в музичній школі закінчив Рівненське музичне училище та Львівську консерваторію. Талановитий музикант-диригент, флейтист відмінний організатор і вчитель, В. П. Вакулін уже більше 10 років працює з одним із кращих дитячих колективів України.

Хочеться сказати добре слово і про засновника оркестру Ярослава Гриня. Лікар за професією, він самотужки теоретично вивчив усі духові інструменти, перечитав масу літератури що пов'я-

зана з духовою музикою, і зумів згуртувати навколо себе дітей, які теж були закохані в музику. Ярослав Гринь від природи музикант, людина, яка має ту іскру, від якої запалюються вогні людських душ, він передає любов до музики, своє вміння і всього себе.

Колектив під його керівництвом започаткував на Рівненщині розвиток дитячих духових оркестрів високого виконавського рівня. У 1976 році оркестру присвоєно почесне звання «народний», він учасник та лауреат багатьох оглядів та фестивалів народної творчості, духової музики. Колектив підтверджує свої звання і може бути окрасою будь-якого фестивалю, свята духової музики.

Коли відзначалось 30-річчя Перемоги у Другій світовій війні, у столиці України проходив заключний тур II Всеукраїнського конкурсу самодіяльних духових оркестрів та марш-парад переможців духових колективів. Відбулось весняне свято духової музики. Одним із переможців став самодіяльний народний духовий оркестр Палацу культури цементників м. Здолбунова.

Це один із найстаріших духових оркестрів в області. Його коріння сягає 1939 року. Початком творчої роботи колективу став 1945 рік. Духовий оркестр взяв участь уже в першій обласній олімпіаді і виконав кілька маршів. Спочатку це був гурток аматорів гри на духових інструментах, які самостійно опановували нотну грамоту і вчилися грати на музичних інструментах. Очоловав цей колектив Іван Львович Максимюк – людина, закохана в музику, мистецтво духового оркестру, самоук. Навчав людей музики і сам вчився розуміти високе мистецтво гри на духових інструментах.

Уже в перші роки свого існування цей невеличкий гурт з музичними інструментами брав активну участь у житті підприємства, міста, в обласних оглядах. У його репертуарі були переважно марші, танцювальні мелодії.

У 1963 році колектив очолив випускник Рівненського музичного училища Андрій Васильович Бугринєць. Молодий, енергійний, теоретично підготовлений керівник, він сумлінно поставився до своїх обов'язків. Прийшло нове поповнення, в колектив влилася молодь, збільшилося число його учасників, невеличкий гурток ентузіастів переріс у згуртований мистецький колектив.

З самого початку своєї роботи Андрій Бугринєць почав працювати над строем інструментів та окремих груп, звуком, диханням, нотною грамотою, добивався чіткого ансамблевого звучання. Багато часу та уваги приділяв чистоті інтонації, читанню нот з аркуша, поповнював репертуар високохудожніми творами. Він звертався до творів зарубіжної та української класики, обробок народних мелодій та творів місцевих авторів. Систематична робота колективу дозволила включити в свій репертуар твори, складні в технічному та музичному виконанні. Це, зокрема, увертюра «Еґмонт» Л. Бетховена, «Інтермеццо» Ж. Бізе, пісні та романси з опери С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм». Колектив брав участь в обласних та республіканських оглядах, фестивалях, марш-парадах. І це давало імпульс і стимул в роботі колективу, ветерани та кращі виробничники підприємства отримували заохочувальні премії та нагороди, що теж стимулювало творчий процес і професійне творче зростання духового оркестру. Серед них: Б. Шелудько – майстер механічного цеху, Б. Шумеленко – машиніст електровоза, М. Грущенко, М. Дублянський, М. Гриценко, які через десятки років пронесли свою любов до музики.

Велика заслуга в цьому Андрія Бугринця як керівника і професійного музиканта. Він у колективі налагодив дисципліну, чітко розподілив у оркестрі обов'язки концертмейстера, старости та керівників груп, заняття проходять систематично, що в кінцевому результаті визначає успіх. З кожним роком зростає матеріальна база колективу, поповнюється нотна бібліотека та фонотека, колектив має два комплекти музичних інструментів, що дає можливість поповнити колектив молодими музикантами. Зараз у ньому 40 чоловік. На базі духового оркестру діє дитяча підготовча студія, яка налічує понад 70 чоловік. У 1970 році духовий оркестр успішно підтвердив звання «народний», того ж року виїздив з творчими концертами в м. Миколаїв Львівської області. У 1980 році брав участь у телеконкурсі «Сонячні кларнети». Нині колектив з його незмінним керівником Андрієм Васильовичем Бугринцем перебуває у творчих пошуках, відроджує традиції нашої духовності, звертається до призабутої музичної минушини, пробує підняти пласти музичних пісенних багатств Рівненщини.

Пролунав заключний акорд, закінчилась чергова репетиція духового оркестру рівненського клубу залізничників. Розійшлись оркестранти, в класі запанувала тиша. Але для Івана Юрійовича Студенного робота ще тривала. На пульті лежала партитура концертної фантазії, яку включено в святкову програму, присвячену Дню залізничника.

У 1971 році Іван Юрійович з власної ініціативи створив у клубі залізничників духовий оркестр. Він, аматор, який самотужки навчився грати на тромбоні, виступав у професійних оркестрах. Зокрема, в естрадному оркестрі «Горинь», який свого часу був популярним не тільки її області, а й за її межами. Свою любов до музики Іван Студенний прагнув передати дітям і виконав свою давню мрію Створив саме дитячий духовий оркестр.

Спочатку в оркестрі було тільки дванадцять чоловік, які надовго запам'ятали свій перший виступ. Згодом колектив уже мав майже 40 учасників, була створена підготовча група для поповнення основного складу оркестру, в якій навчалися діти залізничників.

Іван Юрійович старанно освоював з дітками нотну грамоту, систематизував навчання на духових інструментах. З початку своєї роботи сам виготовив дерев'яні пульти, обставив клас потрібними стендами. Колектив з кожним роком шліфував свою майстерність. Брав участь в обласних та республіканських фестивалях та конкурсах, марш-парадах та святах, які проводились у місті, завоював почесне звання «самодіяльний народний».

Колектив, який об'єднує і школярів – хлопчиків та дівчаток, і робітників, має свої традиції. Тут грають ті, хто пов'язав своє життя із залізницею. Звідси йдуть в армію і повертаються назад. Багато вихованців духового оркестру вступили в музичне училище і консерваторію. Колектив став школою для багатьох його учасників, допоміг у виборі майбутньої професії і відкрив шлях у велике мистецтво. Активну участь в оркестрі свого часу брали залізничники Михайло Котюк, Віктор Новицький, Петро Романенко, Петро Саборайчук.

Мені було завжди приємно бачити юних музикантів у формі залізничників, які простували вулицями міста і несли радість кожному, адже до цього колективу байдужих не було. Усі друзі і

колеги, шанувальники мистецтва знали Івана Юрійовича Студеного як сумлінну і доброзичливу людину, яка віддала, дітям усі сили і до кінця свого життя жила цим колективом, його радіщами й успіхами.

Коли я завітав у клас Миколи Миколайовича Терлецького, викладача духових інструментів Рівненського інституту культури, то в нього вже закінчилися заняття, і він перечитував рукопис книги «Інструментознавство», яку підготував разом із завідуючим кафедрою духових інструментів Д. М. Панасюком. Він поділився своїм задумом і показав майже готовий рукопис книги... Така книга сьогодні дуже потрібна для студентів, адже в ній розповідається про виникнення і розвиток дерев'яних та мідних духових інструментів.

Біля дверей його класу – табличка, на якій викарбувані слова: «У цьому класі працював заслужений працівник культури України, доцент В'ячеслав Миколайович Старченко». М. М. Терлецький продовжує добру справу свого вчителя, який був першим керівником духового оркестру і першим завідуючим кафедрою духових інструментів. Вперше Микола Терлецький зустрівся з музикою, коли до Ганьківської школи, що на Івано-Франківщині, привезли комплект духових інструментів. Тоді йому, шестикласникові, припав тільки тенор, а так хотілося грати на ведучих інструментах – трубі чи тромбоні. Мрія була опанувати всі духові інструменти. Гра в шкільному духовому оркестрі допомогла Миколі вибрати майбутню професію. Він навчається у Снятинському училищі культури, після закінчення якого працює завідуючим клубом у селі Хлібичин. Тут він організовує хор і здійснює давню мрію – створює духовий оркестр. Перший виступ у районі приносить колективу успіх... Микола Терлецький не зупиняється на досягнутому, опановує тромбон і вступає у Рівненський державний інститут культури в клас В. М. Старченка. Навчання в інституті додало знань, які втілював згодом у свою творчу діяльність у Рівненському ТУ № 2 (нині СПТУ-10), де почав створювати духовий оркестр. Цю добру справу підтримав і його вчитель, який надавав методичну і практичну допомогу в доборі репертуару, роботі над новими творами. Коли М. М. Терлецький очолив цей колектив, то в пер-

шу чергу роботу розпочав із ремонту духових інструментів, вдихнув у них друге життя, своє вміння і молодечий запал. Підбирав такий репертуар, щоб зацікавити молодих виконавців, проводив індивідуальні заняття з кожним учасником з вивчення нотної грамоти. Ця копітка праця через рік привела колектив на огляд-конкурс духових оркестрів, де на нього чекав перший успіх. 1978 рік став часом народженням колективу. Це стимулювало як учасників, так і керівника. Після III пленуму Музичного товариства України з питань розвитку духової музики газета «Культура і життя» пише: «Приємне враження справив виступ духового оркестру Рівненського профтехучилища № 10 (керівник оркестру М. Терлецький). Це молодіжний колектив із запасом можливостей для творчого зростання. Приваблює музикальність, відчуття ритму, ансамбль виконавців. Особливо добре прозвучали «Інтермеццо» Ж. Бізе, фрагменти з опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Танець з шаблями» А. Хачатуряна».

На жодну з репетицій (а їх безліч) Микола Миколайович не запізнився хоч на хвилину, бо його приклад – першооснова дисципліни в колективі. Взагалі колективи духових оркестрів мають бути осередками музичної культури, засобом естетичного виховання. Серед колективів художньої самодіяльності вони є найдоступнішими для творчості мас. Саме таким є духовий оркестр Рівненського СПТУ № 10.

«Мелодії душі». Рівне, 1993.

СТЕЖИНА ДО ДУШІ ДИТИНИ

На одному з концертів, у якому брали участь художні колективи – дитячі й дорослі – я був свідком, як юні артисти прагнули бути «дорослими» у своїй артистичній манері, хизуючись незвичними костюмами, що дехто, може, вперше його одягнув... А ще приємніше було бачити і чути, як вони натхненно співають, як у їх ще чисту душу западає народна мелодія. Я слухав їх спів і радів, що вони пронесуть традиції нашого народу і передадуть їх новим поколінням, не розхлюпають по життєвій дорозі ті краплини народних мелодій, які зберігаються у їх душах.

У нашій області та за її межами цей колектив відомий і знаний як фольклорно-етнографічний гурт «Веснянка» Палацу дітей та

молоді м. Рівне, лауреат обласної літературно-мистецької премії ім. Бориса Тена та Другого міжнародного фольклорного фестивалю в столиці України. Керує колективом Віктор Ковальчук.

Наступного року гурту «Веснянка» виповниться десять років. Десять – це вік дитини, яка набирає сили і починає сприймати навколишній світ по-іншому. Отож і колектив набирає сили, відроджує традиції народу, нашу духовну спадщину.

Віктор Ковальчук закінчив Рівненське музучилище, музпедфаккультет педінституту. Спочатку організував оркестр народних інструментів, згодом почав вводити кобзи, бугай, гармошку. Почав їздити в експедиції, записував на магнітофон пісні, які побутують у народі. Його «подорожування» пролягло дорогами Сарненського, Володимирецького, Дубровицького, Рокитнівського та Зарічненського районів. Віктор розповідає: «Хочу охопити регіон Рівненського Полісся. Викликано це тим, що сам я народився і виріс у Володимирецькому районі і мені близька мелодика і діалект пісень саме цього краю. Але, на мою думку, визначальним є те, що в цьому регіоні найбільше збереглися прадавні пласти нашої культури, інструментальна та пісенна традиції».

Коли була створена вокальна група, Віктор Ковальчук розшифровував і передавав дітям усе те, що записував на магнітофон, зберігаючи ці пісні, звичаї, обряди такими, якими вони побутували в цих селах.

Ось, наприклад, у селі Сварицевичі Дубровицького району зберігся і проводиться дохристиянський обряд «Водіння Куста». Він проводиться на Трійцю («Зелені свята»). Рано-вранці вибирають найгарнішу дівчину, одягають у вишиту сорочку, червону крайку, а на голову одягають вінок із кленового листя. Сама дівчина виглядає, як куц. А тоді ходять і співають: «Од хати до хати, щоб були всі люде щасливі й багаті». А коли завершувалось «Водіння Куста», то з дівчини-Куста знімали зелень і кидали «на врожай». Кожного року Віктор Ковальчук у червні їздить у Сварицевичі з «Веснянкою», щоб дітки разом з дорослими брали участь у цьому обряді, щоб це було не сценічне презнімання обряду, а «жива» участь і щоб дітки відчули всі тонкощі «Водіння Куста».

А що ж робиться за кулісами, у класах для повсякденної роботи?

– У колективі та разом з підготовчою групою займається понад 100 дітей, віком від шести років і до студентів, – розповідає Віктор Ковальчук. – Протягом останніх років вихованці «Веснянки» стали студентами кафедри фольклору інституту культури – це Юля Скоромна, Наталя Черняк, Світлана Поцілуєва. Остання працює в колективі з молодшою групою вихованців.

Якщо сказати ширше про «Веснянку» – то це не просто колектив, а школа з своїми повсякденними клопотами і концертними виступами, тут свої будні і свята: проводяться заняття гуртового і сольного співу, танцювального та інструментального гуртків, троїстих музик, діти вивчають елементи сольфеджіо і теорії музики, знайомляться з фольклором та етнографією України (звичаї, обрядові свята), історією України (Рівненщини).

В особі Віктора Ковальчука бачиться людина, яка любовно і разом з тим обережно ставиться до обрядів, звичаїв і традицій, до всього духовного багатства поліського краю і стоїть біля витоків джерела, яке його живить. Він вболіває за все те що вже надбане ним і його колегами, і передає все краще і цінне дітям, передусім фольклорно-етнографічному гурту «Веснянка». Тож нехай проляже до душі кожної дитини стежина, на якій звучатиме пісня наших предків.

«Мелодії душі». Рівне, 1993.

ВИЗНАНИЙ МАЙСТЕР

Не кожного митця за життя визнають майстром. Так складається, що людина і хороша, і пунктуальна, сумлінно ставиться до виконання своїх обов'язків, і все життя на одному місці працює, вийде на пенсію, а визнання так і не отримає. Отож, мабуть, не в цьому справа. Секрет – у самій людині, в її таланті, а для артиста – в умінні донести той чи інший твір до слухача переконливо, щоб люди тобі повірили, що це має бути так, а не інакше, пережити частку життя зі своїм героєм. Це не просто, а для майстра – можливо. Таким для нас був і залишається Олександр Петрович Лунін.

Якось мені довелося брати участь в одному з концертів чоловічої народної хорової капели міського відділу внутрішніх справ, якою керував заслужений працівник культури України Микола

Петрович Калітинський. Концерт проходив у місті Кузнецовськ (колись Вараш, а нині – знову Вараш, місту повернули споконвічну назву, – ред.). Я прочитав там кілька віршів, а вів концерт Олександр Лунін. Коли повертались додому, Олександр Петрович запропонував прочитати мої вірші в одній із передач на обласному радіо. Незадовго до передачі ми зустрілись. Олександр Петрович підібрав ті вірші, які припали йому до душі, чимось його схвилювали. Коли він почав мені читати вже відібрані твори, то я відчув, що для нього немає просто прочитаного рядка, а навіть кожне слово несе в собі смислове навантаження. Він кілька разів перечитував вірші чи окремі рядки і щораз вдумувався у їх зміст... «Це дійсно читав майстер», – подумалось мені.

Олександр Лунін закінчив Харківський інститут культури і приїхав на Рівненщину. Працював режисером народного театру у міському будинку культури, викладачем в інституті культури, останні роки – артистом обласної філармонії. У 1985 році став лауреатом республіканського конкурсу читців, який проводився в Києві до 40-річчя Великої Перемоги. Він виступив з програмою «Незабутнє» за творами Олександра Довженка. Згодом була програма «Жменя сміху людям на втіху», до якої ввійшли гуморески рівненських авторів Сергія Мельничука, Петра Красюка, а також його власні твори, зокрема «Пив-бар». Олександр Лунін писав вірші, гуморески, малював, співав і завжди був серед людей. Коли приїжджав на Харківщину у своє рідне село Піщане, то завжди виступав перед односельцями у клубі, у полі...

Востаннє з Олександром Луніним я зустрівся незадовго до його смерті. Він ніколи не падав духом, цікавився творчістю, новинами поезії. Коли його проводили в останню дорогу, то в мене народились такі рядки:

*Горить твоя свіча, горить,
Сльоза її стіка на руки.
І зачорнилась її нить
В останній барабанний стукіт.
Горить твоя свіча, горить,
І віддає тепло холодне.
Вже затуманилась блакить,
І ніч ввійшла в безодню.*

*Горить твоя свіча, горить,
В фуках чїїхось незнайомих.
Цей спалах, ніби мить,
Лишивсь, як спомин.*

«Мелодії душі». Рівне, 1993.

ВИГОЙДАНА СПІВОМ СОЛОВ'Я

Вишита колоссям і калиною, Вигойдана співом солов'я, Звешся веселково Україною, Земле зачарована моя!

Ось такі рядки були видруковані в запрошенні на свято народної торчості «Мистецтво профспілок – незалежній Україні», яке проходило в листопаді минулого року в палаці культури «Текстильник». Серед багатьох колективів художньої самодіяльності області провідні місця посідали творчі колективи господарів цього свята: хоровий, танцювальний, вокальний. У вокальній групі заспівувачем був Василь Аврусевич. Протягом чверті віку звучав його голос у колективах художньої самодіяльності, у професійних колективах; його голос чарував слухачів Болгарії, Нідерландів, Польщі.

Уперше Василь заспівав у шкільному ансамблі. Рідна Млинівщина, де народився, тепло сприйняла його спів. Не маючи змоги добиратися до Дубенської музичної школи, Василь після закінчення загальноосвітньої школи подався до Рівненської музичного училища. Вступивши на диригентсько-хоровий відділ, він почав опановувати ази музичної грамоти, хорового співу, мистецтво диригування. Після уроків часто просиджував за фортепіано і підбирав акомпанемент для українських народних пісень, які співав. Пройшов хорошу вокальну школу у викладачів Олександри Аркадіївни Гудкової та Раїси Іванівни Забірової.

У 1967 році, уже будучи на випускному курсі училища, група учнів, у тому числі і Василь Аврусевич, підбираючи собі роботу «за направленням», поїхали на прослуховування до Києва в хорову капелу «Думка» пошукати собі щастя. І щастя усміхнулось: пройшов за конкурсом! З колективом брав участь у декаді української культури в Москві.

Однак сімейні обставини не дали змоги довго працювати цьому колективі. Не знайшовши в столиці житла, Василь за півроку

повернувся на Млинівщину. Деякий час працював директором будинку культури в селі Ярославичі. Тут за його допомогою була створена музична база, закуплені інструменти, діяли гуртки художньої самодіяльності, музична студія. В усьому йому допомагала дружина...

З 1969 року Василь Аврусевич працює на льонокомбінаті керівником гуртків художньої самодіяльності, згодом художнім керівником, а з 1990 року він – директор палацу культури «Текстильник». Часто бере участь у концертах з провідними духовими та народними оркестрами міста. Особливо пам'ятними стали виступи в дуеті з Олександром Костюком. Вони брали участь в авторському вечорі композиторів Івана Сльоти та Анатолія Пашкевича, звучали пісні «Райдуга», «Засиніли поля», «Купавушка», «Люби-сток».

У 1980 році Василь Аврусевич закінчив Рівненський інститут культури. У 1985 році йому було присвоєно звання «Заслужений працівник культури України». Ось уже декілька років Василь Васильович Аврусевич веде клас вокалу на музпедфакультеті Рівненського педагогічного інституту, передає своїм вихованцям чарівне мистецтво співу.

«Мелодії душі». Рівне, 1993.

ЖИТТЯ У ПІСНІ

Уперше я почув спів Людмили Гурової ще в 1972 році, коли працював артистом оркестру в Рівненському музично-драматичному театрі. Вона грала роль Уляни у виставі Г. Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці». Чарівний голос співачки розкрився саме в українській пісні, її спів надовго западав у душу тому, хто хоч раз чув його. Згодом Людмила перейшла працювати до обласної філармонії, і ось уже десятиліття її голос звучить свіжо і щиро; вона з високою вокальною майстерністю виконує народні пісні, арії та романси.

Складною виявилась доля у Людмили Гурової. Виросла серед нанайців, навчалася у вірмен, а живе в Україні. Часто згадує Хабаровський край, де пройшло дитинство, куди її, маленьку сироту, привезла тітка. Серед мальовничої природи цього краю, у поселенні нанайців промайнули безхмарні дні... Тут її оточували націо-

нальна пісня і танці, давні традиції. І маленька Люда через призму культури цього народу тягнулася до музики, до пісні. У школі брала активну участь у співочому гуртку і мала великий пісенний репертуар.

Любов до пісні привела дівчину на вокальне відділення Новосибірського музичного училища в клас викладача С. П. Ванікян. Тут відкривається для неї широкий простір музики. Вона відвідує вистави оперної студії консерваторії та оперного театру, філармонічні концерти за участю провідних співаків, бере уроки вокалу у відомої співачки, народної артистки, солістки оперного театру Н.А. Мяснікової. Усе це формувало Людмилу Гурову як співачку і як людину. Любила співати українські пісні, їй полюбилася також українська мова; її мама – українка, а батько – осетин. Українська пісня і слово стали їй близькими і рідними, тому її вбило в Україну.

З 1968 року Людмила почала працювати у Рівненській філармонії, її репертуар поповнився українськими народними піснями, творами зарубіжних та українських композиторів. Вона часто виступає з камерним оркестром обласної філармонії, яким керує народний артист України Богдан Депо, і створила прекрасні образи Чіо-Чіо-Сан з однойменної опери Д. Пуччіні, Наталки з опери М. Лисенка «Наталка Полтавка».

У 1988 році відбулися вечори пам'яті Гната Хоткевича. Людмила Гурова виконала низку його творів у концертах, які проходили в Харкові, Львівському театрі імені М. Заньковецької, у передачі «Композитор Гнат Хоткевич» Львівського телебачення та у виступах по Рівненському радію.

Сьогодні співачка в доброму творчому настрої, сповнена нових мистецьких задумів. Вона бере участь у програмах, присвячених Лесі Українці, Тарасу Шевченку, Івану Франку, Миколі Лисенку. З 1984 року разом із заслуженим артистом України Ярославом Кульчинським та концертмейстером Наталією Савчук-Кульчинською створила вісім дуетів. Але найбільше надбання її творчості – це понад 300 вистав безсмертного «Запорожця за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського. Дует Одарки й Карася з її незмінним партнером Миколою Бештою приносить справжню насолоду слухачам.

Людмила Гурова, працюючи, водночас закінчила режисерське відділення заочного факультету в Рівненському державному інституті культури. Разом зі своєю донькою Ярославом пізнає мистецтво режисури.

«Мелодії душі». Рівне, 1993.

ЇЇ ГОЛОС ЧАРУЄ...

Олена Морозова сиділа за кулісами концертного залу і чекала свого чергового виходу на сцену. Не вперше вона у такій ролі, звикла і до чекань, і до затримки концертів, часто і без обіду, і хвора, і в пригніченому настрої. Але робота є робота, її треба виконувати. Який би настрій не був у артиста за кулісами, а на сцені ти граєш, співаєш, живеш у той час піснею.

Олена Олександрівна Морозова у 17 років була прийнята до філармонії. Ніжне і чисте лірико-кolorатурне сопрано вперше почули у 1956 році на сцені Київського театру ім. Івана Франка під час республіканського огляду народних талантів, коли звінувала Рівненщина. Звучала пісня «Ой не світи, місяченьку». Після концерту була зустріч з Гурієм Гурійовичем Верьовкою, який запропонував їй співати у відомому хорі. Але сімейні обставини не дозволили їй відлучатися від рідної домівки.

Олена працювала у Рівненській, Хмельницькій і Житомирській філармоніях, а згодом на неї звернув увагу молодий спеціаліст, випускник Одеської консерваторії Анатолій Авдієвський – художній керівник хору ім. Г. Верьовки. Тоді він набирал співаків до ансамблю «Льонок». Він упізнав Олену, яка раніше прослуховувалась до хору Верьовки, і був вражений виконанням пісні «Тихесенький вечір».

Все життя пропрацювала на заводі «Газотрон» і співала в художній самодіяльності. Мабуть, немає такого шанувальника співу в області, хто б не чув Олени Морозової, її голос завжди дарував хвилини радості, ніс людям високе мистецтво...

Пам'ятаю виступи Олени на обласних та республіканських оглядах та фестивалях, коли члени журі були в захопленні від її голосу та співу.

У концертах співачка виконувала свої улюблені пісні – О. Андрієвської «Якби я вмiла вишивати», закарпатську народну «Ой,

я знаю, що гріх маю», а також «Моя Україна». Вони дорогі для співачки, бо з ними пов'язані її творчі успіхи.

«Мелодії душі». Рівне, 1993.

МЕЛОДІЇ ДУШІ

Свого часу рівняни та гості нашого міста, поспішаючи на роботу або прогулюючись бульваром Незалежності, могли звиріяти час за годинником, який був встановлений на готелі «Мир». Але мало хто знав, що кілька тактів мелодії, які відраховували кожну годину, були із пісні «Поліська вітальна» рівненського композитора Бориса Забути.

Ось уже більше десяти років музика Б. Забути звучить у концертних залах, по радіо, телебаченню, в колективах художньої самодіяльності області та за її межами.

А першим твором композитора стала «Пісня про Рівне» на слова В. Монаєнкова. Народилася вона в дорозі. І було це в 1975 році. Тоді ще молодий і незнаний Борис Забута у складі делегації майстрів мистецтв і художніх колективів їхав у болгарське місто-побратим Відін. Ось тоді в дорозі, у суперечках, як краще представити творчість рівнян і показати обличчя нашого міста, і народилася «Пісня про Рівне», яка була вперше виконана в Болгарії.

Потім з'явилася пісня «Вересень» на слова О. Смика, вокально-хореографічна композиція «Радість» на слова Д. Зиткіна, музика для дітей, обробки поліських пісень. На музику Б. Забути поставлені танці в Заслуженому ансамблі танцю України «Полісянка» («Хустина», «Поліський козачок», «Полісся вітає»). Піснею «Моя вічна любов» озвучений фільм до 700-річчя Рівного, вона також записана на сувенірну платівку.

А все ж не можна уявити Бориса Забути без народного самодіяльного ансамблю народної музики «Наспів». Це був 1973 рік. На базі міського будинку культури організовано новий ансамбль, і очолив його Б. Забута. Перші його спроби обробки народних мелодій, музичних композицій, оркестровки, згодом перші оригінальні твори стали відтоді надбанням цього, колективу. З ним співає солістка Тамара Маслова. Для неї Б. Забута став «особистим» автором. Знаючи її діапазон, виконавські можливості, силу звуку, пише для неї пісні, які зайняли провідне місце в її реперту-

арі. Мабуть, немає на Рівненщині людини, яка б не знала або не чула гри ансамблю «Наспів» та співу Тамари Маслової на концерті, по радіо чи телебаченню. Приємного тембру голос завжди зворушує душу, а пісня у її виконанні западає в серце.

Пісня завжди поруч у житті Тамари Яківни. У її родині всі любили народну пісню, для них вона була доброю супутницею життя. А для Тамари стала долею.

Навчаючись у Житомирському училищі культури, Тамара з третього курсу стає солісткою вокально-хореографічного ансамблю «Льонок». Співала з відомими співачками Раїсою Кириченко, Антоніною Червінською, Антоніною Олефір. І відтоді ось уже близько двадцяти років радує слухачів своїм голосом.

Рівненський міський будинок культури – центр самодіяльного мистецтва області – став для Т. Я. Маслової другою домівкою. Тут вона співає: і з хором, і під баян, і з оркестром.

У «Наспіві» сьогодні 17 чоловік – це переважно студенти та викладачі музичного училища та інституту культури, які складають ядро професійних музикантів. Колектив виступив на міжнародних фестивалях фольклору в Болгарії, Югославії, Португалії, Канаді, а також у конкурсній телепередачі «Сонячні кларнети». Часто ансамбль бере участь у спільних виступах із заслуженим самодіяльним ансамблем танцю України «Полісянка» та народним самодіяльним хором «Верес».

...Випускник Рівненського музичного училища та інституту культури Б. Забута впродовж двох десятиліть зробив значний внесок у розвиток музичної культури в області, йому присвоєно звання «Заслужений працівник культури України».

Якось при зустрічі я поцікавився творчими планами Бориса Забути. Він відповів:

– Написав нові пісні, буде співати Тамара Маслово.

Приємно, що такий творчий дует творить пісню і живе для неї.
«Мелодії душі». Рівне, 1993.

З БАТЬКІВСЬКИМ БЛАГОСЛОВЕННЯМ

Коли я зустрівся з Петром Михайловичем Фесаєм у класі хорового диригування Рівненського музучилища, він працював над твором Миколи Лисенка «Наш отаман Гамалія» зі студенткою

другого курсу Наталкою Михайловою. За фортепіано була концертмейстерка Галина Михайлівна Іщенко Випускниця цього ж училища. Урок наближався до кінця, коли Петро Михайлович попросив повторити фінальну частину твору і жестом руки наголосив: останній акорд, який треба довше потримати в кінці твору, поставити фермату і на нюансі форте зняти звучання хору. У веденні уроку активну участь бере концертмейстер, який досконало знає твір, відчуває кожний його нюанс, диригентський жест. Завдання, яке поставили перед собою викладач і студент, виконано, всі задоволені, робота ж велась в одному напрямку: осмислити і професійно виконати твір, який виноситься на академічний концерт.

П.М. Фесая знаю ще з 1965 року, коли був студентом музичного училища, а він якраз того року очолив педагогічний колектив. Бував на його звітних концертах, творчих вечорах, спілкувався з ним по роботі. І коли я запропонував написати про його композиторський доробок нарис, то він задумався і після паузи сказав: «Ви ж знаєте Миколу Давидовича Куща, хормейстера, автора багатьох пісень, засновника Черкаського народного хору? Він завжди казав: композитор у нас один – Микола Лисенко». Петро Михайлович якусь мить помовчав, а потім зав'язалася наша балачка.

Уперше музику Петро Фесай почув удома від свого батька – сільського хлібороба, який після роботи часто брав у руки гармоніку і награвав мелодії – веселі та сумні, танцювальні та ніжні, а часом ще й сам собі підспівував. І знаний був Михайло Прокопович у селі не лише як справжній музикант, але і як добрий хлібороб.

У школі Петро грав на балалайці, мандоліні, гармошці. Любов до музики привела його до Житомирського музичного училища ім. В.С. Косенка, був «косенківським стипендіатом», у 1955 році закінчив з відзнакою училище, а згодом Київську консерваторію (клас диригування доцента Г.Й. Ткаченко). Відтоді пов'язав своє життя з Рівненщиною. Тут працює з колективами художньої самодіяльності, на громадських засадах керує хоровим колективом міської лікарні, бере шефство над самодіяльним чоловічим хором колгоспу ім. 1 Травня Корецького району, яким керує заслужений працівник культури України, голова колгоспу Іван Михайлович Камінський.

З 1980 року керує хором ветеранів війни і праці «Патріот» при обласному відділенні Всеукраїнської музичної спілки, яку очолює вже більше двадцяти років. Створює свої перші композиторські твори. Його настільки полонили вірші Лесі Українки, що мелодія сама собою лягала на нотний папір і злилася з віршем «Надія». Потім з-під його пера вийдуть пісні на слова П. Усенка «Вічне полум'я», «Вертають лелеки» на слова В. Козака, «Батьківщиномати» на слова Л. Татаренка, а також на слова рівненських поетів Г. Сербіна, В. Монаєнкова, О. Богачука. Ним написано більше 50 пісень, хорових творів, обробок українських народних пісень, які ввійшли в репертуар самодіяльних колективів, звучать по обласному та республіканському радіо, деякі видрукувані у збірниках «Пісні рідного краю», «Музичні вечори». Пісня «Тільки б повертали» на слова Надії Хильчук записана на грамплатівку фірмою «Мелодія».

Петро Михайлович Фесай працював зі студентами, готував молодих диригентів хору, передавав свій досвід, вкладав велику працю у кожний свій твір. У творчому доробку композитора – чимало нових творів.

«Мелодії душі». Рівне, 1993.

ВІД СЕРЦЯ ДО СЕРЦЯ

Якось мені довелось побувати на шоу-програмі Безсалових. Звучали твори батька і сина: ліричні пісні Олександра Безсалова і сучасні ритми Валерія Безсалова. Їх мелодичні лінії десь перепліталися, син від батька увібрав ліризм і задушевність, згодом переніс їх у сучасні ритми.

Олександр Безсалов народився на Донбасі у м. Антрацит. Любов до музики, до пісні виявилась у малого Сашка дуже рано. У шестирічному віці батьки купили балалайку, на якій він самотужки навчився грати і навчив своїх братів і сестру. Активну участь брав у співочих гуртках школи, гірничого технікуму, де навчався, а також в армійській самодіяльності. У 1959 році Олександр Безсалов закінчив диригентсько-хоровий відділ Луганського музичного училища, згодом Київську консерваторію, працював у музичній школі в Запорізькій області. Понад одинадцять років віддав роботі із самодіяльною хоровою капелою на Південнотрубному

заводі м. Нікополя. Працював натхненно, знаходив цікаві твори, згуртував навколо себе ентузіастів-співаків, які були ядром цього колективу. У шахтарському краї це був один з провідних хоро-вих колективів. Капела брала участь в обласних та республіканських фестивалях та конкурсах, у міських концертах. У 1963 році їй було присвоєно звання «народна». З відкриттям у 1971 році культосвітнього факультету у м. Рівне О. І. Безсалов пройшов за конкурсом на кафедру народного співу. Тут розпочалася його педагогічна і творча діяльність. Він деякий час керує капелою культурцівників при міському будинку культури. Продовжує свою творчу роботу як композитор, почату ще в музичному училищі. Запитую Олександра Івановича:

– *Як прийшов до пісні?*

– Та, мабуть, так, як більшість самодіяльних та професійних авторів. Навчаючись у музичному училищі, ми часто збирались групами, музикували, виступали на вечорах відпочинку, народжувались якісь музичні мотиви, які згодом лягали на папір і ставали піснею. Взагалі я виріс на Донбасі – це край шахтарів, а праця шахтарська не з легких. І коли різні мотиви почали складатись вже у якусь пісенну форму, я вирішив першу пісню присвятити шахтарям, оспівати їх працю і назвати її «Слава шахтарям». Вона вперше зазвучала в Луганську на обласному звіті композиторів, згодом її співали колективи художньої самодіяльності. Вона отримала схвальні відгуки від спеціалістів.

У Рівному композиторська діяльність О. Безсалова продовжилась. Він спілкується з місцевими поетами, пише багато пісень на їх тексти. Зокрема, «Поема про пісню», «Дорогами батьків» на слова В. Колобова, «Добре жити стало нам» до композиції «Від серця до серця» на слова В. Монаєнкова, «Пісня про рідне місто» на слова І. Ткачука. Пише й на свої слова, зокрема, пісню «Журавлики», яка набула широкої популярності. Лірик за натурою, він вміє втілити в свої твори ту ліричну канву, яка в пісні стає основною мелодійною лінією.

– Яюсь на одному з оглядів художньої самодіяльності, – згадує Олександр Іванович, – я був членом журі. Чую: чоловічий ансамбль виконує мою пісню «Журавлики», без оголошення автора. Після виступу колективу я підійшов до виконавців і запитав:

– *Хто написав цю пісню?*

– Це, мабуть, народна, Відповіли виконавці. Сподобалася – й співаємо.

Не посмів признатися, що написав цю пісню він сам. Не це головне, подумалось тоді йому. Добре, що її співають і що вона подобається виконавцю і слухачу. Ось так «Журавлики» Олександра Безсалова стала народною піснею. Нині його пісні лунають на Рівненщині, Львівщині, Вінничині, у Києві. Співають пісні Безсалова, бо вони прості, ліричні і задушевні, несуть розраду і насолоду душі.

«Мелодії душі». Рівне, 1993.

МАЙСТЕР СКРИПКИ

Михайла Володимировича Петровського знаю давно як прекрасного скрипкового майстра, чудову людину, прекрасного сім'янина. Чув, як звучать його скрипки. А вони звучать сьогодні в руках випускників Рівненського, Луцького, Луганського та Миколаївського музичних училищ, на них грають студенти Київської, Львівської і Донецької консерваторій. А один інструмент Михайло Володимирович так і не зміг відірвати від свого серця, лишив його собі як реліквію. Це прекрасний інструмент з чудовим звуком, тембральною окрасою під назвою «Глорія». Цього інструмента торкалися пальці його улюбленої доньки Валентини, звук цих струн залишився в його серці назавжди, а сама скрипка стала йому пам'яттю. У цьому інструменті злилися батькова натхненна праця і мелодія доньки.

Валентина останні роки працювала викладачем по класу скрипки в дитячій музичній школі № 1. Це був прекрасний викладач, виконавець, людина доброї і щирої душі. У 1981 році вона разом із групою учасників художньої самодіяльності льонокомбінату поїхала у м. Кострому, так зване «місто-побратим», там і стався той непоправний випадок. В автомобільній катастрофі Валентина загинула. Скрипка «Глорія» залишилася для Михайла Володимировича пам'яттю як для батька, для скрипкового майстра.

Розпочав свою роботу Михайло Володимирович ще в 1960 році у м. Крем'янець, що на Тернопільщині, коли його донька Валентина навчалася гри на скрипці у місцевій дитячій музичній школі.

Це виявилось настільки складною справою, що довелося перегорнути гори літератури, пов'язаної з виготовленням смичкових інструментів. Це й підбір деревини, виготовлення ґрунтів та лаку, налагоджування дек, покриття інструмента та багато інших операцій, пов'язаних з виготовленням скрипки. Розв'язати це складне завдання самому було майже неможливо...

У 1968 році сім'я інженера Петровського переїжджає в м. Рівне на постійне проживання, а Михайло Володимирович продовжує трудову діяльність на посаді старшого викладача Українського інституту інженерів водного господарства. Хоча нічого спільного не було між викладанням технічних дисциплін і виготовленням смичкових інструментів, але останнє виявилось настільки важливим, що Михайлові Володимировичу вже відступати було нікуди.

Рівно через рік, коли його донька вступила до музичного училища, виявилось, що не було інструмента, який би відповідав вимогам навчального процесу. Михайло Володимирович кинувся шукати інструмент. І ось у своєї сестри на горищі віднайшов закладану скрипку майстра Івана Калити. Із цього моменту розпочалася його творча робота. Він розклеїв, розкрив і перебрав своїми пальцями цей інструмент, кожну його жилку, реставрував кожну тріщину, наніс лакове покриття, не пошкодивши майстрового. «Лікував» інструмент з особливою увагою: то був перший інструмент, якому Михайло Володимирович «заглянув» у душу, і який зачепив найтонші струни його серця.

Якось по телебаченню в одній із передач мова йшла про скрипкового майстра із Бахчисарая Івана Федоровича Варичева. Михайло Володимирович вирішив написати йому листа і отримав відповідь. Так і зав'язалось творче листування відомого і досвідченого майстра І.Ф. Варичева і початкуючого М.В. Петровського. На той час Варичев уже був лауреатом багатьох конкурсів у Москві, а одна його скрипка отримала золоту медаль на Міжнародному конкурсі в Австрії. Це творче листування згодом переросло в творчу дружбу двох майстрів. М.В. Петровський отримав багато добрих порад. Хоч майстри ніколи не видають своїх секретів, але І.Ф. Варичев поділився деякими з них із своїм колегою. Згодом вони вже разом брали участь у конкурсах, які відбувалися в Москві (1975, 1981) і Харкові (1984).

У творчій майстерні Петровського Десятки скрипок (половинних, тричетвертних), альтів, які сьогодні радують і виконавця, і майстра, Михайло Володимирович досі працює в тісному контакті з рівненським скрипковим майстром Володимиром Дмитровичем Гуцуляком. Він робить небагато інструментів, але якісно. Вони приносять насолоду не тільки майстрові, але й виконавцю, який може донести до слухача прекрасні звуки, які заклав у свій інструмент скрипковий майстер.

«Мелодії душі». Рівне, 1993.

СІМЕЙНИЙ АНСАМБЛЬ

1976 рік. Телестудія «Орля» – передача «Відгукніться, сурмачі». Загоряється червона лампочка, йде запис дитячих троїстих музик Квасилівського дослідного заводу Рівненської області. За короткий час цей дитячий ансамбль підготував програму і був учасником багатьох концертів, обласних та республіканських конкурсів. Керівником його став Георгій Якович Шнайдер. Найбільше його захоплення – це народна мелодика та старовинні музичні інструменти. Не раз він долав сотні кілометрів різними видами транспорту, щоб побачити той чи інших інструмент, ознайомитися з ним чи просто придбати. У таких мандрах не раз доводилося бувати на весіллях. Коли чув ще не знану пісню, – збагачував свою душу, поповнював свої знання, які згодом передавав своїм учням, колективу, з яким працює.

Сам Георгій Якович говорить:

– У мене вже зібралось стільки мелодій, старовинних музичних інструментів з різних кінців України, ще й вишивок, що можна музикою обладнати.

Він власноручно змайстрував підковофон з 24 підківок, виготовлених із сталі; кожна з них має свій том звучання, на якому можна виконувати різні мелодії. А потім йому захотілося відновити дудочки, і до складу оркестру народних інструментів зробив сопілку, бугай, тулумбас.

Георгій Шнайдер – музикант за покликанням, закінчив Рівненське музичне училище і пов'язав своє життя з художньою самодіяльністю. Створив ансамбль сопілкарок на Рівненському льонокомбінаті, керував колективами художньої самодіяльності на

заводі «Рівнесільмаш», у Квасилівській середній школі та філії музичної школи, де він ним же створений ансамбль сопілкарів. Якось зустрів Георгія Яковича в місті, як завжди заклопотаного. Запитую:

– Чим живе музичний Квасилів в особі Георгія Шнайдера?

Готую нову програму з ансамблем сопілкарів, Відповідає він. А також у вільний час, якого часто бракує, роблю інструменти, які так сьогодні необхідні для нашого школярства...

Справді, як потрібні нам ці інструменти для відродження нашої музичної культури. І немалий внесок у цю справу робить вчитель і музикант, справжній ентузіаст Георгій Якович Шнайдер.

«Мелодії душі». Рівне, 1993.

«ПІШОВ БИ З НИМ У РОЗВІДКУ»

Коли я завітав у народну самодіяльну кіностудію «Горинь», яка вже мала придатне приміщення для своєї роботи, там панувала творча обстановка. Василь Сидорович Рябунець працював над задумом нового фільму.

– Який же він буде? – запитую в нього.

Для мене як режисера це цілий творчий процес: і сценарій, і відзняті сотні метрів плівки, її обробка, монтаж. А для глядача Кінцевий результат моєї роботи, те, що він побачить на екрані.

Василь Рябунець прийняв студію «Горинь» у 1973 році від свого попередника Бориса Антоновича Маркар'яна. До цього він заснував фотоклуб «Промінь» і кіностудію «Волинь» у Луцьку. Адже ще під час навчання на кінознавчому факультеті Київського державного театрального інституту ім. Карпенка-Карого, у студентські роки, зароджувалася його мрія зафіксувати на плівку все найкраще.

І ось з'явилися перші фільми, зняті В. С. Рябунцем – «В ім'я життя на землі», «Пам'ять», «Тільки на лінію вогню», «Діти мого міста». У кожен стрічку була вкладена велика праця і частка життя. То були кінофільми на високому рівні, на обласних та республіканських фестивалях та оглядах вони отримали схвальні оцінки спеціалістів. Згодом ці фільми були показані учням шкіл та професійних училищ, студентам інститутів.

Але Василь Сидорович не зовсім був задоволений своєю роботою, шукав нові шляхи в аматорському кіномистецтві. Він зняв документальний фільм про молодого тракториста із села Нобель Зарічненського району Петра Ходневича, який, рятуючи колгоспний урожай від пожежі, загинув. Було знято сотні метрів плівки в селі, де жив і трудився Петро Ходневич. Василь Рябунець зустрічався з рідними, близькими, друзями свого героя, переглянув документи, фотографії, вдивлявся в поле, на якому сталася трагедія. Того дня хлопець поспішав до хати, до матері, і не повернувся – згоріла його зоря. Згодом у селі відкрили пам'ятник Петру Ходневичу, і ці кадри лягли у кінострічку. Коли вже була завершена робота, прийшла і назва – «Пішов би з ним у розвідку».

З багатьма кінофільмами Василь Рябунець побував на конкурсах, і завжди його роботи отримували призові місця, він привозив дипломи, золоті медалі. За весь період роботи кіностудії «Горинь» знято понад 30 фільмів, студія має звання «Народна», а Василь Сидорович удостоєний звання «Заслужений працівник культури України».

«Мелодії душі». Рівне, 1993.

ВЧИТЕЛЬКА, ЩО ВИПРОМІНЮЄ СВІТЛО

Того осіннього вересневого дня сонце так швидко ховалося за обрій... Його поспішність не завадила зустрічі, яка відбувалася в квартирі моєї вчительки по Рівненському училищу Галини Олександрівни Зеленко. Минуло багато років після закінчення училища і після небагатьох зустрічей, а Галина Олександрівна все так само при розмові випромінює тепло душі і світло радості в очах. Вона – перша випускниця. А сталося так, що вона і навчалася, і працювала в училищі. Галина Олександрівна поспіхом розповідала про своє навчання і про випускників. Як сама стверджувала, щоб не забути нічого, бо ж хотілося так багато розповісти. Музучилище для неї – це та сходинка, де всі музичні предмети вона намагалася відвідувати, а завдання виконувати, щоб, як губка, вбирати в себе все, що «дихало» музикою.

– Я прийшла підготовленою до навчання, тож особливої складності це не становило. Пригадується бурхливе студентське життя. Чого вартували новорічні «капусники», до яких ми сумлінно

готувалися, майже як до уроків. Це були неймовірні вистави викладачів та студентів. А через музичну критику проходили абсолютно всі, і щиро були задоволені з цього дійства.

Галина Олександрівна – вимогливий педагог, знаючий досконало свій предмет. Вона викладала музичну літературу, ніколи не підглядаючи в свій конспект, знаючи матеріал з досвіду роботи. Таке спілкування з аудиторією давало свої результати.

При нашій зустрічі Галина Олександрівна переглядала безліч фотографій, пов'язаних з навчанням і роботою в училищі. Розповідала про учнів, з якими й досі спілкується. Вже починало сутеніти, а наша розмова ще довго точилася навколо тих випускників, які стали відомими диригентами, композиторами, науковцями. З якимось сумом в очах і на серці завершувала нашу розмову Галина Олександрівна. Печально, що швидко все минуло, та добрий слід у пам'яті вдячних випускників лишився.

ЛЮДИНА-ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

І це – не перебільшення, не задля красивого слівця пишу, адже йдеться про Григорія Дем'янчука, який дивував своїми енциклопедичними знаннями не лише мене, а всіх шанувальників його слова нашого кола. Від першої нашої зустрічі в тодішній редакції газети «Червоний прапор», де працював до останніх днів свого життя Григорій Дем'янчук, вперше він відкрився мені як людина великого таланту не тільки у художньому слові, але й у інших жанрах мистецтва, до яких він торкався своїм пером і думками. Слово його було щире і правдиве, не містило в собі жодного фальшу так, як і він сам – розважлива, добра і мудра людина. Уже перші зустрічі із ним викликали у мене прихильність до нього. Він притягував до себе людей своєю таємничою усмішкою, щирим словом. Коли я приносив перші дописи до газети чи вірші, він дуже доброзичливо робив зауваження, які були коректними і повчальними. Тому тим зауваженням я завжди був радий і щоразу переконувався, що від врахування їх мій доробок значно поліпшується.

Згодом, коли Григорій Семенович дізнався, що я граю на контрабасі і навчаю дітей грі на цьому величезному інструменті, то щоразу, коли я приходив в редакцію і прочинав двері, вітаючись з усіма, він вигукував: «О, контрабас прийшов!».

Мені було приємно бувати в колі газетярів, серед яких завжди був і Григорій Семенович. Спілкування завжди виходило цікавим і за чашкою кави, а іноді й за чаркою. Дуже цікавими були його розповіді про архівні знахідки, зокрема, матеріали та твори забутих поетів і літераторів нашого краю. Він навчив мене працювати в архівах, навчив шукати таємниці, що заховані там, до яких треба докопатися, повернути людям і дати їм нове життя.

Григорій Семенович відкрив мені ім'я Сергія Козицького – композитора, фольклориста, краєзнавця, який у 20-х роках ХХ століття жив і працював у селі Михалківці Острозького району.

Я захопився постаттю цього митця, коли працював у Державному історико-культурному заповіднику м. Дубно та Острозькому історико-культурному заповіднику. Там і віднайшов рукописи Сергія Козицького, який, займаючись збором пісенного фольклору, здійснював і обробки народних пісень не тільки Волині, а й Поділля і Холмщини, зберігав свою автентичність їх виконання.

У 1991 році в Рівненському редакційно-видавничому відділі облуправління по пресі вийшла моя книжечка «З дзвінкого джерела». Це художньо-документальні нариси та просто розповіді про митців поліського краю, які своїм талантом і невтомною творчою працею внесли помітний вклад у розвиток музично-пісенної культури в Рівненській області. Сам Григорій Семенович був її упорядником і помістив свої нариси в ній. Зокрема, розповідь «Пісенна доля» – про композитора Михайла Каганова, «Крила для пісні» – про Ганну Катанаш, художнього керівника аматорської народної хорової капели Дубенського районного будинку культури, «Древлянське свято» – про самотній звичай «водити Куста» в селах Полісся. А ще Григорій Дем'янчук редагував мою велику пошукову працю – енциклопедичний довідник «Митці Рівненщини» – перше регіональне видання в Україні про професійних та аматорських композиторів, художників, акторів, режисерів, диригентів, виконавців, збирачів та носіїв фольклору, народних умільців, чії життєві і творчі шляхи пов'язані з нашим поліським краєм. Григорій Семенович достойно оцінив цю працю, і за це я завжди буду йому вдячний. У моїй пам'яті він залишився доброю, щирою і справедливою людиною, закоханою в українське слово і безмежно залюбленою в Україну.

НІЖНІСТЬ САКСОФОНОВОГО МИСТЕЦТВА

Вперше гру саксофона я почув у Рівненському музичному училищі на вечорі відпочинку, де грав студентський естрадний оркестр. Це було десь у 60-70-х роках, коли я там навчався, а згодом і сам долучився до гри в таких же колективах, тільки при гри на контрабасі.

У ті роки дуже популярні були естрадні оркестри в місті, та й не тільки в нашому, а й по всій Україні. Успіх таких колективів був дуже великим, вони супроводжували вечори відпочинку в будинках культури, клубах, виступали на концертних естрадах. Відомі колективи в нашому місті, в районах і селах, зокрема: «На хвилях Горині», «Полісся», «Експрес» та багато інших. Таких колективів ставало все більше, зростала кількість професійних музикантів, які згодом грали в різних колективах інших міст.

Проходив час... Естрадні оркестри витіснили дискотеки, багато музикантів розсіялося у пошуках іншої роботи, навіть змінюючи свою професію, щоб вижити. Деякі пішли з життя. І так поступово почали забуватися імена тих митців, які були засновниками відомих естрадних колективів.

Кожний період мистецького життя позначається своєю високопрофесійністю окремих виконавців. Це були ентузіасти, любителі саксофонового мистецтва, які грали для свого задоволення та пропагували естрадне мистецтво серед широких мас населення.

Ентузіасти своєї справи виявилися і в наш час. Саксофоністи батько й син Роман і Тарас Дзвінки, магістрант і доцент Рівненського державного гуманітарного університету, вирішили зібрати матеріали про саксофоністів Рівненщини. Наскільки їм вдалося це зробити? Думаю, що вдалося.

Гортаю енциклопедичний довідник «Саксофоністи Рівненщини», який побачив світ наприкінці цього року. Це багаторічна праця митців, присвячена 200-річчю від Дня народження Адольфа Сакса, бельгійського майстра духових інструментів, що жив у Парижі, творця саксофону і його різновидів, а також нового сімейства вентильних мідних духових інструментів, та 40-річчю започаткування традиції гри на саксофоні на Рівненщині. У виданні вміщено близько 200 нарисів про виконавців-саксофоністів, керівників оркестрів та ансамблів, викладачів по класу саксофона в мистець-

ких закладах нашого краю, які вели і ведуть активну творчу і педагогічну діяльність, були причетні до становлення та розвитку саксофонового мистецтва.

Важливу роль в житті міста відіграло і відіграє музичне училище, яке було відкрите ще у 1955 році. Вже в перші роки існування там були створені творчі колективи, серед яких естрадний оркестр під керівництвом прекрасного музиканта, трубача Владлена Прибори. Саме тоді в оркестрі зазвучали саксофони, хоча сам клас цього інструмента був заснований лише в 1986 році випускником музичного училища Євгеном Самусенком. Шлях його становлення був довгим і непростим. Радянська ідеологія довго не сприймала джазу, бо це вважалося проявом буржуазного мистецтва. Музикантам доводилось самотужки оволодівати грою на саксофоні і створювати напівлегальні колективи, популярність яких швидко зростала.

Першим викладачем по класу саксофона Рівненського культурно-освітнього факультету Київського інституту культури був Михайло Бобов у 1974 році, а його перший випускник Володимир Заремба заснував клас саксофона в Тульчинському училищі культури і мистецтв. Сьогодні ситуація змінилася. Мабуть, немає музичного закладу, де б не було класу саксофона.

Книга вміщує розділ спогадів «Мій перший саксофон», музичні колективи Рівненщини, які діяли з 1950 року і діють на даному етапі в закладах культури.

Читач має змогу також ознайомитися і з музичними конкурсами, фестивалями, концертами і презентаціями, в яких брали участь саксофоністи Рівненщини. Доповнюють видання світлина колективів різних років, вміщені також афіші концертів окремих виконавців, які пропагують саксофонічне мистецтво серед шанувальників, студентів, усіх хто любить джазову музику і цікавиться нею.

СІВАЧІ КРАСИ Й ДОБРА

Один із наймолодших з родини Донців Володимир Адамович цього року зустрічає своє 70-ліття. Для поважної людини – це вік ще повний сили та енергії. За плечима – прожите життя з усіма його перипетіями: радощами й печалями, творчими здобутками і

нездійсненими досягненнями, новими планами.

Життя не завжди щадило його. Починаючи від самого дитинства, воно випробовувало його на зрілість, на міцність і чесність. Але впертий у своїх намірах Володимир Донець наполегливою працею і талантом просувався крок за кроком до вершин музичного Олімпу. Музика стала сенсом його життя. Маючи музичні здібності і талант від Бога та від любові своїх батьків, він вперто працював над собою і впевнено долав труднощі, виходив на самотійний шлях музиканта, педагога і виконавця.

Зростав Володимир в багатодітній сім'ї під впливом старшого брата Анатолія Донця, який сам пройшов тернистий шлях і здолав усі труднощі, ставши відомим музикантом і громадським діячем. Саме він допоміг усім молодшим братам і сестрам кожному вийти на свій самотійний життєвий шлях.

Під опікою старшого брата Анатолія Володимир Донець закінчує Ужгородську дитячу музичну школу та місцеве музичне училище по класу баяна і їде поступати до Рівного на музично-педагогічний факультет педагогічного інституту в клас відомих викладачів: спочатку – до Олексія Субача, а згодом – до Павла Сурганова. Рівненський період – це становлення Володимира Донця як музиканта, учасника багатьох творчих колективів не лише як баяніста, але й як контрабасиста і гітариста. Після закінчення інституту він створює сім'ю, розпочинає працювати викладачем місцевої дитячої музичної школи № 1, організовує викладацький квартет баяністів із одноступів, які стали пропагандистами творів композиторів-класиків, сучасних авторів та народних мелодій. Колектив завоював повагу не тільки рівнян, але й став популярним в Україні лауреатом всеукраїнських конкурсів і фестивалів, його виконавське мистецтво транслювалось по обласному й Українському радіо і телебаченню.

Дирекція музичної школи довіряє Володимирі Донцю посаду завідувача відділу народних інструментів, а через деякий період він стає заступником директора з навчально-виховної роботи.

Володимир Донець працював концертмейстером народних хорів колгоспу «Зоря» та села Городок Рівненського району, а також чоловічої народної хорової капели Рівненського міського відділу внутрішніх справ МВС України, керівником якого був

заслужений працівник культури України Микола Калітинський. Колектив мав великий успіх в області та цілому краї. У складі родинного ансамблю, який нараховував біля 60 музикантів, Володимир Донець – учасник міжнародних фестивалів сімейних ансамблів в Україні, Угорщині, Білорусі, концерти яких транслювали по радіо та телебаченню.

Володимир Адамович все життя працює в музичній школі, виховав цілу плеяду молодих музикантів-баяністів, які успішно працюють в музичних закладах, продовжують традиції свого вчителя-наставника. Його дружина Олена Михайлівна веде клас фортепіано, доньки Ірина та Світлана і онука Євгенія продовжують династію по вихованню молодого покоління музикантів.

ФЕНОМЕН МИКОЛИ БЕШТИ

Вперше я почув спів Миколи Бешти у 1964 році, будучи студентом першого курсу Рівненського музичного училища. Супроводжував його виступ оркестру народних інструментів музичного училища під керівництвом відомого музиканта і диригента Григорія Глотка, згодом заслуженого діяча мистецтв України.

Українська музична культура по праву може гордитися відомим співаком Рівненщини, який заслуговує на значне місце у сучасному концертному виконавстві – це Микола Кіндратович Бешта.

Більше сорока років на сцені – це той повчальний приклад для молодих співаків, які розпочинають свою творчу діяльність. Враховуючи те, що співак не буде використовувати підсилюючу апаратуру. Микола Бешта мав рідкісний таланти співака та актора. Він готував себе до виступу на оперній сцені.

Уже перші виступи на професійній сцені співак зробив у Чернівцях, де у 1959 році закінчив місцеве музичне училище. Микола Кіндратович народився 6 серпня 1934 року на Волині у селі Гаруша Турійського району. Помер 19 травня 2008 року, похований у Рівному. У його репертуарі були: партія батька з опери Миколи Аркаса «Катерина» за однойменною поемою Тараса Шевченка, партія Івана Карася з опери Семена Гулака-Артемівського «Запорожець за Дунаєм» та багато ін.

Як писав М. Раппопорт у газеті «Син Батьківщини»: «Головна

залуга п. Артемовського полягає в тому, що він дав початок комічної опери, доказав, як добре вона могла прищеплюватися у нас, особливо в народному дусі, він перший увів на нашій сцені рідний нам український елемент..., і я впевнений, що з кожною виставою успіх її буде рости».

Після закінчення Чернівецького музичного училища він вступає до Московської консерваторії, стремління навчатися у відомих вокалістів зі світовими іменами, було велике. А ще він прагнув удосконалити набуті знання в училищі, адже його голос вимагав витонченості і «шліфування». Проте, за сімейними обставинами довелося лишити навчання, потрібно було працювати, щоб утримувати сім'ю. Згодом Микола Бешта потрапляє на стажування до Львівської консерваторії в клас відомого співака і педагога Павла Петровича Кармалюка, який побачив у молодого співака велике майбутнє, тому заняття були продуктивними і посиленіми. Підготовлені окремі арії і романси дали змогу Миколі Бешті брати участь у багатьох відповідальних концертах.

Голос Микола Бешта мав могутній, яскравий тембр, широкий діапазон, проте він часто не беріг його... Його вокальне довголіття було унікальним явищем в українському мистецтві. Активізувавши свою концертну діяльність і розширивши співочий репертуар, він брав участь у всіх концертах міста й області, у гастрольних поїздках бувало по два-три, а то й більше концертів на день.

Працюючи у Хмельницькій, Івано-Франківській, Тернопільській, Чернівецькій та Рівненській філармоніях, він виконував арії з опер, романси, популярні пісні сучасних композиторів, народні мелодії. А ще співак був активним пропагандистом пісенного мистецтва місцевих авторів. Микола Бешта майже в кожному концерті виконував нові твори – це були різножанрові, різнобарвні пісні, які були до вподоби публіці. І навіть виступаючи в столиці з Рівненським духовим оркестром Микола Бешта мав великий успіх! Після завершення концерту глядачі піднесли співакові букет троянд і відгукувалися про нього, як про талановитого співака.

Микола Бешта часто згадував виступи з відомими співаками на українських сценах – Миколою Ворвулевим, Сергієм Козаком, Миколою Фокіним і багатьма іншими, які залюбки співали з нашим земляком. У 1964 році в Рівному з концертною програмою

побував соліст Київського театру опери та балету ім. Т. Г. Шевченка, народний артист Михайло Гришко, який після знайомства з Миколою Бештою високо оцінив вокальне мистецтво молодого співака. Ця похвала піднесла дух Миколи Бешти.

У Рівненській філармонії він певний час працював художнім керівником, став лауреатом республіканських та всеукраїнських конкурсів і фестивалів. Микола Бешта провів п'ять тематичних концертів «Тобі моя пісня, мій краю», «Золоті ключі», Шевченківський цикл «Думи мої, думи», «Пісня і слово», безліч сольних концертів.

У 1970-х роках минулого століття у Городоцькому будинку культури Рівненського району був численний хоровий колектив та оркестр народних інструментів, де він працював художнім керівником художньої самодіяльності. А ще він написав багато пісень на слова рівненських поетів. Відзначаючи свій 70-літній ювілей, який відбувся у 2004 році в залі органної та камерної музики обласної філармонії, Микола Бешта виспівав усю оперу Семена Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм» в концертному варіанті. Його баритон не втратив своєї краси і сили звуку.

Шкода, що сьогодні ми говоримо про Миколу Бешту в минулому, хоч він наш сучасник, і стараємося дати оцінку заслуг співака. При житті людини бракує добрих слів, ми надаємо творчу підтримку але боїмося сказати добре слово про митця.

Дослідження про Миколу Бешту, розкриває життєвий і творчий шлях співака – це гарний приклад для нового покоління. Це видання в першому кроці щоб донести до читача, молодого покоління співаків, майбутніх педагогів про творчу діяльність, особистість Миколи Бешти.

СПІВАТИ – ЦЕ ЛЮБИТИ

Український співак і педагог Кім Староскольцев пройшов складний життєвий шлях. Народився в Ростовській області, учасник Другої світової війни, він все своє життя пов'язав із Україною. Молодим юнаком пішов на фронт, під час війни закінчив військово-училище. Але любов до пісні завжди була в його душі та серці, починаючи ще з шкільних років брав участь у художній самодіяльності. Пісню, почуту з вуст мами (а співала вся велика родина), він

доносив до слухача, давав широкі крила для польоту.

Під час війни були створені концертні бригади, в яких брали участь відомі артисти, музиканти, співаки, що їздили по фронтових частинах і між боями у вільні хвилини перепочинку бійців своєю піснею, дотепним словом піднімали настрій, підбадьорювали, вселяли віру до швидкої перемоги.

Після закінчення виступу однієї концертної бригади командир частини просить музикантів прослухати бійця-співака, молодого офіцера Кіма Староскольцева, заспівувача фронтових пісень. Серед учасників концерту була Ольга Благовідова, на той час відома співачка, до Другої світової війни – солістка Одеського театру опери і балету. Після прослуховування Ольга Миколаївна порадила по закінченню війни вступати до Одеської консерваторії.

Так і було зроблено. Староскольцев стає студентом класу вокалу відомого педагога-співака Олександра Васильовича Курдіди-ка-Карпатського. Повний сили та енергії, Кім Староскольцев поринув з головою у чарівний світ музики. Навчання, концертні виступи, бурхливе студентське життя. Після першого курсу Олександра Васильовича переводять на роботу до Львівської консерваторії на посаду завідувача кафедри сольного співу. Але Кім Староскольцев не розгубився. Він разом із кількома однокурсниками переводиться до Львівської консерваторії, не зраджуючи своєму педагогу. У 1952 році він закінчує повний курс цієї консерваторії і розпочинає творче життя: працює у різних філармоніях, знімається в кіно. У 1957 році його призначають директором Рівненського музичного училища, налагоджується робота з благоустрою цього навчального закладу, розпочинається будівництво актової зали училища. Тут же в Рівному розпочинається його громадська діяльність. Він – один із засновників музично-педагогічного факультету Рівненського педагогічного інституту, перший завідувач кафедри, до того ж працює солістом в обласній філармонії, грає ролі в обласному музично-драматичному театрі, виступає з концертами по області та Україні. Бере участь у VI Всесвітньому фестивалі молоді і студентів (1957 р.), де стає лауреатом. Пісня його живить своїм цілющим джерелом, яке невтомно жебонить на широких просторах України і несе свою красу та велич нашого народу, оспіваного в його боротьбі за незалежність і волю.

У 1977 році Кім Староскольцев закінчує диригентсько-хоровий відділ Одеської консерваторії, певний час працює в Криму в інституті, керує хором ветеранів, пише наукові дослідження, посібники, отримує звання «Заслуженого працівника культури України», вчене звання доцента і професора, виховує цілу плеяду молодих музикантів, які продовжують мистецькі традиції свого вчителя.

Кім Павлович Староскольцев жив у Рівному, яке за стільки років стало йому рідним, тут же проживає його сім'я. І ця книга, написана ним, є, так би мовити, початком його письменницької діяльності. В ній описаний довгий 90-літній шлях митця, з різними перипетіями, радіощами і печалями, перемогами і досягненнями, який постійно супроводжувала пісня, виплекана ним із глибини серця, викохана самим життям. Книга вмщує також теплі слова друзів, колег, учнів, які завдячують йому добром, тепломі щирим словом. Нехай кожен, хто доторкнеться до цієї книги, відчує, що автор присвятив своє життя пісні.

УЧИТЕЛЬ, ЯКОГО ЛЮБЛЯТЬ

Учитель – він не тільки вчить доброму, мудрому, він у першу чергу – вихователь, старший колега, що передає молодому поколінню свої знання, вміння, досвід. А ще у нього велика відповідальність перед батьками учня. Вчитель – це покликання душі та серця! Учитель, навчитель від Бога, таким є Богдан Іванович Кальмук, педагог класу кларнета та саксофона Рівненської дитячої музичної школи № 1 ім. М.В. Лисенка для своїх учнів, так вважають батьки своїх дітей.

Народився Богдан Іванович на Львівщині в містечку Городок 1 травня 1935 року. Велике випробування випало його родині, яке забрало дитинство у малого Богдана. Їхня сім'я, як і багато інших, була кинута в криваву м'ясорубку сталінських репресій – аж на Кузбас, у місто Прокоп'євськ; що в Кемеровській області. Поневіряння на чужині, раннє зросління не зламали юнака, не озлобило. Він залишається таким же щирим, вихованим, яким прагнули бачити його батьки, якими були і самі. Богдан прагне допомогти їм подолати скруту, швидше внести і свій вклад, щоб вижити, проtrimатись...

Юнак вступає до Прокоп'євського гірничо-технічного училища,

яке закінчує у 1952 році. Отримав робітничий фах – слюсар-інструментальник 5-го розряду. Потім була робота на ремонтно-підшипниковому заводі, згодом перейшов на механічний. І саме тут, він знайомиться із учасниками заводського духового оркестру. Це стало переломним моментом в його подальшому житті. Потім знакове знайомство із талановитим музикантом – випускником московської консерваторії, учнем самого Сергія Васильовича Розанова, основоположника школи гри на кларнеті, відомого в ті часи музиканта. Саме цей короточасний зв'язок дав напрям хлопцю – стати музикантом. І він вступає до музичної школи, де було відкрито вечірнє відділення для робітничої молоді. Потім було навчання в Томському музичному училищі із прекрасними педагогами: І.С. Дімітрієвим, солістом оркестру Томської філармонії, та А.І. Маркеловим – випускником Саратовської консерваторії. Отже, власне бажання вчитися, великий труд під керівництвом талановитих педагогів мало свою віддачу. Богдан добирається своїх перших перемог і визнань, будучи студентом старших курсів грав у симфонічному оркестрі Томської філармонії, куди після закінчення навчання був направлений на роботу.

1960-ті роки і така радісна звістка – їх реабілітували! Можна повертатися на рідну землю, в Україну. Про яку мріяли, і яка снилася на чужині. Так, у 1964 році, Богдан Кальмук з'явився в Рівному. Влаштувався у Рівненський облмуздрамтеатр. Грав у складі оркестру. Там ми з ним вперше і зустрілися...

У ті роки духові оркестри користувалися великою популярністю і створювалися скрізь – в будинках культури, заводах, фабриках, школах тощо, а хороші музиканти були повсякчас затребуваними. Богдану Івановичу теж запропонували перейти в естрадний оркестр Здолбунівського Палацу культури цементників, і там же викладати в дитячій студії.

Потім був естрадний оркестр Палацу культури «Хімік» Рівненського виробничого об'єднання «Азот». У 1973 році директор Рівненської ДМШ №1 Микола Петрович Калітинський запросив Богдана Кальмука у свій колектив, де він став засновником класу кларнета. І ось уже більше 40 років Богдан Іванович – викладач, завідувач відділу духових та ударних інструментів. А ще за його ініціативи та підтримці директора школи було відкрито класи:

валторни, тромбона, флейти, туби, саксофона. Було створено духовий та естрадний оркестри.

Богдан Іванович відбувся, як педагог. В його класі здобули знання сотні учнів, багато з яких відбулися як музиканти, педагоги із гри на музичних інструментах. Їх усіх пам'ятає, любить і гордиться успіхами старий вчитель. А вони теж не забувають про нього. Приходять, телефонують, передають вітання... Всі вони говорять про нього, як про батька, друга, до порад яких прислухаються і беруть у своє подальше доросле життя!

НА КРИЛАХ МАМИНИХ ПІСЕНЬ

Його мелодії прості, ліричні, наспівні, сповнені спогадів про теплоту материнських рук, незабутньої маминої колисанки, яка назавжди закарбувалася у його серці. Пам'ятаємо його, як ніжну і добру людину.

Толерантний у розмові, завжди привітний, з веселою посмішкою, доброзичливий, усміхнений, як вранішні сонячні промені, які несуть настроєве тепло і запал енергії. Таким був і запам'ятався нам Анатолій Новосад. Його «душевний сад» – це безмежна любов до людей, з якими він вчився і працював, спілкувався і ділився своїми творчими задумами, радів успіхам і досягненням як своїм, так і колег та друзів. У багатьох його піснях оспіване Погориння та рідне місто Анатолія Федоровича Рівне, в якому народився 19 серпня 1934 року. Цей край він дуже любив. Краса оточуючої природи надихала митця на створення ліричних творів.

Одна із перших його пісень – «Рівне, любов моя!» – була написана на слова рівненського поета Георгія Сербіна і отримала визнання на одному із звітних концертів композиторів Рівненщини. Гарне поєднання мелодії з поетичними рядками полюбилося усім, і полетіла ця пісня сповнена радості і любові до свого міста. Щирі, доброзичливі слова стали його візитною карткою міста Рівне, центру поліського краю:

*Очі твої сині, руки твої сильні
Як озер блакить, як шиф дібров.
Ти – краса Полісся,
Ти – легенда-пісня,
Рівне – місто квітів і будов.*

Музичний світ Анатолія Новосада – це неспокій його душі, наповнений неповторними мелодіями, в яких розкривається його щирість і задушевність, жага до життя, до прекрасного.

Анатолій Новосад закінчив диригентсько-хоровий відділ Рівненського музичного училища в класі відомого хорового диригента, свого часу художнього керівника ансамблю пісні і танцю «Українське Полісся» Рівненської обласної філармонії Валентина Миколайовича Крохмалю, який був випускником Харківської консерваторії. Він був не лише хормейстером, але й оперно-симфонічним диригентом. Окрім роботи в обласній філармонії, Валентин Крохмаль вів ще й дитячий хор у Рівненській дитячій музичній школі № 1, а з відкриттям музичного училища став викладати диригентсько-хорові дисципліни, пише свої музичні твори.

Мудрий вчитель і наставник побачив у своєму учневі музичний хист, він розкрив йому таємниці композиторського мистецтва, дав поштовх для творчості цьому молодому, але здібному юнакові. Окрім цього студент перейняв від свого учителя творчі погляди на життя.

Зустрілися дві подібні особистості, що переросло згодом у творчу дружбу. Досвідчений педагог виховав цілу плеяду спеціалістів, до яких належить й Анатолій Новосад.

Знання, отримані в музичному училищі дали можливість професійно займатися улюбленою справою. І він починає свій трудовий шлях із музичної студії Рівненського міського будинку культури, де навчав дітей гри на баяні. Багато його учнів завдячують своєму вчителю за те, що він привів їх у цей чарівний світ музики. Крім цього продовжував писати свої твори.

Музично-пісенна творчість Анатолія Новосада – багатогранна, в кожному його творі відчувається щось своєрідне. Хоча не всі його твори претендують на оригінальність, але є в них щирість, що притаманна тільки йому. У них переплелася і безмежна любов до свого краю, і до українського фольклору, мови, людей і природи.

Його мелодії переплітаються зі словами українських поетів Вадима Крищенка, Галини Дзюри, рівненських авторів Валентина Монаєнкова, Георгія Сербіна, В'ячеслава Колобова, Данила Зиткіна, грузинського поета Н. Гурешідзе. Пісні звучали на обласному та Українському радіо і телебаченні, друкувалися в періодичних

виданнях: «Червоний прапор», «Зміна», «Вечірній Тбілісі», у музичних збірниках й альманахах «Пісні рідного краю» (Київ: Музична Україна, 1983), «Кличе Україна» (Рівне, 1993).

Він був членом Рівненської обласної асоціації композиторів Національної всеукраїнської музичної спілки.

У 2014 році шанованому композитору, щирій і добрій людині Анатолію Федоровичу Новосаду виповнилося б 80... Хочеться вірити, що й надалі його пісні продовжуватимуть своє життя і ще довго звучать на сценах нашого краю, а ця збірка стане доброю пам'яттю про нашого земляка!

ПРО ХУТІР, В ЯКОМУ Є ПРИТУЛОК СЕРЦЮ

У кожної людини є куточок землі, до якого завжди хочеться прийти, бо там донедавна стояла батьківська хата, жила рідня. Тягнешся туди душею, линеш щирим серцем, пам'яттю торкаєшся рідного порога. Хочеться пройтися, помилуватися тою втоптанною дорогою, обабіч якої ростуть вишні, лопотять листям на розлогих гілках, і, хоча давно зістарились, родять щороку смачні й соковиті ягоди.

Коли потрапляєш у цю свою святиню, у коло колишніх земляків-старожилів, пригадується все-все від дитинства й до сьогодні. А коли залишаєшся наодинці, то стає сумно від баченого, стиха молишся над могилами батьків і родичів, близьких, ніби спокутуєш свою провину перед ними за нинішнє наше життя, сповідуєш гріхи.

На такі роздуми навіяла книжка вже відомого в краї журналіста-нарисовця, новеліста й поета Петра Гуменюка «У притулку серця», яка побачила світ у видавництві «Валері» 2012 року. Автор, який мешкає в Гощі, у малій прозі, насиченій глибинною філософічністю, вишуканою мовою оспівав земляків-трудоарів, які невтомною працею вдихали життя в цю місцину. А найсвятіший краєчок у його житті – уже неіснуючий хутір Одбережки біля села Чудниці. Саме тут його серце то тужить, то радіє спогадами про дитинство та юність.

З гіркою згадує своє дитинство Петро Гуменюк у нарисі «У давнього весілля своя радість»: «...Літо повоєнного 1948-го. Хутір Одбережки ледве оговтується після потрясінь. Не настільки

господарка занепала, як руїнища родинні болять. Що не оселя, то плачі-голосіння, свіжі рани в душах терплячих, мужніх мешканців. У родині Гуменюків (Єжиків) також горе – із чотирьох синів один, мій тато Микола, загинув на фронті 1944-го». І вся господарська робота лягла на плечі ще юного Петра.

Автор із вдячністю згадує свого дядька Семена Федоровича Гуменюка, батькового брата. Це був господар, людина щедрої душі, козацької вдачі, любив повеселитися. Це Петро Гуменюк описує в оповіданнях «Поїздки з дядьком Семеном». Дядько завжди допомагав, він був людиною слова.

«Пам'ятаю, було це перед Різдом, мороз під тридцять, сніжно, вітряно. Треба їхати по жом, щоб годувати худобу. Опівночі, аби в Бабині на цукрозаводі зайняти чергу, вирушаємо з дядьком із хати. Він у битих валянках, у довгополому кожусі, а я – старшокласник, у кирзях, старенькому пальтечку. Заїжджаємо «службовим ходом», і дядько на вахті пояснює: «Он дитина, сирота замерзає, то що його батько дарма голову поклав, не має права синок хоч тут без черги взяти жому?» І почули у відповідь: «Хай беруть жом оці люди з Чудниці, бо й справді вже школяр посинів».

Автор описує свій мальовничий хутір, його мешканців. Це було невеличке поселення – усього 23 садиби й сотня мешканців. Усі вони доброзичливі, красиві душею, здатні розділять радість і печаль.

Серед вихідців із хутора є відомі й знані люди: агрономи, керівники колгоспів, директори шкіл, економісти, очільники підприємств, навіть кандидат наук, аж 15 учителів. А ще славилися старожили, які знали в народній медицині. Ось, наприклад, тітка Ганна Шолодько завжди для мами була помічницею й порадицею. Про це йдеться в оповіданні «Бентега духу лепехового». Вона повчає: «Тетяно, знай, що татари-завойовники на копитах своїх коней занесли насіння цього зілля, як завойовували Європу. Ще десь аж 3700 року до нашої ери в китайській медицині його застосовували. То ти по святі не думай панни (лепеху) викидати, а поріж на кавалочки, висуши в затінку. То ліки заспокійливі, животу помічні, при печії, зубних та очних болях можуть згодитись. Навіть камінці з нирок виганяють».

Петро Гуменюк часто навідується до своїх Одбережок, бо туди

від Гощі рукою подати. І вгамує біль, і почерпне енергії. Він пише: «Звісно, де минуло дитинство й отроцтво, відцвіла молодість, там серце лишилося назавжди, яскравіють свіжими веселковими барвами спогади про земляків і події».

Якось вертаючись із чергової «мандрівки» до свого хутора, почав замислюватись над тим, що Одбережки зникають на його очах, але ще поселення «жевріє», язик не повертається називати хутір колишнім, бо тут ще мешкає родина старої Ганни Невірковець і пнеться до неба ровесниця хутора – розкішна плакуча верба, виплекана сусідами-Шолодьками з великодньої галузки. Визрів задум: на перехресті доріг біля фігури й верби спорудити пам'ятний знак Одбережкам. Бо гірчить думка: «Прикро й жаль, що донедавна гомінке, веселе й ошатне поселення, ниньки, мов у лещатах стискають дикі порослі глоду, терену, кленів, вербників, бур'янишк. Пустище та й годі розкидає свої ручища, уперто охоплює хатиська, заспоришені двори й дороги. Але що вдієш? Хутір теж має свою долю й вік, вісімдесят літ попорозквітав на осонні, відслужив та й відмирає геть, сліди свої губить у хащах».

Але не все втрачено, пише автор в оповіданні «Празникування в пустищі». Не так уже й сумно на хуторі. Он там уздовж заспоришеної дороги угледів на вершечку старої груші жовтобокi плоди. А далі – дозрілі пізні сливи, а там, за поворотом, ще й антонівки лежали, зарившись у траві. Петро Гуменюк, обходячи оце занедбане обійстя, згадав дитинство, як ганяли малими довкіл, а зголоднівши, наривали повні пазухи фруктів і ласували ними, ще не дозрівшими. Захотілося прочинити двері маминої хати. Тепер тут тиша, пустка, а прожито найщасливіші роки. Він мовчки сів за стіл, поставив кошика з тим, що назбирав у садку, і якийсь сум заволодів ним. Сьогодні ж бо храмове свято. Згадалася мати, яка перед святами поралася біля печі, готуючи смакоту. Що тільки не було на цьому столі – смажене, печене, варене, тушене, пироги з чорниціями, сиром, вишнями. На покуті висіли образи Богоматері й Святого Миколая. Він устав, перехрестився, прочитав молитву й вийшов у двір. Осіннє сонце котилося до заходу, війнуло прохолодою, защеміло на душі. Ще раз оглянувся, і з гіркотою прошепотів: «Не стає хутора й хуторян. Дичавіє заростями, пустіє, чужіє, помираючи, хутір. А празник цей зі сльозами на очах,

либонь, останній так святешній душі моїй. Але не гріши перед Богом: у пустині храмно почувався. То й віриться, що на любій місчині, де вперше сонечко й маму уявно побачив, возродиться поселення щасливих і веселих празників».

Петро Гуменюк зібрав усе-таки своїх одбережан, які живуть по всіх усюдах, їхніх нащадків, тих, які повиростали в місті й не пізнали того веселого й радісного хутора. Адже збулася мрія: треба відкривати пам'ятний знак, своєрідний мінімеморіал незабутньому поселенню. Зробив свято для людей, зробив свято для своїх Одбережків. Засвітилося воно радістю в очах тих, хто прийшов на хвилююче зібрання, для тих, хто береже святу родову пам'ять.

З Петром Миколайовичем завжди радий поспілкуватися, обмінятися книжками, адже в його замальовках, новелах, оповіданнях і хутірських записках немає чогось карколомного, екстравагантного, якихось високих матерій. У них живі картини сільського життя, колоритні образи земляків, відображена цілісна епоха пережитого родиною, близькими людьми й самим автором буремних років лихоліття та мирного творення, досвід, мудрість життя, багатого на різні пригоди й перипетії.

Автор проявив синівську вірність своєму хуторові Одбережкам. Він і в попередніх своїх збірках-роздумах «Осоння рідних берегів», «Цвіт і сніг на споришах» та «Граєво райдуги» майстерно змалював яскраві епізоди-реального сільського життя.

Книга Петра Гуменюка «У притулку серця» зворушить душі багатьох людей і змусить замислитись кожного над своїм далеким чи близьким хутором, над своїми Одбережками, прийти і вклонитися, помолитися тому куточку землі, де народила мати й звідки пролягла стежина в широкий світ. Від одиноких нині хатиськ і садків, залишків хутора, здається, і досі лине благословіння, туди вертає пам'ять – у затишний притулок серця.

ТВОРЧЕ ВИЗНАННЯ

Творчий шлях митця започаткований на Рівненщині і приніс йому успіх, визнання і симпатію шанувальників впродовж багатьох років. Після закінчення Дніпропетровського художнього училища Анатолій Мартиненко за направленням їде на Полісся, саме в Рівному активно розпочалася його педагогічна та творча

діяльність. Педагогічна робота в художній школі вимагала і на сьогодні вимагає особливої уваги до дітей: проведення уроків, прагнення зацікавити і прищепити їм любов до великого мистецтва. Необхідно було знаходити час, щоб приділити увагу кожному учню. Бо ж він, як педагог, своє завдання насамперед вбачав у тому, щоб навчити розуміти побачене навколо себе і відтворювати засобами фарб ту миттєвість, яка в кожній дитячій душі вирує від захоплення побаченим.

Творча робота в поєднанні з педагогічною – це особлива струна в житті кожного митця. Анатолій Мартиненко обрав цей шлях за покликанням серця. Починаючи з 1965 року, він вперше бере участь з обласній художній виставці, де запропонував свою картину «Верболози», врешті, це була не картина, а просто етюд, написаний з натури, бо мандрівки, які полюблив митець, дають насагу і творчий поштовх до відтворення природи Полісся на полотні. Адже цей край став для нього рідним. Робота «Верболози» потрапила під гостру, але справедливую критику тодішніх фахівців, що стало випробувальним іспитом у подальшій його творчій роботі. Як кажуть, об'єктивна критика завжди краща за нещирі похвали. Відтоді став постійним учасником багатьох художніх виставок, які проводяться в місті та поза його межами.

Його внутрішній світ переповнюється побаченими барвами навколишнього світу природи, який розкривається перед ним у всій своїй красі. Адже він не захований у глибинах недосяжності, а нуртується навколо нього – тільки треба вміти його побачити, через призму своєї душі, доторкнутися до нього і відчутти серцем.

Ці враження єднають митця з поліською природою, надихають на відображення на полотні цього фантастичного світу річок, дерев, небесного плеса, безмежності лісу. Ця українська природа вабить митця все більше і більше і тримає в своєму полоні. Протягом десяти років Анатолій Мартиненко омріяно віддавав себе написанню акварелей, відображаючи в них незабутній подих довколишньої природи Полісся, яка сповнена характерного змісту і притаманна саме тим рокам, коли створювалися ці картини: «Абрикоси цвітуть», «Травневий мед», «Зимовий ранок». Його наступні виставки свідчать про високий рівень майстерності, пейзажна лірика митця набуває неповторного ха-

рактеру, особливого виміру, самобутнього почерку пензля.

У творчому пошуку майстра чітко вирізняється своє творче «Я». Він шукає нового напрямку у мистецтві, який був би притаманним саме йому. Наприкінці 90-х років у творчості Анатолія Мартиненка з'являються риси нового почерку художника. Переосмислюючи свій доробок попередніх років, митець свідомо шукає якихось законів у композиції живопису, сміливо робить крок по обраному шляху. Він відходить від досить традиційного малярства, яким володіють обдаровані особистості. Він прагне опанувати сучасну форму, модерну, сміливо приймає композиційні та технічні рішення щодо суттєвої зміни в розумінні ролі кольору, в розкритті сюжету самої картини. З'являється серія олійних робіт «Фантастична реальність», де автор використовує новітню техніку, сповнену насиченості кольорів, утілює надреальність своїх думок в абстрактному рішенні творів. Простежуються контрасти теплої і холодної гам кольорів у індивідуальному сприйнятті автора.

Митець усвідомлює прожите і пережите, створене і задумане, він впевнено почувается на своєму творчому шляху.

МОЯ ВЧИТЕЛЬКА І КОЛЕГА

(Про Ірину Куліш-Лукашевич)

Літнє сонце вже сідало за обрій, гарячі промені десь шукали прохолоди, щоб притулитись на нічліг, адже літня ніч коротка і скоро ранок. Оселя, в якій ми сиділи, так нагрілася, що здавалося, наче спекотне повітря знадвору просочувалося через квартиру і все заливало своєю задухою. Але це зовсім не заважало нашій бесіді, яка тривала досить довгенько.

Я був у гостях у своєї вчительки по Рівненському музичному училищу Ірини Всеволодівни КУЛІШ-ЛУКАШЕВИЧ. Так сталося, що наші творчі шляхи стали все частіше пересікатися: то при виданні книг, то при обговоренні якихось нових проєктів, або під час презентацій, або й просто так – поспілкуватись. А пройшло рівно п'ятдесят років від часу першої зустрічі учня і вчительки, шмат життя, який кожен вимірює по-своєму. І Рівненському музичному училищу цього року виповниться шістдесят – відрізок часу теж чималенький. Уроки естетики в училищі, що тоді читала

Ірина Всеволодівна, були пов'язані з літературою, музикою, образотворчим мистецтвом. Все це доповнювало духовне виховання кожного з нас, а з огляду на те, що більшість студентів складала сільська молодь, то можна сказати, що це були уроки формування тогочасного інтелігента. Особисто мені це було цікавим та потрібним, хоч і не міг я всього охопити, бо спеціальні дисципліни були понад усе. В житті ж так склалося, що мені довелося по другому колу самостійно проходити ці матеріали, накопичувати знання, адже в сьогоднішній моїй роботі цей мистецький комплекс вкрай необхідний.

Ірина Всеволодівна – урівноважена, сконцентрована в поданні того чи іншого лекційного матеріалу, її інтелігентність імпонувала не тільки мені, а й багатьом, хто з нею спілкувався, чи просто вітався. Ця елегантно вдягнена жінка з вишуканими манерами поведінки доносила до мого розуму завжди щось нове і маловідоме, її мудрість проявлялась у всьому – у погляді, у русі, у стриманих жестах, в інтонації, в тихому голосі. А найбільша моя шана до вчителя виникла від того, що вона розповідала все своїми словами, не заглядаючи до конспекту. Здавалося, що дивлячись на неї, всотуєш кожне слово, і хоч не завжди все запам'ятовувалось, однак за такої подачі матеріалу це було можливим.

Сьгодні Ірина Всеволодівна така ж, як і в ті роки: вишукана манера спілкування, стишена хода, вона повна енергії і задумів до нової роботи. Гортаємо книгу про Рівненську дитячу музичну школу № 1 ім. М.В. Лисенка. Ірина Всеволодівна – одна з перших випускниць фортепіанного відділу школи – у цій книзі лишила гарні спогади про своїх вчителів і колег. Я вперше дізнався від неї про поета Івана Куліша, її дідуся, про товариство інтелігентів тогочасного Рівного. До речі, за її сприяння, його книга була нещодавно перевидана і дійшла до широкого кола читачів.

Пораділи ми ще одній книзі, яка вийшла з-під пера Ірини Всеволодівни, – «Пам'ять невідвладна часу» до 120-річчя освячення Рівненського православного Свято-Воскресенського собору. Як пише Галина Данильчук у заключному слові: «Дана праця – це вагомий внесок у рівнезнавство, заклик до місцевих краєзнавців і всіх небайдужих до вивчення історії рідного міста». Я з приємністю перегорнув першу сторінку подарованої мені книги, де

було написано: «Богдану Столярчуку – моєму учню і однодумцю на краєзнавчій ниві – з великою шанобою, авторка Ірина Куліш-Лукашевич, 20.08.2015 р.».

Приємно усвідомлювати, що учитель і учень – однодумці.

ТВОРЧИЙ НЕСПОКІЙ МИКОЛИ ГОДУНА

Мабуть, не знайдеться жодного шанувальника образотворчого мистецтва в Україні, який би не знав Миколу Годуна. Його порада чи консультація – завжди була вагомою і аргументованою. Митець щоденною працею робив внесок у благословенне живописне мистецтво, яке у нього наповнене національним змістом сучасної образної мови. Професійні навички Микола Годун отримав в Одеському художньому училищі ім. М. Грекова, де увібрав кращі зразки живопису, що історично склались упродовж сторіччя, відтворюючи традиції художнього училища. Мистецький клімат цього навчального закладу, та й в цілому атмосфера Одеси, додали його творчості південного колориту – природа, сонце, море мали свій значний вплив, а педагоги художнього училища підтримали його й допомогли у становленні як майбутнього Художника. Ці традиції одеської школи вагомо поціновані в колі українського мистецтва і тих відомих художників, праці яких Микола Годун цінував і беріг. Серед них учителі і наставники – Т. Яблонська, Г. Меліхов, М. Коган-Шац, Л. Голота, Я. Кириченко.

Микола Годун, як і його колеги, не був осторонь подій, що відбувалися не лише в Україні, але й поза її межами. Завжди був у руслі мистецького життя, йшов у ногу з часом, вкарбовуючи історичні моменти життя у своїх полотнах.

У його роботах вимальовався власний простір мистецького буття, художник відштовхувався від минулих стереотипів, бачив низку нових завдань, можливо, вже опанованих – про це свідчило потужне його художнє зростання, що плавно перейшло у творчість зрілого майстра.

У пейзажах Миколи Годуна не існувало зорового спокою, все, чого сягав його погляд, ставало реальним об'єктом художнього образу, а його мистецька палітра була наповнена ліричним змістом, що вимальовувався гармонійними фарбами.

Митець був вірним рідному краю, де минуло його дитинство. Це закарбувало в його пам'яті образи трударів українського села, живило його мистецьке єство своїм неспокойним сьогоденням (картини «Голуба вода», «Над ставком», «Добре літо», «Бузок цвіте»). Тема сільського життя розкрита автором у роботах «Дідова хата», «Прохолода», «Кузня», «Бабусине подвір'я».

Микола Годун проторував власний шлях упродовж багатьох років наполегливої праці. Не залишилися поза увагою і його подорожні замальовки, які він здійснював під час поїздок до Палестини, Ізраїлю, Єгипту, Туреччини. У цей період творчості художник захоплюється красою світу, втілюючи в своїх полотнах мало відомі нам пейзажі природи. Підсумком цього періоду стала виставка циклу картин Миколи Годуна, яку автор презентував в Рівному під назвою «За тридев'ять земель». На цих полотнах переважають світлі, теплі, лагідні кольори. Серед картин захоплюють «Вуличка в Єрусалимі», «Вхід у храм Гроба Господнього», «Річка Йордан».

На картинах із рідними пейзажами ми бачимо його ставлення до навколишнього світу. Пропускаючи все побачене і почуте через своє серце і душу, митець намагався спокійно передати події неспокойного сьогодення. Дивлячись на його роботи, наповнені красою рідної природи, відчуваєш почерк Майстра, який вкладав у кожний свій твір частинку душі, таланту, ту Божу іскру, якою наділив його Господь.

Микола Годун розширював кордони своєї творчості, він не замикався на досягнутому, повсякденний пошук змушував митця братися за пензлі, фарби і сідати за полотно, створювати нові і нові картини. Він бачив цей світ, вочевидь, доторкнувшись серцем до Святих місць, і передав його біль і радість, смуток і неспокой.

Творчість Миколи Годуна на сьогодні – явище в національній культурі України. Митець був активною і спостережливою людиною, вмів підмітити явища природи і людського життя, передати все це у зображенні на полотні. У його роботах завжди відображалася інтелігентність, поєднана з думкою й умінням втілити свої задуми в життя.

Сам митець стверджував: «Я ніколи не маюю того місця, де

не відчув життєдайної енергетики землі, на яку ступив».

Микола Годун знайшов своє «я». Він подав свої пропозиції, а згодом втілював їх у життя, щодо збереження сучасного українського мистецтва. Митець заснував постійну картинну галерею творів рівненських художників у Бабинській загальноосвітній школі, Сарненській міській картинній галереї при Історико-етнографічному музеї, де серед інших полотен зберігаються і його твори. Художник подарував чимало своїх полотен Рівненській гуманітарній гімназії. Його роботи знаходяться в музеях Рівного, Києва, є вони і в приватних колекціях шанувальників його таланту у Польщі, Австрії, Канаді, США.

Творча палітра митця ввібрала нові фарби, притаманні саме йому, а краса рідної природи живила Миколу Петровича Годуна своїми соковитими медами і подарувала нам ту вічну красу, до якої кожен нехай торкнеться серцем і душею.

ОСВІДЧЕННЯ ТЕАТРУ

*Театр – світ піднесено величний,
Минуле в ньому є і майбуття.
Лише тоді він буде вічним,
Коли йому присвячено життя.*

Володимир Сніжний

Дороги стелилися йому не завжди квітами різних барв, і не часто вони були радісними на безмежних просторах життя. Він присвятив театру все своє життя, віддав йому бурхливі роки своєї молодості і поважного довголіття. Жив ним, страждав, переживав, радів і сумував, виносив на суд глядача свої ролі, що тішили його, пропускав через себе болі й радості своїх героїв, їхні здобутки і перемоги, розчарування, іноді свої незадоволення.

Кожного вечора освідчуватися театру – це не так просто: щовечора виходити на сцену – як вперше, а грати – як востаннє. Щоб переконати глядача своєю грою, в першу чергу треба впевнити в цьому себе; аби повірили тобі треба передусім самому переконатись у власній вірі у свого героя. Актор – професія залежна, і з цим не можна не погодитись. Бо при цьому все має свій вплив: те, як формується репертуар, відношення до сучасної теми, до класики,

місцевих авторів, гастролі, виїзні вистави... Важливу роль відіграє і зацікавленість, небайдужість самого актора, його самовіддача. Такі якості якнайкращим чином притаманні акторові Володимир Сніжному, талант якого розкрився саме на сцені Рівненського музично-драматичного театру, єдиного в його житті театру, якому він не зрадив, якому він освідчувався до останніх своїх днів.

Та чи розкрився він тут до кінця?

Почалося все з раннього дитинства в Білій Церкві, що на Київщині, де 1 січня 1937 року народився Володимир Сніжний.

Післявоєнне дитинство часто було холодним і голодним, незатишним і не завжди радісним. Але домашній затишок із останніх сил та як могла створювала мама – Тетяна Артемівна. Вона завжди була поруч у найскрутнішу хвилину, від чого ставало радісно й тепло на душі, а в її стомлених очах блищала іскра світла і надії на краще майбутнє її дитини.

Перше знайомство з театром відбулося під час навчання в семирічці, коли перша вчителька Ганна Степанівна повела весь клас подивитися вперше в житті виставу «Попелюшка», що йшла на сцені Київського обласного театру ім. Миколи Садовського. Цього захоплення, що полонило його назавжди, він не позбувся вже ніколи. Саме з тих пір захопився театром. Був активним учасником шкільних художніх колективів: співав у хорі, танцював, декламував вірші, грав у драматичному гуртку.

Згодом директор місцевої школи Зоя Михайлівна звернула увагу на талановитого хлопця і допомогла йому екстерном здати іспити та отримати середню освіту, а після семирічки Володимир Сніжний навчався в ремісничому училищі, в тому самому, де свого часу навчався майбутній космонавт Павло Попович. Потім працював слюсарем на місцевому заводі «Сільмаш». Ця робітнича професія викристалізувала в ньому такі риси, як відповідальність, наполегливість, допомогла змужніти Він цим гордився. Тут юнак стає активним учасником аматорського драматичного колективу Палацу культури заводу. Назавжди запам'ятаються і його перша роль Миловзорова у виставі Олексія Островського «Без вини винні», перші уроки гриму Людмили Григорівни Лістичої, перший успіх, який не затьмарив його молодечого горіння. Глядач був захоплений грою молодого робітника, а друзі радісно сприймали

його дебют і всіляко його підтримували.

Служба на Чорноморському флоті зміцнила його силу і дух, загартувала його фізично, а флотська дружба – міцна і надійна – випробувала його як людину, щирого і доброго товариша.

Однак сила мистецтва перемогла. Молодеча впертість привела вже зрілого Володимира Сніжного до Київського театрального інституту ім. І. Карпенка-Карого на курс відомого режисера, професора Михайла Михайловича Карасьова. І тут нове випробування. «Якось одного разу під час занять, – згадує Володимир Сніжний, – Михайло Карасьов сказав: «Діти, які вирости в неповноцінних сім'ях, не можуть бути акторами!». А я виріс без батька...

Я й без того, будучи найстаршим на курсі, відчував себе серед тих дітей незручно, мені було ніяково... і тут раптом почув від свого вчителя таке, що мене ще більше «затиснуло». Десь через півроку навчання почав задумуватись, як я тут опинився і навіщо. А коли ми завершували I курс, Михайло Михайлович, роблячи аналіз кожного студента, сказав про мене: «Вам потрібно звільнитись від Вашої «фламандської стриманості», я був би щасливий, якби Ви мені зараз вилізли на люстру і там щось виробляли». Коли ж під час репетиції на сцені Гамлета він мало не довів мене до істерики, я ледь не розколотив портал, і аж тоді відчув себе абсолютно вільним. Після того я призначив його своїм батьком».

Справжня ж акторська школа розпочалася у Рівненському музично-драматичному театрі, коли він з групою однокурсників-випускників приїхав до нашого міста. Сам Володимир Сніжний стверджував: «Із дев'яти театрів України я вибрав саме Рівненський, бо тут працював головним режисером Андрій Харитонович Семененко, про якого я чув від його учнів по Сумському театру».

Із тієї когорти випускників, а їх було семеро, лишилося троє, а на сьогодні – Ніна Ніколаєва та Ліна Ізарова-Мельничук. А взагалі, випускний курс Михайла Карасьова 19 хлопців і дівчат – це був зірковий час його як педагога та його студентів: Валерій Шептикіта – народний артист України, працює в «Молодому театрі», Віктор Шулаков – режисер, лауреат Державної премії, народний артист України, Ніна Гіляровська – актриса театру імені І. Франка, народна артистка України, Євген Мозковий – заслужений ар-

тист України, працює в театрі імені І. Франка, Лариса Потапенко – заслужений працівник культури України, кореспондент Українського радіо, Мирослава Резніченко – заслужена артистка України (перша заслужена артистка на курсі), Алла Нечерда – професор театрального інституту ім. І. Карпенка-Карого, фахівець зі сценічної мови, кандидат наук. У Рівненському ж театрі – народні артисти України: Ніна Ніколаєва, Ліна Ізарова-Мельничук і Володимир Сніжний.

Отож, Володимир Сніжний приїхав до Рівненського театру, так би мовити, «на режисера Семененка». Це був перший головний режисер в цьому театрі, який постарався, щоб всі прибулі молоді актори були задіяні у виставі «Шосте липня». Дуже багато зусиль доклав Андрій Харитонович у роботі над «Варшавською мелодією». Цікаво працювали разом актори і режисер. Це була найкраща роль Володимира Сніжного у парі з Галиною Пащенко – стартова сходи́нка, яка вивела акторів на відверту розмову з глядачем.

У цій виставі я вперше побачив Володимира Сніжного. Він мені запам'ятався зовсім юним, енергійним, вдумливим актором. З тих пір наші стосунки були щирими, а спілкування – хоч і не частим, але носило добрий характер.

На рівненській сцені Володимир Сніжний розкрився як ліричний актор, що притаманно було для його щирої душі, спокійного характеру, великої людської ніжності. Ролі, які він виконував, були сповнені оптимізму, адже кожна з них – це чиєсь прожите життя, коротке, миттєве, але гідне його акторського виконання.

Характерною була роль Омелька у виставі Івана Карпенка-Карого «Мартин Боруля» – це одна з найкращих і найулюбленіших ролей в його творчості. У ній актор передав народну дотепність, простоту, гумор, міркування про життя, його мужицька філософія не потребувала коментарів, але заслуговувала на увагу.

Письменниця Тетяна Шарова пише: «В усіх спектаклях живе актор щиро і достовірно. І хоч ролі в його героїв були діаметрально протилежні, це не заважало актору проникати в їх суть, прагнути досконального сценічного перетворення...»; «...і набута авторська майстерність, і зовнішність: бездоганна струнка постава, напрочуд виразні очі, обличчя. Йому пасувало все, все грало

на ту, чи іншу роль. Відчувалось: Володимир Сніжний – талант по духу, це підкреслювало його аристократизм».

Володимир Сніжний був цікавим актором у різних ролях – головних, другорядних, незначних, і до кожної з них він відносився відповідально. Він вкладав у них все своє уміння, багаторічний досвід, талант актора. Ось як стверджує головний герой вистави «Кін IV»: «Актор ніколи не повинен відпочивати, а повинен завжди тримати себе в тонусі». Це було сказано ніби про самого Володимира Сніжного як про особистість. Він завжди був у творчому пошуку, прагнув постійного вдосконалення, увиразнення своєї акторської гри.

Як зазначали столичні колеги, якби Володимир Сніжний працював в одному з київських театрів, то він би зміг розкритися більше як актор, бо тут йому ніби «затісно». Але він показав себе у Рівному досить високопрофесійно. Рівненський театр виховав Володимира Сніжного для себе, таким, який крок за кроком підіймався на вершину долаючи різні творчі та життєві перипетії і вжитті, і на сцені, і показував усе це глядачеві, який помітив його, зрозумів та поцінував і як людину, і як талановитого актора.

Володимир Сніжний пройшов шлях від дипломованого студента-випускника до народного артиста, від актора-початківця – до професійного актора зі своїм неповторним творчим «я». Він і далі б наближався до своїх мистецьких обріїв, але...

«Життя, віддане татру». Рівне, 2017.

ТВОРЧИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНИКА

Більше місяця в обласній науковій бібліотеці експонувалася виставка робіт самодіяльного художника, лауреата Всесоюзного конкурсу народної творчості, працівника Гощанського райвідділу внутрішніх справ сержанта міліції Олександра Лаворика. Нещодавно відбулася творча зустріч із самодіяльним митцем. Він представив на суд глядача серію творів, які відображають наше сьогодення. Частина з них присвячена подіям у Чорнобилі, де авторові двічі довелося побувати у службових справах. Западають у душу картини «Покинуте гніздо», «Крик», «Цвіт яблуні», а також серія портретів людей, що брали участь у ліквідації аварії.

Приваблюють і картини, написані в селах Вілія Острозького та Тур'я Дубнівського районів.

15-річний стаж роботи в міліції дав можливість художникові створити серію портретів працівників міліції, відобразити їхні будні і мужність, показати людей, сильних духом і волею.

Картини Олександра Лаворика експонувалися на республіканській та всесоюзній виставках самодіяльності творчих працівників органів внутрішніх справ. Незабаром його роботи будуть представлені у братній Чехословаччині.

«Таке дике і рідне Полісся». Ці слова написані у книзі відгуків однієї з виставок, де експонувались роботи художника з Гоцанського району Олександра Лаворика, народною артисткою України Ніною Матвієнко, яка родом з Житомирського Полісся. «Дике» – мабуть, тому, що тут хоч трохи збереглася природа.

Автор багато подорожує по історичних місцях області та реС-публіки, відвідує численні музеї, знайомиться з творчістю провідних майстрів образотворчого мистецтва. Багато сюжетів дало йому перебування в селах Вілія Острозького і Тур'я Дубнівського районів, які склали серію картин «Вілійські роздуми», «Тур'янська сторона», «Мале Полісся». Одна з виставок Олександра Лаворика мала назву «Відгомін козацької слави (Козацькі могили)». Багато малюнків зробив художник у хаті-музеї народного митця Івана Макаровича Гончара. Значне місце в творчості митця займає пейзаж. Художник передає своє захоплення рідною природою, поліським краєм. Особливо характерний для нього цикл пейзажної лірики «Озеро Нобель». Роботи Олександра Лаворика експонувалися на виставках художньої творчості в Гощі, Дубно, Ровно, Києві, Москві, були представлені у Чехо-Словаччині. Деякі картини придбані музеями нашої країни. Нещодавно малюнки із серії «Мале Полісся» закупили італійці. Кілька робіт придбав і Музей гончарства з села Опішня, що на Полтавщині.

Нині О.Р. Лаворик очолює дитячу художню школу українського малярства та писанкарства в Гощі, яка прагне відродити давні традиції українського побуту. І ще одна мрія є в художника – створити осередок української культури «Садиба Валевських», яку планується зробити в Гощі.

«Червоний прапор», 30 червня 1989 р.

«ДРЕВЛЯНИ» В ІТАЛІЇ

Щороку в італійському селищі Вілла ді Серіо, передмісті Бергамо Міланської області, проходить Міжнародний фольклорний фестиваль з нагоди свята збирання винограду. На це традиційне свято прибуває багато фольклорних колективів з ближніх міст та селищ, а також запрошуються колективи з інших країн. Музичне товариство України представило для участі на XII Міжнародному фестивалі ансамбль народної музики «Древляни» Рівненського музучилища під керівництвом Ярослава Васильовича Зуляка.

Дорога до італійського селища була нелегкою і неблизькою. Більше двох діб добиралися до місця призначення з важкими цимбалами та неповороткими козобасами, з іншими народними інструментами. Але колектив зберіг свою витримку і добрий настрій на те, щоб донести до італійського слухача ніжну українську мелодію і запальний український гопак.

Перший концерт колективу відбувся в селищі Джелладіно. В основу репертуару «Древлян» лягли фольклорні композиції, українська народна інструментальна музика, твори українських сучасних композиторів, мелодії народів братніх країн. Низку українських пісень співала Раїса Цапун (викладач Рівненського державного інституту культури). Після цього концерту керівник нашої групи В.М. Сазонкін, який був присутній у залі, сказав: «Виконання кожного твору слухалось у повній тиші, а після закінчення зривався шквал оплесків. Кожний номер нарощувався у темповому відношенні та професійному виконанні. У залі лунали вигуки «біс», «браво», і знову номери повторювались. Було радісно за свій колектив, який доносить українське мистецтво до простого італійського слухача, радісно, що ця музика стала для всіх доступною, що мова музики зрозуміла всім народам».

Такі концерти відбулися в селищі Курно на стадіоні, в Лонгвелло в альпійському клубі. І після кожного концерту – радісні зустрічі, теплі розмови, хоча і на різних мовах йшло спілкування, а по радісних обличчях, по веселому настрою відчували щирість і доброту людей. Обмін сувенірами, значками і пам'ятними подарунками – це свідчення про зближення народів.

В Альзано-Ломбардо виступали на відкритій естраді без підсилювальної апаратури, і так прекрасно звучав кожний номер, що

місцеві керівники виділили колективу гонорар у розмірі п'ятсот тисяч лір, а в гірському селищі Санта Бріджіда весь концерт був записаний на магнітофонну касету, яка подарована колективу. «Древляни» виступали у спільному концерті разом із танцювальним колективом з польського міста Лодзь у спортивній залі перед дітками школи.

Після кожного концерту діти і дорослі цікавилися інструментами, які вперше побачили і почули, довго вони простоювали біля ліри, цимбал, бугая, козобаса, рубля, які в руках музикантів повідували давню історію тих народів і поселень, де вони зародились.

Цікавою була екскурсія в старовинне місто Бергамо. Тут ми відвідали музей-кімнату, де народився, жив і творив відомий італійський композитор Гаetano Доніцетті, автор багатьох опер та інструментальної музики. Всесвітню славу йому принесли опери «Лючія де Ламмермур» та «Любовний напій». У цьому будинку зараз розташовано середній музичний заклад, який носить ім'я відомого композитора.

Вівідали ми собор Святого Олександра, тут представники католицької церкви, зробили нам невеличкий екскурс в історію цього храму. У будь-який день сюди можна зайти, поставити свічку, присісти і послухати орган, спокійно подумати про своє життя і мовчки прочитати молитву. Поряд із цим приміщенням є ще один собор Він будувався більше 460 років. І всі вироби в ньому – це неповторний скарб ручної роботи тисячі людей. Тут покоїться прах сина Італії композитора Доніцетті.

В останній день свого перебування в с. Вілла ді Серіо «Древляни» мали за честь виступити в соборі перед початком меси (служби), де виконали «Гуцульські колядки» Василя Барвінського, музика гуцульських католиків звучала в італійській католицькій церкві, звучала урочисто і святково. Саме ця мелодія червоною ниткою з'єднала гори карпатські з італійськими, вершини, які стоять під одним сонячним променем.

А потім відбувся парад колективів, яких було близько 50. Закінчилося свято виступом колективів на відкритій естраді в центрі селища. Останній концерт відбувся в культурному центрі – це був заключний акорд «Древлян» на італійській землі.

За весь період перебування колективу на фестивалі було дано

одинадцять концертів, шість з них самостійних, повних. Колектив брав участь у двох парадах. Хороше враження залишив ансамбль народної музики «Древляни» в серцях доброзичливих італійців, і ми самі взяли з собою їх щирість і доброту. Хай ці добрі стосунки продовжуються і множаться між нашими народами. Ми з теплою в душі промовляємо: «Чао, друзі, арріведерчі, Італія!».

«Червоний прапор», 28 жовтня 1990 р.

СЛОВО ПРО АВТОРА

Афонченко Марія Миколаївна народилася 19 червня 1947 року у с. Вигода Долинського району Івано-Франківської області, трагічно загинула 10 серпня 1997 року у м. Рівне, похована в рідному селі – хоровий диригент і педагог. У 1963 р. закінчила Долинську дитячу музичну школу по класу скрипки, у 1967 р. Диригентсько-хоровий відділ Івано-Франківського музичного училища, у 1972 р. Львівську консерваторію ім. М.В. Лисенка (кл. доцента О.І. Сотничук), з того ж року і до останніх днів свого життя працювала в Рівненському державному інституті культури на посаді доцента, завідувала кафедрою хорового диригування. У 1975-1978 рр. – художній керівник та диригент студентського академічного хору, у 1978-1985 рр. – хормейстер хорової капели інституту, у 1983-1989 рр. Керівник самодіяльної народної жіночої капели Рівненського обласного будинку працівників освіти. Колективи, якими вона керувала, в різний період були лауреатами й дипломантами I і II всесоюзних фестивалів народного мистецтва, всесоюзного огляду самодіяльної художньої творчості, присвяченого 40-річчю Перемоги, республіканського огляду-конкурсу художніх колективів вищів Міністерства культури України, учасником III республіканського свята народної творчості у Хмельницькому, II Національного конкурсу ім. М.Д. Леонтовича (1993).

У роботі з хором багато уваги приділяла розкриттю ідейно-художнього змісту твору, чистоті інтонації, розширенню динамічної і тембральної палітри, ансамблевості. Збагачувала репертуар творами українських композиторів та духовною музикою. Мала витончений гармонічний слух, хороші вокальні дані, вмiла швидко і результативно працювати з хоровими колективами різної квалі-

фікації. Вдумливий і талановитим педагог з професійними педагогічними якостями, за чверть віку роботи в інституті виховала цілу плеяду музикантів та педагогів. Серед них – кандидати педагогічних наук З.В. Черуха, В.Г. Виткалов, заслужений працівник культури України Я.М. Андрусів та інші.

За багаторічну роботу з колективами нагороджена Почесною грамотою Міністерства культури, Грамотою Спілки композиторів, дипломами всесоюзних конкурсів народної творчості, грамотами облуправління культури та адміністрації інституту. Вона – авторка багатьох методичних розробок та посібників, зокрема: «Письмові роботи в курсі «Диригування» (1987), «Вправи для правильного оволодіння вокально-хоровими навичками» (1988), «Диригування і методика роботи з хором» (1989), «Визначення диригентських схем хорових творів» (1989), «Вправи для виправлення найбільш типових недоліків у техніці диригування» (1990), «Різні види звуковедення і їх відображення в диригентських штрихах» (1991), «Читання хорових партитур» (1991), «Хорова література. Тематика курсових робіт» (1993), «Вокальний ансамбль» (1993), «Взаємозв'язок літературно-поетичних основ вокально-хорових творів з питаннями їх виконавчого аналізу» (1995).

Посібник «Українська хорова духовна музика» – це вагомий доробок М.М. Афонченко в її педагогічній роботі. Тут вміщені маловідомі твори української хорової музики, які поповнять навчальний репертуар студентів інститутів та училищ культури. Ця книга – добра данина пам'яті про здібного і талановитого педагога вищої кваліфікації.

Марія Афонченко. Українська хорова духовна музика. Рівне, 1998. 184 с.

НЕСПОКІЙ ДУШІ

Плодоносна осінь з її золотистими барвами – це не тільки своєрідна краса пори року, а й пора підсумків звершених справ. А для митців – це обжинки творчих здобутків. Якою ж виявилася ця осінь для скульптора Володимира Стасюка? Головна і радісна подія – відкриття виставки в салоні Рівненських художньо-виробничих майстерень.

Коли після бурхливих виступів фахівців і побажань шануваль-

ників залишаєшся сам на сам в оточенні творчого світу, який втілює митець у своїх роботах, то знову і знову переосмислюєш його задуми і відтворення.

Володимир Стасюк – за віком ще молодий скульптор, за досвідом роботи – професійний майстер. Закінчив Львівський інститут декоративного і прикладного мистецтва. Вчився в майстерні відомого скульптора, народного художника України, професора Емануїла Миська. До речі, у співавторстві з ним і скульптором Петром Подольцем створено пам'ятник Тарасові Шевченку, який височить сьогодні в центрі нашого міста.

Представлені на цій виставці роботи Володимира Стасюка можна віднести до абстрагованого напрямку і поділити на певні періоди, в яких поступово формується його новий стиль у пластиці. Це проглядається в роботах «Колір сну», «Мутація», «Людина-човен», в яких переважають темно-світлі мотиви. На чорному фоні скульптури ніби здалеку проявляється срібляста (полірований алюміній) цятка – це пробивається світло надії. Створюється враження прориву її до середини скульптури, ніби відкривається внутрішній стан матеріального. У своєму внутрішньому світі автор вступає в боротьбу і намагається вийти з-під цього впливу матеріального зображення й увійти в середину зображуваного образу, стати дзеркалом внутрішнього світу людини, її духовних проблем і бути незалежним у своїх творчих пошуках. Основні напрями творення митця цього періоду: матеріальне – темне, а внутрішній світ, який є таємничим і загадковим, світлий.

Існують цілі школи або окремі скульптори, чия творча практика виражає протиріччя тенденцій, в яких вони відходять від реалізму і мають відділитися від модернізму. Так, школа Олександра Архипенка, його конструктивізм спирається на сучасну техніку. Між реалістичними і модерністськими концепціями проходить боротьба в творчості, йде відмова від прямого зображення (того, що видно), а залишається воно в абстракціях, де йде пошук «об'єм, простір» духовного стану людини. На цей шлях виходить і Володимир Стасюк. Його роботи «Голос бажань», «Пора прозріння» належать до пошукового, експериментального періоду. Зображення чорної корони у вигляді вертівки вирізняється тим, що немає чітких ліній, а вони поступово переходять у криву, закручену

лінію, яка ніби переплітається з простором.

Крок за кроком збагачуються форми автора. Він намагається показати узагальнюючий силует, який збагачується у своїй формі ритмічною пластикою. У творчості з'являється летючість, фігура пластичного образу ніби зависає в повітрі. Це стосується робіт «Саван», «Сонячне сплетіння».

Володимир Стасюк виходить на той шлях, де утверджуються його естетичні погляди на мистецтво скульптури. У роботах «Середина неба», «Сподівання» його простір і людина в ньому страждає, і він разом з нею намагається вирватися з нього, але шлях, по якому вони йдуть, проходить по лезу бритви, по обидва боки якого – прірва. У портреті скульптора автор свідомо змінює образні характеристики і дає обличчя звичайної людини, узагальнюючи його.

Вражаючий вплив на глядача справляє те, що скульптуру можна бачити з усіх боків і знаходити в ній безліч малюнків. У цьому перевага скульптора над площиною відображення живопису. Вирізняється Володимир Стасюк своїми роботами, своїм космополітичним стилем, неповторністю образів, новими творчими знахідками, утверджуючи власний, притаманний лише йому, естетичний світогляд у пластиці сучасних тенденцій, які відбуваються у скульптурі.

«Сім днів», 27 жовтня 2000 р.

ТАЛАНТ ВІД БОГА

Без перебільшення так можна сказати про одного з провідних художників нашого краю Олександра Самчука, чия виставка робіт відкрилась у салоні Рівненських художньо-виробничих майстерень. У його картинах відображене життя простих людей, він відчуває його пульс і дивиться на цю «буденність» з погляду духовності і старається змінити цю точку зору. На цих простих, можна сказати банальних, темах він змушує глядача зовсім по-іншому сприймати ці образи у своїх картинах. Гама кольорів, які митець використовує у своїх роботах, обмежена – це сріблясто-сірі, які ніби холодять, коли їх споглядаєш, але в той же час передають тепло автора, що вклав у них свій талант і душу. Це картини «Білого ранку», «Мука в ночвах», «Ранок у Карпатах», «Світанок місяця».

Хочеться сказати, що світові митці Гойя і Веласкес у своїй палітрі теж були обмеженими, вони використовували лише по тричотири кольори. Але О. Самчук не копіює їх, ні, він шукає свої кольори, відпрацьовує почерк, притаманний лише йому.

Дуже часто мистець використовує темне тло (фон), на якому відтворює образ як об'єкт споглядальний, і завдяки цьому він акцентує на ньому увагу глядача, це, зокрема, роботи «Червнєве сонце», портрет батька.

Загальні проблеми деяких робіт О. Самчука – це те, що ми в них бачимо вплив американської школи 30-70 років, започаткованої митцем сімейної династії Ендрі Уайетом-батьком. І дивлячись на роботи О. Самчука, згадуються слова відомого американця: «Коли ви втрачаєте простоту – ви втрачаєте драму», – і саме в деяких роботах бачимо тягу живописця до цього світогляду. А от у відображенні свого рідного краю, нашого Полісся, де народився і виріс автор, у його роботах відчуються українські мотиви.

Олександр Самчук закінчив лише Рівненську художню школу, але, маючи талант від Бога, він з кожним кроком у мистецтві підіймається до певних вершин у своїй творчості. У спілкуванні – небалакучий, скромний, все своє вміння сконцентровує на повсякденній праці, це ще раз доводить, що праця плюс талант дають певний результат. Його стиль продовжує кращі традиції реалістичного живопису, який формується на теренах Рівненщини, він старается передати дух свого часу, відобразити у своїх роботах красу і велич поліської землі.

«Слово і час», 3 листопада 2000 р.

«ПОЕЗІЯ» ХУДОЖНИКА

Простий і неповторний мистецький світ образів Віктора Гвоздинського. Усе, що він споглядає навколо себе і як сприймає всю розмаїту динаміку сьогодення, стає його своєрідною малярською «поезією», мистецтвом з... музикою кольорів. Гвоздинський у творчих підходах знайшов свій напрям, що вражає нас свіжістю й оригінальністю.

Народився художник на Волині у місті Володимир-Волинському, закінчив Харківський художньо-промисловий інститут і з того часу пов'язав свою творчість із Рівним. Тут були організовані його

перші художні виставки, де експонувалися кращі роботи. Тут він досяг перших успіхів. Згодом були республіканські та всесоюзні виставки. Митець постійно вдосконалює свій творчий почерк, аналізує критику, відпрацьовує новий напрям у мистецтві. За активність та працьовитість у 1985 році Віктора Гвоздинського приймають до Спілки художників України.

Від перших його робіт, які вирізнялися молодечею емоційністю, до сьогоднішніх акварелей проминув довгий час пошуків. Гвоздинський створив безліч яскравих і неповторних образів, збагачений творчим досвідом, він звертається до тем природи та нашого сьогодення. Світ захоплень митця настільки широкий, що він пробує себе в багатьох жанрах. Так, свого часу художник уперше започатковує в Рівному оформлення вітражами. Сьогодні, як мовиться, вони вже міцно прописалися в естетичному оформленні вулиць, будинків. Разом зі своєю дружиною Ларисою, теж членом Спілки художників України, Гвоздинський почав упроваджувати й твори монументально-декоративного мистецтва. Нині вони надають багатьом установам і закладам культури краси й гармонійності, співзвучності з часом. Гармонія кольорів вітражів розмаїта й щедра, збагачена живими, оригінальними мазками. Це можна побачити в міському палаці дітей та молоді, будинку урочистих подій, на автовокзалі, у багатьох підприємствах обласного центру.

Свого часу Віктор Гвоздинський подорожував до Чехії. Ця поїздка стала для митця ще одним щаблем у творчому житті. Зустрічі з людьми, знайомство зі звичаями та обрядами чехів, історією цього краю згодом знайшли відображення в його нових картинах. Роботи митця сприймаються неоднозначно, але вони не залишають нас інертними, байдужими. Саме завдяки оригінальності деякі з його робіт придбали окремі музеї, приватні колекціонери з Італії, Польщі, Югославії, Чехії, США, не кажучи вже про те, що чимало робіт знаходяться в Україні.

Цими днями художникові виповнюється 50. Як і раніше, він іде до людей, сповнений оптимізму, створює свої картини в гармонії з поезією і фантазією.

«Вісті Рівненщини», 21 лютого, 2001 р.

ПАТРІАРХ РІВНЕНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ

До 75-річчя від дня народження

Леоніда Жевченка

Йду в простори зарошені, сині,

Засмаглів на вітрах польових.

Пригорни мене, земле, як сина,

У відкритих обіймах своїх.

Це рядки з вірша Рівненського письменника Володимира Грабоуса «Тобі, моя земле», які Леонід Жевченко давно колись прочитав у газеті «Червоний прапор». Вірш сподобався своєю задумованістю, так і просився на музику. Згодом народилась пісня, і перші слухачі її схвально оцінили, і полетіла вона з естради, зазвучала в ефірі, і додала автору снаги.

Дитинство своє Леонід провів у Кіровограді, перші уроки музики давав його рідний дядько, потім гурток при Кіровоградському палаці школярів, а 12-річним він бере участь у концертах художньої самодіяльності.

Напередодні Другої світової війни закінчив семирічку, збирався вступати в Одеський музичний технікум, але всі його задуми перекреслила війна.

Згодом служба у Збройних Силах, участь у дивізійному ансамблі солдатської пісні і танцю. Тут Леонід робить обробки народних пісень і танців для баяна, аранжує для хору, інструментального ансамблю, пробує свої сили в композиції.

Після демобілізації Л. Жевченко працює в художній самодіяльності, керує гуртками в Кіровограді. У 1953 році дирекція Рівненської філармонії запрошує його на посаду концертмейстера ансамблю пісні і танцю «Українське Полісся».

Ось як розповідає про ті роки сам Леонід Вікторович:

– У міру своїх сил і здібностей я старався допомогти розвитку художньої самодіяльності на Рівненщині. У 1950-ті та 1960-ті роки не тільки оркестрів, але й баяністів було зовсім мало. Крім роботи у філармонії я, як баяніст, часто виступав у концертних бригадах: акомпанував співакам, хором колективам, супроводжував танцюристів із районів та сіл під час оглядів, сільської художньої самодіяльності. Працювалось добре, з творчим піднесенням.

Леонід Жевченко майже все своє життя пов'язав з Рівненщиною, а долю – з піснею. У 1959 році закінчує Рівненське музичне училище – це був перший випуск спеціалістів, професійних музикантів, які так потрібні були нашій області. Згодом успішно закінчує Львівську консерваторію ім. М. В. Лисенка. Працює художнім керівником обласної філармонії, викладачем Рівненського педагогічного інституту, потім очолює кафедру народних інструментів тоді ще Рівненського культурно-освітнього факультету Київського інституту культури.

Леонід Вікторович завжди з повагою ставиться до кожного студента, незалежно на якому той курсі. В його особі мене завжди вражали спокій, врівноваженість, обдумані дії. Він завжди давав добрі поради. Таким і лишився досі.

Пам'ятаю, десь у 60-ті роки на Рівненщині був популярним інструментальний квартет, у складі якого були: Леонід Жевченко (баян, він же художній керівник), Дмитро Панасюк (кларнет, саксофон), Георгій Маков (гітара) і Олександр Кожухов (контрабас).

Леонід Жевченко – автор більше 50 оригінальних музичних творів, багатьох обробок і аранжувань для баяна, цілої низки статей-рецензій на виступи музичних колективів та учасників творчих звітів. Великий лірик, мелодист, у співавторстві з Рівненськими поетами написав багато пісень, які сьогодні звучать по радіо, в навчальних колективах. Серед них: «Край над Горинню» на слова Георгія Сербіна, «Принесли новину делеки» на слова Сергія Мельничука, «Поліська осінь» на слова В'ячеслава Колобова. Відбувся творчий звіт автора з нагоди його 75-річчя від дня народження і 45-річчя творчої діяльності. У концерті взяли участь колективи та окремі виконавці інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету, де ще й досі працює доцент, композитор Леонід Вікторович Жевченко.

З роси і води, ювіляре!

*«Вісник Рівненської ОЦНТ управління культури
облдержадміністрації», жовтень-грудень 2001 р.*

МАЛЯР ІЗ ШУБКОВА

Євген Чорний – знаний на Рівненщині маляр. Його мистецтво завжди привертає увагу поціновувачів, адже митець відданий своїй справі і досяг у ній неабиякого успіху.

У живописному доробку художника передусім пейзажні картини, де сама природа господарює і владарює, у них розкривається безкінечний простір краси, сконцентрований на взаєморозумінні двох сил: таланту митця і природи. Лірик у душі, Євген Чорний тонко вміє передати свої почуття через палітру навколишнього світобачення, через тональну гаму плавного переходу світлого і темного, чистого і щирого. Цей авторський почерк повноцінно вирізняє митця серед доробків його колег. Особливо добре це бачимо в картинах «Осінній день», «Дорога в лісі», «Повінь» та інших.

У працях рівнянина не знайдемо чогось бурхливого чи емоційного, його душевна врівноваженість передається й тим, хто захоплюється його малярством. Спокійні, неконтрастні, «поетичні» кольори взагалі притаманні природі поліського краю. Отож стильові особливості пензля автора не надумані, а органічно поєднані з навколишньою красою, гамою барв Полісся.

У 70-х роках минулого століття, після закінчення Львівського поліграфічного інституту, Євген Чорний разом зі своїм колегою Феофаном Бобриком започатковують у Рівному об'єднання майстрів станкової графіки. Сам Євген Чорний у своїх роботах переважно користується технікою малюнка пером, використовує так звану крапкову манеру писання, де в елементах композиції витончено простежується «архітектура» пейзажу. Художника охоче запрошують для оформлення книг рівненських авторів, зокрема Володимира Грабоуса, Івана Пащука, відомої поетеси української діаспори Олени Теліги та інших.

Оригінальність, діапазон творчих задумів Євгена Чорного засвідчує й персональна виставка, присвячена 65-річчю від дня народження митця. Вона експонується у виставковій залі Рівненської обласної організації Національної спілки художників України.

«Вісті Рівненщини», 16 січня, 2002 р.

ПЕЙЗАЖІ КІММЕРІЇ

у творчості художника
Олександра Бобришева

Творчість митця не обмежена в часі, буває, що вона живе вічно. Олександр Бобришев – знаний в Україні митець, який відданий своїм ідеалам. Він впевнено йде вперед за покликом душі, і все, що в ній пульсує в ритмічних гармоніях, у щоденнім неспокої він перекладає на папір різними кольорами фарб, відтворюючи щедрість, красу і силу рідної землі.

О. Бобришев навчався в Харкові, з 80-их років живе в Рівному. Непосидючість мандрівника привела його на Кримський півострів. Захотілося пройтись пам'ятними місцями Максиміліана Волошина, художника, поета, який жив у Коктебелі і виконав більше тисячі замальовок «кіммерійського циклу». Захотілося торкнутися до тієї землі, відчутти запах моря! Враження заповнили душу, і він вже не зміг так просто звідси поїхати. Майстернею слугувала сама природа. Придбав клаптик землі, побудував щось на зразок дачі, посадив сад, і вже багато років підряд кожного літа зустрічається з морем. Він знає його не тільки зверху, але й зсередини і цікавиться цим внутрішнім світом. Море настільки захопило його як мандрівника і митця, що не може йому зрадити. Ці сиві тумани і вранішні світанки, схід сонця і перші цівки променів, що виграють на безмежній водяній площині, іноді гойднуться на перебіжній гармошці хвиль і назавжди зникають. І тільки гамір чайок може розбудити той водяний спокій, який ніби боїться вихлюпнутися на берег і намочити ще теплий звечора пісок. Митцю близькі волошинські і вірші, і пейзажі. Але бобришевське море – це його море, ним виплекане: холодне і бурхливе, ніжне і спокійне. Автор спрямовує свої емоції на колір, через який пропускає свої почуття. Він сам придумав олійні фарби, але більшість робіт написані аквареллю, у змішаних техніках: «Спокій», «Театр підземного світу», «Цвіте мигдаль». До багатьох своїх робіт митець взяв крилаті, можливо, улюблені волошинські вислови, які так гармонійно поєдналися з його картинами.

Твори, що експонуються у виставковій залі Спілки художників у Рівному, – переважно на морську тематику, і коли поринаєш у

цей світ кольорів, то стихія моря справді захоплює. Виставка підносить авторитет художника, вирізняє його індивідуальну манеру, смак, відкриває в ньому щось нове, особисте.

*«Демократична Рівненщина»,
15 лютого, 2002 р.*

ПІСНЯ – ЙОГО ДУША

Пам'ятаю: у 60-х роках «гримів» на всю Україну аматорський народний хор села Доротичі Сарненського району, що на Рівненщині, яким керував Микола Павлович Фенглер. Цей колектив набув великої популярності, був лауреатом багатьох фестивалів та конкурсів, нагороджувався численними дипломами і грамотами.

Створений цей колектив у 1947 році, його організатором і керівником був шанувальник української пісні Степан Талимонович Дударик. Певний час керував хором Пилип Григорович Дударик (1893-1977), який народився у с. Доротичі. Зі спогадів молодшої доньки відомо, що він усе життя співав у церковному хорі, був його регентом, мав прекрасний голос (тенор), запрошувався свого часу солістом Варшавського хору, але ніколи не покидав свого села. Часто сам виконував пісні, брав участь у виставах «Просвіти». Саме любов до пісні привела його до створення аматорського хору, який сьогодні є гордістю села.

Микола Фенглер йшов до цього колективу непростим шляхом. Народився на Рівненщині; у 1946 році, у 8-річному віці, разом із матір'ю був висланий в Архангельську область за участь батька в Українській Повстанській Армії. Але мрії про музику, про рідну пісню і про швидке повернення у рідний край не покидали його. Як згадує Микола Павлович, в Архангельській області «своя земля снилась довгими північними ночами, а мрія про повернення не залишала серце».

Любов до музики привела Миколу до Архангельського музичного училища на диригентсько-хоровий відділ, де почав опановувати мистецтво хорового диригування та хорового співу. Перші кроки були сміливі і впевнені. Коли працював над хоровими творами, то завжди пробігав очима зміст – чи не траплялася українська пісня, бо жила вона в ньому і не могла вирватися на волю.

Радісним для Миколи Фенглера був 1961 рік, коли він перевівся на третій курс Рівненського музичного училища, повернувся в рідне лоно свого краю.

Після закінчення музичного училища за направленням приїхав у Сарни викладачем у музичну школу, а згодом очолив її педагогічний колектив школи. Саме тут, у Сарнах, Микола Фенглер розкрився як хормейстер, справжній знавець народної пісні. Керував хором с. Доротичі, який став зразком для багатьох аматорських колективів області у підвищенні майстерності хорового співу. Цей колектив нагороджений чотирма золотими медалями лауреата фестивалів та конкурсів. У 1975 році Миколі Фенглеру було присвоєне звання «Заслужений працівник культури України».

Протягом цього часу Микола Павлович навчався на музично-педагогічному факультеті Рівненського педінституту, згодом закінчив Київський інститут культури. Коли у 1979 році відкрився Рівненський державний інститут культури, його запросили викладачем на кафедру народного хорового співу. Тут розкриваються педагогічні грані його таланту, досвідчений практик стає теоретиком, свої надбання в роботі з хоровими колективами передає студентам, майбутнім керівникам колективів. Багато років керував народним хором інституту, проводив велику роботу з відродження національної культури та мистецтва. У 1986-1989 рр. завідував кафедрою народного хору.

За період своєї роботи з колективами Микола Фенглер створив на Рівненщині п'ять народних хорових колективів, і всі вони мають почесне звання «народний». Це хор Сарненського міського будинку культури (Доротицький), хор однієї з установ с. Катеринівка Сарненського району, вокальний ансамбль Сарненської лікарні, хор Здолбунівського локомотивного депо, а також хор колгоспу «Україна» (с. Малий Шпаків Рівненського району).

Нині Микола Фенглер на заслуженому відпочинку, зустрічається з молоддю, передає свій досвід новоствореним колективам нашого краю. Записує і розшифровує пісні Сарненщини, які входять до репертуару хору, а також видрукувані у колективних збірниках, зокрема «Календарні пісні Великої Волині».

*Західне Полісся: історія та культура.
Науковий збірник. Вип. I. Рівне, 2004. С. 236-238.*

ПЕРЕБИРАЮ СТРУНИ СВОГО СЕРЦЯ

Вкотре перечитую і награю авторські пісні для бандури «Отакі ми є» Олександра Смика і кожного разу поринаю у спогади, які стали для багатьох із нас незагоєною раною після втрати нашого кобзаря Анатолія Грицяя. Для поліського краю його постать – це невичерпна криниця народної мудрості. Його правда і сила віддзеркалились у творчості його учнів, лишилися у пам'яті багатьох шанувальників кобзарського мистецтва. Анатолій Грицяй практично започаткував і розгорнув творчу кобзарську діяльність, створивши свого часу квартет бандуристок, згодом капелу бандуристів, і виховав понад сто учнів, які натхненно продовжують кобзарські традиції свого вчителя в усіх куточках України і поза її межами. Не змовкають струни бандури ніколи, вони звучать у руках вже відомих його вихованців, у душах його шанувальників, у нескорених серцях тих, хто виборював Незалежну Україну.

По-особливому торкнувся струн бандури Олександр Смик, відомий поет-пісняр, виконавець, який у своїх баладах, романсах, піснях ніби продовжує «грицяєву лінію», написавши ці твори традиційно для соліста і бандури. Разом із тим в них відчувається присутність самого Грицяя майже в кожному творі. Автор спілкується з ним, інколи радиться, по-своєму осмислює почуте і пережите, доповнюючи все написане інтерпретацією аранжувальників, тим самим тихенько оспівує його самого, його епоху, його любов до народної пісні, до України.

*Ой бандуре-бандуристе,
Перебери струни.
Коли в серці пісні тісно,
Пісня сходить сумом.*

І далі:

*Ой бандуре-бандуристе,
Заспівай такої.
Тільки в українській пісні
Кожне слово гоїть.*

Мелодична лінія пісень і глибокий ліризм віршів Олександра Смика, що гармонійно поєдналися, часто перетинаються, доповнюючи одне одного своєю неповторністю, свіжістю та оригінальністю. Автор перебирає струни свого серця рівномірно, віддаючи

свій талант і вміння як мелодії, так і слову, щедротою якого наділила його природа. Світло його «Божої іскри» випромінює прекрасні творіння на небосхилі поезії і музики.

Олександр Смик зумів втілити в свої твори народно-пісенну мелодику, передати конкретний характер, зміст, який перегукується з минулим нашого народу.

*Може, в тихих молитвах
Чи святковій вишиванці
Хтось від першої зорі
Увійде до тебе вранці.*

Цей збірник розкриває поетичний і композиторський дар Олександра Смика, який підтвердили і тріо бандуристок Галина Гром, Оксана Бартосевич і Мирослава Очеретяна – не лише своїм аранжуванням творів автора, а й чудовим виконанням, в якому співзвучно переплелись усі лінії створення цього прекрасного циклу, який був виконаний у концерті, присвяченому відкриттю дошки з барельєфом Анатолія Грицяя. У той же час Олександр Смик став автором проекту цього пам'ятного знака, який вдало відтворений рівненським скульптором Миколою Сіваком.

Аналізуючи збірник Олександра Смика «Отакі ми є», хочу сказати, що не всі ми отакі є, як Олександр Смик – шляхетний інтелігент, меценат, відданий справі відродження і збереження нашої культури, увічнення наших митців у слові, музиці і бронзі. Хай вони залишаться у пам'яті тих, хто продовжує цю святу справу.

Олександр Смик. «Отакі ми є». Репертуарний збірник для бандури. Волинь, 2004. 35 с.

«ТРИЄДИНІСТЬ НЕБА – ЗЕМЛІ ЛЮДИНИ»

Творчість митця не обмежена в часі, вона вічна. Справжнє мистецтво – це не тільки краса і вічність, воно може бути увіччане лавровим вінком, а може й тереном. Творчим кредо Тетяни Лукашевич є служіння мистецтву до самозречення, або можна ствердити, що це – триєдиність неба – землі Людини.

Народилася вона в Рівному в інтелігентній сім'ї. Саме з родинного джерела Тетяна Лукашевич черпала перші крапельки насна-

ги, милувалася красою рідного краю, спостерігала за навколишнім світом з особливим душевним трепетом і радістю. Її світогляд розширився під час навчання у Львівському інституті прикладного та декоративного мистецтва. Тут пройшли й перші студентські виставки, які мали вплив на подальший її творчий пошук. Після закінчення інституту пані Тетяна повертається в рідне місто й занурюється у світ пейзажної лірики, яка є найулюбленишим жанром у її ранній творчості, милується таїнами природи, насолоджується її неповторністю, пахощами і духом землі, що зберігають історію, овіяну давниною. Це гобелени «Симфонія лісу», «Поліські серпанки», «Поліська заступниця». З кожним кроком у своїй творчості майстриня заглиблюється в історію свого краю, звертається до національних мотивів, щоб продовжити стародавнє мистецтво ткацтва, зберегти його поліські традиції й передати у спадок учням, щоб цей зв'язок поколінь не переривався. Це вона відображає в полотнах «Ніч під Івана Купала» за мотивами твору Лесі Українки «Таїна української ночі».

Творчий шлях Тетяни Лукашевич складає довга низка перемог і поразок, роздумів над вічними темами людського буття. Художниця звертається до біблійних сюжетів, її огортають філософські настрої, і це відображається у триптиху «Почаївська легенда» (серія «Створення світу»). Вона намагається передати переплетенням ниток і мерехтінням кольорів звучання музики Баха (серія «Слухаючи Баха»). Цим вона старається наблизитися до відчуття відмінності та спорідненості образів поезії, музики, образотворчого мистецтва. Сьогодні майстриня приходить до розуміння глибин символічного образу. Зрозуміти навколишній світ, зрозуміти людину, в першу чергу саму себе, адже символіка – це стародавня інтернаціональна мова, безсловесне мислення. І саме цей стародавній метод вираження реальності, який може подати різні її аспекти, неможливі для інших засобів, і був втілений у роботах Тетяни Лукашевич. Феномен її творчості тільки починає розкриватись. Про це свідчать міжнародні та всеукраїнські виставки-конкурси, де її роботи посідали призові місця й отримували високу оцінку фахівців. Тож хай її творчість, цілеспрямована і самовіддана, служить українському мистецтву.

«Сім днів», 2 січня, 2004 р.

ПІСНЯ – ЯК ДОЛЯ

Автор цієї статті – музикант і краєзнавець. Багато подорожує. А подорожуючи, не раз зустрічається з людьми, які згодом стають героями його краєзнавчих розвідок. На цей раз він знайомить читача з керівником народного ансамблю із села Русивель Гощанського району Степаном Осипчуком.

Сталося так, що готуючи збірник пісень «У надвечір'ї синім» композитора Ярослава Калюха, я завітав у його рідне село Русивель Гощанського району. Тут я сподівався записати його пісні, і мав щастя зустріти людину, яка самовіддано служить пісні. Це Степан Осипчук. Закінчивши Рівненське музичне училище, Степан Миколайович пов'язав своє життя і долю із селом Русивель. Організував навколо себе тих, хто любить пісню і має голос. Тож як тільки закінчуються господарські турботи і настає вечір – так і лунає пісня – ніжна й задушевна, весела і жартівлива – це співає сільський вокальний ансамбль, яким Степан Миколайович керує з 1974 року.

Зустрів я Степана Осипчука на його обійсті. Пора в селян нині гаряча. Та коли мова зайшла за пісню, Степан Миколайович залишив усі домашні турботи і враз переключився на музичну хвилю. Узяв баян і зразу ж почав награвати пісні свого земляка. Спілкуючись з цим чоловіком, я відчув, наскільки він закоханий у музику, у життя. Його душу переповнювали безліч мелодій, а обличчя випромінювало світло і натхнення.

Допоки ми зі Степаном згадували пісні Ярослава Калюха, його дружина Мирослава покликала на допомогу учасниць ансамблю, аби вони змогли підключитись до нашого «пошуку». Невдовзі прийшла Євгенія Калюх, а згодом Мирослава Невірковець. Заграв баян, згадали слова – і заспівали. Полилась мелодія, якій не було меж. А ще поділилися радістю, що цього року їхній колектив підтвердив звання «народний», і вони брали участь у концерті, який проходив у парку культури і відпочинку ім. Т. Г. Шевченка у Рівному. Ансамбль отримав симпатії глядачів, їм гаряче аплодували. Дівчата радісно посміхнулися своєму керівникові: без сумніву, саме він є душею колективу. Степан Миколайович радів разом із ними. Мелодія за мелодією лились натхненно і задушевно, Степан Осипчук розтягував баян все сильніше і, мабуть, сам того не

помічав, що радів кожному звуку, який випурхував з-під його пальців і летів цієї літньої днини у безмежний простір, покидаючи тишу рідного села.

Степан Осипчук – людина непересічна. Він кандидат у майстри спорту з багатоборства, працює у місцевій школі вчителем фізкультури. Та все ж музика є тим крилом, на якому він почуває себе впевнено й легко. Вона живить його ніжну душу людини, батька і дідуся.

28 вересня Степанові Миколайовичу Осипчуку виповнюється 60 років. З цієї нагоди хочеться побажати йому гарних пісень, голосистих учасників колективу, натхнення, творчих успіхів. Хай прославляє його пісня нашу Україну!

«Рівне і Час», 28 вересня, 2006 р.

ГАРМОШКОВА* МУЗИКА РІВНЕНЩИНИ

Зародження української інструментальної музики як складової частини усієї слов'янської культури відноситься до прадавніх часів. Археологічні розкопки на значній території від Дніпра до Карпат свідчать про високу культуру наших пращурів. У древніх слов'ян існували різноманітні форми та види мистецтва, які були тісно пов'язані з самотніми ритуалами й обрядами. Музична культура, яскраві взірці усної народної творчості свідчать про їх високо розвинуте й різноманітне життя. Виконання обрядів супроводжувалось не тільки співом, але й грою на музичних інструментах, танцями, театральними діями, які нерідко закінчувалися всенародними святковими гуляннями.

Про те, які музичні інструменти побутували у старовину, знаходимо відомості в Рігельмана: «З них дуже багато музикантів добрих буває. Грають вони більш на скрипках, на скрипковому басу, на цимбалах, на гусях, на бандурі, на лютні і трубах. А сільські по селах – також на скрипках, на кобзі (рід бандури) і на дудках...». Треба додати – і на гармошках.

В Україну гармошка потрапила десь у другій половині ХІХ ст. з росії, де пройшла певний шлях від губної гармошки до баяна. Започаткував її туляк Сизов. Він придбав семиклавішну ручну

* Гармошка – місцева назва музичного інструмента гармонії.

гармонію, яка потрапила в Росію з Угорщини. В Україні гармошка швидко увійшла в музичний побут нашого народу, на ній почали виконувати танцювальну музику. Часто вона супроводжувала весільний обряд, коли неможливо було знайти троїсту музику чи духовий оркестр. Її часто вводили до складу інструментальних ансамблів.

Гармонії бувають різноманітних конструкцій: «венка», саратовська, елецька, плавська – ці назви походили від назв міст, де вони були виготовлені.

В Україні найпоширенішою була «венка». Ця гармонія пройшла певний шлях реконструкцій. Часто зустрічалася хроматична гармонія. Кожна з них мала свій відповідний звукоряд і стрій. Відрізнялися вони тим, що у «венки» звуки при розтягуванні й стисканні міху різні, а в «хромки» вони однакові, тому найбільшої популярності набула «хромка».

У той же час гармонія має багато значних недоліків, які не дають гармоністу відтворити певну мелодію чи супровід. Причиною цього є необхідність вправного володіння міхом. Лівенські майстри розробили конструкцію гармонії, де уникнули цього недоліку.

На Рівненському Поліссі гармошка з'явилася десь у 30-50 роках ХХ століття і набула широкого розповсюдження. На ній виконувалися різного характеру танцювальні мелодії. Зокрема, переважали польки, вальси, польські танці – оберек, краков'як, угорські «Венгерка».

Гармоністами в селі були селяни, які мали хороший слух, здібності, хотіли навчитися грати на інструменті, адже вони оволодівали грою на ньому самотужки, часто переймали манеру гри від іншого гармоніста свого чи з сусідніх сіл. Переймали репертуар один від одного на вечорницях, на танцях, в основному – на весіллях.

Одним із таких музикантів є Василець Василь Онопріянович, з яким автор зустрівся влітку 2005 р. Він народився 1 серпня 1937 року в с. Дмитрівка нині Гоцанського району на Рівненщині. Навчався в сільській початковій школі, із дитинства захоплювався музикою.

Вперше зустрівся Василь з «живою» музикою влітку 1948 року, коли потрапив на весілля. Згодом він розпочинає гру на гармошці.

Перші твори перейняв від свого старшого односельця Євчука Стаха Лаврентійовича – це була полька «Пшешися», згодом «Червона полька». Далі навчання проходило «на слух» – почута мелодія з грамплатівки, від гри духового оркестру, чи з радіо. Деякі мелодії перейняв від сільських музик Данила й Петра Цимбалів (перший грав на скрипці, другий – на акордеоні). Ці музиканти в 1940 році були переселені з-під Перемишля. Василь від них навчився грати оберек, краков'як. Удосконалив гру на гармошці, коли проходив військову службу, звідти і привіз гармошку «Україна», на якій і сьогодні грає на вулицях рідного села. А ще в молоді роки «змагався» зі своїм односельцем Столярчуком Андрієм Якимовичем, який теж має гармонію «Україна». Василь Василець покаржився, що не всі мелодії може підібрати, адже в гармошці немає таких голосників. Можна зробити висновок, що сільський музикант має хороший слух, а гармошка не дає відповідних можливостей. У його репертуарі багато народних мелодій і танців, старовинних і сучасних пісень. Хочеться, щоб сільська музика не була втрачена, щоб ці традиції продовжили ентузіасти і шанувальники інструментального музикування.

*Етнокультурна спадщина Полісся. Випуск VII.
Рівне: «Перспектива», 2006. С. 287-290.*

СВІТЛАЙ ПАМ'ЯТІ СПІВАЧКИ

Пригадую далекий 1964 рік, коли я став студентом Рівненського музичного училища. Окрилений радістю, що потрапив у чарівний світ музики, я потонував у вирі прекрасних мелодій. Саме тут тоді працювали викладачами спеціалісти високого рівня – з великим стажем виконавської та педагогічної роботи.

Марія Володимирівна Сабат-Свірска запам'яталась вже досить літньою жінкою, а з її очей щедро випромінювалися тепло і доброта. Була ввічлива зі студентами, уміла прищепити любов до музики, розкривала нам, своїм учням, її секрети. Знався я і з її внуком Юрієм, який трохи пізніше від мене навчався в цьому ж училищі, а згодом наші шляхи перетнулися в чоловічій хоровій капелі Рівненського міського відділу внутрішніх справ, де він співав.

Познайомився ближче з життєвим і творчим шляхом Марії Володимирівни я вже тоді, коли працював над енциклопедичним довідником «Митці Рівненщини». Тоді й зустрівся з її невісткою, теж співачкою та викладачем музичного училища Ларисою Павлівною Ходаківською-Свірською. Вона запропонувала мені познайомитись з архівом Марії Сабат-Свірської.

І ось гортаю поживклі від часу аркуші в клітинку, де то ручкою, то олівцем записані спогади про вчителів, у яких вчилася Марія Сабат-Свірська, про колег, друзів, з якими працювала. Зокрема, про концерти Модеста Менцинського, Нестора Нижанківського, Станіслава Людкевича, Соломію Крушельницьку та багатьох інших. Роздивляюся старі фотокартки, окремі з яких на сьогодні є справжніми реліквіями. Багатий, неповторний світ, у якому жила, формувалась як творча особистість і творила співачка. Світ, який для сприйняття нинішнього покоління буде з одного боку дивним, незбагненим й водночас таким неповторно прекрасним.

Спогади співачки неодмінно наштовхують на глибокі роздуми про істинні джерела високої творчості. Кожен митець – дитя своєї доби. І та доба формує і його особистість, і його творчість. Чи були б у житті Марії Сабат неповторні уроки шкільного учителя мови Юрія Федьковича та учителя співу Геніального Станіслава Людкевича, знаменитий «Боян» і ні з чим незрівнянна «Богема», якби описані події відбувалися після 1939 року? Учасники так яскраво змальованої у спогадах Сабат-Свірської «Богемі» усі без винятку – великі патріоти України, закохані в її чарівну мову, в незрівнянну народну пісню, то найвищого штабу наша національна інтелігенція, високоінтелектуальна мистецька еліта. Доля більшості з таких непересічних молодих патріотів, котрих описала співачка у своєму нарисі «Богема», очевидно, склалася трагічно. Адже одні загинули у вирі війни, другі були репресовані, треті емігрували, а четверті сховалися за тими масками, яких від них вимагало суспільство, зафарбоване у багряно-червоний колір. Саме тим ці спогади такі важливі для нинішнього покоління. Адже навряд чи могла б бути виданою ця книжка спогадів у радянський час.

Марія Сабат-Свірська щаслива тим оточенням, у якому вона сформувалась і творила. Описані нею роки (кінець 30-х) – найкращі в її творчому житті. А її спогади про Нестора Нижанківського,

Станіслава Людкевича, Модеста Менцинського, Соломію Крушельницьку, Мар'яну Лисенко, драматичну актрису Софію Федорцеву та інших відомих – і навіть світової слави – українських митців мають неабияку історичну цінність для істориків культури, студентів, усіх тих, хто цікавиться історією музичного мистецтва. Перед нашим сучасним читачем у спогадах Марії Сабат-Свірської, а також її сестри Софії Федорцевої постає мистецьке середовище Львова у 10-30-х роках ХХ століття, у якому формувались, набиралися сили, творчо зростали відомі згодом в Україні таланти – оперна й камерна співачка та драматична актриса. У спогадах учнів Марії Сабат-Свірської, її сестри, колег постає й образ її самої, талановитої співачки, творче обличчя й яскраво виражену національну самосвідомість якої сформувало це оточення. Перші, ще дитячі виступи на сцені, коли аматорські вечори влаштовувала у рідному селі її мама, і перші, вже свідомі кроки на шляху до покликання, коли Марія Сабат потрапила на одну з репетицій львівського хору «Боян», що збирався двічі на тиждень у приміщенні Музичного інституту ім. М. Лисенка, яким керував Станіслав Людкевич. Після прослуховування вона була прийнята у члени хору, а пізніше, перемігши у конкурсі, отримала стипендію «Бояна» для навчання співу в професора Софії Козловської та знаменитого Чеслава Заремби.

А 28 серпня 1926 року вона дебютувала у Львівському великому театрі (нині – оперний) в опереті І. Кальмана «Сільва». Після виступу директор Поморського театру з Торуня Єжи Бояновський запропонував співачці роботу в своєму театрі. І Марія з великим успіхом виконує партії Євдокії в операх «Дочка Єлизара» Галаві, Оскара – у «Бал-маскарад» Дж. Верді та інших. А в 1930-х роках вона, несподівано для себе самої, розкриває свій талант у жанрі музичної комедії. Вистави «Жабуриння», «Акорди» і «Подружжя у двох помешканнях» за участю Марії Сабат-Свірської з великим успіхом йдуть у Львові, Тернополі, Станіславі (нині – Івано-Франківськ). Це співачка докладно описує в одному з найкращих своїх нарисів «Богема». Пізніше, у Львові, як дізнаємося зі спогадів її сина Зоряна, неповторний голос Марії Сабат-Свірської звучить у музичних радіопередачах на радіо. Вокальний ансамбль з її участю під художнім керівництвом Євгена Козака був

одним із найкращих. Марія Сабат-Свірська була першою виконавицею багатьох творів західноукраїнських композиторів. Лишається тільки пожалкувати про те, що не лишилося записів того чудового співу.

Унікальними є спогади Олександри Комаринець про життя Марії Сабат-Свірської та педагогічну працю в музичному училищі у по-воєнному Львові. А з 50-х років співачка живе й працює у Рівному, спочатку викладачем співу у вечірній музичній школі, а згодом – у музичному училищі. Рівне менше пам'ятає її, як Торунь, Львів, Станіслав, Тернопіль, ті польські чи західноукраїнські міста, де вона виступала у розквіті свого непересічного таланту. Рівне не знає її молодю. Але воно знає її як високого штибу викладача. І не лише теоретика, а практика. У Рівному вона виховала цілу плеяду співаків, які сьогодні є гордістю нашої культури. Серед них заслужені артисти України Тарас Денисюк і Володимир Охота, заслужений працівник культури України Петро Невірковець та багато інших. Вони залишили про неї спогади, які також вміщені у цій книзі.

6 квітня 1983 року Марія Сабат-Свірська покинула цей світ назавжди, її прах покоїться на цвинтарі Новому. Та про цю непересічну творчу постать, світлу, прекрасної душі людину, завжди пам'ятатимуть шанувальники її мистецтва, її колеги, її учні... Ця книга – пам'ять про неї. І разом з тим, це свого роду пам'ятник цілій плеяді талановитої української інтелігенції, котра у 20-30-х роках минулого століття в умовах буржуазної Польщі жила й творила з думою про Україну.

Марія Сабат-Свірська. Спогади, матеріали. - Рівне: «Обід», 2006. 188 с.

ЗІРКА ПЕРШОЇ ВЕЛИЧИНИ

Ім'я Германа Жуковського пов'язане з Рівненщиною тим, що він народився в нашому краї 31 жовтня (13 листопада за новим стилем) 1913 року в селі Радзивилов колишньої Волинської губернії (нині це м. Радивилів Рівненської області) в сім'ї вчителя. У 1915 році, після смерті батька, мати з сім'єю переїхала до Харкова. Ось і вся біографія композитора, яка пов'язана з Рівненщиною.

Але ми пишаємося і тим, що Герман Жуковський – уродженець нашого краю, який вшановує його творчість і пам'ять, заснувавши мистецьку премію його імені. Після закінчення Харківської середньої школи він працював на виробництві, згодом – карамельщиком на фабриці «Кофон», складачем у друкарні.

У 1932 році Герман Жуковський вступає до Харківської консерваторії, де навчається в класі фортепіано професора Абрама Львовича Лунца, а через два роки переводиться до Київської консерваторії (нині Національна музична академія України). Під час навчання композитор плідно працює над написанням фортепіанного концерту. Свіжі інтонації, велика емоційність, близькість до народно-пісенної мелодики спираються на прийоми віртуозного стилю. Цей молодіжний концерт з успіхом був виконаний 1938 року.

«Основна тема першої частини концерту, – пише професор Костянтин Миколайович Михайлов, у класі якого Герман Леонтієвич закінчив консерваторію 1937 року, – побудована на широкій співучій мелодії, розвиток якої вже з самого початку носить волювий динамічний характер. Друга і третя частини концерту стилістично набагато більш самостійні, ніж перша. Великою їх перевагою є використання народних пісенних і танцювальних інтонацій. Відчувається, що композитор знає і любить народну творчість... Фінал відразу захоплює слухача своїм радісним веселим настроєм. Легкість, гумор і в той же час стрімкість, властива народному танцю, характерні для головної теми фіналу. Ця тема чергується з другою – задумливою, також написаною в душі народної пісні».

У 1941 році Герман Жуковський закінчує консерваторію по класу композиції у професора Левка Миколайовича Ревуцького. Як писав його старий друг Максим Рильський, «Я не раз бачив Левка Миколайовича в колі його учнів (він виховав по правді цілу плеяду українських композиторів!), бував і на його лекціях. Він вселяє в своїх вихованців, у своїх молодших друзів Саме так він дивиться на учнів – непохитну любов до мистецтва і народу».

Вихованці А. М. Ревуцького не копіювали творчість свого вчителя. Г. Жуковський, В. Гомоляка, М. Дремлюга, С. Жданов, О. Зноско-Боровський, В. Кирейко, А. Коломієць, Г. та П. Майбороди,

А. Свечніков, А. Філіпенко та інші Вони різні за характером таланту, відрізняються своєю, індивідуальною манерою музичного висловлювання.

З перших днів війни Г. Жуковський пішов у діючу армію рядовим солдатом, брав участь у боях, ходив у атаку, був контужений біля Дніпра. У вересні 1941 року військова частина, в якій знаходився Г. Жуковський, опинилася в оточенні. Жуковський потрапив у полон. В одній колоні військовополонених, яких гнали до фашистських таборів, були однополчани брати Георгій та Платон Майбороди і композитор Герман Жуковський, однокурсник по консерваторії. У своїй книзі «Роман пам'яті» друг братів Майбород – письменник Терентій Масенко – пише про цей «шлях на Голгофу»: «Серед студентів консерваторії було три товариша. Цих юнаків з густими чубами звали: Гергій, Платон і Герман... Юнаки були змучені, втомлені голодом і безсонням. Декілька днів не їли нічого, крім буряків і гарбузів... Георгій вже не міг йти. Його вели під руки Платон і Герман. Через те, якщо присядеш при дорозі хоч на хвилинку, будеш розстріляний німецьким автоматником... Самі заплітаючись безсилими ногами навіть у спориші і дорожній пилюці, Платон і Герман наполегливо вели попід руки, не даючи впасти на дорозі, свого брата і товариша... І здавалось, що кожна биличка при дорозі плакала в росі над їх долею і кожна пташина на кущі не дзвеніла і не свистіла, а тужила тонко і пронизливо над муками хлопців».

Герман Жуковський з іншими полоненими перебував у Хорошевських, згодом – у Кременчуцьких таборах, звідки солдату вдалось утекти до лінії фронту. Під час перебування в Полтаві в нього виник задум написати оперу про Другу світову війну. Він почав писати лібрето і музику, працював «підпільно», в оточенні митця ніхто про це не знав. У 1944 році композитор закінчив оперу. «На третій день після звільнення в Кам'янець-Подільському я демонстрував оперу в театрі, – пише в автобіографії композитор. – Опера «Честь» була поставлена в Київському театрі опери і балету».

До звільнення України Г. Жуковський тримав зв'язок у Кам'янці-Подільському з партизанським загonom ім. Боженка і виконував відповідальні доручення – розклеював листівки, ховав зброю тощо.

У 1944 році призваний по мобілізації Кам'янці-Подільським міськвійськоматом у 70-ту гвардійську дивізію – був капельмейстером, згодом переведений у 38-му армію художнім керівником ансамблю пісні і танцю. Демобілізований на основі Указу Президії Верховної ради від 25 вересня 1945 року, нагороджений орденами і медалями. Військове звання – старший сержант.

Після демобілізації Г. Жуковський повертається до активної творчої діяльності, яку поєднує з педагогічною роботою спочатку в Київському музичному училищі, згодом в консерваторії. У 1949 році він пише вокально-симфонічну поему «Слався, Вітчизно моя!» на вірші Павла Глазового для мішаного хору, солістів і симфонічного оркестру, присвячену відважній молоді, яка показала свій героїзм у дні миру і війни.

Увесь твір наповнений українським народно-пісенним колоритом, багатою творчою фантазією, щирим характером музики, яскравою тематичною розробкою в оркестровому звучанні. У 1950 році за цей твір Г. Жуковський удостоєний Державної премії, а в 1973 році йому присвоєне почесне звання «Народний артист України».

Герман Жуковський – видатний майстер хорової музики, його хорові цикли та окремі хорові твори, вокально-симфонічні композиції посідають особливе місце в репертуарі колективів. Серед них уже згадана кантата «Слався, Вітчизно моя!» і хорова поема «Дума про рідну землю». Різноманітні інструментальні твори для фортепіано, скрипки, інструментальних ансамблів у репертуарі багатьох виконавців. Найбільше розкрилася творчість композитора в опері та балеті, де поєднані драматизм і лірика, характери і музична образність, широта хорової та оркестрової барвистості.

Як зазначає Г. Жуковський, «У результаті тривалої і напруженої роботи я прийшов до переконання, що опера, де нічого співати, – не опера. У ній обов'язково повинна бути самостійна яскрава вокальна лінія, яка живе своїм життям і контрапунктно з'єднується з оркестром. Цей оркестр – це драматичний нерв партитури. Якщо є що співати, але немає симфонічного розвитку в оркестрі, то опера теж перестає бути оперою. Я за вокально-симфонічну драму як, наприклад, «Отелло» Дж. Верді.

Орієнтири, звичайно, дуже високі, але ж іншими нинішні орієнтири і не можуть бути». Як зазначається в анотації до опери «Перша весна», музиці Г. Жуковського притаманні яскрава мелодійність, теплота і людяність, образність у замальовці характерів дійових осіб. В опері багато хороших арій, ансамблів, а також яскравих симфонічних епізодів. Визнаний майстер хорошого письма, Герман Жуковський велике місце в опері приділяє хорам. Оркестрова тканина опери насичена, мова колоритна, свіжа.

На одному із засідань Рівненського відділення Національної Всеукраїнської музичної спілки, що проходило в 1998 році і яке вів його незмінний голова Петро Михайлович Фесай, підсумовувались різні питання поточного року, конкурси, фестивалі, які проводила Спілка і чимало різноманітної інформації з життя цієї організації. Коли голова порушив питання про заснування спілчанської мистецької премії, реакція присутніх була позитивною. Хоч якийсь стимул буде в роботі Спілки. Багато пропозицій надійшло щодо надання премії імені митця-земляка, який був би відомий не тільки в нашому краї, а й у всій Україні. Я багато років працював у державних та відомчих архівах, знайомий був з матеріалами (сімейними) багатьох митців. На цей період вийшов у світ укладений мною енциклопедичний довідник «Митці Рівненщини». Тому я запропонував ім'я українського композитора, народного артиста України, лауреата Державної премії Германа Леонтіївича Жуковського, уродженця м. Радивилів Рівненської області. Пропозиція була прийнята.

Завдання полягало в тому, щоб розшукати родину композитора, рукописи його творів, документи, матеріали, афіші. Розпочалися пошуки.

Навесні 2003 року в залі органної та камерної музики Рівного проходив творчий вечір українського композитора Лесі Дичко, відбулися її зустрічі зі студентами Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету. У розмові з Лесею Василівною постало питання про нашого земляка, композитора Германа Жуковського. Як секретар Спілки композиторів України, по приїзді до Києва вона вивела мене на зустріч із старійшиною наших композиторів Яковом Цеглярем. Декілька зустрічей з Яковом Самійловичем у його квартирі спрямували мої пошуки до

дачного поселення Клавдієво, що під Києвом, де проживає сім'я його друга Германа Жуковського.

Зустріч з Віолеттою Андріївною Багмет та донькою композитора Ларисою була теплою і щирою. Дізнавшись, що започаткована мистецька премія імені Германа Жуковського, яка щорічно вручається кращим митцям області, членам Національної Всеукраїнської музичної спілки, родина передала для кімнати-музею в Рівному рукописні і друковані партитури, документи, афіші, фотографії. Того ж року восени, 13 листопада, мистецька інтелігенція міста відзначила 90-літній ювілей славного нашого земляка, композитора, піаніста, диригента, педагога Германа Жуковського. Це дало поштовх для більш повного зібрання матеріалів для цієї книги, яка висвітлює його життєвий і творчий шлях.

Герман Жуковський: Композитор, піаніст, диригент, педагог. Рівне: «Обід», 2008.

КРИЛА ДЛЯ ПІСНІ

Про Петра Нестерука я почув зовсім недавно, коли готував збірку пісень «В надвечір'ї синім» Ярослава Калюха з Гощі. Самобутній і талановитий композитор написав зовсім небагато пісень, але одна з них, яка дала назву збірнику, на слова Олекси Корнієнка, облетіла всю Україну.

Одна з перших пісень Ярослава Калюха «Колгоспна фестивальна» була написана на вірші його однокурсника по Дубенському культосвітньому технікуму Петра Нестерука. Я зацікавився віршами цього автора.

На одній із зустрічей з Ростиславом Журомським, журналістом із Гощі, а було це у 2006 році на вшануванні 75-річчя Ярослава Калюха в Гощі, він мені розповів наступне: «Спочатку творча дружба Петра Нестерука була налагоджена з самодіяльним композитором Володимиром Кирильчуком з Тучина, а коли цей район був ліквідований, десь у 1960 роках, поет познайомився з Ярославом Калюхом з Гощі. Ця дружба тривала до самої смерті Петра Нестерука, а помер він, на жаль, рано, на 50-у році життя.

Мені важко сказати, скільки пісень було створено у них разом, але, безперечно, вони були, користувалися популярністю».

Влітку 2008 року я зустрівся з дружиною Петра Нестерука Оксаною Микитівною Нестерук (Поліщук) у селі Малинівка Гощанського району Рівненської області.

Ось що я дізнався від неї: «Петро Данилович Нестерук (3 листопада 1931 р. – 6 квітня 1981 р.) народився у селі Коростятин (з 1962 р. – Малинівка) цього ж району в селянській родині. Був інвалідом дитинства (накульгував на ногу). У 1951 році закінчив 7 класів сільської школи, а 1955 року став випускником бібліотечного відділення Дубенського культосвітнього технікуму (нині вище училище культури). Після закінчення працював у місцевому колгоспі обліковцем, згодом – бібліотекарем у селі.

Брав активну участь в організаціях вечорів у клубі, футбольних матчів у селі, ставив п'єси на сільській сцені, брав участь у духовому оркестрі, організатором якого був Степан Микитович Шельчук.

У 1972 році заочно закінчив історичний факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, працював учителем історії в Малинівській середній школі. Зі шкільної лави почав писати вірші, і впродовж усього життя Петра Нестерука супроводжувала поезія.

Як зізнається Оксана Микитівна, він часто усамітнювався і щось писав. У домі, де жив Петро Нестерук, віршів не збереглося. Тоді я звернувся до Рівненського державного обласного архіву та Рівненської державної обласної бібліотеки, де зберігаються підшивки районних та обласних газет, у яких друкував свої вірші Петро Нестерук, зокрема, газети «Червоний шлях» колишнього Тучинського району до 1960 року, де з 1956 року знаходжу окремі вірші, «Прапор комунізму» до 1960 року, «Червона зірка» (1961-1962), «Радянське життя» (нині «Рідний край») Гощанського району, «Дубнівська правда» – перші публікації в 1954 році, «Червоний прапор» Рівненська обласна газета, літературний альманах (Рівне, 1957), літературно-музичний альманах «Крила» (Рівне, 1959).

Перші вірші Петра Нестерука, видруковані в газеті «Дубнівська правда» за 1954 рік, сповнені молодечого студентського запалу, з яким автор оспівує майбутнє свого рідного краю. Розквіт творчості автора припадає на 60-70 роки ХХ століття. Поет малим

хлопчаком пам'ятає воєнні і післявоєнні складні роки, на долю його випало багато труднощів і турбот, і все це, бачене і пережите, він відтворює у своїх віршах. В одному з них, вірші-зверненні пише:

*Нехай не тільки у моїй країні –
Хай люди всюди більш не знають воєн!*

У багатьох своїх віршах поет звертається до сільської тематики, до мотивів рідного поліського краю, усього, що таке близьке поету, що так трепетно бентежило його душу, до повсякденних турбот рідного села. Саме на ці роки припадає розвиток села, колгоспні будні і свята радості, розбудова сільського господарства його односельцями, які стали героями його віршів. «Вдяглося святково-врочисто село в електричні вогні», «Який урожай в нас у полі, які пшениці і жита», «Неначе у казці розквітло життя у моєму селі».

Петро Нестерук – ніжний лірик, закоханий у природу, в ту, що оточує його рідне село, рідну хату, що потопає в розкоші несамовитої краси зелені, й тихими вечорами так струменила у його щирі душі своїм гіллям-косами одинока берізка, якій він признається в коханні і знаходить розраду від своєї самотності:

*Я так люблю її, берізку білокофу,
Що ген росте в моїм саду...*

Його вірші мелодійні, наповнені красою рідної природи, яка у защебечених садах вигойдую не один недоспаний ранок щемливою піснею серця, яка зачаровує закоханих у їх тремтливому чеканні.

*Над селом спустилась вечорова синь.
Я під верби вийду, вийду над Горинь.
Соловейко тьохка ніжно у саду,
Де ж ти, мій коханий, жду тебе я, жду.*

Хочеться, щоб ця книга віршів Петра Нестерука знайшла свого читача й отримала схвальний відгук, як пам'ять про скромну людину, хорошого товариша, щирого поета, який у своїх віршах оспівав любов до свого рідного села з його болями і радощами.

*Поетична збірка П. Нестерука
«Калиновий вінок». Костопіль:
«Роса», 2008. 68 с.*

СВІТ У ТОПОЛЕВІЙ ПАЛІТРИ

Ольга Григорівна Осейчук родом із села Мокре Дубенського району, що на Рівненщині. Якщо знати про її корені, то стане зрозумілим, звідки у простої сільської дівчини такий художній талант. Народилась і виховувалась вона в духовноблагодатній сім'ї. Мати Надія Олександрівна мала неабиякий хист до українського декоративного розпису, батько Григорій Трохимович – умілець-коваль. Родина, де шанувалися українська історія, рідна мова, українська пісня, традиції і звичаї. Коли сім'я збиралася разом, то обов'язково звучали пісні «Ой, чого ти почорніло, зелене поле», «Ой з-за гори кам'яної», «Туман, туман долинами».

Ольга Осейчук Випускниця Мокренської, Мирогощанської шкіл, бібліотечного відділу Дубенського культосвітнього техникуму, філологічного факультету Рівненського педагогічного інституту, ветеран педагогічної праці – нагороджена медаллю (1985 р.) за заслуги в галузі освіти і педагогічної думки в Україні, лауреат літературно-мистецької премії імені Аверіна Коломийця за значний внесок у мистецьке відродження Українського духу. Вчителювала, 25 років працювала інспектором Березнівського відділу освіти, нині викладає в Західноукраїнському коледжі «Полісся».

Ольга Григорівна дуже любить пору, коли дує легенький вітерець, сяє сонечко, а в повітрі літає тополевий пух. Збирає його, складає в мішечки і... творить дива. На різнокольоровому оксамиті пише унікальні картини. Її улюблені теми – храми, квіти, коні, птахи, довілля.

Сюжети бере з творів Тараса Шевченка, Лесі Українки, Ліни Костенко, поетів-земляків Миколи Тимчака, Бориса Боровця, Миколи Берези, Степана Бабія, Павла Рачка, Любові Пшеничної, Надії Ярмолюк, з усього, що хвилює душу в цьому чарівному світі.

Свого часу займалася живописом, графікою, але згодом зрозуміла, що найбільше їй до душі робота саме тополевим пухом, який має свої особливості, незвичний природний полиск, а пише ним на оксамиті без попереднього малюнка.

Характерність фігур, гармонійна злагода моделі і довілля ретельно опрацьовані заради того впевненого спокою, тієї неквапливості ритму, що є формовивом українського духовного світу. Спокій, присутній у більшості картин, відіграє важливу роль у

створенні тонкого ліричного настрою, необхідного для пізнання себе, наближення до найсуттєвішого у Всесвіті, усвідомлення себе його невіддільною частиною.

Художниця начебто заново опановує первинне відчуття життя. У чорно-білому і колірному просторах («Воскреслі дзвони», «Небо», «Храм Руси-України», «Мати йде, прошу всіх встати», «Напередодні Великодня», «Яблуневий Спас», «Мальви», «Коні прагнули волі», «Мавка», «Парус самоти», «Батьківська пречиста хата», «Подарую собі жмут кленового теплого листя», «Ой чий-то кінч біжить», «На росах і дощах настояний бузок», «Незрадливо шумлять ясени» та ін.) національна українська естетика природного довкілля іде поруч із свідомим успадкуванням традиційного народного світосприйняття з його етикою побожного ставлення до життя. О.Г. Осейчук дивиться на світ очима свого краю, своєї землі, яку відчуває повсякчас під ногами. Це – відчуття сакрального зв'язку земного з небесним.

Найбільшу і повсякчасну підтримку мала від свого чоловіка – вірного друга, порадника і критика Івана Дмитровича Осейчука.

У Західноукраїнському коледжі «Полісся» працює художня студія «Палітра», якою керує Ольга Григорівна. Біля сотні художніх студентських робіт у різних техніках – акварелі, графіки, розпису на склі, декоративного українського розпису – експонуються в студентській галереї. А в Березнівському краєзнавчому музеї студенти та учні студії «Палітра» презентували свої художні полотна під назвою «Батьківська пречиста хата», «Пастелі осені» тощо.

*Олена Осійчук. Світ у тополевій палітрі:
альбом з репродукціями. Рівне, 2008. 20 с.*

НЕ ЗАГУБИВСЯ В ЮРБІ МНОГОЛЮДНІЙ

Хочеться перефразувати рядок з вірша Миколи Шакури, талановитого поета-земляка, неординарної людини в своїх поглядах і вчинках. З його творчістю я познайомився на шпальтах Гощанської районної газети «Рідний край». Не загубився Микола серед тих людей, хто його знав, серед колег, односельців, особливо серед шанувальників поезії. Його вірші сповнені глибокого поетич-

*Про життя своєю мірою
І по-своєму суджу.*

Є інформація від односельця Миколи Шакури Олександра Міщука, краєзнавця, просвітянина, що російськомовні вірші поета друкувалися в журналах «Урал» і «Югра», літературній газеті «Литературный Сургут», у часописі «Тюменский комсомолец». Багато поезій передала мені його рідна сестра Галина Володимирівна, яка проживає в с. Городище під Рівним. Це свідчить про те, що його поезія, сповнена оптимізму і життєвості, не була байдужою людям. Його поетична творчість була високо оцінена в редакції Північно-Сибірського видавництва м. Сургут Тюменської області, де свого часу автор обіймав відповідальну посаду редактора художньої літератури. Тут охоче друкували його твори. У цей період Микола Шакура навчається в Літературному інституті ім. Горького в Москві, пише «Рассказы».

У 1994 році Микола Шакура повертається в рідне село, до батьківської оселі, де прожив останні чотири роки свого життя.

*Все вертає на круги своя.
Так і я повернувся здалека.
Тут хатина старенька моя.
На даху – гордовитий лелека.*

Цей період творчості поета позначається яскравим сплеском. Його вірші друкує районна газета «Рідний край», він стає постійним дописувачем про мистецьке життя, цікавиться історією свого краю, очолює літературне об'єднання «Веселка». З особливою увагою ставиться до слова, до кожного свого поетичного рядка. В його віршах відбивається щось загублене, але не втрачене. Іскра Божа його таланту не дає йому спокою, його творче горіння, сканує в пам'яті все нові й нові вірші, в яких все частіше відчувається синівська провина і синівська туга і любов.

*Замело дороги, замело.
Чи по них іду, чи серед поля...
Десь там загубилося село,
Як моя всетерпелива доля.*

Тож нехай вплететься поетичний голос Миколи Шакури у різнобарвний вінок української поезії і задзвенить у Погоринському краї своєрідним словом, яке притаманне тільки йому,

славному синові свого краю, свого рідного села, яке він оспівував у своїх віршах.

*Микола Шакура. Повернення: вірші. ?
Костопіль: «Роса», 2009. 140 с.*

ДОРОГОБУЖ НА ШЛЯХУ ДО СВОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ

До зібрання матеріалів та упорядкування цієї книги мене спонукала багаторічна праця над дослідженням історії своєї родини, яка походить з древнього Дорогобужа. Про це я розповів у своїй книзі «Мої родинні витоки» (Рівне: Видавець О. Зень, 2006). Гортаючи книги Дорогобузької церкви Успіння Пресвятої Богородиці, які знаходяться в Державному архіві Рівненської області (ДАРО), я дослідив свою родину по батьковій лінії Столярчуків-Попенків до 1760 року, і весь цей час вона була пов'язана з Дорогобужем. Сьогодні в цьому селі живуть мої далекі й близькі родичі, свояки, які пам'ятають і бережуть добру славу Дорогобужа.

З ініціативи моєї своячки Степанчук Софії Володимирівни, яка живе в Дорогобужі і працює касиром у місцевій церкві, я й вирішив зібрати матеріали, пов'язані з історією цього села.

Досліджуючи архівні матеріали, праці дослідників, археологів, краєзнавців різних поколінь та різних часів, я замислювався над причинами розквіту і занепаду цього колись значного волинського міста, яке в історії нашого краю відіграло неабияку роль протягом XI – XIII століть.

У книзі вміщені матеріали Ореста Фотинського, Михайла Грушевського, Миколи Теодоровича, Олександра Цинкаловського, Павла Раппопорта, а також наших сучасників – Богдана Прищепи, Зоряни Откович, Юзефа Нікольченка, Віктора Луця, Алли Українець та багатьох інших, які у своїх працях писали про Дорогобуж.

Перша згадка про Дорогобуж, як місто, датується 1084 роком і міститься в «Повісті минулих літ». У «Правді» Ярославичів – Кодексі юридичних норм, затвердженому в 1072 році, у статті ч.23 сказано, що за вбивство старшого конюха при стаді (одного з княжих слуг) треба платити 60 гривень «вири», «його ж убили дорогобужці». Події, тут згадані, вчені пов'язують із київським по-

встанням 1067 року, для придушення якого вигнаний киянами князь Ізяслав Ярославич ішов із Польщі з великим іноземним військом.

Перед храмом на території дорогобузької церкви встановлено величний пам'ятник, на якому зазначено, що він встановлений «В пам'ять 900-ліття православія на Волині (992-1892)», тобто на честь відзначення 900-річчя Волинської єпархії.

Я спілкувався із Ганною Давидюк, Марією Барболюк, Софією Степанчук та багатьма іншими жителями села, які були свідками того, як 1992 року відбулося святкування 1000-ліття Дорогобузької церкви. Поза сумнівом, що поселення на території сьогоденішнього Дорогобужа виникло раніше, ніж про нього було згадано в писемних джерелах, до того ж церква будується не менше 7-10 років, а то й більше. Таким чином, Дорогобуж можна вважати одним із найдавніших населених пунктів Рівненщини.

Хочеться, щоб історична слава стольного Дорогобужа була відтворена у книгах, живописних полотнах, пам'ятниках, а головне – щоб пам'ять про неї передавалася від покоління до покоління.

*Дорогобужу на Волині 925 (1084 2009). -
Рівне: «Обід», 2009. 384 с.*

У ЦИХ ЗВУКАХ – МУДРІСТЬ, ЩИРІСТЬ І ДУША

Кобзарське мистецтво на Рівненщині, започатковане Анатолієм Грицаєм, набирає широкого розмаху і професійного розвитку в нашому краї та й поза його межами і по всій незалежній Україні. Велику справу свого вчителя продовжують його учні – композитори, виконавці, педагоги, виховуючи нове покоління бандуристів, які гідні великої слави кобзарів минувшини. Кобзарське мистецтво піднімало козацький дух на боротьбу за волю нашого народу, своєю піснею кобзарі пробуджували національну свідомість і гідність широких мас, відтворюючи ці важливі події нашої історії. Тим, хто творив ці пісні – важливе національно-культурного надбання українського народу – нині присвячують мистецтвознавчі праці. Кобзарі в усі часи ставали активними борцями, і їх мистецтво підносило споконвічний український повстанський дух.

Як зазначали Микола Чорний та Зенон Івасиків: «У часи визвольних змагань було вже чимало новітніх кобзарів, включно з віртуозами, як ось Василь Ємець чи Кость Місевич. Сформувалась модерна школа сольової гри на бандурі, основу якій поклав Кость Місевич...».

Як писав Анатолій Грицай написав:

*Народ, що сотворив бандуру,
Де простота і мудрість поряд,
Ніякі не зламають бурі,
Ніколи ворог не поборе.*

Відаючи шану Анатолієві Грицаю, у Рівному створено обласний конкурс бандуристів його імені, який дає широку дорогу у велике мистецтво талановитим молодим виконавцям. Багато з них стали переможцями всеукраїнських і міжнародних конкурсів і фестивалів, їх гру і спів чують у всіх куточках нашої рідної України.

Свідченням цьому є даний збірник творів для бандури, у якому вміщені обробки народних пісень на слова Тараса Шевченка, авторські твори Олександра Білаша та багато інших, які є візиткою нашого мистецтва.

Збірник укладений Оксаною Крук – однією з кращих і талановитих учениць Анатолія Грицая. На посаді викладача Рівненського державного музичного училища вона виховала цілу плеяду молодих бандуристів, котрі є гордістю нашої держави. Твори з цього збірника звучали і звучатимуть у виконанні педагога та її учнів. Тож нехай цей збірник стане хорошим навчальним матеріалом для всіх кобзарів України.

*«Боже, я молю за Україну»:
вокальні та інструментальні твори для бандури.
Аранжування Оксани Крук. Рівне, 2009. 142 с.*

ЗВУКИ МЕЛОДІЙ ЧАРІВНИХ

Мелодії його супроводжували все життя. У дорозі, на роботі, коли замріяно ходив берегами рідної Горині, і зачарований її швидкоплинними водами, раз по раз вдивлявся в золотисті хвилі, які виблискували на променях вечірнього сонця. Милувався широким ланом доспілих хлібів, що гойдалися на вітрах після спе-

котного дня. Тут він вловлював перші мотиви, які склалися в якусь нечувану досі мелодію, народжувалася нова пісня і виривалася з юначої душі в широкий світ...

*В надвечір'ї синім
Заспівав баян,
Та про карі очі,
Про дівочий стан.*

Ярослав Калюх (21 червня 1931 р. – 1 січня 1994 р.) народився в селі Русивель, що біля Гощі, мріяв про навчання, про пісню, шукав усіляку нагоду, щоб усамітнитися від повсякденного гамору та метушні і побути на природі, слухати отой свій ліричний мотив. Його тонка душа вразливо відгукувалась на життєві перипетії, і тому він знаходив втіху в пісні, яка була вірною йому супутницею.

Пізніше, навчаючись у Дубенському культосвітньому технікумі (нині училище культури), він пробував творити пісні, одна з яких була написана на слова сільського поета-початківця Петра Нестерука, що жив і працював у селі Коростятин біля Тучина, і ця спільна спроба творчих сил принесла успіх молодим митцям. Згодом він працює на культосвітній ниві в рідному районі, допомагає організовувати колективи художньої самодіяльності, зокрема хор 18-ї тракторної бригади Бугринської МТС, де він стає керівником і пише для цього колективу пісні, їхній спів перемагає на районних та обласних оглядах та конкурсах художньої самодіяльності. Колектив успішно виступає на виставці досягнень народного господарства в Києві, де отримує високу оцінку республіканського журі. Успіх не затьмарює молодому композиторові голову, він шукає нових шляхів для удосконалення. Наполегливо продовжує заочне навчання на диригентсько-хоровому відділенні Житомирського музичного училища ім. В.С. Косенка, удосконалює свою майстерність музиканта і композитора.

Головна тематика його пісенної творчості – це мотиви рідного села, що так широко і міцно запали йому в душу. Люди хліборобської праці, з якими він ділив свої радощі і хвилини смутку, були першими виконавцями і слухачами його пісенної творчості. Його щемливе серце враз відгукувалось мелодією, яку він виношував тихими мрійливими хвилинами самотності.

У середині 50-х років минулого століття проходить знайомство

Ярослава Калюха з уже відомим на той час композитором Платоном Майбородою, який звернув увагу на молодого, талановитого музиканта і допоміг йому у творчому зростанні. Їхня співпраця дала поштовх до написання саме тих пісень, які стали вершиною творчості Ярослава Калюха.

Пісня «Тихо синя ніч спустилась» на слова Олекси Корнієнка була написана до Декади української літератури і мистецтва, яка проходила у 1960 році – це була та творча перемога, яка додала сили молодому митцю до подолання нових рубежів мистецтва. У цей період народжується твір, який приніс славу композиторові – це «Вечірня пісня» – його лебедина пісня, яка прогрімала на всю Україну і принесла авторові визнання і вплелася у вінок кращих пісень України.

Якось свого часу при зустрічі з Іваном Федоровичем Корсюком, званою в області та за її межами людиною – хормейстером, фольклористом, знавцем народних традицій нашого краю, постановником багатьох музичних композицій разом з балетмейстером Фаїною Земельською та організатором ансамблю пісні і танцю «Полісянка» при Рівненському міському будинку культури, говорили про шляхи розвитку і теперішні труднощі мистецького життя на Рівненщині, згадали діячів культурної ниви. І коли мова зайшла про Ярослава Калюха, то Іван Федорович гарно відгукнувся про нього, особливо про пісню «В надвечір'ї синім», яку колись використав у своїй відомій шанувальникам мистецтва композиції під такою ж назвою. Цією ліричною мелодією вона відкривалася. Пісня увійшла в золотий фонд Українського радіо та телебачення, звучала в концертах у нас і на зарубіжних сценах, чаруючи людей, закоханих у народне мистецтво:

*Тихо синя ніч спустилась,
В небі зірка зайнялась.
Я тобі сорочку білу
Вишиваю в пізній час.
Щоб не знав ти в ній втоми,
Щоб життя було ясне,
Щоб дивився на узори
І фригадував мене.*

Хай музика Ярослава Калюха звучить скрізь і всюди, хай ши-

риться коло її виконавців і шанувальників, хай цей збірник буде даниною добрій пам'яті нашого талановитого земляка і невтомного композитора.

Ярослав Калюх. «Серце не утомиться кохати»: вокально-хорові твори. Рівне, 2009. 34 с.

ПОЛІСЬКА ПАЛІТРА ВАЛЕНТИНА КОЛОСОВА

І справді, він є митцем нашого краю. Хоч і недавно пішов із цього земного життя, але про нього не можемо сказати, що він був. Валентин Колосов зжився з Рівненщиною всім своїм єством, і він залишається у своїх картинах, скульптурах, альманахах, та й, врешті, у пам'яті тих, хто поруч із ним півстоліття творив на мальовничих просторах Волині і Полісся. Валентин Колосов – це ціла епоха в образотворчому мистецтві не тільки нашого краю, а й усієї України. Гортаю шанобливо домашній архів Колосових, який зберігає донька Ольга Валентинівна. Віднаходжу каталоги його виставок, починаючи від 1955 року і до прощальної в лютому 2005-го, на яких експонувалося понад 300 творів живопису, монументальної та станкової скульптури. Валентин Колосов був учасником міжнародних, всесоюзних, республіканських, всеукраїнських, зональних та обласних художніх виставок і пленерів. Митець розкрив себе як пейзажист, портретист і майстер жанрових картин.

Колосов увічнив неповторні краєвиди нашого міста, які завжди будуть окрасою художніх виставок. Його пейзажні роботи напрочуд ніжні, світлі, наче віддзеркалення його душі – адже Валентин Осипович завжди був стриманим, спокійним, врівноваженим. Його мудрість і життєвий досвід завжди допомагали знаходити вихід із будь-якої ситуації. Це відбилося й на творчості майстра, на змісті його мистецького доробку.

Незважаючи на те, що Валентин Колосов не мав академічної художньої освіти, те, що він створив, заслуговує на високу оцінку і глядацьке пошанування. Він народився в Росії, але пов'язав своє творче життя з Україною, з чудовою природою Погориння, де розкрився його талант майстра художнього живопису.

Уперше я зустрівся з Валентином Колосовим у 1985 році в його творчій майстерні. Вона нагадувала однокімнатний музей, напов-

нений картинами, скульптурами, ескізами, рисунками, а сам митець був подібним до спокійного чарівника. Тоді ж на зустріч із художником прийшли члени літературної студії «Червоні сурми», що діяла при обласній молодіжній газеті «Зміна», на чолі з керівником, рівненським письменником Євгеном Шморгуном.

Мене вразила одухотвореність Валентина Колосова. Він неквапливо, але емоційно, розповідав про свою творчість, показував деякі свої живописні полотна, коментував скульптурні роботи, у яких відчувалося особливе світобачення митця.

Усі його картини випромінюють спокій і задумливість, притаманні самому авторові й поліській природі.

У творчому доробку Валентина Колосова нараховується понад сотня портретів. Техніка їх виконання різноманітна: акварель, олія, олівець. Це його рідні, друзі, відомі сучасники (академік О. Вазіанов, письменники Є. Шморгун і Л. Кравцов, майстер спорту міжнародного класу зі спідвею Т. Хлиновський). У портретах та пейзажах Валентина Колосова відчувається впевнена рука професійного майстра. Він не зупинявся на досягнутому, не зацілювався на одній темі, шукав нових шляхів у мистецтві, удосконалював свою майстерність у нелегкій царині малярства.

Пейзажі відкрили нові грані митця, в них витончена манера письма, багата гама кольорів, плавні переходи у відтінках. Автор передає спокій, смуток, іноді тривогу, а найбільше – нерозгадану таємницю природи, яка відображає людські почуття і переживання. Звертаючись до тієї чи іншої теми, Валентин Колосов довго вивчав її, обмірковував, намагався проникнути в глибинний зміст зображуваного. Широке коло його інтересів було обумовлене багатим внутрішнім світом самого митця.

Рівненщина може пишатися тим, що на нашій землі набув свого творчого розвитку талант Валентина Колосова. Продиктовані часом його живописні полотна і скульптурні роботи, увібравши духовні цінності української культури, набули високого змісту. Він щиро любив наш край, його природу, місто Рівне, де про нього завжди пам'ятатимуть.

*Валентин Колосов – живописець і скульптор. -
Рівне: «Овід», 2009. 158 с.*

ЦЯ НЕСТРИМНА ТЕЧІЯ ЖИТТЯ...

З великою відповідальністю я поставився до цієї багаторічної дослідницької праці мого прекрасного вчителя і наставника, а згодом колеги, талановитого актора, художника і театрального діяча Ігоря Федоровича Жилінського, якого мені довелося вперше побачити на сцені Рівненського музично-драматичного театру в ролі Раду у виставі Ольги Кобилянської «У неділю рано зілля копала». 1965 року, мене, студента першого курсу Рівненського музичного училища, диригент Костянтин Колосков запросив до театрального оркестру на посаду контрабасиста-інструменталіста. Тоді я вперше переступив поріг театру зі службового входу, і розпочалося моє знайомство з театральним мистецтвом та театральним життям.

Варто згадати, що в цей період у театрі працював мій батько, Йосип Максимович, який завідував столярним цехом. Згодом у його архівному записнику я віднайшов запис, де зазначалося, що він зробив декорації до 101 вистави.

Розпочав свій творчий шлях Ігор Федорович 1950 року як вільний слухач студії імені Михайла Щепкіна при московському Малому театрі, згодом – в аматорському гуртку клубу імені 1 Травня Рівненського відділення Львівської залізниці під керівництвом Зінаїди Кельчевської-Шликової. Тут він також працював і художником – оформив декорації до вистав «Людина із зірки» К. Вітатнгера та «Олов'яні персні» Т. Габба.

У 1954-1969 роках він був актором Рівненського музично-драматичного театру, зіграв 94 ролі. Серед них: блискучий аристократ Паріс у трагедії «Ромео і Джульєтта» Вільяма Шекспіра, капітан Ковач за п'єсою «Любов і мундир» Ференца Мольнара, Степан («Маруся Богуславка» Михайла Старицького), Роздольнов («Острів твоєї мрії» Миколи Зарудного), Славка Куклін у виставі «Океан» за п'єсою Олександра Штейна та ін. Для вистави «Стасик-слідопит» за п'єсою Аркадія Школьника, Ігор Федорович виконав художнє оформлення.

1963 року, після закінчення Київського театального інституту ім. Івана Карпенка-Карого, за направленням поповнили театральну трупу Рівненського музично-драматичного театру брат Ігоря Федоровича, Анатолій Жилінський, із дружиною Раїсою

Тепловою. Анатолій Федорович закінчив режисерський факультет і за два роки роботи в театрі здійснив постановки таких вистав, як «Барабанщиця» Панаса Салинського, «Сеньйор Маріо пише комедію» Альдо Ніколаї, «Серце балтійця» Олени Гальперіної, «У день весілля» Віктора Розова, «Світанок» за п'єсою Миколи Рубашова і Матвія Талалаєвського,

«Перебіжчик» Аріадни та Петра Тур. Він прекрасно зіграв роль Назара у п'єсі Миколи Зарудного «Марина». Цей образ менше вдався драматургові, але режисерові спектаклю і акторові Анатолію Жилінському вдалося зробити його повнокровним, наділити героя живими рисами і почуттями.

Саме на рівненській сцені розкрився талант молододі актриси Раїси Теплової, де вона створила образ Ніни Сніжко у виставі за п'єсою Панаса Салинського «Барабанщиця» і зуміла донести до глядачів муки й почуття героїні, розкрити її сильний характер. У тому, що молоді актори знайшли своє місце у виставі, створили в ній правдиві образи, була безсумнівна заслуга режисера-постановника Анатолія Жилінського.

У рецензії на виставу за п'єсою Фрідріха Шіллера «Підступність і кохання», де Раїса Теплова виконувала головну роль, зазначалося: «Поетичний образ ніжно люблячої простої дівчини створила молода, здібна актриса Раїса Теплова. Її Луїза – це ідеал кришталевої чистоти і непорочності, не заплямованої чесності й ніжності у відносинах із коханим. Вона вміє любити, уміє і затамувати біль за любим, а коли треба, заради рідного батька і неньки, вирвати з серця своє щастя».

У 1965 році молоде подружжя переїхало до Києва. Анатолій Федорович працював редактором на студії драматичного мовлення та режисером центрального республіканського телебачення до 1992 року, коли його життя обірвалося. Раїса Теплова – актриса Київського академічного драматичного театру ім. Івана Франка (нині Національного). Ігор Федорович Жилінський у 1970 році закінчив театрознавчий факультет Київського театрального інституту ім. І. Карпенка-Карого, працював методистом з театрального жанру в Будинку народної творчості профспілок при облпрофраді, з 1972 року – старшим викладачем, у 1977-1987 роках – завідувачем кафедри режисури Рівненського державного інституту

культури. Тут, коли я став студентом кафедри народних інструментів цього ж навчального закладу, відбулася наша друга зустріч. Тоді це був культурно-освітній факультет Київського інституту культури. Лекції з історії театру, які читав Ігор Жилінський, суттєво поповнили запас моїх знань з цього предмету. У цей період Ігор Федорович уже працював над дослідженням історії театрального мистецтва Рівненщини від його історичних витоків, які ґрунтувалися на народній обрядовості, до зародження перших театральних гуртків, а згодом – професійного театру в нашому краї. Знову доля звела мене з Ігорем Жилінським наприкінці 1990-х років, коли я працював над енциклопедичним довідником «Митці Рівненщини». Цього разу я дізнався про його батька Федора Давидовича – художника-іконописця.

Федір Жилінський (1903-1970) освіту здобув у Рівненському реальному училищі. Під час Першої світової війни разом із родиною був евакуйований у м. Симбірськ (Росія), де закінчив чотирикласне реальне училище (1916). У 1921-1927 роках навчався у Варшавській академії красних мистецтв. Під час Волинських торгів, які відбувались у 1930-х роках у рівненському парку він, разом із художником Миколою Шкетіним, орендував павільйон і продавав свої художні вироби. Його роботи нині знаходяться у Свято-Успенській церкві Рівного, у храмах сіл Караєвичі, Милостів Рівненського району, були у зруйнованій церкві м. Здолбунів, у православному храмі Перемишля. Багато відреставрованих ним ікон є у різних храмах Рівненської області.

Незабутні зустрічі з Ігорем Жилінським і його творчою родиною – дружиною Аллою Володимирівною, донькою Іриною – стали поштовхом і надали мені наснаги для того, щоб робота над «Історією театрального мистецтва Рівненщини» з дозволу автора цього дослідження була все ж таки завершена.

Адже, щоб написати книгу про театр, потрібно жити ним і в ньому, ходити за його лаштунками, плакати, сміятись, розмірковувати і пережити не одне життя своїх героїв, як це зробив Ігор Федорович Жилінський. Як зазначає рецензент книги доктор мистецтвознавства, професор Ганна Веселовська «видання цієї праці стане важливою культурною акцією не лише для Рівненщини, а й здобутком історико-дослідницької праці в галузі театрального

мистецтва України в цілому». Тут доречно згадати слова видатного актора Михайла Щепкіна, вірного друга Тараса Шевченка: «Театр для актора храм. Це його святилище!.. Священнодійствуй або забирайся геть! Пам'ятай, що на сцені нема абсолютного мовчання... Коли до тебе говорять, ти слухаєш, а не мовчиш».

Хочу, щоб кожен, хто візьме в руки цю книгу, хоча б на якусь мить відчув те, що її автор, і зрозумів – театр творять лише віддані йому люди.

*Ігор Жилінський. Історія
театрального мистецтва Рівненщини.
Рівне: видавець О. Зень, 2009. 660 с.*

ПРОСТЕЛІТЬ МЕНІ, МАМО, СТЕЖИНУ

Про літературну творчість Володимира Гуменюка, поета із Гощі, я дізнався від його земляка, письменника Спиридона Кравчука, який і передав мені ці рукописи.

Перебуваючи в Гощі, разом зі Спиридоном Кравчуком відвідав оселю поета, походив по подвір'ю, де він відходив своїх 49 років, відміряні Всевишнім. Вона знаходиться на краю селища, де розкинулися широкі луки, між вербами несе свої води тиха Горинь. Ця неповторна краса природи й надихала Володимира на творчість, спонукала його до роздумів про життя. І батькова криниця, яка живила його цілющою водою, і мамина незабутня пісня, що припадала до серця та завжди була поруч у його radoщах і незгодах, і мамина вишиванка, і мамині рушники...

*Простеліть мені, мамо, стежину
Рушником від стареньких воріт,
Зупинюся в останню хвилину,
Подивлюсь на барвінковий цвіт.*

Неспокій поетового серця веде у незвідані життєві дороги, на перехресті яких Володимир Гуменюк долав усі перешкоди. Його поезія наповнена оптимізмом і надією, кожне слово, виважене, вистраждане і пережите, проймає душу тонким ліризмом:

*Мої дороги всі дощем розмило,
В обличчя вітер, скроні у росі,
Я стільки літ ішов до Тебе, мила,
Вклоняючись небаченій красі.*

І зажури в його поезіях вистачає. Вона нерідко гірчить поміж солодкими досвітками, які будили поета у неспокої бурхливих днів:

*Коли мене печаль обпалить ранком,
Чи обійме зажура уночі,
Я теж бажаю, щоб добром-серпанком
Летіли милих журавлів ключі.*

Серед доробку багатьох поетів нашого краю поезія Володимира Гуменюка вирізняється свіжістю образів, його ліричний герой не байдужий до подій сьогодення. В його пам'яті залишилися ті хлопці-афганці, які навечно zostалися в чужій землі.

Не оминув Володимир Гуменюк у своїй творчості катастрофу ХХ століття – Чорнобиль. Вірніше, Чорнобильська біда терзала його серце, не давала спокою, як і всій Україні. Боліла у його віршах ненародженими дітьми і тими, хто пішов з життя, а ще більше переймався він долею тих, хто лишився для довічної боротьби на цій землі.

*Пишу не ради моди й ради крику,
Але, щоб знали, як мені болить,
Коли дитя ввійти боїться в річку
І мама дико дивиться в блакить.*

Залюблений у Погориння, у його чарівну природу, поет кохався у цій незрівняній красі, возвеличував її і радів, що може доторкнутися до неї душею і словом. Володимир Гуменюк – тонкий лірик. Мелодійність його поезії відчувається особливо в інтимних віршах, які відображають найпотаємніші грані душі, омріяні радісні хвилини кохання і розчарування. Хвиля почуттів і бентежність перелилися в більшість його поезій. Коли читаєш ці твори, відчуваєш живе джерело неспокої душі поета, яка наповнена тим теплом, що здатне притягувати до себе, людей. Внутрішній світ поета багатий. У ньому є безліч протиріч і незгод, але він обігрітий теплом кохання, ширістю почуттів. Довіряє він поезії і найсокровенніші таємниці свого серця, переповненого коханням:

*Які без тебе довгі вечори,
І навіть зорі не сміються в небі,
Ти говори, кохана, говори,
Я і крізь далі чую любий щебет.*

Поет не завжди був щасливим у коханні, його щире, відверте почуття іноді розбивалося на друзки об холод жіночої душі:

*Зачеркну. Забуду. Не згадаю.
Скрипку серця без жалю поб'ю,
Хай ніхто ніде не здогадається,
Як я, ненавидячи, люблю.*

Володимир Гуменюк легкої дороги не вибирав, а йшов тернистою, непротоптанною, але своєю, долаючи незгоди. Його зігрівала синівська любов до рідної землі.

І він залишився вірним їй до кінця своїх днів, довівши цю любов своїм словом, яке впевнено входить в українську поезію. Нехай його поетична лірика на небосхилі горить вічно, нагадуючи нам, що поезія Володимира Гуменюка буде радувати душі тих, хто доторкнеться до неї душею і серцем, хто проникнеться щирим словом людини, яка себе віддала до останнього, щоб оспівати свій рідний край:

*Мене немає. Із полів далеких,
Де смерть посів робила край межі,
До вас вернеться стомлений лелека,
Щоби я знову з пам'яті ожив.*

Цими болючими рядками поет наче попрощався з рідною землею, заземливши пам'ять.

*Поетична збірка Володимира Гуменюка
«Календарем прожитих літ». Костопіль:
«Роса», 2010. 112 с.*

СПАЕТЕМО ВІНОК

Коли збірка дитячих пісень Анатолія Андрухова була вже набрана, вичитана і підготовлена до друку самим автором, раптово його не стало, він пішов з життя весняної днини 2010 року. Якось незвично писати про нього в минулому часі, бо він наче поруч з нами, серед тих, хто нещодавно розділяв його радість з нагоди присудження мистецької премії ім. Германа Жуковського його прекрасному колективу «Древляни» Рівненського музичного училища, з яким він упродовж десятиріччя працював. Колектив, з яким він готував концертну програму для творчої поїздки до Іспанії. Але в перші дні травня колектив успішно гастролював уже

без нього. Доля Анатолія Андрухова простелилася стежиною від села Перемилівка на Млинівщині і повела його в чарівний світ музики. Тут уперше він почув народний спів від матусі Лідії Яківни, а веселі награвання – від батька Петра Панасовича, сільського музики, який і став його першим учителем. Згодом сам оволодівав музичними інструментами, шліфував свою майстерність на весіллях, вечорницях, забавах.

Любов до музики привела його в Млинівський районний будинок культури, де працював баяністом і навчався в Дубенській вечірній музичній школі. Після закінчення Рівненського музичного училища був направлений у Млинівську дитячу музичну школу викладачем у класі народних інструментів. Згодом закінчив музично-педагогічний факультет Рівненського педінституту.

У 1965 році Анатолій Андрухов створює оркестр баяністів, який вважався кращим в області, а через рік – оркестр народних інструментів при Млинівському районному будинку культури, куди були залучені учні та викладачі музичної та загальноосвітньої шкіл, ентузіасти гри на народних інструментах. Цей колектив нараховував 70 чоловік і пропагував кращі зразки світової та вітчизняної музики. У його репертуарі були твори Георга Фрідріха Генделя («Пасакалія»), Концерт для баяна з оркестром Миколи Різолья. Творча дружба пов'язала Анатолія Андрухова з київським композитором, доцентом консерваторії (нині Національна музична академія) Ігорем Марченком, чиї пісня-балада «Сивина», увертюра «Устим Кармелюк» зайняли провідне місце в репертуарі колективу. Ігор Марченко не тільки оркестрував твори для цього колективу і постачав нові, але й надавав практичну допомогу. Колектив став лауреатом всеукраїнських і міжнародних конкурсів та фестивалів народного мистецтва. Про нього знали й за межами України, його концерти успішно проходили в Києві, твори транслювали по радіо і телебаченню, друкувалися схвальні відгуки в пресі.

Гортаємо довідник автора Анатолія Пересади «Оркестри народних інструментів», випущений видавництвом у 1985 році. Серед 30 колективів значиться й оркестр народних інструментів Млинівського районного будинку культури.

Тривалий час працював Анатолій Андрухов у Млинові – вик-

ладачем, завідувачем навчальною частиною, директором музичної школи. Тут розквітнув його талант як композитора. Перша лірична «Пісня про Млинів» на слова Валентина Монаєнкова була написана в 1963 році і запала багатьом слухачам у душу. Відтоді Анатолій Андрухов написав багато пісень, видрукував їх у районній та обласній пресі, збірниках «Пісні рідного краю», «Райдуга» (у восьми номерах), «Музичні вечори», «Нові пісні 1982».

Понад 20 років Анатолій Андрухов працював у Рівненському музучилищі, вів клас диригування, здійснював керівництво і допомагав студентам опановувати викладацьку майстерність, передавав свій досвід зі створення і організації оркестрів народних інструментів. Він був головою асоціації оркестрів народних інструментів у Рівненському відділенні Національної всеукраїнської музичної спілки, удостоєний почесного звання заслуженого працівника культури України. Мав вчене звання доцента, став лауреатом мистецької премії ім. Германа Жуковського.

Сьогодні творчі колективи, створені Анатолієм Андруховим, продовжують діяти під орудою його учнів, колег, професійних музикантів, розвивають прекрасні традиції, започатковані ним у Млинові, Острозі та Рівненському музичному училищі. У їхньому репертуарі – аранжування, обробки та авторські твори Анатолія Андрухова. Непересічний талант композитора, диригента і педагога, тонкого лірика і задушевного мелодиста, який міг поєднати місцевий фольклор зі своїми композиціями, упродовж багатьох десятиліть радував і надалі буде радувати широке коло шанувальників і прихильників його творчості, яка в останні роки набула широкої популярності. Його пісні, вміщені у більше як десяти збірниках, звучать в усіх куточках України. Зокрема, пісня «Моя родина – Україна» на слова українського поета, нашого земляка Олександра Богачука – візитка творчої Рівненщини на усіх звітах і виступах. У ній гармонійно поєдналися і мелодія, і поетичне слово, це своєрідний мистецький заклик до єдності українських душ, громадян нашої держави.

Анатолій Андрухов. «Співають діти»: пісні для дошкільнят та молодших школярів.

*Рівне: «Овід», 2010. 86 с.
(у співавторстві з Миколою Корейчуком).*

ПІСНЯ З БАТЬКІВСЬКОГО САДУ

Він довго стояв на вивіреному дідівському полі, на якому брунилося жито і вже гоїдалися весняні, але ще прохолодні сонячні промені, у рідній Козирщині, що на Млинівщині, і непомітно для себе чогось так часто переводив подих. Чи не міг надихатися пахощами рідного краю, чи спогади переповнювали душу і серце? Сотні і сотні разів проходив оцими стежками, а сьогодні з якимось трепетом піднімався на невисокий пагорб, де потопала в саду батьківська хата. Вона стільки літ зустрічала і проводжала його з маминого благословення в незвідані дороги життя. А тепер він ішов на зустріч з нею, на душевну розмову а може, на сповідь.

Уже здалеку в маленьких вікнах віддзеркалювалось зайчиками вранішнє сонце, від якого, примружуючи очі, він довго споглядав усе довкола, ніби вітаючись з маминою вишнею і тими старезними яблунями, які колись посадив батько, а він облазив кожну гілляку, смакуючи ще недозрілі плоди. Саме звідси, ось цією самою стежиною, повела його доля у велике мистецтво хорового співу, у той чарівний світ музики, в якому сьогодні його огортає творчий неспокій. Саме тут, серед дивовижної природи, народилася перша його пісня, якій він дав крила, і полетіла, і понесла вона мамину зажуру і радість широким шляхом надії і любові.

Пісня привела Миколу Дацика до Рівненського музичного училища в клас досвідчених хороших диригентів Володимира Толканьова і Петра Фесая, де пізнавав це мистецтво, робив впевнені строки в осягненні своєї мети. Але найбільше черпав з джерела народної криниці, від тої пісні, яку співала мати.

Після закінчення Київського інституту культури та Львівської консерваторії Микола Дацик поринає у творчу роботу. Він був запрошений диригентом-хормейстером Черкаського державного українського народного хору і разом зі своїм земляком Євгеном Кухарцем відроджує славу цього колективу, дає йому друге дихання. Згодом він стояв біля витоків Волинського державного народного хору.

Як зазначає метр хорового мистецтва України Анатолій Авдієвський «Микола Дацик досягнув великих успіхів у роботі з аматорськими колективами. Очолений ним самодіяльний хор «Зоря» (Рівненського району) вже через рік сформувався в самобутнє

мистецьке явище Полісся – Державний заслужений ансамбль пісні і танцю «Зоря», який з успіхом гастролював у багатьох країнах світу. Водночас Микола Володимирович в якості художнього керівника і головного диригента надає велику творчо-методичну допомогу Чернігівському державному народному хору, створюючи репертуар концертних програм цього колективу, а також формує творчий склад артистів».

Варто відзначити його плідну роботу в галузі обробок народних пісень, до якої Микола Дацик має неабиякий хист. Його понад 100 обробок і 50 авторських творів входять до репертуарів Черкаського, Волинського, Чернігівського народних хорів та окремих виконавців Василя Зінкевича, тріо Мареничів, Миколи Гнатюка, Ярослава Євдокимова.

Мистецтво аранжування, диригування, постановки голосу та практики роботи з хором Микола Дацик з успіхом передає студентам під час навчального процесу в Рівненському державному гуманітарному університеті, де він є професором, а також має звання заслуженого діяча мистецтв України. Як зазначає письменник Петро Коробчук у передньому слові до прозової книжки Миколи Дацика «Вовк на прив'язі», яка побачила світ у 2007 році в Луцькому видавництві «Твердиня», «Микола Дацик цілком сформована творча особистість, яка повністю реалізувала (і реалізовує!) себе на мистецькій ниві, людина з багатющим професійним та життєвим досвідом. Йому стає тісно у рамках (беззаперечно – широких) музики. Митець намагається, окрім власне звуку, яким, без перебільшення, він опанував досконало, освоїти й інший пласт духовної самореалізації, а саме слово».

Микола Дацик працював на кафедрі пісенно-хорової практики та постановки голосу музично-педагогічного факультету, виховував молоде покоління диригентів, передавав свій педагогічний досвід, працював з провідними хоровими колективами України, майбутніми керівниками професійних та аматорських хорів, для збереження добрих давніх традицій в нашій Незалежній Україні.

*40 років факультету музичного мистецтва. -
Рівне, 2011.*

ЛЮДИНА БАГАТОВИМІРНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ

У контексті становлення і розвитку професійного музичного мистецтва та освіти постать заслуженого діяча мистецтв України, члена Національної спілки композиторів України, професора, завідувача кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету Олександра Варткесовича Калустьяна є яскравою, неоднозначною і багатогранною.

З перших хвилин спілкування з цією людиною відчуються позитивне спрямування багатовимірної енергетики, харизматичної інтерференції і концентрованої інтенсифікації інтелектуально-фахового рівня у сприйнятті та баченні реалій сьогодення. Така життєва аура, як каталізатор визначає потужність потенційних можливостей самореалізації особистості як композитора, митця, педагога і керівника.

Його професійна діяльність з часу навчання на композиторському факультеті Львівської державної консерваторії ім. М.В. Лисенка виявлялася в постійному процесі засвоєння глибоких академічних нормативно-фахових знань і навичок та їх використання у контексті розвитку і становлення прогресивних тенденцій сучасних композиторських технік.

Щодо питання становлення творчої особистості, то з самого початку зауважимо, що системно-структурні особливості композиторської освіти передбачали сім вступних іспитів при наявності двох ліцензованих місць. Така виправдана, жорстка система відбору визначається ексклюзивним значенням кваліфікацій даної спеціальності, яка в своїй основі формує фахівців вищого ґатунку.

З діда-прадіда сім'я Калустьянів – землероби, жили та працювали в Араратській долині Вірменії, вирощували виноград, сіяли жито, виховували дітей. У 1915 році в цій країні сталася страшна подія: турки зненацька напали на мирних жителів, вирізали багато сімей, зруйнували їхнє житло і захопили частину Араратської долини. Багато людей, рятуючи своє життя, знаходили притулок в інших країнах.

Закинула доля й Олександрового діда на Донбас. Тут, розпочинаючи своє життя майже заново, сім'я Калустьянів пов'язала свою долю з Україною назавжди. Мама Олександра Алла Олександрівна (дівоче прізвище Бондаренко) – українка, походженням

з донських козаків. Батько Олександра Варткес Левонович Вірменин. А сам Олександр народився у Львові, отже Україна для нього – Батьківщина.

Навчаючись у Львівській музичній школі № 1, Олександр пробує писати музику. Одного разу після уроків, під час прогулянки у Стрийському парку, Олександрові прийшли на думку різні мелодії: знайомі і незнайомі, вони роїлися в голові, перебиваючи одна одну, але він не поспішав їх записувати, адже це не вперше різні мелодії супроводжували його. Але одна, якась особлива, найбільш його схвилювала, і він вирішив її записати. Коли присів на лаву і почав записувати, до нього підійшов чоловік, який побачив нотні записи і поцікавився ними. Згодом з'ясувалося, що це був видатний митець, композитор європейського рівня А.М. Солтис. Він звернув увагу на Олександра і посприяв його переведенню в одинадцятирічну спеціалізовану музичну школу ім. С.А. Крушельницької. За період навчання в цій музичній школі він екстерном здав екзамени і вступив на композиторський факультет Львівської державної консерваторії ім. М.В. Лисенка, яку закінчив у 1972 році. Пощастило Олександрові і з викладачами, це були відомі музиканти: професори С.П. Людкевич, Р.А. Сімович, А.М. Солтис, А.Й. Кос-Анатольський та інші. Саме ці класики європейської композиторської школи формували професійний рівень майбутнього митця. Уже в студентські роки він бере активну участь у роботі клубу творчої молоді Львівської організації Спілки композиторів України. Його твори постійно звучать у творчих звітах. Дипломною роботою була «Поема для симфонічного оркестру», яку виконував симфонічний оркестр Львівської філармонії під керівництвом диригента І. Сімовича, а голова державної екзаменаційної комісії, видатний композитор сучасності М. Скорик дав високу оцінку твору О. Калустяна.

Доречно сказати, що М. Скорик був членом приймальної комісії при вступі Олександра до Львівської державної консерваторії ім. М.В. Лисенка. Згодом їх стосунки стали творчими і дружніми. Як голова державної екзаменаційної комісії М. Скорик рекомендував О. Калустяна в аспірантуру Київської державної консерваторії за спеціальністю «Композиція», яку Олександр закінчив під керівництвом видатних українських композиторів –

А.О. Коломійця та А.Я. Штогаренка. Це було не тільки навчання у відомих композиторів, а і творче спілкування. У цей період твори О. Калустьяна виконуються в концертах української фортепіанної музики, у симфонічних концертах Львівської філармонії на пленумах і з'їздах спілки композиторів України. Він пише музику до драми М. Петренка «Суд пам'яті». Прем'єра вистави відбулася на сцені Львівського музично-драматичного театру ім. М. Заньковецької та з великим успіхом сприймалася глядачами інших театрів України під час гастрольних турів. Після служби в армії 1974 року він був запрошений на роботу викладачем кафедри теорії музики Львівської державної консерваторії ім. М.В. Лисенка. З 1976 року працює старшим викладачем кафедри композиції. Саме в цей період в житті Олександра сталася знакова подія. У зв'язку з проходженням стажування перед вступом у Спілку композиторів, доля дала йому змогу побувати на історичній Батьківщині – Вірменії. Стажування відбувалося в Єреванській консерваторії ім. Комітаса під керівництвом голови Спілки композиторів Вірменії Е.М. Мірзояна.

У 1987 році розпочався новий період професійної діяльності О.В. Калустьяна. Він переїжджає до м. Рівне, де стає засновником і завідувачем оптимізованої кафедри теорії, історії музики та загального фортепіано в Рівненському державному інституті культури. Рівненський період творчості став ще більш плідним і насиченим, був написаний мюзикл «Фрак для доцента» за сценарієм львівського поета Б. Стельмаха, де основою для написання музики були віршовані тексти рівненського поета О. Смика. Тут композитор застосовує техніку написання музики, пов'язану з комп'ютерно-електронною методикою. У складі творчої групи створював аудіоматеріали в Луцькому центрі звукозапису. Ця вистава мала успіх як на сцені Рівненського музично-драматичного театру, так і в гастрольних турах колективу. Саме в цей період на одному диханні протягом двох років були створені мюзикли «Мапа» і «Операція-ліквідація», які зайняли гідне місце в репертуарі Рівненського дитячого театру ляльок. Мюзикл «Операція-ліквідація» після гастрольних турів був включений до репертуару Київського молодіжного театру. У 1990 році відбувся авторський концерт композитора О.В. Калустьяна в м. Рівне.

У творчому доробку митця – понад п'ятдесят творів, і до яких би жанрів музичного мистецтва він не звертався, завжди відчувається його конкретне образне мислення, висока професійна майстерність і концептуальна визначеність сучасного втілення творчих ідей. Автор постійно підтримує творчі зв'язки з Рівненською обласною філармонією, де його твори звучать у виконанні заслужених артистів України – Н.-М. Фарини, Я. Кульчинського, М. Іваніва.

Подальша професійна діяльність О. Калустьяна набуває масштабності і конкретної визначеності:

1991 р. – присвоєно вчене звання доцента по кафедрі теорії, історії музики і загального фортепіано;

1993-1998 рр. – працював на музично-педагогічному факультеті Рівненського державного педагогічного інституту;

1996 р. – присвоєно почесне звання «Заслужений діяч мистецтв України»;

1996 р. Лауреат III премії Міжнародного конкурсу «Сурми-96» у номінації «Композиція»;

1998 р. – засновник і завідувач кафедри естрадної музики та шоу-бізнесу в Рівненському державному інституті культури;

1999 р. – завідувач кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету;

2000 р. – професор Рівненського державного гуманітарного університету, автор і засновник постійно діючого творчого проєкт «Міжнародний конкурс молодих виконавців «Шоу «Західний регіон»»;

2005 р. Вперше в Україні ініціював відкриття спеціалізації «Комп'ютерно-електронна музика» на базі кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету;

2008 р. – член методичної комісії Міністерства освіти і науки України за напрямом «Музичне мистецтво» до розробки держстандартів освіти.

Педагогічна діяльність митця визначається творчим пошуком нових методичних напрямків, застосуванням активних форм навчання. Велика увага надається курсу музично-теоретичних дисциплін, де порушуються проблеми роботи студента в контексті самостійного програмування завдань. Як педагог, він не концентрує

увагу на загальних положеннях і штампах, він створює творчу атмосферу в навчальному процесі, змушує кожного студента мислити індивідуально, професійно та цілеспрямовано.

Професійна діяльність митця постійно висвітлюється у всеукраїнських та зарубіжних офіційних виданнях і засобах масової інформації. Про визначні події творчого шляху О.В. Калустяна створено цілу низку програм на Львівському, Рівненському обласному радіо і телебаченні та в мережі центрального ТБ. Беручи до уваги високі професійні досягнення і вагомий внесок у розвиток національного музичного мистецтва, культури і освіти, Інститут енциклопедичних досліджень Національної академії наук України вніс матеріали, пов'язані з діяльністю митця, до реєстру Енциклопедії сучасної України.

Як творча особистість, Олександр Варткесович не зупиняється на досягнутому, постійно знаходиться у вихорі пошуку і, як нестандартно мисляча людина, є генератором прогресивних сучасних ідей.

*40 років факультету музичного мистецтва. -
Рівне, 2011.*

ВІДДАНІ ТОБІ, ОРФЕЮ

Прозвучав останній акорд «Дитячої симфонії» Йозефа Гайдна і шквал аплодисментів зірвався під склепінням обласного музично-драматичного театру. Переповнений емоціями диригент був задоволений виступом юних музикантів. Глядачі довго не відпускали учнівсько-викладацький симфонічний оркестр Рівненської музичної школи № 1, яким довгий час керував Святослав Марцинковський. Граючи в цьому колективі зі своїми учнями, я вже багато років спостерігаю за копіткою працею усіх його учасників, подумалося, скільки праці вклали викладачі, а особливо диригент, щоб вивчити і звести все до купи в цьому самотньому дитячому колективі. Скільки радості було в цих сонячних дитячих очах, які своїм умінням і старанням заслужили таку пошану від своїх батьків та друзів.

У 1973 році Святослав Марцинковський був запрошений на кафедру народних інструментів Рівненського інституту культури. Випускник Львівської музичної школи-десятирічки ім. Соломії

Крушельницької, клас скрипки викладача Г.М. Хейфеця, та музично-педагогічного факультету Рівненського педагогічного інституту. Його я знав давненько як скрипача та керівника колективів, а тут нас доля звела – викладача і студента. Перші його кроки на кафедрі – створення курсового ансамблю, три скрипки (за його участю) та контрабас у супроводі фортепіано. І перший виступ з піснею Ісака Дунаєвського «Летите, голуби». Ось відтоді і розпочалась його творча, педагогічна і виконавська робота. Згодом очолює український народний оркестр, який стає провідним колективом в інституті культури. Я був свідком зростання, творчого зміцнення цього колективу, і не лише свідком, а одним із перших його учасників. Пам'ятаю, починалося все з невеличкого студентського ансамблю. Одним із організаторів цього оркестру був кандидат мистецтвознавства, доцент Михайло Лисенко-Дністровський, який багато праці приклав до становлення саме цього колективу, спеціально писав для нього твори, зокрема «Прелюд», концерт для ксилофона та бандури. Пізніше цей невеликий ансамбль виріс у професійний колектив, зі своїм творчим обличчям, з окрасою різних тембрів, інструментів, з особливою звуковою гамою, що зливається в єдине ансамблеве звучання.

Оркестр в інституті культури під керівництвом Святослава Марцинковського – це не просто оркестр, а передусім базовий колектив, який готував працівників культосвітньої роботи, диригентські кадри для нашої країни. У цьому колективі студенти проходили і проходять виробничу практику, складають державні екзамени з диригування. Вони виступають на державних екзаменах з творами, які ними ж інструментуються. Таким способом поєднується теорія і практика. Окрім навчальної, колектив виконує значну концертну роботу, бере участь у різних культурних заходах міста. Оркестр не замикається в рамках фольклорних творів, невеличких мініатюр та обробок. Святослав Марцинковський піднімав масштабні полотна, твори композиторів-класиків та сучасних авторів, зокрема увертюра до опери Олексія Верстовського «Аскольдова могила», «Українська рапсодія» Климента Домінчена. Із колективом виступали солісти: сопілкарі Ігор Федоров, Юрій Фокшей, співачка Людмила Єніна, піаністка Тетяна Ярмач. Співпрацював композитор Леонід Жевченко.

Святослав Марцинковський працював з багатьма колективами міста – вже згаданим раніше симфонічним оркестром музичної школи, інструментальною групою ансамблю пісні і танцю Рівненського льонокомбінату. Займався науковою роботою. Він удостоєний вчених звань доцента, професора, почесного звання «Заслужений працівник культури України», нагороджений знаком «Відмінник освіти України», певний час завідував кафедрою народних інструментів. Написав понад 30 статей, видав 2 посібники, зробив 80 інструментовок для оркестру, автор книги «Інструментування». В оркестрі цікаво поєднав інструменти: група оркестрових кобз та бандури, цимбали та скрипки, народні духові та баяни, різноманітні епізодичні інструменти.

Нині Святослав Марцинковський – професор Херсонського університету, працює з народним та симфонічним оркестрами.

А давні традиції українського народного оркестру, започатковані Михайлом Лисенком-Дністровським і його послідовником Святославом Марцинковським, продовжили старший викладач Сергій Рогашко і кандидат мистецтвознавства, доцент Олег Трофимчук.

Сучасний український народний оркестр сягає своїм корінням у минуле. Його історія тісно пов'язана з народною піснею. У наш час такі ансамблі, оркестри вдосконалюють свою виконавську майстерність на основі розвитку народного мистецтва. Вдосконалює свою майстерність і український народний оркестр Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету, завдячуючи засновникам і першопрохідцям, котрі віддали свої знання, уміння, навчили молоде покоління продовжувати давні традиції, творити джерельні скарби, які з честю несе цей колектив народної музики в національне мистецтво незалежної України.

*40 років факультету музичного мистецтва.
Рівне, 2011.*

ЩАСЛИВИЙ І ГОРДИЙ, ЩО Я – УКРАЇНЕЦЬ

Ще довго не вщухали оплески в Національному Палаці культури «Україна» на творчому звіті художніх колективів та окремих виконавців Рівненської області. Його огортало якесь творче

хвилювання, а іноді – гордість за вкладену працю всіх учасників та виконавську майстерність і професійність кожного з них. І таких звітів було аж чотири, і кожний по-своєму відповідальний, і кожний на високому рівні, бо мистецтво краю Погориння – це наше обличчя.

Цьогорічний звіт особливий і відповідальний, бо на його лацкані заблищала найвища мистецька відзнака нашої держави – знак «Народний артист України». Святослав Мельничук поступово, але впевнено долав усі перешкоди, йдучи до своєї мети. Народився на Рівненщині, у селі Яловичі Млинівського району, навчався в Луцьку, де закінчив середню школу, музичне училище, потім Львівську консерваторію. Професійно оволодів таким специфічним інструментом, як цимбали. Працював у Луцькому педучилищі, Львівському музичному училищі, був артистом оркестрової групи ансамблю «Галичина».

З 1973 року Святослав Мельничук – у Рівному, з яким пов'язав своє творче й особисте життя. Це місто стало для нього колыскою, яка виколисувала його думки, нові ідеї, задуми, які втілював у життя – концертні програми, творчі звіти, конкурси і фестивалі. Це було не просто, адже він – художній керівник, він – директор Рівненської філармонії, відповідальний за всі творчі колективи й окремо за кожного.

З його ініціативи в обласній філармонії створений камерний оркестр, біля витоків якого стояв його однокурсник по консерваторії, згодом народний артист України Богдан Депо. Місія цього колективу – донести кращі взірці світової музики до широких мас населення, збагатити людину духовно, проілюструвати своїм виконанням задум твору композитора. Особлива увага приділялася вихованню молодого покоління рівнян.

Діяльність Святослава Мельничука багато років пов'язана з Рівненською філармонією – це створення низки режисерських програм, які втілені в сценічне виконання: «До Бога різними мовами», «Твоя країна – Україна», «Козацькі ігри Сарненщини», «Шевченківське свято», «Світ дивовижний органа». На паритетних засадах був створений ансамбль пісні і танцю «Зоря» (керівник – заслужений діяч мистецтв Микола Дацик).

Він був одним із засновників Товариства української мови ім.

Т. Г. Шевченка в Рівному і першим його головою. Під його керівництвом реставрована зала органної та камерної музики – одна з кращих в Україні.

Святослав Мельничук протягом багатьох років є головним режисером творчих звітів митців Рівненщини «Піснею озвалось Погориння» в Києві, на сцені палацу «Україна», що передбачало проведення великої роботи з відбору кращих виконавців та високоякісних художніх номерів серед талановитих колективів міста й області, якими славиться наш край.

Працюючи директором філармонії, Святослав Мельничук робив усе для покращення і збереження творчих особистостей в колективі. Святослав Мельничук згадує: «Коли Рівненська філармонія отримала замовлення від Центрального телебачення на створення рок-опери «Стіна» за поемою Ю. Марцинкявічуса, виникло питання, хто ж співатиме головну партію Марцели в цьому творі, – партію досить складну і оригінальну. Художній раді філармонії і телебачення довелося прослухати безліч виконавців республіки і країни. Вибір випав на Ларису, яка на той час вже була лауреатом гран прі Міжнародного пісенного конкурсу «Інтерталант» у Чехословаччині. Музику до рок-опери «Стіна» написали молоді виконавці Рівненської групи «Жайвір» Р. Штинь, В. Прасоленко та Ю. Саєнко. Ларисі сподобалась і музика, і творче кредо наших музикантів. З того часу (1987-1991 роки) вона була солісткою Рівненської філармонії».

Святослав Филімонович керівну роботу поєднував з педагогічною діяльністю на кафедрі народних інструментів Рівненського інституту культури. Багато випускників кафедри та інституту нині працюють у різних колективах філармонії. Сьогодні він очолює цю ж кафедру в гуманітарному університеті. Він є автором декількох посібників з грифом Міністерства освіти і науки України, веде клас цимбалів. Його студенти беруть активну участь у концертах з провідними колективами університету та міста.

Святослав Мельничук є членом журі багатьох всеукраїнських та міжнародних конкурсів і фестивалів народної інструментальної музики. Він активно бере участь у багатьох мистецьких заходах, які проводяться в нашому місті та поза його межами. Це цілеспрямована людина, вдумливий організатор, митець, якому

болить українське слово, народна пісня, він за збереження традицій і обрядів нашого народу, за майбутнє України.

40 років факультету музичного мистецтва.

Рівне, 2011.

БАРВИ МЕЛОДІЙ

Невпинно спливає час у стрімкому бігу сьогодення, але не все стирається в людській пам'яті, щось залишається у спогадах, децю вкарбовується на все життя. Світлою сторінкою висвічуються незабутні студентські роки. Це той період, маленький відрізок бурхливої юності, який часто зіставляєш із життям сьогоднішніх студентів, їхніми захопленнями, повсякденними справами і ставленням до навчання і навіть вибором своєї професії, яка на певному етапі навіть втрачає свою цінність. Але оптимістичні погляди наставників, вчителів зобов'язують не відступати, йти на світло тієї зірки, що в кінці тунелю.

Згадуються 70-ті роки, точніше 1972 рік, перші кроки становлення культосвітнього факультету Київського інституту культури, кафедра оркестрового диригування (народні інструменти) і перший її завідувач Петро Свердик.

При першій зустрічі він справив на мене враження дієвої, урівноваженої людини, спокійної і зосередженої при спілкуванні. На наступному іспиті виявився знавцем своєї справи, музикантом з великої літери. Він уже формував студентський оркестр народних інструментів, підбирав учасників із числа абітурієнтів за інструментами, за виконавськими якостями. Це було непросто, адже майже всі випускники музичних училищ та училищ культури мали практику роботи в колективах чи ансамблях.

Петро Степанович – уродженець села Слобода Млинівського району Рівненщини, але все своє життя пов'язав зі Львовом. Там закінчив музичне училище, у 1965 р. Львівську консерваторію, клас Н.Г. Плаксюка. До запрошення на факультет він уже мав за плечима досвід роботи з оркестром народних інструментів Львівського культосвітнього училища та камерним і симфонічним оркестрами Дрогобицького музичного училища, маючи прекрасну диригентську школу і практику роботи з колективами в Рівненському музичному закладі молоді.

Керівництво оркестром народних інструментів дало можливість Петрові Свердлику згуртувати навколо себе людей, які не байдужі до народного мистецтва. Саме в ці роки набув чинності оркестр українських народних інструментів під керівництвом досвідченого музиканта і диригента, знавця української народної музики Якова Орлова, що спонукало Петра Степановича сформувати такий же колектив і в Рівному. Незабаром на факультет приїхав працювати з Тернополя театральний композитор, дослідник інструментальних ансамблів та оркестрів народних інструментів в Україні Михайло Лисенко-Дністровський. В основу його дисертації була покладена саме ця тема. Практик Петро Свердлик і теоретик Михайло Лисенко-Дністровський і започаткували саме такий оркестр на факультеті. Як стверджує дослідник, «... на даному етапі найбільш правильно треба вважати ідею формування такого оркестру, в основі якого лежать кобзи. На користь цих інструментів говорять їх історичні, музично-виражальні і звуко-технічні можливості. Кобзи відомі українському народу з давніх часів, і притому як самотній, найулюбленіший і популярний музичний інструмент. Група сучасних оркестрових кобз є найбільш гнучкою з усіх струнних щипкових інструментів. Велика різноманітність у динамічних відтінках, багатство тембрових відтінків, рівне звучання протягом усього діапазону, наспівність і технічна рухливість. Все це висуває кобзу і її сімейство в ряд інструментів, які складають основу оркестру».

Саме технічне вдосконалення кобзи, яка більше ніж інші інструменти пов'язана з національними українськими витоками, здатна правдиво та яскраво передавати український музичний колорит, і служить базою оркестру, подібно до того, як струнно-смічкові інструменти є основою оркестру симфонічного.

Співпраця саме цих двох митців, Петра Свердлика та Михайла Лисенка-Дністровського, змусила оркестр українських народних інструментів служити українському мистецтву. У репертуарі колективу – твори українських композиторів, зокрема «Українська симфонія» невідомого автора, багато інших творів та обробок. Колектив бере участь у концертах інституту та міста. Гордістю цього колективу є його випускники, які продовжили ті традиції, які заклав Петро Степанович: Степан Ярмола, організатор ансамблю

троїстої музики при Костопільському РБК; Віктор Торчик, який очолив районний відділ культури в Сарнах, багато уваги приділив відеозапису народних традицій в цьому районі; Володимир Шварцпель – організатор і керівник джаз-оркестру «Панорама» Рівненського МБК; Станіслав Димченко – декан, професор РДГУ і багато інших випускників, творчість яких відома в інших областях України. Усе це стало можливим, завдячуючи тим першим викладачам, засновникам і керівникам, які стояли біля витоків колективів факультету, таким як Петро Свердлик та Михайло Лисенко-Дністровський, і багатьом іншим викладачам, справа яких продовжується в розбудові і збереженні кращих зразків народної музики в нашій незалежній Україні.

*40 років факультету музичного мистецтва.
Рівне, 2011.*

НАРОДЖЕНИЙ ДЛЯ ТВОРЧОСТІ

Найнапруженіші хвилини для митця – це закулісне чекання початку концерту перед виходом на сцену, бо на ній він має бути спокійним і зосередженим, вдумливим і мати творчий настрій. Від цього залежить і виконавська майстерність, і емоційність його виступу, які захоплюють публіку.

Пам'ятне хвилювання супроводжувало молодого диригента В'ячеслава Старченка (1942-1989) під час звіту рівненських митців у столиці України, то було його своєрідне творче хрещення.

«Щедрими оплесками присутніх було нагороджено духовий оркестр Рівненського культурно-освітнього факультету Київського державного інституту культури за виконання увертюри до опери Дж. Россіні «Севільський цирюльник» (керівник В'ячеслав Старченко)» – так писала газета «Культура і життя» від 28 жовтня 1973 року про початок творчого шляху колективу, який очолив випускник Одеської консерваторії ім. А.В. Нежданової.

Народився В'ячеслав Старченко у Псковській області. Дитинство і юність пройшли на Житомирщині. Самотужки навчився грати на балалайці, гітарі, гармошці. З п'ятнадцяти років почав захоплюватися грою на баритоні у шкільному духовому оркестрі, співав у дитячому хорі.

На обласній шкільній олімпіаді він виконував соло на баритоні у супроводі духового оркестру. Сольне виконання юнака вразило члена журі, завідувача відділу духових інструментів Житомирського музичного училища І.А. Древецького, який і запропонував йому вступати до училища. На другому курсі В'ячеслав Старченко був переведений на тромбон у клас викладача Г.З. Рейтфорба. Велику школу музиканта він пройшов у штабному духовому оркестрі Забайкальського військового округу.

У 1967 році В'ячеслав вступає до Одеської консерваторії, де навчається у викладача В.Ф. Калюжного (тромбон), диригуванню – у професора В.П. Базилевич.

Під час навчання молодий музикант працював артистом симфонічного оркестру обласної філармонії та проходив диригентську практику з симфонічним оркестром Одеського музичного училища. Його дипломною роботою з диригування була П'ята симфонія Л. Бетховена, з якою випускник блискуче справився.

У 1971 році, закінчивши консерваторію з відзнакою, В'ячеслав Старченко отримав направлення на посаду викладача кафедри духових і ударних інструментів Рівненського культурно-освітнього факультету Київського інституту культури, яка щойно відкрилась, у 1972-1987 рр. – завідувач кафедри.

Молодому спеціалістові випало формування викладацького колективу, набір студентів, придбання інструментарію та обладнання аудиторій. У той час заклалися основи розвитку духового оркестру кафедри, і він першим приступив до творчої роботи зі студентським колективом.

Висока професійність, ерудиція, педагогічний такт, диригентський темперамент, наполегливість та рішучий характер допомогли йому невдовзі успішно виступити на Українському телебаченні (1974). Він органічно поєднує із могутністю дзвінкого духового оркестру мелодійну м'якість і ніжність симфонічного. Обдарований диригент постійно веде пошук нових виразних компонентів у духовому оркестрі, намагається наблизити його звучання до звучання симфонічного оркестру, – яскравою мелодійністю та широкою наспівністю.

Зростала виконавська майстерність духового оркестру, зростає і авторитет його диригента. Згодом йому ще не раз доводило-

ся виступати з творчими колективами на столичній сцені палацу «Україна». Диригував і зведеним духовим оркестром системи профтехосвіти 1983 року під час концерту для делегатів і гостей Другого республіканського зльоту учнівської молоді України.

На третьому пленумі правління музичного товариства з питань розвитку духових оркестрів України він виступив з доповіддю «Про досвід виховання диригентів духових оркестрів» (Київ, 1982).

Митець часто стверджував: «Мета моєї роботи – приносити радість слухачам музики – робітникам, селянам, перед якими дуже часто виступаємо. Усвідомлюючи, що твій концерт викликав роздуми, почуття, сподобався, – чи не найбільша нагорода для диригента, головний смисл твоєї праці. Натхнення – ось головне, що притаманне музикантам і диригентові на репетиціях, концертах. Постійні творчі здобутки змушують з неослабленою увагою стежити за ростом усього колективу».

У творчій біографії митця значиться: провів 15 марш-парадів духових оркестрів у Рівному й області. Близько 30 разів грав його оркестр під час святкових демонстрацій в обласному центрі. Брав участь у телетурнірі «Сонячні кларнети», здійснив запис на грамплатівку. Концерти в Києві, Рівному, Дубні, Луцьку, Новоград-Волинському, Здолбунові та ін.

Добру основу колективної гри під керівництво В. М. Старченка отримали його студенти, які в подальшому стали провідними музикантами, диригентами, науковцями: Віталій Поляк – концертмейстер групи саксофонів Київського цирку, Володимир Маленький – фаготист симфонічного оркестру Львівської філармонії, Ігор Гресько – валторніст симфонічного оркестру Львівського театру опери та балету, Микола Ковалишин – диригент військового оркестру, Анатолій Вихованець та Володимир Грицай – диригенти муніципальних духових оркестрів у Луцьку і Тернополі, Зіновій Крет – диригент Рівненського музично-драматичного театру, заслужений артист України, Леонід Трачук – директор Тульчинського училища культури, кандидати педагогічних наук, доценти Степан Цюлюпа – відмінник освіти України, завідувач кафедри духових та ударних інструментів і Роман Дзвінка – заступник директора Інституту мистецтв РДГУ з питань наукової та творчої роботи, Микола Терлецький – доцент, лауреат міжнародних

конкурсів духової музики, художній керівник і диригент духового оркестру кафедри з 1989 року, Дмитро Глеба – викладач Ужгородського національного університету та багато інших.

З ініціативи В'ячеслава Старченка в 1974 році на кафедрі створюється джаз-оркестр під керівництвом Олександра Гайдабури Лауреат всеукраїнських і міжнародних конкурсів та фестивалів, а в 1980 році – брас-квінтет викладачів у складі: Олексій Садовий (труба), Степан Цюлюпа (труба), Дмитро Полех (валторна), Микола Терлецький (тромбон), В'ячеслав Миколайович прекрасно грав на тубі. Цей колектив з успіхом виступав на багатьох концертних майданчиках міста й області, здійснив записи концертного репертуару на радіо.

Диригент завжди вів велику громадську роботу. У 1982 році йому присвоєно почесне звання заслуженого працівника культури України, а в 1983 році – вчене звання доцента.

Під час своєї діяльності В'ячеслав Старченко активно підтримував творчі стосунки із провідним композиторами Рівненщини Михайлом Кагановим та Михайлом Лисенком-Дністровським, твори яких звучали у виконанні духового оркестру. Його почин щодо організації концертів, марш-парадів для широкого кола слухачів допоміг у майбутньому розвинути різні форми концертної діяльності духових оркестрів, зокрема лекції-концерти.

У 1988 році духовий оркестр кафедри під його керівництвом підготував лекцію-концерт «Я пам'ятаю вальсу звук чарівний» (лектор М. Терлецький). Уже був готовий до виконання другий цикл лекції-концерту «А все-таки марші» (1989), але, на жаль, у день запланованого виступу оркестру маестро відійшов у вічність.

Останній марш

*Каштани шуміли терпким первоцвітом,
Підхоплені вітром, торкали свічу.
Вже зав'язь тихенько тенькала в вітах,
А маршу маестро уже не почув.
А білі пелюстки, пронизані звуками,
Спадали слізьми на людські перехрестя.
А звук оркестровий печаллю окутував,
Та маршу не чув, не почув наш маестро.*

*Стривожена пам'ять схилилась, як мати,
Твою незрадливість, єдина, відчула.
Чи буде іще на душі нашій свято,
Бо ж маршу маестро все ж не почув?*

Богдан Столярчук.

Нещодавно відбувся творчий звіт студентів та викладачів кафедри, присвячений пам'яті митця, на якому були присутні його випускники, колеги по роботі, шанувальники духової музики. На цьому концерті були його дружина Ганна Андріївна, старший викладач кафедри іноземної мови гуманітарного університету, та син Андрій, який пішов батьковою стежкою. Свого часу Андрій закінчив Рівненську музичну школу № 1 ім. М.В. Лисенка (клас кларнета Б.І. Кальмука), Рівненське музичне училище (клас Є. Самуценка), Одеську консерваторію у класі професора К.Є. Мюльберга. 1996 року Андрій В'ячеславович вступає до Фрайбурзької академії музики в Австрії, 2000 року там же закінчує аспірантуру сольного виконавства. Під час навчання молодий виконавець брав участь у провідних міжнародних конкурсах, здобув звання лауреата Міжнародного конкурсу (м. Хмельницький, 1993), крім того, він лауреат премій – Європейського парламенту в м. Страсбург (Франція) та 1999 року та м. Базель (Швейцарія) 2000 р.

В'ячеслав Миколайович Старченко пишався музичними здобутками свого сина, шанував за натхненну працю. По-батьківськи він ставився і до студентів кафедри, учнів музичних шкіл, молодих аматорів дитячих духових оркестрів, з якими часто проводив творчі зустрічі, розповідав про прекрасне мистецтво духової музики, приводив приклади з особистого життєвого і творчого досвіду.

Нині про нього розповідають стендові матеріали, фотографії, окремі публікації, афіші та інша його атрибутика, яка експонується в навчальних аудиторіях кафедри.

Вшановуючи світлу пам'ять видатного музиканта, диригента, педагога, громадського діяча, кафедрою духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету за особистої підтримки ректора університету, професора Р. М. Постоловського, у 2005-2008 рр. проведено всеукраїнські конкурси молодих виконавців (ансамблів) на духо-

вих та ударних інструментах імені В'ячеслава Старченка, у яких взяли участь 565 учасників з 63-х мистецьких навчальних закладів України, а також громадяни 8 іноземних держав (Франція, Німеччина, Китай, Корея, Греція, Білорусь, Узбекистан, Грузія), більшість з яких є студентами провідних вишів України, що свідчить про престиж національної школи гри на духових та ударних інструментах.

З шаною пам'яті!

40 років факультету музичного мистецтва. Рівне, 2011.

Я ЛЮБЛЮ ТЕБЕ, ЩЕДРА ПОЛІСЬКА ЗЕМЛЯ

Він мав талант від Бога, любов від своїх батьків і велике працелюбство. Протягом свого короткого життя віддав усього себе служінню музиці, в якій оспівав минуле і сучасне цього квітучого поліського краю. Відданий мистецтву, невгамовний у своїй роботі, горів у музиці, особливо коли сідав за рояль, він дихав музикою, вона вела його, молодого композитора, невідомими шляхами партизанських загонів. Таким був і таким залишиться для нас і для майбутніх поколінь Михайло Каганов – композитор, теоретик, піаніст, громадський діяч, щира і порядна людина.

Коли вперше ступив на Рівненську землю, вона стала для нього рідною. Випускник Одеської консерваторії, колишній моряк, він з головою поринув у світ музики, теоретичні знання передавав студентам, а практичні втілював у створення пісень про чарівний поліський край, про його людей.

Співпраця з рівненськими поетами, написання нових творів, становлення обласного об'єднання самодіяльних композиторів – усе це дало поштовх згуртувати навколо себе молодих однодумців, які своєю творчою працею самовіддано служили мистецтву музики. Пам'ятаю, з 1964-го і в подальші роки відбувалися творчі звіти композиторів області, вони проходили в концертній залі міста. Така урочистість не могла обійти жодного рівнянина, звучали кращі твори усіх членів цього об'єднання. Це було справжнє свято.

Творча натура Михайла Івановича не заспокоювалась на такому звіті. Спільно з поетами композитори виїжджали в райони області, проводили зустрічі з учнівською молоддю, громадськістю

міст Дубна, Сарн, Острога, де були композиторські осередки. Це була популяризація творів авторів і стимул для написання нових.

Багато його пісень стали золотим фондом обласного радіо, ввійшли у репертуар професійних та аматорських колективів. Це «Вогники рідного міста» на слова В'ячеслава Колобова, «Шуміли сосни над Горинь-рікою» на слова Георгія Сербіна, «Як не любити простори Полісся» на слова Миколи Кузьменка, «Рівненська партизанська» на слова Івана Шанюка.

У своїй творчості Михайло Каганов звернувся до поезії Тараса Григоровича Шевченка і зумів відчутти і передати тонкощі його віршів у музиці, зокрема – «Обніміте ж, брати мої» та «Думи мої, думи» для мішаного хору, «Ой, три шляхи широкії» для баритона з фортепіано та ін.

Ці твори поповнили українську Шевченкіану, ввійшли у репертуар професійних та студентських колективів, стали необхідним елементом репертуару навчальних закладів.

Михайло Іванович приділяв велику увагу вихованню студентської молоді, майбутніх вчителів, наставників, продовжувачів освітньої справи.

Нехай молоде покоління музикантів нашого краю глибше ознайомиться з творчістю Михайла Каганова, поспіває його пісень і відчує в них молодечий дух, незгасиму любов, жагу до життя, яку мала ця невтомна людина, митець і музикант.

Михайло Каганов. Матеріали, спогади, пісні. - Рівне: «Овід», 2011. 224 с.

І ГОЛОС СВІЖІСТЮ ДИХНУВ

Щедрість вокальних можливостей дозволила співачці яскраво розкритися в образах класичної музики і творах сучасних авторів, дати свою інтерпретацію багатьом з них. Вона вдихнула в них свою легкість і бездоганний смак, коли вперше вийшла на професійну сцену. Це сталось у вересні 1998 року, коли Світлана Жуковська була запрошена солісткою Рівненської обласної філармонії. Співачка володіє прекрасним, звучним, співучим і широким, сильним голосом сопрано. Вона співає душею і почуттям, має чисту інтонацію, чітку дикцію. У її виконавській манері немає жодного зайвого руху, жодного кроку, щоб не підкреслював характер твору,

хіба що в кульмінаційних моментах. Її струнка статура зачаровує і вражає своєю скульптурністю, у той же час зачаровує поєднання співачки, артистки і жінки.

Вона не була новачком на сцені, бо вже мала певний репертуар, а за плечима було напрацювання, що давало їй можливість сміливо виходити на професійну сцену і доносити до слухача музику. Через свій голос виражала біль і радість своїх героїнь, мелос нації.

Світлана Жуковська народилася у 1969 року в селищі Рокитне на Рівненщині, в сім'ї службовця Володимира Леонтіювича та Віри Михайлівни, яка 25 років віддала районній бібліотеці, а 15 з них – співу в хорі районного будинку культури. А перші кроки в музиці Світлана зробила вже в Острозькій дитячій музичній школі, навчаючись у класі фортепіано Марини Михайлівни Якубович. Саме вона прищепила любов до фортепіано юній Світлані, а в сьомому класі музшколи вона стала вже солісткою хору, який вела Тетяна Василівна Куришина. Вона систематично почала займатись із дівчинкою вокалом, співали вокалізи та вправи. А викладач сольфеджіо і музлітератури Надія Міленіївна Кадькаленко зуміла в дитячу душу закласти ті зерна музики, які згодом проростуть у велику любов до мистецтва. Музика полонила юну піаністку, заставила по-іншому сприймати цей чарівний світ, навчила слухати класичні арії. Музика вабила Світлану Жуковську все більше і більше, дівчина сприймала її не як розважальний жанр, а більш серйозний, класичний, пізнавальний, вдумливий, і це вплинуло на вибір майбутньої професії. Вона вступає до Рівненського музичного училища в клас хорового диригування Петра Михайловича Фесая, досвідченого хорового диригента, заслуженого працівника культури України.

Потім були роки навчання у викладачів Наталії Миколаївни Бабій, тоді ще солістки Рівненської обласної філармонії, згодом – у Людмили Васиївни Бабачик. Саме завдяки їм збагатився вокальний репертуар, а виступи на концертах музучилища, забезпечили зростання виконавської майстерності, хоча не завжди задовольняли виконавицю.

З 1988 року Світлана Жуковська – студентка кафедри хорового диригування Рівненського інституту культури в класі відомого

диригента Юрія Миколайовича Остапчука, а вокалом займалась із Лесею Андріївною Данилів, яка вже працювала солісткою Рівненської філармонії. Але після закінчення вишу зрозуміла, що їй ще є чому вчитися. Тому 1993 року вступила до Львівської консерваторії ім. М.В. Лисенка в клас доцента кафедри сольного співу Маргарити Григорівни Хмельницької та клас камерного співу доцента Зінаїди Володимирівни Максименко. Коли прийшла в ці класи, то відчула, що таке справжня сцена і досвідчений концертмейстер. Зінаїда Володимирівна вчила не лише музики, вона відкрила секрети вокалістів.

На уроках Хмельницької Світлана зрозуміла, що потрібно відспівати не «голі» ноти твору, а передати його зміст, свій стан душі – веселий і радісний чи сумний і трагічний. У консерваторії сформувався характер юної співачки, культура виховання, виявився інтелект. І саме тут вона формується як професійний музикант і співачка. А Львів, який жив і живе бурхливим мистецьким життям, виховав у неї шанобливість до вітчизняної та світової культури. Концертні виступи місцевих та заїжджих музикантів, творчі зустрічі, звіти, майстер-класи та інші форми спілкування дали мистецької наснаги.

На все життя залишиться в пам'яті участь у майстер-класах (1995 рік), які проводили всесвітньо відомі співаки Христіан Гампе (сопрано) та Курт Відмер (бас) з м. Фрайнбург (Німеччина), а також українська співачка Ірина Маланюк (мецо-сопрано) уродженка м. Станіслав (нині Івано-Франківськ), 1919 р. н., яка навчалась у Львові й Відні. І. Маланюк співала в оперних театрах Граца, Цюріха, Мюнхена, Відня, Львова. На цих уроках Світлана виконувала арію «Величає душа моя Господа» із «Магніфіката» Й.-С. Баха. Цей різдвяний піснеспів, пронизаний великою розспівністю і бахівською мелодичністю, був по-новому прочитаний співачкою за допомоги відомих німецьких співаків. Довелося виконувати Світлані твори Е. Гріга «Лебідь» та «Люблю тебе», Г. Вольфа «Ах, замовчи».

І важливо було не просто співати, а й отримати слушне зауваження, добру пораду у виконанні тої чи іншої фрази, врешті, отримати оцінку свого виконавства. Будучи студенткою, їй довелося брати участь у концерті «В гостях у Соломеї» у меморіально-

му музеї-квартирі Соломії Крушельницької та Домініканському соборі у Львові.

А от у 1998 році Світлана Жуковська вперше вийшла на сцену в ранзі солістки Рівненської філармонії в залі органної та камерної музики. Це вже була професійна співачка, що з відповідальністю підходила до виконання кожного музичного твору. Адже варто було не тільки бачити сім нот і те, що написано в партитурі, не тільки слова і різні позначки, а зуміти передати, що стоїть над цим, а це і доля людини, і її переживання, порив, смуток і врешті перемога. Це вже мало бути не учнівське виконання – інтерпретація, а самостійне тлумачення творів, і точне передання музичного тексту та задуму композитора.

У той же час виконавиця стала своєрідним режисером. Вона оживляє музику, розставляє пріоритети і вибудовує другий план. І вона це робить досить успішно. Виконуючи щоденні вокальні і фізичні вправи, розспівування, здійснюючи вивчення нових творів і шліфування співу, в яких завжди знаходиться якість уточнення, вона знаходить нові фарби, контрасти – ніжна, закохана, страждаюча. Регулярні заняття дозволяють досягти прекрасних результатів у відтворенні музичних звуків і разом з тим роблять цей «інструмент» ще досконалішим. А нагорода – аншлаги на концертах з її участю.

Кожний вихід співачки на сцену зали і камерної та органної музики – це нова зустріч зі слухачами, шанувальниками вокального мистецтва, які кожний раз хочуть почути від неї щось нове, особливе, притаманне тільки їй. Ця зала стала для неї своєрідною майстернею, вона відчуває звучання, віднаходить свій простір, по якому лине голос. Настроює свої резонатори на залу і тоді впевнено співає. Це треба відчувати, знати, і це прийшло не відразу. За період роботи в обласній філармонії співачка брала участь у багатьох концертах:

- до 100-річчя від дня народження українського поета Олексія Стефановича (1999);
- до 900-річчя міста Острога (2000);
- «Шедеври вокального мистецтва» у супроводі симфонічного оркестру (диригент Петро Товстуха, 2001);
- до 90-річчя від дня народження українського композитора

Германа Жуковського (2003);

- концерт духовної музики «Аве Марія», сольний концерт (2006);
- «Вечір вокальної музики», камерна зала (2006);
- програма оперних та камерних дуетів «Класик -дует» (2007);
- концерт з творів В.-А. Моцарта «Амадеус» (2010);
- вечір пам'яті рівненського письменника Леоніда Куліша (2000);
- «Італійська музика» у супроводі камерного оркестру (диригент Павло Багінський, 2011);
- виступ в Острозькій академії (2011);
- творчий вечір композитора Юрія Стасюка (2011);
- концерт з творів композиторів Олександра Білаша та Ігоря Поклада (2011);
- вокальні вечори «Краса і багатство людського голосу» (2011);
- музика німецьких майстрів «Дивовижний світ оркестру» у супроводі камерного оркестру Рівненської філармонії (диригент Сергій Хоровець, 2011);
- «Оперні дуети», концерт Миколи Швидківа (2011);
- участь у концертах-реквіємах пам'яті жертв Голодомору, Бабиного Яру, Чорнобильської катастрофи.

Світлана Жуковська неодноразово брала участь у концертних програмах, присвячених пам'яті Тараса Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка, Уласа Самчука, Олега Ольжича, Олекси Стефановича, Кирила Розумовського, Олександра Богачука, та ін. На музичних вечорах у її виконанні звучали твори В.-А. Моцарта, Германа Жуковського, Олександра Білаша, Володимира Івасюка. Виконувала сопранове соло на прем'єрному виконанні 9-ї симфонії Л. ван Бетховена. Окрім цього, у її репертуарі є партія Оксани з опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, уривки з опери Ю. Мейтуса «Катерина», партії Лисички, Зайчика в комічній дитячій опері М. Лисенка «Коза-дереза».

Випущені диски:

- «Аве Марія» (орган, фортепіано, 2006);
- «Не покидай мене, весна» (гітара, 2007);
- «Сон-трава» (колискові пісні, 2008);
- «Знов конвалії пахнуть в гаю» (квітковий альбом, 2009);
- Романси зарубіжних композиторів (2010);
- Романси та обробки пісень українських композиторів (2011).

Світлана Жуковська сповна творчих сил та енергії, її голос відзначається різноманітністю відтінків, вільною манерою виконання, він підноситься і здіймається в кожному звуці й чарує великим різнобарв'ям.

ЗВОРУШЛИВИЙ ПОЧЕРК МАЙСТРА

Вагомість творчості кожного майстра вимірюється його доробком. Чи завжди все це виходить блискуче? Перш за все це школа. Сьогодні в Україні вони є, і про них треба говорити. Київська, Харківська, Львівська, Одеська – ось першорядні школи, де концентруються кращі художні сили.

Ростислав Зв'ягінцев – майстер живопису, за плечима якого Київський державний художній інститут, майстерні відомих професорів В.Г. Пузиркова, Д.О. Пломеницького. Дотримуючись традицій київської школи, і не перериваючи їх, йому вдалося започаткувати своє, рівненське малярство.

Митець родом із Сахаліну. Суворий край не заморозив його мистецьку душу, а навпаки, мелодія його душі ніжна і лірична. Родинне коріння Ростислава Зв'ягінцева пов'язане з Україною. Мати Ульяна Іванівна, родом з Полтавщини, батько, Михайло Іванович, що походив з козаків, дуже любив Україну. Він був учителем астрономії і фізики, а згодом став директором дитячого будинку, де створив оркестр і хор, у репертуарі якого були українські пісні, і все це було там, на Сахаліні. Коли Ростиславові було лише п'ять років батько помер. Але батькова любов до України, української пісні передалися йому. 1947 року він разом з мамою переїздить до Дніпропетровська. З дитинства захоплювався живописом, працюючи в тарному цеху металовиробів, мріяв про малярство, тому став готуватися до вступу в Дніпропетровське художнє училище. Але на омріяний факультет не вступив – не вистачило одного балу, тому довелося вчитися там, де був менший конкурс, – на скульптурному, хоча через рік обіцяли перевести на омріяний факультет. Не вдалося... Ростислав з пересердя повертається на завод. Вдруге прагне вступити до училища, і ця спроба була вдалішою. Це була його перша вагома перемога.

Романтична подорож по Волзі, де художник Левітан створив свої кращі живописні полотна в одні з канікул, ледь не коштува-

ла йому відрахування з училища. Творче піднесення, молодість, радість подорожування – усе це призвело до запізнення на навчання на три тижні. Але врятували його роботи, які він написав у подорожі. Одна з них – «Весілля» – масштабне полотно. У ньому простір, широта, воля. Цю роботу як зразок кращих студентських робіт залишили в Дніпропетровському художньому училищі. Потім було навчання в Київському художньому інституті.

Після його закінчення в Ростислава Зв'ягінцева був великий вибір – робота в Києві, в інституті, аспірантура, Черкаси, Чернігів, Донецьк і незнайоме маловідоме Рівне. Вибрав провінційне місто, де започаткував свою школу малярства, у той час такої традиції в місті ще не було, були лише митці – аматори і самоучки, які мали першість у малярському мистецтві.

Лейтмотивом багатьох картин митця є суворий край Камчатки, який запав глибоко в душу ще з дитячих літ, вони насичені ліризмом. Автор у них передає свої спогади про людей, з якими жив, спілкувався, радів життю. Ці роботи на багатьох художніх виставках свого часу отримали високу оцінку критиків і шанувальників мистецтва.

Ростислав Зв'ягінцев у своїй творчості часто звертається до теми війни, до портрета, до поетичної лірики Василя Симоненка ті ін. Митця цікавлять усі сфери нашого життя, він намагається доторкнутися до всіх його кутів, аби виразити своє бачення і передати свої відчуття у цих картинах. Його ліризм відчувається в кольоровій гамі фарб, яка захоплює відображає всю земну красу.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

А

Абрамов ст. 86
Абрео З. ст. 98
Авдієвський А. 240, 260, 349
Аврусевич В. 258
Адамчук Н. 334
Андрейко В. ст. 96
Андрейчин В. ст. 10
Андрієвська О. 261
Андрусів Я. М. 304
Андрухов А. 349, 350, 351
Андрухов А.З. ст. 221, 235
Антонович ст. 6
Аркас М. 278
Архипенко О. 305
Афонченко М. М. 303, 304
Ахмед Іби, ст. 109

Б

Бабаджанян А. ст. 97
Бабачик Л.В. ст. 373
Бабич М.М. ст. 107, 108
Бабич Р. ст. 99
Бабій Н.М. ст. 373
Бабій С. ст. 333
Бабчук М. 80
Багмет В. К. 327
Базілевич В.П. ст. 366
Байда Ю. 50
Балас В. В. 93
Баранюк Д. ст. 113
Барболюк М. 337
Бартон Л. ст. 98
Бартосевич Б. ст. 97
Бартосевич О. 316
Басараба В. 44
Басовець Т. 219
Батрак В. ст. 141

Бах Й. 34
Безсалов О. 265, 266
Безсалов О. ст.99
Безсалов С. 235
Бердник І. 55
Береза М. ст. 333
Бернацький Г. Т. 91
Бетховен Л. ст. 251
Бетховен Л. ст.366
Бешта М. ст. 260, 277, 278, 279, 280
Бессі К. ст. 99
Бізе Ж. ст. 251, 254
Білаш О. ст. 338, 375
Бінкін З. ст. 97
Благовідова О. ст. 280
Блащук П. Г. 243
Бобкова В. 44
Бобов Л. 97
Бобов М. ст. 275
Бобрік Ф. ст. 311
Бобрішев О. ст.312
Богачук О. 265
Богачук О. ст. 351
Бойко А. 36
Болтенко Т. 33
Большаков Ю.А. ст. 223
Бондаренко Р.М. ст. 247
Боровець Б. ст. 333
Боярчук Л. 243
Боярчук Н. 243
Браславський О. ст.249
Брикіна С. 97
Бріцина О. Ю. 124
Бугринєць А.В. ст. 250
Будз-Остапчук М. ст. 114, 128
Бусол А. ст. 97
Буткевич М. ст. 156, 196

В

Вайнштейн Н. ст. 99
Ван Г. ст. 129, 140
Ван Х. ст. 224
Ванікян С. П. ст. 259
Ванченко-Писанецький К. ст. 24
Варичев І.Ф. ст. 268
Васечко Ф.Ф. ст. 90
Василець В. ст. 320
Василець В.О. ст. 105, 107
Ватаманюк З. ст. 113
Ващенко В. ст. 129, 140
Ващенко А. ст. 26
Веласкес К. ст. 98
Велесик В. ст. 180, 181, 182, 183, 184,
185, 186, 187, 188, 189, 190, 191,
192, 194, 195, 196, 213
Величко В. ст. 209, 210, 211
Величко Т.С. ст. 12, 14
Веприк О. ст. 70
Веремчук Я. ст. 43
Вересай З. ст. 61
Вересай ст. 100
Вернюк С.М. ст. 92
Верьовка Г. ст. 113
Верьовка Г. ст. 261
Веселовська Г. 346
Висоцька Є. ст. 218
Виткалов В. ст. 304
Вихованець А. 368
Вишенко-Шаретуа І. ст. 145
Вівальді ст. 34
Віттакер К. 344
Владика А. ст. 96
Власюк Б. ст. 223
Вовк Ф.К. ст. 87, 88
Вовчак А. ст. 115, 117, 119, 124
Вознюк М. ст. 26, 27
Войташевська Н. ст. 24
Войташевська Т.С. ст. 23, 24

Войтович А.З. ст. 91
Войтюк В. ст. 81
Войцеховський А.М. ст. 242, 243, 244
Войцеховський Н.М. ст. 90
Волк І. ст. 33
Волощук Н. ст. 218
Ворвулев ст. 279
Врангель Н.К. ст. 87

Г

Габба Т. ст. 344
Гаврилюк М. ст. 113
Гаврилюк Ю. ст. 145, 150, 152, 153,
154, 155, 156
Гажаман В. ст. 47
Гайдабура О. ст. 368
Гайдабура ст. 95, 96, 97, 98, 99
Гайдайчук В. ст. 225, 227
Гайденко А. ст. 237
Гайденко А. ст. 34
Гайдн Й. ст. 35
Гайдн Й. ст. 358
Галій О. ст. 97
Гапон-Січкарук А. ст. 8, 47
Гарбарук В. ст. 221
Гарланд Д. ст. 98, 99
Гасанова Г.М. ст. 141
Гашевський В. ст. 97
Гашек Я. ст. 50
Гвоздинська А. ст. 308
Гвоздинський В. ст. 307, 308
Герладжі Ф. ст. 43
Гикавий П. ст. 227
Гикавий П. ст. 249
Гіглан В.А. ст. 26, 27
Гіляровська Н. ст. 297
Гіпський ст. 7, 8
Гірло ст. 26
Гладкова І. ст. 33
Глеба Ф. ст. 368

- Глієр Р. ст. 220
 Глотко Г. ст. 34, 277
 Глотко Г.М. ст. 220, 221
 Гнатюк В. ст. 44
 Гнатюк Д. ст. 224
 Гнатюк Д. ст. 34
 Гнатюк М. ст. 353
 Годун М. ст. 293, 294, 295
 Голота Л. ст. 293
 Голянський М. ст. 46
 Гомоляка В. ст. 326
 Гончарова М.П. ст. 245, 246
 Гордасевич Г. ст. 50
 Горкостай Майя ст. 244
 Горностаї В. ст. 233, 234, 235, 237
 Готліб М. ст. 223
 Гофман Т. ст. 26, 27
 Гофман Я. ст. 51
 Гощук Ф. ст. 246, 247, 248
 Гощук Ф. ст. 92
 Грабоус В. ст. 309
 Граховський С. ст. 50
 Греков М. ст. 293
 Гресько І. ст. 368
 Григоренко І. ст. 129, 13, 133, 140, 141
 Григорська В.А. ст. 42
 Гринь Я. ст. 249
 Гринько М. ст. 279
 Грица С. ст. 54
 Грицаї А.Ю. ст. 218, 219, 315, 316, 338
 Грицаї В. ст. 368
 Грицаї Н. ст. 218
 Грицевич Ю. ст. 115
 Гриценко М. ст. 251
 Гришко В. ст. 50
 Грищенко І. ст. 129, 134, 140
 Грінченко Б. ст. 17, 18
 Гром Г. Ст. 316
 Грушевський М. ст. 337
 Грущенко М. ст. 251
 Губаль М. ст. 65
 Гудкова О.А. ст. 258
 Гулак-Артемівський С. ст. 24, 25, 26, 240, 247, 251, 254, 260, 278, 279
 Гуляєв Ю. ст. 236
 Гуменна Д. ст. 50
 Гуменюк А. ст. 58, 61, 64, 108, 113
 Гуменюк В. ст. 347, 348, 349
 Гуменюк П. ст. 286, 297, 288, 289
 Гунгер Г. ст. 226
 Гуренідзе Н. ст. 285
 Гурова Л. ст. 224, 259, 260
 Гусенлі М. ст. 244
 Гуцал В. ст. 109
 Гуцал В. ст. 67
- Д**
- Давидюк Г. 337
 Дамби Хурещ-огли Кара-Садович 35
 Данилейко І. 115
 Данилів Л. А. 373
 Данильчук Г. ст. 292
 Дассен Дж. 97
 Дацик М. В. 92, 352, 353
 Дей О. 44,45, 46
 Дем'янець С. Л. 53, 94
 Дем'янчук В. 230
 Дем'янчук Г. ст. 16, 24, 29, 43, 272, 273, 274
 Дем'янюк О. 230
 Деменко О. 230
 Демуцький П. 101
 Демченко С. Н. ст. 220
 Демчук Д. М. 30
 Денисюк Ж. 129, 131, 136, 137, 140
 Денисюк Т. ст. 239. 240

Депо Б. 237
Депо Б. 33, 34, 35, 36, 221, 260, 361
Дзвінка Р. 99, 368
Дзвінка Р. ст. 274
Дзвінка Т. ст. 274
Дидич О. 222
Димитренко О. 34
Димченко С. 363, 365
Димченко С. ст. 265
Дичко Л. 329
Дмитренко Т. 26
Дмитренко Т. ст. 10
Дмитрів З. ст. 13
Дмітрієв О. 70
Довгалюк І. 115, 119, 125
Довженко О 50
Довженко О. 31, 257
Докінз Р. 134
Доленко С. 108
Долін Б. П. 91, 236
Домінчен К. 359
Донець А 276
Донець В. 276, 277
Донець В. 97
Дорошенко Д. 85
Древецький І. А. 366
Дремлюга М. 326
Дударик Г. Г. 89
Дударик П. Г. 313
Дударик С. Т. 313
Дударик С. Т. 90
Дуліб М. ст. 7, 8
Дунаєвський І. 249
Дучинська К. 222

Е

Елінгтон Д. 97

Є

Євдокимов Я. 353

Євтух В. Ю. 91
Євтушок 249
Євченко К. 113
Євчук С. 50, 104, 326
Ємець В. 338
Єніна Л. 359

Ж

Жабінська Є. 144, 145, 146, 147, 148,
149, 150
Жданов С. 326
Жевченко Л. В. ст. 97, 99, 221, 235,
236, 309, 310, 359
Жеребецький Б. 97
Жигальський Є. ст. 12, 13, 14, 16
Жигальський М. Н. ст. 89
Жикун В. ст. 94
Жилінський А. Ф. 344, 345
Жилінський І. Ф. 343, 344, 345, 346
Жилінський Ф. Д. 345
Жилко Ю. ст. 50
Жук ст. 6,7,8,10
Жуковська С. 372, 373, 374, 376
Жуковський Г. ст.
325,326,327,328,329,349,351,376
Журомський О. 330

З

Забірова Р. Г. 258
Забута В. 235, 262, 263
Завадський В. Д. 243
Загіней І. ст. 46
Загрецький Д. С. 341
Задорожний М. 113
Заньковецька М. 355
Заремба В. 99
Заремба Ч. 323
Зарудний М. 344
Зарудний М. ст. 31
Звенигородська В. ст. 26

Звягінцев Р. 376
Згожельська ст. 6
Зеленко Г. О. 270, 272
Земельська Ф. ст. 38
Земельський М. М. 90, 91
Зень О. 336
Зимін В. ст. 33
Зиткін Д. 262, 285
Зінкевич В. 353
Зноско-Боровський 326
Зубицький В. ст. 34
Зуйонок В. 169
Зуляк В. 216
Зуляк В. О. ст. 30
Зуляк Я. 113
Зуляк Я. В. 216, 217, 301
Зуппе Ф. 74, 75, 77

I

Іваник В. 92
Іваник Н. 92
Іванів М. 33
Іванов А. 115
Іванов О. 100, 109
Іванов П. 58, 64, 108
Іванчук З. 55
Івасиків З. 338
Івасюк В. 36
Івченко С. А. 92
Ігнатюк І. 201, 202, 203, 204
Ілляк М. 247
Ільченко Ю. 96
Ільченко Ю. 97
Ісайкін Ю. 222

K

Кабачок В. А. 218
Казаніна І. 43
Каленик В. 97
Калинська С. ст. 12

Калітинський М. 277, 283
Калітинський М. П. 90, 256
Калустьян О. 197
Кальман І. 323
Кальмук Б. І. 282, 283, 369
Кальмуцький С. ст. 7, 89
Кальчук К. Я. 90
Калюжний В. Ф. 366
Калюх Я. 39, 90
Калюх Я. З. 18, 329, 330, 334, 339, 340, 341
Каманіна М. 97
Камінська-Юрчук О. ст. 12, 16
Камінський І. М. 264
Каневський О. 100
Каняєв І. 233
Карабович Т. 163, 164, 165, 166, 167, 168
Караманов В. 113
Карасьов М. 292
Карачун М. І. 243
Каризюк Іван 145, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163
Кармалюк П. П. 278
Карпенко-Карий 270
Карпенко-Карий І. 297, 298, 345
Карпинський О. М. ст. 11
Катанаш Г. 273
Катеринич Г. А. 243
Качанов М. І. 96, 99, 231, 233, 235, 273, 370, 371, 372
Качкан В. 55
Кашперський А. 239
Квітка К. 61
Квітка-Основ'яненко Г. 259
Кидрук І. 109
Кирейко В. 326
Кирилов 139
Кириченко Р. 263
Кириченко Я. 293

Кібіта А. М.
Кібіта А. М. 222, 223
Кікта В. 68
Кімтачс Ю 197
Кінько А. 44
Кобилянська О. 343
Кобись В. 52
Коблова Г. 81
Ковальський М. 51
Ковальчук 19, 254, 255, 256
Ковальчук В. 63
Коган-Шац М. 293
Кожухов О. 310
Козак В. 265
Козак С. 279
Козицький 273
Козицький С. ст. 10, 11, 13, 14, 15,
16
Козубський Б.М. ст. 11
Колесса Ф. ст. 7, 8, 44, 119, 124
Колобов В. 232, 371
Колобов В. 266, 285, 310
Коломиєць А. 332
Коломиєць А. 326
Коломиєць А. О. 355
Коломиєць В. 235
Колосов В. 341, 342, 343
Кольберг Оскар 51
Конопльова Є. В. 242
Корейчук А. Я. 230
Корейчук М. 197, 205, 221, 229, 230,
231, 232, 233, 235
Корейчук М. ст. 16
Корицький З. 46
Корнієнко О. 329, 340
Корнілов С. Б. 223
Королько Ю. 175, 176, 177, 178. 179
Корсюк І. 38, 40, 42, 90, 91
Корсюк І. Ф. 340
Кос-Анатольський А. 243, 245
Кононюк В. П. 243
Кос-Анатольський А. 355
Косач Ю. 51
Косенко В. С. 264, 340
Костюк Г. Г. 243
Костюк О. 259
Костюченко Г. М. 228
Кот Уляна 53, 54
Котенко М. 333
Котлар Л. М. 223, 229, 230
Котляревський І. 3
Котюк М. 252
Кравцов А. 342
Кравцов А. 50
Кравченко В. ст. 17, 18, 20, 51
Кравчук В. М. 92
Кравчук П. П. 91
Краплич Р. ст. 11, 13, 14, 16
Краснянський Ю. 43
Красова О. 207
Красс М. О. 90
Красюк П. Х. 257
Крет З. 368
Крет М. В. 93
Крищенко В. 285
Крищук В. 219
Крохмаль В 284
Крук О. 338
Крушельницька Н.С. ст. 9
Крушельницька С. 322, 3213, 355,
356, 374
Кузм'юк І. С. 244
Кузьменко М. 371
Кузьменко М. 51
Куліш-Лукашевич І. 291, 292
Кульчинський Я. 224, 237, 260
Кульчицький-Гут М. Ф. 92
Курдідик-Карпатський 280
Кухарець Є 240, 241
Кухарець Є 94

Куш М. Д. 264
Кшенек Е. 36
Кюсс М. 249

Л

Лаворик О. 299, 300
Лавренко К. Л. 97
Лавров Ф. 44
Лагодзінський С. 234
Ладижець В. 248
Лангеф 224
Левада Є. 101
Леонтович М. 240, 246
Леонтович М. Д. 14, 27, 28, 303, 355
Лещенко Р. О. 230
Лисенко М. 323
Лисенко М. 6, 7, 9, 14, 17, 23, 30, 34, 44, 61, 64, 79, 100, 101, 109, 114, 221, 260, 263, 292, 303, 310, 323, 354, 355, 396, 369
Лисенко-Дністровський М. В. 29, 30, 32, 58, 235, 359, 364, 365, 368
Лисий я. М. 90
Лисюк Н. 129
Литвин К. 36, 37, 38
Литвинюк А. 233
Лінник В. С. 47
Лісковий А. В. 93
Лобода Т. 10
Лозняк С. П. 89
Лозов'юк І. 51
Лозовий В. 50
Лосєва Т. 196
Луганська Є 43
Луканюк Б. 7, 8, 9, 10
Лукашевич Т. 316, 317
Лунін Д. 97
Лунін О. 239, 256, 257
Лунц А. 325
Луц В. 337

Луценко В. 52
Лущик А. 33

М

Магрита 6
Майборода Г 218
Майборода Г. 240
Майборода Г. 326
Майборода П. 326, 340
Макаренко А. С. 332
Макарець П. М. 91
Макарова Г. 211, 212, 213
Маков І. 310
Маковой О. 17
Максименко З, 373
Максимович М. 44
Максимюк І. Л. 250
Маланюк І. 374
Маленький В. 367
Мареничі 353
Маркар'ян Б. А. 270
Маркелов Н. І. 283
Маркович Д. В. 11
Маркович Л. Д. 11
Мартиненко А. 289, 290
Мартинович В. 17
Мартинюк І. Ф. 92
Марушкевич М 46
Марцинковський С. 32
Марцинковський С. 358, 359, 360
Марченко В. 196
Марченко В. 221
Марченко Ж. 222
Марченко І. 350
Маслова Т. 239
Маслова Т. 262, 263
Матвєєв 87
Матвіїв А. 101
Матулібов І. 244
Мацішин Б. 243

Мацішина Л. 243
Мацюк Н. 33
Меліков Г. 293
Мельник В. 235
Мельник О. 113
Мельничук І. 46
Мельничук С. 257
Мельничук С. 310
Мельничук С. Ф. 361, 362, 363
Менцинський М. 322, 323
Мергелик Д. 248
Микитенко І. 31
Мисько Б. 218
Миськовець А. 97
Михащук М. А. 243
Мізерний А. 85
Мілета І 97
Міліневський А. І. 92
Міллер Г. 98, 99
Міньківський О. 38
Мірзоян Е. М. 356
Місевич К. 338
Міськов В. 97
Міщук Г. 26
Мозковий Є. 297
Мойсеєнко Ю. 43
Молдавін І. 6
Мольнар Ф. 344
Монаєнков В. 231, 262, 265, 266,
285, 350
Монаєнков В. 31
Мороз М. 33
Морозов Б. 97
Морозов Ю. 97
Морозова О. 261
Мосійчук Г. 196
Москаленко І. 58
Моцарт 34
Мошков 87
Мудрик М. 26

Музиченко Ю. 196
Мюльберг К. Е. 369
Мяснікова Н. А. 260

Н

Назаренко М. І. 93
Назарець Є. М. 91
Намчині 6
Насєдкін О. 34
Невеленко Н. 223
Невірковець М. 227, 228, 229
Невірковець П. 239, 241
Невірковець П. А. 90
Немирович В. 97
Немченко Д. О. 6, 7, 236
Нестерук П. 329, 330, 331, 332
Нечерда А. 297
Нижанківський М. 322, 323
Нікітіна Н. М. 93
Ніколаєва Н. 297
Ніколайчук М. В. 242
Нікчемний 10
Новицький В. 252
Новосад А. 235, 284, 285
Новохацька З. 26, 28
Новохацький І. І. 89

О

Огінський М. 204
Огінський М. 244
Одинець О. 90
Оксенюк А. 224
Олендра Б. 97
Олефір А. 263
Ольжич О. 376
Омельчук Ю. 26
Омелянюк М. 46
Онищук О. В. 243
Орбелян К. 99
Орлов Я. 364

Осейчук І. Д. 333
Осейчук О. Г. 332, 333
Осипчук С. 318, 319
Остапчук Є. І. 91
Остапчук Ю. М. 373
Остапчук Ю. М. 91
Островський В. 244, 245, 246
Островський В. І. 91
Островський Г. 38
Островський О. 296
Островський О. М. 223
Откович З. 337
Офіцинський 132, 241
Охріменко В. 225
Очеретяна М. 316

П

Павалій М. 34
Павлик В. 227
Павлик О. 227
Павлій П. 44
Павлюк В. 82, 84
Павлюк С. 44
Пальчевський Б. А. 91
Панасюд І. М. 293, 310
Панащук М. 229
Панащук М. 99
Пастушенко А. 196, 205
Паульс Р. 98
Пацелуєва 255
Пашкевич А. 241
Пашкевич А. 259
Пашкевич А. 41
Пащенко Г. 298
Пашук І. 21, 32, 36, 49, 50, 51, 52,
311
Пелех І. С. 89
Пелехатий Д. 30
Перенчук Т. 196
Пересада А. 350

Пестонюк І. П. 44, 45, 46, 47, 48, 81
Петефі Ш. 31
Петренко М. 355
Петреску М. 98
Петрина О. 26
Петров А. 226
Петров А. 98
Петрова Т. 26
Петровський М. В. 267, 268, 269
Петрук Є. 44
Петрукова А. 218
Пехтерєв 97
Пижик О. 244
Пиндик В. 219
Підгірський С. М. 11
Підсуха Д. 31
Пістон У. 36
Плаксюк Н. Г. 364
Плюта І. 101
Поклад І. 375
Покотило А. М. 92
Покотило К. 100
Полех Д. 368
Поліщук А. 91
Поліщук В. 50
Поліщук К. 51
Полюхович Т. Н. 42
Поляк В. 367
Полянський В. 35
Понаровська-Філевич Т. М. 362
Пономаренко М. І. 96
Попадюк В. 113
Попенко В. 94
Попов А. 38
Попов П. 44
Попович П. 296
Портер К. 98
Постоловський Р. М. 370
Потаненко Л. 297
Походжук Д. 81

Прасоленко В. 362
Прибора В. 275
Прибора В. 96
Прищепа Б. П. 337
Продан О. М. 89
Проніна Г. 36
Пуччіні Д. 260
Пшенична Л. 333
Пшеничний Д. 109
Пшеничний Д. 114
Пшеничний М. 10

Р

Радзевич О. 224
Раппопорт П.
Рачинець С. 47, 48
Рачок П. 333
Ревуцький Л. М. 19, 44, 46, 82
Ревуцький Т. Л. 325, 326
Резніченко М. 297
Рейтфорб Г. З. 266
Респічі О. 35
Рижик Е. 8
Рижик Є. 145
Рижик М. 145
Рижкін І. 72
Рігельман 319
Рігельман А. 56, 59, 110
Рід Джон 50
Різоль М. 350
Роганич С. 239
Рогашко С. 360
Родрігес Х. 249
Рознер Е. 99
Розов В. 344
Рокішук І. 196
Романенко П. 252
Романовський Р. 249
Росоловський Я. І. 243
Россіні Дж. 226

Рубашов М. 344
Рубіна 6
Рябунець В. 94, 270, 271

С

Саборайчук П. 252
Савік І. І. 89
Савчук Є. 109
Савчук Н. 238, 239
Савчук С. 145
Савчук-Кульчинська Н. 260
Садовський М. 296
Саєнко Ю. 362
Сазонкін В. 301
Сазонкін В. 367
Сай Л. 213, 214, 215
Сайчишни А. 63
Саковський М. 97
Сакс Адольф 275
Салинський П. 344
Салієнко Г. 27, 28
Самусенко Є. 275, 369
Самусенко Є. 223
Самчук О. 306, 307
Самчук У. 376
Самчук Улас 50
Свердлик П. 363, 364, 365
Свешніков А. 326
Свешніков І. 51
Свірська А. В. 239
Семененко А. Х. 297, 298
Сеник Д. 222, 233
Сербін Г. 265, 284, 285
Сербін С. 371
Сергійчук В. 186
Сидорук С. 169, 170, 171, 172, 173,
174
Сидорчук В. 33
Сидорчук В. А. 92
Симчич М. 81

- Симчук А. 97
Сингаївський М. 94
Сис Д. 12, 247
Сімович Р. А. 355
Сінельникова В. 116, 118, 124
Сінельников І. 116, 118, 124
Сінкевич А. 26
Сіончук О. 9, 89
Сітовський А. П. 93
Скибай Юр 26
Скляр І. М. 30
Сковорода Г 50
Скорик М. 34, 355
Скромна Ю 255
Скрипка В 20
Сльота І. 255
Смик О. 262
Смик О. 356
Сніжко Н. 344
Сніжний В. 295, 296, 297, 298, 299
Сокіл Т. 206
Солощук А. 249
Солтис А. М. 355
Сотничук О. І. 303
Стадницький Ю. І. 92
Старицький М. 344
Староскольцев К. 96
Староскольцев К. П. 280, 281
Старченко В. 366, 367, 368, 369, 370
Старченко В. 97
Старченко В. М. 253
Стасюк В. 304, 305, 306
Стельмах Б. 356
Стельмах М 44
Стельмашук М. І. 42
Степаненко І. 85
Степанчук С. В. 336, 337
Степанюк П. 241
Степанюк П. 93, 94
Стефанік В 17
Стеценко К. 33, 34, 238
Столярчук А. 105, 321
Столярчук Б 8, 9, 10, 16, 21, 29, 32,
33, 36, 38, 43, 49, 52, 55, 58, 64, 74,
81, 85, 94, 97, 99, 100, 102, 107,
109, 114, 336, 369
Стрілецький І. Г. 93
Студенний І. Ю. 252
Ступір М. П. 91
Субач О. 276
Сулим Р. 116, 117, 124
Супрун Н. 81
Сурганов П. 276
Сухобрус Г. 44
Сухомлинський В. 226
Сякіл Г. 205, 206, 232
- Т**
- Тактакішвілі О. 35
Талалаєвський М. 344
Тарасенко О. А. 90, 92
Тарасюк В. Т. 91
Тарасюк Н. 52
Тарнопольський Ю. І. 220
Теглівець Ю. В. 141
Теліга О. 311
Тен Борис 50, 83
Теодорович М. 337
Теплова Р. 344, 345
Терес Н. 124
Терлецький М. 368
Терлецький М. 74
Терлецький М. М. 253, 254
Тимошук К. 78
Тимчак М.
Тичинська С. 33
Тишецький А. 26
Тишецький А. 26
Тишецький А. 26
Тимошов П. М. 242

Ткаченко Г. Й. 264
Ткачук П. 266
Товстуха П. 375
Токар Є. 26
Толканов В. В. 90,23, 33, 58,96,248
Толканова Б. П. 96
Толстой Б. К. 87
Томчук О. 230
Томчук-Рижик Е. 45
Топоровська Г. 218
Торчик В. 196
Торчик В. 365
Торчик В. Г. 90
Травнева С. 197, 198, 199
Трач Й. 43
Тронько П. 52
Трофимчук В. 235
Трофимчук О. 360
Тур А. 344
Тур П. 344
Туровський М. 222
Турчин Г. 32
Тутковський 86
Тучемський М. 51
Тютюнник Г 145

Ф

Фарина М. ст. 196
Федоров І. ст. 359
Федорович І. ст. 50
Федорович П. ст. 48
Федорцева С. ст. 323
Фенглер М.П. ст. 90, 313, 314
Фесай В. ст. 235, 237, 263, 264, 265,
328, 352, 373
Филипчук Н. ст.99
Філіпенко А. ст. 326
Фінкельштейн Т. ст. 70
Фіськов В. ст. 224
Фокін М. ст. 279

Фокшей Ю. ст. 359
Фотинський О. ст. 51
Фотинський О. ст.337
Франко І. ст. 119, 260
Франко І. ст. 260, 297, 345
Франко І. ст.17
Фурдичко А. ст.186
Фусик Л.В. ст. 219

Х

Хайло М. Н. 91
Харитон І. М. 92
Хачатурян А. 254
Хачатурян А. 34
Хейфец Г. М. 358
Хільчук Н. 265
Хлиновський Т. 342
Хмельницька М. Г. 373
Хмельницький Б. 11
Ходаківська-Свірська Л. 322
Ходкевич П. 271
Холодний П. 10
Хоменко М. А. 91
Хоткевич Г. 62, 112

Ц

Цапун Р. 301
Цегляр Я. 329
Цехмістрок Ю. А. 56, 7, 89
Цимбала Д. 105, 321
Цинкаловський 337
Цюлюпа С. 368

Ч

Чабанова Л. ст. 219
Чайковська Н.М. ст.91
Чернецька С.О. ст.42
Черниш М. ст. 43
Черняк Г. 334
Черняк Н. ст. 255

Черняковський В. ст.33
Черуха З. В. 304
Чехмановський А. ст. 26
Чимерис В. ст. 52
Чорний Є. 311
Чорний М. 338
Чорнобай Г. ст. 17

Ш

Шабатюк С. М. 247
Шакура М. 334, 335, 336
Шалюк І. 233
Шамо І. 218
Шанюк І. І. 371
Шатна О. 33
Шатний П. 33
Шах М. 230
Шварцапень В. 365
Швецова-Водка Г. М. 124
Шевцов Леонід 97
Шевцова Людмила 97
Шевченко Т. ст. 10, 12, 28, 30, 44, 83,
167, 238, 242, 260, 278, 279, 305,
318, 333, 338, 346, 361, 371, 376
Шевчук І. З. 223
Шевчук М. 96
Шевчук С. 43, 48, 55, 58, 64, 94
Шейко Б. 30
Шекспір В. 344
Шелудько Б. 251
Шенгера Г. 52
Шепітько Є. 36
Шептикіта В. 297
Шило В. 235
Шимановський ст. 6
Ширінг Дж. 97
Шиць А. 219
Шіллер Ф. 345

Шкетін М. 346
Школьников А. 344
Шморгук Є 38, 41, 43, 234
Шморгун Є 342
Шнайдер Г. 269, 270
Штейн О. 344
Штейнгель Ф. 51,85,87,88
Штинь Р. 362
Штіф А. С. 95
Штогаренко А. 237
Штогаренко А. 34, 355
Штраус Р. 97
Шуберт Ф. 97
Шумеленко Б. 251
Шуминський І. 10

Щ

Щепкін М. 344
Щоголь М. 109

Я

Яблонська Т. ст. 293
Яворницький Д. ст. 17, 20
Якимчук С.Н. ст. 92
Якубович М. ст. 372
Яницький Й. ст. 219
Янішевський С. ст. 21, 22, 23, 24, 26,
28
Янцур А. ст. 196
Яременко С. ст. 26
Яремко Б. ст. 79, 81, 102
Ярмак Т. ст. 359
Ярмола С. ст. 365
Ярмолюк А. ст. 207, 208, 209
Ярмошко Н.Ф. ст.93
Яроцький ст. 86
Ярощук В. ст. 52

Наукове видання
СТОЛЯРЧУК Богдан Йосипович
Наукові постаті Рівненщини
ІСТОРИКО-МИСТЕЦЬКІ РОЗВІДКИ
МОНОГРАФІЯ

Редактор
Людмила Алконова
Технічний редактор
Олег Бориліук-Міськов

Підп. до др. 20.04.2026.
Формат 64x80^{1/16}.
Папір офсет.
Друк цифр.
Гарнітура Dumka.
Ум. др. арк. 22,6.
Обл. вид. арк. 22,6.
Тираж 100 прим.

Видавець Юрій Кукса
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 8301 від 9 травня 2025 р.
вул. Фабрична, 8, м. Рівне, 33022;
097 42 66 444

Друк: VPM-ПОЛІГРАФ
в. Київська, 36, м. Рівне,
0362-64-21-37